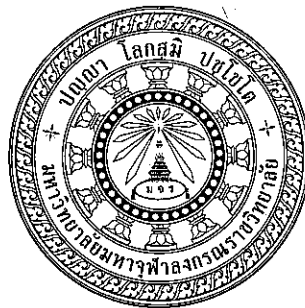

มหาบัณฑิตสัมมนา

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๒ ปี บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาบัณฑิตสมมนา

๑๒ ปี บัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ISBN 974-03-0099-5

พิมพ์ครั้งแรก : พฤษภาคม ๒๕๔๔

จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม

พิธีอัญเชิญอักษร : พระมหากษัตริย์ ตรุโณ
พระสุทิน เขมวโธ
พระมหาสังวร วรกวินโท

ปก : พระมหากมล ถาวโร
นายนิรันดร์ รันระนา

เรียงพิมพ์ : นางลักษณพัสดุกันต์ สุขพิณี รักษาการหัวหน้าคอมพิวเตอร์
โครงการชำระพระไตรปิฎกและคัมภีร์พุทธศาสนา

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๒๒๔-๒๘๑๔, ๒๒๑-๘๘๙๒, ๖๒๓-๖๔๑๗

โทรสาร ๖๒๓-๖๔๑๗

Email : Mahachulapress @hotmail.com

คำนิยม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เปิดเรียนครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและสาขาวิชาปรัชญา ต่อมาจึงเปิดสาขาวิชาธรรมนิเทศและสาขาวิชาบาลี จนกระทั่งปัจจุบันเป็นเวลา ๑๒ ปี มีนิสิตที่จบพุทธศาสตรมหาบัณฑิตเป็นจำนวน ๗๔ รูป นับว่าเจริญก้าวหน้าไปได้ระดับหนึ่ง ปัจจุบันบัณฑิตวิทยาลัย ได้เปิดรับนิสิตคฤหัสถ์ปริญญาโท ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ และปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้เปิดหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิตนานาชาติและพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาเป็นปีแรก กล่าวได้ว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของเมืองไทยที่เปิดการศึกษาระดับปริญญาโท-เอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและพุทธศาสตรมหาบัณฑิตนานาชาติ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา เมื่อมองในภาพรวมแล้วนับว่าเจริญก้าวหน้าไประดับหนึ่ง

เมื่อบัณฑิตวิทยาลัยครบรอบ ๑๒ ปี ทางคณะกรรมการบัณฑิตวิทยาลัยมีมติว่า ควรจัดให้มีการสัมมนาเรื่อง อดีต-ปัจจุบัน-อนาคตของบัณฑิตวิทยาลัย โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิข้างนอกและศิษย์เก่าของบัณฑิตวิทยาลัยช่วยกันมองทิศทางของบัณฑิตวิทยาลัยที่ดำเนินการมาแล้ว ในอดีต ปัจจุบันและอนาคตจะดำเนินต่อไปอย่างไร เพื่อความเจริญก้าวหน้าของบัณฑิตวิทยาลัย แต่โครงการนี้จะดำเนินต่อไป ในโอกาสอันเหมาะสม โครงการ ๑๒ ปีบัณฑิตวิทยาลัย ได้มีโครงการพิมพ์หนังสือทางวิชาการและบทความดีเด่นของนิสิต หนังสือของโครงการเล่มแรกที่พิมพ์คือ พระพุทธศาสนามหายานในอินเดีย : พัฒนาการและสาร์ตธรรม โดยพระมหาสมจินต์ สมมาบุญโญคนบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ในแต่ละภาคการศึกษาทางบัณฑิตวิทยาลัยได้จัดสัมมนาประจำปีมาหลายครั้ง ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยายและแลกเปลี่ยนความรู้กับนิสิต นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ทำให้นิสิตได้ทราบความก้าวหน้าในวิชาที่ตนเองศึกษา ทางโครงการได้

(๒)

Post-Modernism นอกจากนั้นในแต่ละวิชาที่อาจารย์บรรยายได้มอบหมายงานให้ไปศึกษาค้นคว้าแล้วเสนออาจารย์ผู้สอน บัณฑิตวิทยาลัยได้มอบหมายให้คณาจารย์เลือกรายงานดีเด่น ซึ่งคัดเลือกมา ๓ เรื่องคือ :- เปรียบเทียบแนวคิดศูนย์ตาระหว่างมายมิกะและชาตร์ ลังกาดารสูตร และสรวาดีวญสูตร พร้อมกันนี้ได้นำบทปาฐกถาเรื่อง ทิศทางมหาบัณฑิต ที่อธิการบดีได้ปาฐกถาไว้ในพิธีเปิดปฐมนิเทศ พ.ศ.๒๕๔๒ พร้อมกันนี้ได้พิมพ์บทความของนิสิต เรื่องบทบาทพระธรรมทูตในทัศนะของข้าพเจ้า ทางโครงการเห็นว่ามิใช่ประโยชน์ต่องานพระธรรมทูต เพราะฉะนั้นบัณฑิตวิทยาลัยจึงได้รวมบทปาฐกถา รายงานดีเด่นและบทความเหล่านี้ ตั้งชื่อว่า มหาบัณฑิตสัมพันธ์

หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะกระตุ้นเตือนให้นิสิตได้ศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการสืบต่อไป หรือในโอกาสต่อไปบัณฑิตวิทยาลัย อาจจะพิมพ์วารสารทางวิชาการที่บัณฑิตวิทยาลัยเปิดสอนอยู่ให้เป็นเวทีแสดงความรู้ ความคิดเห็น และงานวิจัยของครูบาอาจารย์และนิสิตก็ได้ ในนามมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยขออนุโมทนาทางบัณฑิตวิทยาลัยที่ได้จัดพิมพ์มหาบัณฑิตสัมพันธ์ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจเฉพาะทางและผู้สนใจทั่ว ๆ ไป

(พระเทพโสภณ)

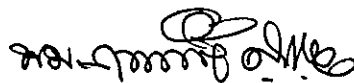
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

◆ คำนำ ◆

หนังสือ “มหาบัณฑิตสัมพันธ์” เป็นหนังสือวิชาการอีกเล่มหนึ่งที่พิมพ์ ในโอกาสครบรอบ ๑๒ ปี ของบัณฑิตวิทยาลัย เนื้อหาประกอบด้วยปาฐกถาที่บัณฑิตวิทยาลัยจัดสัมมนาประจำปี โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยาย และรายงานดีเด่นของนิสิต ซึ่งทางบัณฑิตวิทยาลัยได้มอบให้อาจารย์ผู้บรรยายคัดจากรายงานที่นิสิตส่งประกอบการศึกษาวิชาต่าง ๆ ในระดับบัณฑิตศึกษาทั้งที่เป็นพระนิสิตและนิสิตคฤหัสถ์ ในปีการศึกษา ๒๕๔๑-๒๕๔๓

ในโอกาสครบรอบ ๑๒ ปี บัณฑิตวิทยาลัย มีความประสงค์จะผลิตหนังสือทางวิชาการออกมาให้เพียงพอ แก่การค้นคว้าของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งนับวันแต่จะเพิ่มมากขึ้น และจะพัฒนาให้เป็นตำราต่อไป

หวังว่า หนังสือ “มหาบัณฑิตสัมพันธ์” เล่มนี้จะอำนวยประโยชน์ในวงวิชาการ และเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนให้นิสิตบัณฑิตวิทยาลัยศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง ในรายงานที่ได้รับมอบหมาย บัณฑิตวิทยาลัยเปิดกว้างในการรับการแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการของผู้สนใจและนักวิชาการทั่วไป เพื่อพัฒนาคุณภาพหนังสือวิชาการและคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของบัณฑิตวิทยาลัยให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

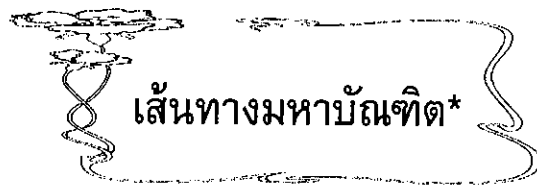
(พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

◆ สารบัญ ◆

คำนิยม	(๑)
คำนำ	(๓)
เส้นทางมหาบัณฑิต	๑
พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)	
พุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องวันโลกาวินาศ	๒๗
ศาสตราจารย์ ดร. ระวี ภาวิไล	
Post-Modernism	๔๙
ศาสตราจารย์ กীরติ บุญเจือ	
เปรียบเทียบแนวคิดศูนยตาระหว่างมาธยมิกะกับชาตร์	๗๓
พระมหาแสวง ปญฺญาวุฑฺฒิ (นิลนามะ)	
และคณะนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาปรัชญา รุ่นที่ ๑๑	
ลัทธิการดารสูตร	๑๒๓
นางสาวนงเยาว์ หนูไชยะ ณ กาฬสินธุ์	
บทบาทพระธรรมทูตในทัศนะของข้าพเจ้า	๑๔๙
พระอธิการไพศาล กิตฺติภทฺโท และคณะนิสิตปริญญาโท	
สาขาวิชาปรัชญา รุ่นที่ ๑๓	

ขอต้อนรับนิสิตบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน ในโอกาสนี้ก็มีสาธุชนมาให้ความสนใจมาให้กำลังใจแก่ท่านผู้ที่จะเป็นมหาบัณฑิตต่อไป ก็ขอเจริญพรทุกท่าน ที่ผมรับมาพูดในวันนี้ส่วนหนึ่งก็เพราะมีความผูกพันกับบัณฑิตวิทยาลัยและอยากจะทำให้กำลังใจท่านนิสิตใหม่ของบัณฑิตวิทยาลัย และเพื่อที่จะให้ท่านทั้งหลายได้มีทิศทางในการศึกษาต่อไป ผมจึงอยากจะกล่าวอะไรเป็นแนวทางไว้

ประเด็นแรกก็คือ ก่อนที่ท่านจะก้าวต่อไป คงจะต้องมองอดีตสักนิดหนึ่งว่า บัณฑิตวิทยาลัยนั้นเริ่มมาอย่างไร เพราะว่าบัณฑิตวิทยาลัยนั้น เป็นหน่วยงานในพระราชบัญญัติ ในมหาวิทยาลัย ถือว่าเป็นหน่วยงานที่มีฐานะเป็นคณะ เป็นหน่วยงานหมายเลขที่หนึ่งของมหาวิทยาลัยก็คือ บัณฑิตวิทยาลัย ผู้บังคับบัญชาดูแลบริหารเป็นคนบดีบัณฑิตวิทยาลัย กว่าจะมาถึงปัจจุบัน มีประวัติความเป็นมาที่อยากจะเรียนถวายไว้ เพื่อให้ท่านได้เข้าใจทิศทางขององค์กรนี้ว่าเริ่มมาอย่างไร ก็คือ เมื่อท่านคนบดีแนะนำว่าผมมีส่วนในการที่จะทำหลักสูตรนั้น ผมต้องเรียนว่าเมื่อครั้งที่ผมได้เรียนสำเร็จปริญญาเอกกลับมา ผมเป็นผู้อำนวยการกองวิชาการมีการพูดถึงตอนนั้นว่าพระในประเทศไทยนี้เรียนจบจากมหาวิทยาลัยสงฆ์แล้ว ทำไมไม่มีที่เรียนในเมืองไทย ทำไมต้องไปเรียนต่อในต่างประเทศมาก นั้นเป็นข้อที่หนึ่ง ข้อที่สองก็เกิดมีกรณีที่เราไปเรียนมหาวิทยาลัยข้างนอก มหาวิทยาลัยแรกก็คือมหิดล เปิดรับพระ

* พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙, (ขณะเป็นสามเณร), พธ.บ., (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง), M.A., M.Phil., Ph.D. (Philosophy) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เจ้าคณะภาค ๒ และผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดประยุรวงศาวาส ปาฐกถาพิเศษในพิธีปฐมนิเทศน์ใหม่ ระดับปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ สำนักธรรมวิจัย วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๑ (ขณะดำรงสมณศักดิ์เป็น พระราชวรเมธี).

เรียนปริญญาโท เขาก็ตั้งคำถามว่า คณะสงฆ์มีสถาบันที่จะให้พระเรียน แล้วทำไมต้องไปแย่งชาวบ้านเขาเรียน ทำให้มหาเถรสมาคมต้องมีคำสั่งว่า ห้ามพระเรียนมหาวิทยาลัยชาวบ้าน ซึ่งมหาวิทยาลัยเขาก็ไม่ถือปฏิบัติตามคำสั่ง จากนั้นก็เกิดคำถามว่าแล้วมหาวิทยาลัยสงฆ์ทำอะไรกันอยู่ เราก็กลับมาทบทวนว่าถ้าอย่างนั้นมหาวิทยาลัยสงฆ์รับภาระในการจัดการศึกษาปริญญาโทได้ เราจะไปเรียนต่างประเทศกันน้อยลง เสียเงินเสียทองน้อยลง ไม่ต้องไปเรียนปะปนกับพราวนาส เรียนอยู่เฉพาะในหมู่พระสงฆ์ด้วยกัน

พอคิดทำหลักสูตรปริญญาโทขึ้นมาก็ดูเรื่องเก่า ก็คือในสมัย ๒๕๑๐-๑๑-๑๒ เคยทำหลักสูตรคล้าย ๆ กับปริญญาโทเอาไว้ คือย้อนไปประมาณ ๒๐ ปี เรามองย้อนกลับไป ปรากฏว่ามหาวิทยาลัยเคยเปิดหลักสูตรคล้ายกับปริญญาโท แต่เป็นหลักสูตรพระธรรมทูตไปต่างประเทศ รับนักศึกษาจากมหามกุฏฯ กับนิสิตจากมหาจุฬาฯ มาเรียนด้วยกัน

นิสิตรุ่นแรกนั้นคงอยากไปอเมริกาแต่ไม่ได้ไปอุตสาหกรรมแล้วก็จบมารุ่นสองรุ่น แต่หลักสูตรไปไม่รอดเพราะไม่มีปริญญาให้ ทั้ง ๆ ที่เป็นการศึกษาที่สูงกว่าปริญญาตรี ในที่สุด ก็มีความคิดว่าจะให้เป็นปริญญาโทในตอนนั้น แต่ทำให้เป็นปริญญาโทไม่ได้ เพราะปริญญาตรีรัฐบาลยังไม่รับรองในขณะนั้น เมื่อปริญญาตรียังไม่รับรองก็เปิดปริญญาโทไม่ได้ ต้องให้ปริญญาตรีรับรองก่อนถึงจะเปิดปริญญาโท จนปริญญาตรีได้รับการรับรองโดย พ.ร.บ. กำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา ๒๕๒๗ เริ่มพูดถึงเปิดปริญญาโทในมหาจุฬาฯ เมื่อปี ๒๕๒๙ แต่ก็ยังเปิดไม่ได้เพราะไม่รู้ว่ามีมหามกุฏฯ มหาจุฬาฯ จะร่วมกันทำเหมือนสมัยหลักสูตรพระธรรมทูตหรือเปล่า

ในที่สุดมีมติว่าแยกกันทำ ผมเป็นผอ.กองวิชาการ ขออาสาร่างหลักสูตรปริญญาโทขึ้นมา พอร่างหลักสูตรเสร็จ ยังไม่เปิด เพราะไม่มีงบประมาณ โดยเอาไปฝากไว้ให้คณะพุทธศาสตร์เป็นผู้จัดการศึกษา คณะพุทธศาสตร์ก็เปิดไม่ได้

ปริญญาโทนี้เขavnไว้ตรงนั้นเพราะไม่มีงบประมาณให้ มหาวิทยาลัยจึงแต่งตั้งผมเป็นคนบดีบัณฑิตวิทยาลัย เมื่อผมร่างหลักสูตรมาแล้ว ผมก็ไม่อยากจะเห็นมันเป็นหมัน ผมก็ไปถามท่านอธิการบดี (พระราชรัตนโมลี) ท่านอธิการบดีบอกว่าไม่มีงบประมาณ จากนั้นผมไปต่างประเทศ ไปบรรยายธรรมที่ซิดาโก ทางญาติโยมก็บอกว่าเรามีพระจากมหาจุฬาย มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ตามวัดต่าง ๆ มากมาย แต่ท่านพูดภาษาอังกฤษไม่ได้ จบปริญญาจากมหาจุฬาย แต่ว่าภาษาอังกฤษยังใช้การไม่ได้ ผมก็บอกกับญาติโยมว่า ถ้าอย่างนั้นอาตมาจะจัดการศึกษาหลักสูตรหนึ่ง ให้พระที่จบมีความรู้สามารถพูดภาษาอังกฤษได้และมาเผยแผ่ในสหรัฐอเมริกา โยมจะว่าอย่างไร โยมบอกว่า สาธุ ผมก็บอกกับญาติโยมว่า ผมจะเปิดปริญญาโท ฝึกพระให้เชี่ยวชาญทุกด้าน โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ เทศน์ให้คล่องเลย ญาติโยมที่คุ้นกันก็บอกเอาสิท่าน เทศน์สักกัณฑ์หนึ่ง เทศน์ในโบสถ์ที่วัดธรรมาราม ซิดาโก แล้วท่านประกาศความคิดว่า จะผลิตมหาบัณฑิตของท่านคือ ปริญญาโทเพื่อมาทำงานที่อเมริกาสอนธรรมเป็นภาษาอังกฤษได้ รับรองคนจะติดกัณฑ์เทศน์เยอะ ผมก็เปิดการบรรยาย ในปลายวันหนึ่ง คนเห็นชอบกับแนวคิดนี้ ติดกัณฑ์เทศน์มาเกือบ ๒๐๐,๐๐๐ บาท เป็นกัณฑ์ที่ผมเทศน์ได้มากที่สุด ผมนำเงินก้อนนี้กลับมา มาถามท่านอธิการบดีว่า ตอนนี้มีเงินแล้ว จะเปิดปริญญาโทหรือเปล่า ถ้าไม่เปิด ผมจะเอาเงินไปให้วัดประยุรฯ ท่านอธิการบดีบอกว่าเปิดเลย จากนั้น เมื่อเปิดปริญญาโทแล้ว ก็มีเงินอื่นตามมา เอาเงินต่อเงิน คือข้อสำคัญให้เราเริ่มงาน

ผมจึงได้เรียนเป็นการส่วนตัวว่า ถ้าท่านจะทำงาน เงินไม่มีปัญหา เพียงแต่ว่าท่านต้องจับจุดให้ถูก เหมือนกับไม่น่าจะเป็นไปได้ ผมก็จับจุดถูกก็คือหนึ่งโยมซิดาโก มีศรัทธา ข้อที่สอง พอเปิดปริญญาโทได้แล้ว มีเงินกองอยู่ที่กรมการศาสนาตั้งหลายแสนบาทกองอยู่เฉย ๆ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๒ มายังไม่มีใครเบิกใช้จนถึง พ.ศ. ๒๕๓๑ ประมาณ ๘๐๐,๐๐๐ บาท นี่เป็นเงินที่กรมการศาสนาตั้งเบิกจ่ายจากรัฐบาลเก็บไว้ที่กรมการศาสนาเพื่อเป็นงบฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ หลักสูตร

พระธรรมทูตไปต่างประเทศล้มเลิกไปตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๒ แต่เงินยังมีอยู่ ผมก็ไปค้นพบอีก ตอนนี่เราเปิดหลักสูตรปริญญาโทขึ้นมา ก็เพื่อที่จะส่งไปเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศ เพราะผมไปสัญญากับญาติโยมว่าจะฝึกให้พูดภาษาอังกฤษได้ น่าจะเข้าข่ายเบี่ยงจากกรรมการศาสนาได้ ผมก็ตั้งเรื่องเบิก พอตั้งเรื่องเบิกนี้ก็จะได้ ๘๐๐,๐๐๐ บาท มหาบุญฯ ไหวตัวทันเปิดปริญญาโทบ้าง จึงแบ่งเงินกันคนละครึ่งเงินที่ว่าจะได้ฝ่ายเดียวคุณมหาบุญฯ แบ่งไปครึ่งหนึ่ง เงินเหลือครึ่งหนึ่งก็ไม่ใช่ไร ก็เปิดหลักสูตรขึ้นมา ปริญญาโทรุ่นที่หนึ่งได้รับความสนใจมาก ผมอาจจะต้องจาริกเป็นประวัติศาสตร์ก็คือว่ามาสมัครกันล้นหลาม ต้องสอบสัมภาษณ์ ต้องสกรีน รุ่นแรกสนใจเรียนจริง ๆ เป็นรุ่นบุกเบิก มีบรรยากาศในการเรียนที่มีชีวิตชีวา มีรุ่นอื่น ๆ ตามมา เสร็จแล้วสิ่งที่ผมหวังอยู่ในใจก็คือภาษาอังกฤษจะสัมฤทธิ์ผลได้ต้องมีห้องฝึกภาษา (ห้องแล็บ) ผมทำห้องแล็บสำเร็จเป็นแห่งแรกในมหาจุฬาฯ สิ่งแรกที่บัณฑิตวิทยาลัยใช้ก็คือ คอมพิวเตอร์ เอาคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นแห่งแรกในบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อค้นคว้าพระไตรปิฎก ตอนนั้น มหาวิทยาลัยมหิดลสร้างพระไตรปิฎกบนซีดีรอม ผมก็ซื้อคอมพิวเตอร์มาใช้และสร้างห้อง SAC คือห้องภาษา งบประมาณเป็นล้านบาท ผมหาเจ้าภาพคือโยมทูตอุรังคธา ท่านมาจากกระทรวงต่างประเทศ ซึ่งท่านมาช่วยทำให้หลายอย่าง ผมจึงอยากจะบอกตรงนี้ว่า ทั้งหมดที่ผมสร้างห้องฝึกภาษาอะไรต่าง ๆ เพราะผมไปปรับปากกับญาติโยมต่างประเทศ เขายังไม่ลืมน่าว่าผมรับปากจะฝึกพวกเราให้มีความเชี่ยวชาญพอที่จะไปเป็นพระธรรมทูตได้ นอกจากได้รับปริญญาแล้ว

แต่ว่าฝันก็ยังไม่เป็นจริงในแง่ที่ว่า ภาษาอังกฤษเป็นจุดที่เรามีข้อด้อยและเป็นความรู้สึกของหลาย ๆ ท่านที่ไม่ได้ตั้งใจ ที่เข้ามาเรียนหลักสูตรปริญญาโท เพราะฉะนั้น ผมอยากจะฝากครูบาอาจารย์ว่า หลักสูตรภาษาอังกฤษ ต้องเข้มกว่าที่เป็นอยู่ เพราะเรามีห้องโสต ห้องแล็บ ห้องอะไรต่าง ๆ หมดแล้ว ต่อไปนี้ผู้ที่เรียนในหลักสูตรมหาจุฬานั่น อย่างน้อยที่สุด ต้องใช้ภาษาอังกฤษในการค้นคว้า

ได้ดี แม้ท่านจะพูดไม่เก่งก็ตาม เพราะเหตุที่ว่ามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทยที่เขาจบไป สิ่งหนึ่งที่เขาได้ไป แม้จะพูดไม่เก่ง แต่อ่านภาษาอังกฤษได้ดี แล้วค้นตำรับตำราแล้วเขียนได้ อันนี้จะเป็นฐาน เส้นทางต่อไปของบัณฑิตวิทยาลัยก็คือจะต้องเปิดหลักสูตรบรรยายปริญญาโทเป็นหลักสูตรนานาชาติเป็นภาษาอังกฤษและถ้าเป็นไปได้ผมว่าน่าจะเริ่มทดลองในบางวิชา บรรยายเป็นภาษาอังกฤษทั้งวิชา อาจารย์บรรยายเป็นภาษาอังกฤษไม่พูดภาษาไทยเลย ค่อย ๆ ยกระดับเรา ถ้าไม่เช่นนั้นผมว่าการที่จะเชิญบังคับให้เราอ่านภาษาอังกฤษกันจะน้อยไป ในทรรศนะของผมก็คือ อย่าไปหวังว่าการบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ จะทำให้ท่านสอบได้ไม่ได้ สิ่งที่จะทำให้พวกนิสิตทั้งหลายเรียนไม่จบ ไม่ใช่การบรรยายในห้องเรียน ไม่ใช่การสอบ ในประวัติศาสตร์ของบัณฑิตวิทยาลัยตลอด ๑๐ ปีที่ผ่านมา สิ่งที่จะทำให้พวกท่านเรียนไม่จบ คือวิทยานิพนธ์ ไม่เคยมีใครสอบตกเพราะข้อเขียน ส่วนใหญ่เลิกเรียนเพราะทำวิทยานิพนธ์ไม่จบ ที่ทำวิทยานิพนธ์ไม่จบเพราะไม่ได้เตรียมเรียน coursework หรือวิชาบรรยายให้ดี ไม่ได้เตรียมให้ท่านมีความเข้มตรงนั้น

ฉะนั้น สิ่งที่ผมหวังสำหรับบัณฑิตวิทยาลัยมีสองเรื่อง เรื่องที่หนึ่งก็คือการพัฒนาภาษาอังกฤษ เรื่องที่สองก็คือเรื่องวิทยานิพนธ์ ผมหวังว่าบัณฑิตวิทยาลัยนี้จะเป็นแหล่งของการผลิตงานวิจัยที่มีคุณภาพ ที่ไม่ซ้ำซ้อน ที่หลากหลาย และให้องค์ความรู้ใหม่แก่วงการพุทธศาสนิกชน แต่เท่าที่ดูแล้วเรื่องยังซ้ำไปซ้ำมา ถ้าเป็นมหาวิทยาลัยต่างประเทศนั้น ใครจะทำวิทยานิพนธ์จะต้องตรวจดูหัวข้อวิทยานิพนธ์ทั้งหมดในประเทศหรือทั่วโลกเลยว่าเคยมีใครทำที่ไหน ถ้ามีคนทำห้ามทำซ้ำ ต้องมีคณะกรรมการตรวจสอบก่อนที่จะอนุมัติหัวข้อเรื่องจะได้เข้าไปในดินแดนความหลากหลายต่างประเทศเขาทำถึงขนาดนั้น เพราะโดยส่วนของผมเองเวลาที่ผมทำวิทยานิพนธ์อาจารย์เขาจะถามเป็นคำถามแรกเลย ในมหาวิทยาลัยของเรามีใครทำหรือไม่ ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศมีใครทำ เขามีรายชื่อของวิทยานิพนธ์ทั้งหมดเลย ถ้ามีคนทำแล้วเขาไม่ให้ทำ เพราะวิทยานิพนธ์นั้นคือการบุกเบิกงานวิจัยเข้าไปในดินแดนที่ไม่เคยมีใครไปถึงมาก่อน หัวใจของมหาบัณฑิตอยู่ตรงนี้

การเข้าห้องเรียนเป็นการเตรียมตัวพวกท่าน แล้วไปพิสูจน์คุณภาพของพวกท่านที่วิทยานิพนธ์ ถ้าท่านสามารถเขียนวิทยานิพนธ์ในหัวข้อที่ไม่เคยมีใครบุกเบิกค้นคว้า และเป็นผลงานออกมาดีมาก นั่นคือ การประกาศคุณภาพของพวกท่าน ผู้ที่จบไปจากมหาวิทยาลัยสามารถที่จะภูมิใจได้และเป็นหัวข้อใหม่จริง ๆ ที่ไม่เคยมีใครบุกเบิกค้นคว้ามาก่อน ตรงนี้จะเป็นเครื่องวัดคุณภาพของพวกท่านที่จบไปจากบัณฑิตวิทยาลัย เส้นทางจากจุดที่ท่านเริ่มในวันนี้จนถึงจุดหมายปลายทาง จนถึงวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพมันเป็นระยะทางที่เข้มงวดจริงจัง และที่สำคัญที่สุดก็คือว่า จบไปแล้วมีคุณภาพอะไรบ้าง การเรียนในระดับบัณฑิตวิทยาลัยของพวกท่านนั้น เป็นการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ครูบาอาจารย์นั้นเราพึ่งได้ในฐานะเป็นไกด์ เป็นผู้นำทาง เป็นคนที่คอยช่วยท่านว่า จะอ่านหนังสือตรงไหน จะตอบปัญหาอย่างไร แต่การค้นคว้าศึกษานั้น เป็นเรื่องของพวกท่านเองทั้งหมด เหมือนกับพุทธพจน์ที่ว่า “ตมฺเหติ กิจจํ อาตบฺปิ อภฺชาตาโร ตถาคตา ความเพียรพยายามเป็นหน้าที่ที่ท่านทั้งหลายจะต้องทำ พระตถาคตเป็นเพียงผู้บอกทาง”

การเรียนปริญญาโทไม่ว่าจะที่นี่หรือต่างประเทศ ไม่ว่าที่ที่ผมไปสอนในประเทศไทยก็ตาม จะเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่ง ก็คือว่า อาจารย์จะให้งานนิสิตมากอ่านมากด้วยตัวเอง อาจารย์จะเป็นคนคอยตะล่อมว่าควรอ่าน topic อะไร หัวข้ออะไรแล้วอ่านหนังสือเล่มไหน ช่วยประหยัดเวลาพวกท่าน แล้วพวกเรา ก็จะดูอ่านเรื่องเหล่านั้น อ่านแล้วต้องจับประเด็นมารายงาน มาอภิปราย มาอภิปรายกันในชั้นเรียนให้ได้

การเรียนในอุดมคติของบัณฑิตวิทยาลัย คือวิธีอันนี้ อาจารย์จะสั่งงานให้ท่านไปค้นมาแล้วมาอภิปรายกันในชั้นเรียน นักศึกษามหาวิทยาลัยข้างนอกต้องทำเพราะค่าหน่วยกิตแพง การสอบตกหมายถึงเสียเวลา เสียเงินเสียทอง เขาเป็นฆราวาสต้องทำมาหากิน พระเราตกก็ได้ ไม่ตกก็ได้ยังได้สวดได้ฉันได้เทศน์ เรื่องเวลาอีกเรื่องหนึ่ง ห้าปียังไม่จบ ต่อเป็นแปดปี บางคนจะเข้าปีที่สิบ เพราะเหตุว่าเราไม่มีสิ่งที่กระตุ้นตรงนี้ อันไหนที่เป็นจุดอ่อน ก็ต้องพูดกัน แต่ถ้าเป็นการเรียน

เส้นทางมหาบัณฑิต

๓

การศึกษาที่แท้จริง จะมีเงื่อนไขของเวลากำหนดได้ ถ้าไม่จบก็ต้องพ้นสภาพ สำหรับ
ฆราวาสแล้วค่าหน่วยกิตแพง เพราะฉะนั้นอาจารย์สั่งให้ทำงานก็ต้องทำงาน สั่งให้
อ่านก็ต้องอ่าน แล้วเอามา present กัน discuss กันในห้องเรียน ผมพบว่าวิธีนี้
เป็นวิธีศึกษาที่เตรียมพวกท่านให้เป็นมหาบัณฑิตอย่างแท้จริง ต่างจากเรียนปริญญาตรี
เพราะปริญญาตรีห้องหนึ่งประมาณ ๕๐ หรือ ๖๐ รูป ท่านไม่สามารถจะมา discuss
กันได้ แต่ปริญญาโทเขารับท่านแค่ ๑๔-๑๕ รูป เพื่อให้ท่านได้มีโอกาสแสดงออก
ได้ค้นคว้าวิจัย แล้วนำมาเสนอ ทำ paper เล็ก ๆ การทำรายงานและนำมาเสนอ
หน้าชั้นเป็นหัวใจของการศึกษาในระดับปริญญาโท อยากจะให้ทางบัณฑิตวิทยาลัย
กวาดขันตรงนี้

ฉะนั้นสิ่งที่เราจะต้องระมัดระวังและก็ต้องทำเป็นอย่างยิ่งก็คือว่า วิธีค้นคว้า
ศึกษาหาข้อมูลและวิธีเขียนรายงาน ผมคิดว่า methodology นี้จะต้องแนะนำ
กันก่อนเลยตั้งแต่ต้น จะต้องรู้วิธีเรียน วิธีศึกษา วิธีอ่าน ตรงนี้ อยากจะเสนอแนะ
ไว้ว่า ตัวผมทำอะไร วิธีนี้ เมื่ออาจารย์ได้ให้เราอ่านเป็นภาษาอังกฤษก็ตาม
ภาษาไทยก็ตาม ภาษาบาลีก็ตาม ถ้าเป็นตำราที่มีคุณภาพจริง ๆ จะมีความยากมาก
ผมเรียนทางปรัชญา ด้านปรัชญาจะมีปัญหา ก็คืออ่านไม่รู้เรื่อง ตำราภาษาอังกฤษ
บางเล่มก็อ่านไม่รู้เรื่อง ตำราภาษาไทยก็อ่านไม่รู้เรื่อง ที่อ่านไม่รู้เรื่องเป็นเพราะ
concepts ยาก ความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นเรายังจับประเด็นไม่ได้ ต้องให้อาจารย์
มาสรุปให้เราฟังนิดหน่อย แล้วเราจับประเด็นได้เราก็อ่าน ถ้าเรายังจับประเด็น
ไม่ได้จับหลักไม่ได้ เราอ่านไม่รู้เรื่อง เพราะฉะนั้น การฟังอาจารย์จึงเป็น เรื่องสำคัญ
ที่จะให้เราอ่านรู้เรื่อง ผมมีประสบการณ์ในการอ่านตำราทั้งหลาย ถ้าเป็นปริญญาตรี
เราอ่านหนังสือชนิดที่ เขาเรียกว่า Secondary Sources คือข้อมูลทุติยภูมิ
แต่ถ้าเป็นปริญญาโท ปริญญาเอก เราต้องอ่าน Primary Sources คือข้อมูล
ปฐมภูมิ เป็นนักวิจัยต้องพยายามเข้าถึง Primary Sources (ข้อมูลปฐมภูมิ)
หมายถึงว่าเวลาที่ท่านอ่านหนังสือทั้งหลาย ถ้าท่านอ่านพระสูตร สมมตอย่างนี้

เรื่องในพระสูตร เช่น อานาปานสติ หรือ มหาสติปัฏฐานสูตร อ่านจากพระไตรปิฎก ต้นฉบับเลย เราเรียกว่า Primary Source (ข้อมูลปฐมภูมิ) แต่ถ้าท่านไปอ่านสรุป บทวิจารณ์ ต่อให้เป็นตำราที่เขียนตีขนาดไหน เราเรียก Secondary Source เพราะท่านไม่ได้อ่านต้นฉบับจริง ๆ ใครที่เรียนพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะนิสิต บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ต้องอ่านพระไตรปิฎก และอ่านให้ถึง ปฐมภูมิ คือพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรมจริง ๆ อย่าไปเขียนวิทยานิพนธ์ โดยคัดลอกจากคนอื่น และบอกว่าอ้างมาจากพระไตรปิฎก อ่านพระไตรปิฎกภาษาไทยยังไม่พอ ต้องอ่านภาษาบาลี จากประสบการณ์ในการอ่านพระไตรปิฎกของผมนั้น Primary Source นี้แหละที่ทำให้เราเชื่อมั่นว่าเรามีความรู้จริง ๆ

วิธีอ่านพระไตรปิฎกให้สนุกในส่วนตัวของผม อยากจะเรียนถวายว่า ผม อ่านพระไตรปิฎกตั้งแต่ไหนแต่ไรมาแล้วจนถึงทุกวันนี้ผมก็ต้องอ่าน เพราะผมทำหน้าที่ประธานบรรณาธิการพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬา ฯ ผมจะอ่าน พระไตรปิฎกตลอดเวลา และตอนนี้ผมกำลังตรวจพระไตรปิฎก กรรมการยกร่าง พระไตรปิฎกแปลฉบับมหาจุฬาฯ ส่งตรวจจนกระทั่งมือสุดท้ายคือผม ถ้าผ่านผม ๔๕ เล่มจึงเข้าโรงพิมพ์ ผมจึงกลายเป็นด่านสุดท้ายในฐานะเป็นประธานบรรณาธิการ และสิ่งที่ผมค้นพบบ่อย ๆ ในการแปลคือ แปลไม่ถึงขั้นบ้าง แปลผิดบ้าง และ ส่งกลับให้แปลใหม่จำนวนมากมายหลายเรื่องหลายเล่ม กระทั่งในที่สุดที่ทีมงาน ข้างล่างรู้จัก ต้องกลับไปทำอย่างดี ไม่งั้นไม่ผ่านมือผม

เพื่อนร่วมงานทั้งหลายสงสัยว่าผมเอาเวลาที่ไหนไปอ่านพระไตรปิฎก อาจารย์ แสง อุดมศรี มาถามผมว่าผมอ่านพระไตรปิฎกอย่างไร เมื่ออ่านพระไตรปิฎก ผมอ่านสนุก ถ้ามีเวลาบางที่ผมอ่านไม่หลับไม่นอน อ่านด้วยความใฝ่รู้ ผมอ่าน พระไตรปิฎกโดยวิธีของผมเอง ก็คือว่า อ่านเพราะผมอยากรู้ ไม่ใช่อ่านเพราะเป็นหน้าที่ ที่นี้อ่านเพราะอยากรู้เป็นอย่างไร เมื่อเราอ่านพระไตรปิฎก ๑ หน้า ในภาษา บาลี หรือภาษาไทยก็ตาม ท่านอ่านพระไตรปิฎกอย่างเดียวท่านจะไม่เข้าใจ ท่านต้อง

เส้นทางมหาบัณฑิต

๕

เอาอรรถกถามาเทียบกันที หน้าต่อหน้า คำว่าหน้าต่อหน้า คือ พระไตรปิฎก ๑ หน้า อรรถกถาคำบรรยายพระไตรปิฎกอาจจะยาวถึง ๑๐ หน้าก็ได้ แต่จะทำให้ท่านเข้าใจพระไตรปิฎก ๑ หน้าอย่างทะลุปรุโปร่ง เพราะแม้แต่คำว่า พุทฺโธ คำเดียว ท่านขยายความอย่างละเอียด ถ้าท่านรู้อยู่แล้วท่านก็ข้ามไป ไม่ต้องอ่าน อรรถกถาจะเป็นกุญแจสำคัญในการอธิบายทำให้เราเข้าใจทะลุปรุโปร่ง โดยวิธีนี้เหมือนเข้าไปในดินแดนที่ใครก็สอนเราไม่ได้ หนังสือเล่มไหนก็ช่วยเราไม่ได้ เพราะเราเอาพระไตรปิฎกไปเทียบกับอรรถกถา อย่างมากคนก็อ่านแต่อรรถกถา การศึกษาบาลีตั้งแต่ประโยค ๑-๒ ถึงประโยค ๙ ในเมืองไทย มีข้อผิดพลาดตรงที่อ่านแต่อรรถกถา แต่ไม่ได้อ่านพระไตรปิฎก ส่วนคนที่อ่านพระไตรปิฎกไม่ได้อ่านอรรถกถา

จากประสบการณ์ของผมเอง ผมอ่านพระไตรปิฎกโดยจีไปที่อรรถกถาในแต่ละครั้ง ผมเข้าใจดีเพราะอรรถกถาอธิบายไว้หมด และผมก็ค้นพบว่า พระสูตร ๒ สูตรมีอรรถกถายาวไม่เท่ากัน คือ มหาสติปัฏฐานสูตรกับสติปัฏฐานสูตร มหาสติปัฏฐานสูตรอยู่ในทีมนิกาย สติปัฏฐานสูตรอยู่ในมัชฌิมนิกาย ข้อความเหมือนกัน พระสูตรสองพระสูตรเหมือนกันทุกคำ แต่ต่างกันที่ชื่อว่ามีมหาสติปัฏฐานสูตร กับ สติปัฏฐานสูตร สิ่งที่พลาดก็คือ อรรถกถาเขียนอธิบายมหาสติปัฏฐานสูตร สั้นกว่าสติปัฏฐานสูตร ชื่อใหญ่กว่าแต่อรรถกถาเขียนสั้นกว่า ถ้าอยากจะดูอรรถกถาที่สมบูรณ์ต้องไปดูอรรถกถาในมัชฌิมนิกาย ตั้งคำถามว่าทำไม คำตอบน่าจะเป็นว่า คนเขียนอรรถกถาจะเขียนออกมาทีละนิกาย ทั้ง ๆ ที่ความเดียวกัน พอเขียนไปเสร็จแล้วไปถึงมัชฌิมนิกาย นึกได้อะไรก็ไปเพิ่มกันตรงนั้น การค้นพบเล็ก ๆ น้อย ๆ ช่วยให้เราค้นสนุก

เพราะฉะนั้นเวลาที่ผมมาเป็นประธานบรรณาธิการพระไตรปิฎก จึงไม่มีปัญหาอะไร เพราะผมอ่านไปเรื่อย ๆ ผมชอบสะสม ความรู้มีเรื่องหนึ่งที่ผมอ่านแปลภาษาไทยไม่รู้เรื่อง คือ กถาวัตถุ แต่ผมต้องมาสอนในปริญญาโทที่นี่ ผมสอนพุทธปรัชญาสมัยหนึ่ง ผมต้องสอนกถาวัตถุ กถาวัตถุเป็นเล่มที่ยากที่สุดในภาษาไทยที่เราแปล

ออกมา ถ้าท่านไปอ่านท่านก็อ่านไม่รู้เรื่อง แต่โชคดี อรรถกถาอธิบายไว้ชัดเจน ถ้าอ่านเฉพาะพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีจะอ่านไม่รู้เรื่อง อรรถกถาอธิบายไว้หมด ฉบับที่แปลดีมากที่สุดคือฉบับ Pali text Society แปลเป็นภาษาอังกฤษ เขียนบทนำให้อย่างดี และมีการวงเล็บว่าใครถามใครตอบ ใครทำอะไร ผมไปอ่านกถาวัตถุเข้าใจจาก Pali text Society ผมก็เลยได้แนวว่าทำไมพวกนี้จึงแปลให้เราเข้าใจ เพราะเขาอ่านอรรถกถา ผมตามไปอ่านทุกอย่าง ผมก็เลยเข้าใจ ที่ผมเล่ามานี้ เป็นการเดินทางที่ยาวไกล การศึกษาหาความรู้ Source ซึ่งผมเรียกว่า Original กลับไปหาดั้งเดิม อย่าพอใจกับที่เขาคัดลอก แม้กระทั่งที่นักปราชญ์บรรยายอย่างเดียว ถ้าท่านอ่านพระไตรปิฎก ต้องไปอ่านพระไตรปิฎกเล่มจริง พระสูตรเล่มจริง อรรถกถาเล่มจริง นี่คือ ผมอยากจะได้มาตรฐานตรงนี้ มาตรฐานของการศึกษาพระพุทธศาสนาของนิสิตบัณฑิตวิทยาลัย ปริญญาตรีผมยังอนุญาตให้อ่านหนังสือพุทธธรรมและหนังสืออื่น พอปริญญาโทต้องอ่านพระไตรปิฎก อรรถกถา และอ่านฉบับแปลภาษาอังกฤษ ฎีกาเราก็ต้องอ่าน เตียนนี้ฎีกา เราพิมพ์หมดแล้ว เข้าไปถึงต้นฉบับซึ่งเป็น Primary Source

ผมอยากจะเล่าถวายเรื่องหนึ่งก็คือ ตอนตรวจพระไตรปิฎกมัชฌิมนิกาย เล่มที่ ๑๒ มีพระสูตรพระสูตรแรกปรากฏออกมาแปลมาถึงมือผม คนก็ตรวจกันมาหมด ผ่านตั้งหลายท่านจนมาถึงมือผมเป็นมือสุดท้าย ผมไปเจอข้อผิดพลาดอันหนึ่งและเป็นข้อผิดพลาดที่เป็นเรื่องสนุกนิดหน่อย มันไม่ใช่ผิดในฉบับที่ยกร่างมาถึงผม มันผิดแม้กระทั่งในฉบับหลวง พ.ศ. ๒๕๓๐ ที่พิมพ์มา พระสูตรนี้เป็นพระสูตรที่แปลก ก็คือ ตอนจบของพระสูตรนี้คือ มูลปริยายสูตร

พระพุทธเจ้าเทศน์จบแล้ว มักสรุปพระสูตรอย่างนี้ อิมโวจ ภควา อุตตมมาเต ภิกขุ ภควโต ภาสิตอภินนุทฺติ พระสูตรต่าง ๆ จะสรุปว่าอย่างนี้ แปลว่า พระผู้มีพระภาคตรัสภาษิตนี้แล้ว ภิกษุพอใจยินดีภาษิตของพระผู้มีพระภาค หมายความว่า พระพุทธเจ้าเทศน์ดี แต่มีพระสูตรนี้พระสูตรเดียวในพระไตรปิฎกคือ มูลปริยายสูตร

เส้นทางมหาบัณฑิต

๑๑

ในมัชฌิมนิกาย สรุปรว่า อิทมโวจ ภควา น อุตมมนา เต ภิกขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนุทฺติ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสภาษิตนี้แล้ว ภิกษุทั้งหลายไม่พอใจยินดีภาษิตของพระผู้มีพระภาคต้นฉบับบาลีมีคำว่า น อุตมมนา ผมเป็นคนที่ชอบแซก ผมก็เลยสงสัยว่า ทำไมผู้ยกร่างจึงแปลว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสพระสูตรนี้แล้ว ภิกษุทั้งหลายยินดีภาษิต ผู้แปลตัดคำว่า “ไม” ออก คือ ไม่มีคำว่า “ไม” อยู่ในคำแปล ผมก็ไปดูต้นฉบับภาษาบาลี มีคนวงเล็บด้วยดินสอว่า “สงสัยพิมพ์เกิน” ไม่แปลเสียเลย ๆ ผมก็ไปเช็คดูพระไตรปิฎกฉบับหลวง ที่พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๐ ไม่มีคำว่า “ไม” ไปดูฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๐ มีคำว่า “ไม” ที่ผู้ยกร่างในฉบับหลัง ๆ ได้ตัดคำว่า “ไม” ทิ้งไป เข้าใจว่าต้องการให้เกียรติว่า พระพุทธเจ้าเทศน์ดีทุกครั้ง คนฟังชอบ ผมจะตัดสินใจอย่างไร ตรงนี้ผมจะผ่านไปได้ แต่ส่วนตัวผมมีความไม่เฝ้ารู้

ผมคิดว่า สิ่งนี้ต้องเป็นวิญญานของนักวิจัยทั้งหลาย มหาบัณฑิตทั้งหลาย ต้องมีความไม่เฝ้ารู้ สิ่งที่ผมเล่าให้ฟังก็คือวิจัย ความไม่เฝ้ารู้ เขาเรียกว่า Curiosity คนจะเป็นนักวิทยาศาสตร์ เป็นนักปรัชญาจะต้องมี Curiosity คือ อยากรู้ อยากเห็น ภาษาอังกฤษอีกคำก็คือ Wonder คือสงสัยประหลาดใจ พลาโตกล่าวว่า Philosophy begins with wonder ปรัชญาเริ่มต้นที่ความสงสัยประหลาดใจ ถ้าไม่สงสัยไม่สงสัย ไม่ประหลาดใจ มันก็หายไปเลย ๆ ผมว่าทุกคนก็ต้องอ่านอย่างนั้น

ผมมีความสงสัย มีความไม่เฝ้ารู้ มี wonder และตรงนี้ทำให้คนไม่หยุดในการศึกษาค้นคว้า เราเรียกว่า ธรรมฉันทะ ใฝ่ใจในการหาสัจธรรมความจริง ผมก็ไปดูอรรถกถา อรรถกถาได้เขียนอธิบายมีคำว่า “ไม” อยู่ด้วย ตรงนี้ น (ไม) ชัดเจนเลย ทำไมจะต้องมี น ชัดเจน อรรถกถาอธิบายยาวไว้เป็นหน้า ๆ เลยครับ ว่าผู้ฟังที่เป็นพระเหล่านั้น เป็นพระนักวิชาการ เป็นพระหนุ่มมาบวชในพระศาสนา ลงโบสถ์ ฟังเทศน์จากพระพุทธเจ้าอยู่ครั้งสองครั้ง แล้วบอกว่าพระพุทธเจ้าเทศน์ไม่มีอะไรใหม่ ก็คำเดิม ๆ ซ้ำ ๆ นั้นแหละ เพราะฉะนั้นฟังครั้งเดียวพอแล้ว ไม่ลงไปฟังเทศน์พระพุทธเจ้า เพราะเข้าใจว่า ตัวเองรู้จบ เกิดมีมานะถือตัวในทางวิชาการ

พระพุทธเจ้า เรียกประชุมแล้วก็เทศน์มูลปริยายสูตรให้ฟัง ครั้นนี้พระพุทธเจ้าจงใจเทศน์เรื่องยาก ๆ เทศน์ที่เป็นภูมิปฤชณนี้ ๑ เรื่อง นอกนั้นเป็นภูมิพระอริยเจ้าโสดาบันสกทาคามี อนาคามี จนถึงภูมิพระพุทธเจ้า ผู้ฟังป็นบันไดฟังก็ยังไม่รู้เรื่องที่พระพุทธเจ้าเทศน์ ส่วนหนึ่งที่เป็นภูมิของปฤชณเข้าใจดี นอกนั้นเกินภาวะตัวเองที่จะเข้าใจ มึนไปหมดเลย เทศน์จบแล้ว น อุตตมนา ไม่พอใจ พระพุทธเจ้าเทศน์อะไรวันนี้ ยากเหลือเกิน ไม่ได้เทศน์เอาใจผู้ฟัง แต่มีวัตถุประสงค์อะไร เทศน์จบแล้วอรรถกถาอธิบายต่อว่า เพราะ พระมึนแล้วถอยตั้งหลัก สิ่งที่ยากไปคือความหึงหะโสรว่าฉันมีความรู้ เพราะมีความประมาทถึงฟังไม่รู้เรื่อง เกิดอาการวูบขามันวูบไปเลยทันที แสดงว่ามีเรื่องที่เรารู้จักเยอะเหมือนกันนะ วันหลังไปฟังเทศน์อีกตั้งใจฟังครั้งต่อ ๆ ไป จึงปฏิบัติธรรมบรรลุลหรรษ เพราะฉะนั้น น (ไม่) ตัวนี้ มีนัยที่สำคัญอย่างยิ่ง เมื่อผมชี้แจงแล้ว ฝ่ายแปลก็บอกว่า ถ้าแปลคำว่า “ไม่” พิมพ์ครั้งต่อไป คงมีคนตัด “ไม่”ทิ้งอีกแหละ หาวาลบลูพระพุทธเจ้า เทศน์แล้วคนไม่ชอบ ผมจึงขอให้ทำเชิงอรรถอธิบายเลยว่า อรรถกถาหมายถึงอะไร ผู้แปลก็ใส่คำว่า ไม่ เข้ามา และใส่เชิงอรรถอธิบายไว้ด้วย

พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ อ่านง่าย ตรงที่มีเชิงอรรถ มีบทนำ ตรงไหนสงสัย เรามีเชิงอรรถไว้หมด รับผิดชอบนะ เดี่ยวหมดเสียก่อน จะหาว่าไม่เตือนปรากฏว่า เชิงอรรถอธิบายเสร็จเรียบร้อยแล้วตอนนี้ สิ่งที่ผมอยากจะบอกท่านทั้งหลายว่า วิธีสอนของพระพุทธเจ้ามีหลายวิธี ไม่ได้หมายความว่าพระพุทธเจ้าจะสอนง่าย ๆ เอาใจคนฟังเสมอไป บางครั้ง ต้องทวนกระแสวิกฤต พูตให้เกิดความอยากรู้ไม่รู้ กระตุ้นท้าทาย และนี่ก็คือสิ่งที่การเรียนในระดับบัณฑิตวิทยาลัยต้องมี คือท้าทายพวกท่าน ตั้งโจทย์ ตั้งประเด็น ตั้งคำถาม ให้พวกท่านไปค้นไปศึกษา และถ้าท่านค้นศึกษาเรียนรู้ด้วยตัวเอง ภายในเวลา ๑ ปีนี้ท่านจะเปลี่ยนถ้าท่านใช้สมองมาก ๆ มันจะมีเส้นผอยเพิ่มขึ้น ท่านสังเกตสมองคนฉลาดมั๊ยครับ มันจะกลมมีเส้นผอยมากมาย มีเส้นเห็นชัดเจน เส้นใหญ่ ๆ ก็มี เช่น ไลน์สไตน์

เส้นทางมหาบัณฑิต

๑๓

มีสมองคล้ายกับสายไฟ บรรจุไฟฟ้าวิ่งถึงกัน ถ้าท่านเรียนรู้เรื่องใหม่หนึ่งเรื่อง เส้นเล็ก ๆ ทางเดินลัดในสมองจะถูกสร้างขึ้นหนึ่งครั้ง ยิ่งท่านคิดเรียนมากแต่ละครั้ง มันจะเกิดโยงใยข่ายพริ้วไปหมด เหมือนพวกอัจฉริยะ พวกที่เรียนมากทั้งหลาย สมองนี้จะมีเส้นเล็ก ๆ เยอะเลย แต่ว่าพวกที่ขี้เกียจเรียนทั้งหลาย สมองมันราบเรียบ สปาร์คไม่ติด สตาร์ทก็ไม่ติด มันไม่มีทางลัด สุนัขยังเป็นเลยครบเวลาสุนัขมาอยู่ในเมือง ข้ามถนนตรงไหนยังงั้น มันเรียนรู้ โยงหนึ่งเส้น ไฟแดงมันถึงจะข้าม ม้าลายมันถึงจะข้าม สุนัขบ้านนอกมันเดินเซ่อ ๆ ซ่า ๆ โดนรถชนตายหมด หวังว่าเมื่อท่านจบบัณฑิตวิทยาลัย จะได้อย่างน้อย ๕-๖ เส้นนะ เพิ่มขึ้นเชื่อมสมองพวกท่าน คืออาจารย์ต้องเขมเลยฝึกให้คิด มิใช่เส้นนี้ เส้นเลื้อยขึ้นไม่ใช่เนะ มิใช่เส้นโลหิตแตก ผมหมายถึงระบบสมอง

บัณฑิตวิทยาลัยต้องผลิตสมองอย่างนี้ อัจฉริยะเขมเลย ท่านต้องรู้ปัญหา ทำท่ายี่สิบห้า ใครจะเป็นคนให้ปัญหาแก่ท่าน ก็อาจารย์สิครับ ผมเห็นบทความท่านรองคณบดี เรื่องมัชฌิมาปฏิบัติกับอริสโตเติล ผมสอนเรื่องนี้ในพุทธปรัชญา ตั้งแต่ท่านเป็นรุ่นที่หนึ่ง มัชฌิมาปฏิบัติเปรียบเทียบของอริสโตเติล ผมก็ให้เขียน paper แต่ท่านไปเขียนค้นเพิ่มของท่านเรื่อย ๆ คนชักจะอ่านของท่านไม่รู้เรื่องเพราะท่านค้นเยอะขึ้น ๆ ตอนแรก ๆ สั้นอ่านรู้เรื่อง ตอนนี่ชักมีกราฟ มี A B C อะไรต่าง ๆ สมองเพิ่มเส้นหลายเส้นแล้วนี่ ค้นเฉพาะเรื่องมัชฌิมาปฏิบัติลองไปอ่านดูเพื่อน ๆ หลายคนก็จบดอกเตอร์มาแล้ว ไปอ่านของท่านและกันแล้วมาวิจารณ์ เพราะฉะนั้น ตรงนี้ที่ผมอยากจะให้มีความไม่รู้

อีกสิ่งหนึ่งที่ผมสร้างไว้ แต่ยังไม่ถูกวัตถุประสงค์ คือ Seminar สัมมนา ประจำสัปดาห์ นอกจากท่านจะทำ Paper มาเสนอในห้องเรียน ให้ครูบาอาจารย์วิพากษ์วิจารณ์แล้ว ที่สำคัญจะต้อง Test ท่านเขียนบทความมาเสนอในที่ประชุมครูบาอาจารย์ และนิสิตทั้งหลาย และให้วิจารณ์ท่าน แล้วท่านตอบให้ได้ การที่ท่านจะต้องอ่านต้องค้นมาและตอบคำถามทั้งหลาย เป็นการฝึกพวกท่านอย่างดี

ที่สุด และวิธีนี้ สัมมนาประจำสัปดาห์ อย่าใช้ผิดวัตถุประสงค์ มันเป็นเรื่องที่ทำในมหาวิทยาลัยนาลันทาสมัยโบราณ ใครจะจบจากมหาวิทยาลัยนาลันทาได้ จะต้องตอบคำถามอาจารย์ได้ทุกข้อก็คือ มีได้ว่าที่ ท่านเคยเห็นสามเณร เล็ก ๆ ของทิเบตมี เขาจะทำทนายอาจารย์ ผมเคยดูชาวต่างประเทศ สามเณรน้อยของสำนักของทิเบตที่ ธรรมศาลา จะถูกอาจารย์ซักคำถามปุจฉา-วิสัชนาทำทนายกัน อาจารย์จะถามสามเณร ได้ว่าที่กัน นั่นคือการกลับสมองให้จับใจปฏิภาณทั้งหลายฝึกอย่างดี ในการสัมมนาประจำสัปดาห์ ต้องใช้เพื่อประโยชน์นี้ ที่นี้สรุปประเด็นที่ผมอยากจะถวายนานทั้งหลาย ก็คือ

ประเด็นที่หนึ่ง รุ่งอรุณของความเป็นมหากาพย์อยู่ที่ธรรมจันทะ ถ้าท่านสร้างธรรมจันทะคือได้รู้ได้แล้ว เท่ากับเป็นรุ่งอรุณ เป็นหน่อ เป็นเชื้อแห่งความเป็นมหากาพย์ที่เพาะขึ้น แล้วท่านจะเป็นบัณฑิตตลอดชีวิต เพราะความใฝ่รู้ของท่านเอง ความเป็นนักวิชาการจะไม่หยุดหาย มีคนมาถามผมเรื่อย ผมเอาเวลาที่ไหนมาอ่าน มาบริหาร ผมเป็นคนปกติ เป็นรองอธิการบดี ทำแผนวิจัย มาจนบัดนี้ผมเป็นอธิการบดี แต่ผมไม่เคยหยุดในการศึกษาค้นคว้า ผมใช้วิธีอะไร ถ้าช่วงไหนว่างงาน ผมจะอ่านหนังสือ ช่วงอ่านหนังสือเป็นช่วงที่ผมมีความสุขมาก บริหารผมทำไปเพราะจำเป็นจะต้องทำ แต่จริง ๆ ช่วงที่ผมมีความสุขผมชอบการอ่านตำราตำราได้ค้นคว้าได้ตอบคำถาม ใฝ่รู้จนถึงทุกวันนี้ ผมยังสนใจ และเมื่อผมได้ความรู้ใหม่ ผมก็ชอบเอาไปเผยแพร่ ผมชอบจะพูด ทุกวันนี้ผมพูดในเรื่องที่ชาวบ้านเขาอยากรู้กันมากแล้วหาทางแก้ อย่างไร ก็คือในเรื่องของเศรษฐกิจ เมื่อวานนี้ผมไปพูดให้นักบริหารของมหาจุฬาลงกรณฯ ฟังเรื่อง ทำไมเศรษฐกิจบ้านเมืองจึงพัง เพราะผมมีความใฝ่รู้ผมอยากรู้ ผมไม่อยากจะเฉย โดยที่ใครเอาข้อมูลเล็ก ๆ น้อย ๆ มาให้ ผมอยากรู้ว่าทำไมอยู่ดี ๆ ก็พัง และผมสามารถจะพูดได้ ๓-๔ ชั่วโมง ให้ท่านฟังในเรื่องนี้ ทั้ง ๆ ที่ผมทำงานอย่างนี้ นี่คือนี่ที่เป็นธรรมจันทะที่ผมสร้าง พอธรรมจันทะเกิด ต่อไปท่านต้องอ่านให้มาก อาจารย์เสฐียรพงษ์ วรรณปกนี้

เป็นนักอ่านและเป็นนักคิด อาจารย์เสฐียรพงษ์มีหลักง่าย ๆ ในการพัฒนาตนเอง อาจารย์เสฐียรพงษ์บอกว่า การที่จะทำให้คนเป็นนักคิดต้องเป็นนักอ่านมาก่อน เราอ่านกันน้อย เพราะฉะนั้นจึงฟังตาม ๆ กัน พูดตาม ๆ กัน

การที่เราเข้ามาอยู่ในโลกของการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยแห่งนี้ต้องเป็นนักอ่าน คนจีนถือการอ่านตำราเป็นสำคัญมาก ขงจื๊ออ่านหนังสือสามวันสามคืนไม่ทานข้าว นักปราชญ์ทั้งหลายอย่างหลวงพ่อบุทธทาส เข้าสวนโมกข์หอบพระไตรปิฎกไปอ่าน การเป็นนักอ่านหนังสือนั้น ท่านจะต้องอ่านเป็น จะต้องให้เกิด Internalization ให้มันจมหายแล้วกลายเป็นเรา Internal แปลว่าภายใน Internalization ก็คือให้สิ่งที่เราอ่านข้างนอกมันเข้าไปอยู่ภายใน มิใช่จำ อ่านแต่ไม่ใช่จำ ไม่ใช่ท่องแต่ย่อย ให้กลายเป็นเลือดเป็นเนื้อเป็นความคิดของเราให้ได้ อ่านเมื่อไหร่ก็ตาม ก็ต้องให้เกิด Internalization ฟังเมื่อใด ก็ต้องให้เกิด Internalization ถ้าท่านเป็นนักอ่านวรรณกรรม เช่นอ่านเรื่องสิทธิธารณะหรือเรื่องกามนิต อ่านแล้วให้เห็นภาพเหมือนกับดูหนังสามมิติ คือให้เราไปอยู่ในเหตุการณ์ของเรื่อง

อ่านวรรณกรรมทั้งหลาย ท่านจะต้องสนใจไปอยู่ข้างในเรื่อง ใช้ชีวิตเดียวกันนั้นกับการอ่านพระไตรปิฎก เหมือนเราไปนั่งเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้ากำลังเทศน์ ผมอ่านแล้วเห็นภาพเลย เช่นตอนพระเจ้าอชาตศัตรูไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าครั้งแรกในชีวกัมพวันาราม ปามะม่วง ไปกลางคืน พระ ๕๐๐ รูป นั่งกันเสียบไม่กระแอมไอ พระเจ้าอชาตศัตรูเข้าไปแล้วชนพองสยองเกล้า นี่กว่าถูกหลอกมาฆ่าเราเห็นภาพเลย และการที่ผมอ่านอย่างเห็นภาพนี้ ทำให้ผมสามารถนำเสนอได้อย่างมีภาพพจน์กับผู้ฟัง ถ้าผมจะเล่าเรื่องสี่สาวนสูตร พระพุทธเจ้าเสด็จไปพร้อมด้วยภิกษุจำนวน ๕๐๐ รูปที่ป่าประดู่ลาย ต้นไม้ครีမ် ผมเห็นสีเขียวของใบไม้ใบแห้งค่อย ๆ ร่วงลงมา พระพุทธเจ้าทรงหยิบใบไม้ขึ้นมากำมือหนึ่ง ถามภิกษุทั้งหลายว่า ใบไม้ในมือของเรากับใบไม้ในป่าอันไหนมากกว่ากัน พวกภิกษุกราบทูลว่า ใบไม้ในกำมือของพระองค์น้อยกว่าใบไม้ในป่า พระพุทธเจ้าตรัสว่า ข้อนี้ฉันใดภิกษุ

ทั้งหลาย ที่ไปไม่ในกำมือของเราน้อยกว่าไปไม่ในป่า เหมือนกับความรู้ที่เราตรัสรู้ เป็นสัพพัญญู มีมากมายมหาศาลประดุจไปไม่ในป่าทั้งป่า แต่ที่เรานำมาสอนพวกเธอทั้งหลายน้อยนิด ประดุจดังไปไม่กำมือเดียวเท่านั้น ทำไมเราไม่สอนทั้งหมดที่เรา ตรัสรู้ เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่ได้เป็นไปเพื่อเบียดเบียนเพื่อคลายกำหนดเพื่อดับทุกข์ เพื่อนิพพาน

ผมไปสอนครูทั้งหลายว่า นี่คือการสอนของพระพุทธเจ้า อย่าสอน ทุกเรื่องที่เรารู้ สอนเรื่องที่คนอยากเรียนและเป็นประโยชน์ แก่ผู้เรียน อย่าสอน ทุกเรื่องที่เราอยากสอน เหมือนอะไร เหมือนป้อนข้าวเด็ก ด้วยกล้วยบดผสม ข้าวสุก พี่เลี้ยงคิดว่า กล้วยบดกับข้าวสุกร่อยที่สุด ทำคำข้าวเท่ากับปากตัวเอง ปากเด็กเล็ก พอเด็กไม่กิน ก็ต่อว่าของดีไม่รู้จักกิน ดีเด็ก หว่าเด็กโง่ ไม่รู้ว่าคน ป้อนโง่หรือเด็กโง่

การสอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จากพระสูตรนี้ผมโยงต่อไป บางคนพูดแล้วมนุษย์ฟังไม่รู้เรื่อง แล้วก็บอกว่า คนฟังโง่จึงไม่รู้เรื่อง ผมคิดว่า คนที่เป็นครูต้องพูดให้คนฟังรู้เรื่อง คนไหนที่ด่าลูกศิษย์ว่าโง่เหมือนสืขอให้ควายฟัง แสดงว่าสืขอไม่เป็น ถ้าสืขอเป็นแล้วควายต้องฟัง

นักสืขอคนหนึ่งไปนั่งสืขออยู่ริมคันนา แกเป็นศิลปินมือหนึ่ง สืไป สืมา ไม่มีคนฟัง มีควายกินหญ้าอยู่ตัวหนึ่ง โบราณบอกว่า สืขอแล้วควายไม่ฟัง จริง หรือเปล่า ทดลองดูดีกว่า แกล้งสืเป็นเพลงเขมรไล่ควาย มันก็ไม่ไป กินหญ้าเฉย สืเพลงเขียบ ๆ เข้ามาสิ มันก็ไม่มา ตอนหลังสืเป็นเสียงยุงร้องหึ่ง ๆ ๆ ควาย กระดิกหูไต่ยุง รับคลื่นกันได้แล้ว และสืเป็นเสียงสุนัขกั๊กกัน ควายมองเลยกลัว ลูกหลง ต่อมา สืเป็นเสียงลูกแหงร้อง ควายหยุดกินหญ้า มาเบิ่งมอง นึกว่าใคร เอาลูกมันซ่อนอยู่แถวนี้ สืขอเป็นแล้วควายฟัง มีภาษิตอุทานธรรมว่า

ถ้าพูดไปเขาไม่รู้อย่าชู้เขา ว่าโง่งมเงอะเขอะนักหนา
ตัวของเราทำไมไม่โกรธา ว่าพูดจาให้เขาไม่เข้าใจ

จากป่าประดู่ลายเราได้หลักการสอน ถ้าท่านจะทำอย่างนี้ได้ต้องซาบซึ้ง อ่าน แล้วเห็นภาพพระพุทธรูปเจ้าประทับนั่ง หรือเห็นคนสืบทอดให้ควายฟัง นี่คือ Internalization ทำนองเดียวกัน อ่านตำราปรัชญาทั้งหลาย เหมือนเราไปนั่งคุยกับโสกราตีส อาริสโตเติล แต่ว่าคนเหล่านี้มักจะพูดเป็นภาษาอังกฤษ แปลไม่ค่อยออก เพราะฉะนั้น ท่านต้องอ่านภาษาอังกฤษได้ จึงจะเป็นเลิศทางวิชาการด้านพุทธศาสนา เพราะ ตำราพุทธศาสนามากมายเป็นภาษาอังกฤษ

จุดเด่นของภาษาอังกฤษในโลกปัจจุบันอยู่ตรงที่ซีดีรอม ข้อมูลทั้งหมด Encyclopedia ทั้งหมด ตำราตำราทั้งหลายอยู่ในคอมพิวเตอร์ กดคอมพิวเตอร์ ท่านจะค้นเรื่องอะไร มาเป็นสาย หลักการค้นภาษาอังกฤษซีดีรอมก็เป็นแบบที่ผมเล่าเรื่องพระไตรปิฎกที่อรรถกถาอธิบายเป็นสาย ๆ มา ท่านอยากรู้คำไหน ไม่จำเป็นต้องมีความรู้มาก่อน Encyclopedia สอนหมด กดทีเดียว มีทั้งภาพ ประกอบให้ ผมอยากรู้เรื่องนิวเคลียสหรืออะตอม อีเลคตรอน นิวตรอน กำเนิดโลกจักรวาลนี้มาจากไหน แต่ก่อนผมต้องอ่านหนังสือมากมาย ตอนนี่กด คอมพิวเตอร์ มันบอกหมดเลย ความรู้ที่เราเรียนวิทยาศาสตร์ทั้งหลาย ที่เราจะเอามาสอน ถ้าใครบอกว่า ผมไม่มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ถ้าไปกด Encyclopedia ถ้าไปกดหนังสือวิทยาศาสตร์ เขาทำภาพประกอบเรียกว่า Multimedia ถ้าอ่านไม่รู้เรื่อง มีวีดีโอให้ดูด้วย สอนเราด้วย อยู่ในซีดีรอมนั่นแหละ เพราะฉะนั้นวิธีการศึกษาจึงไม่ได้อยู่เพียงแค่อ่านหนังสือภาษาไทย ท่านต้องอ่านพระไตรปิฎกบนซีดีรอม คือ ใช้คอมพิวเตอร์เป็น ผมใช้สิ่งเหล่านี้ในการศึกษาค้นคว้า แต่อยู่ ๆ ไม่ใช่ผมเป็น คอมพิวเตอร์เอง เมื่อเริ่มเรียนคอมพิวเตอร์ ผมเป็นรองอธิการบดีแล้ว เห็นพวก ท่านทั้งหลายพิมพ์คอมพิวเตอร์กัน ผมก็ได้แต่ดู ข้อมูลอยู่ตรงนี้ ทำไมดึงออกมา ไม่ได้ ราคายตัวเอง วันหนึ่งผมก็เลยไปเรียน เรียน ๓ วัน ใช้การได้ ผมใช้ ค้นคว้าได้ ทำได้ง่ายเหลือเกิน บางคนถาม คอมพิวเตอร์ระบบวินโดว์ ง่ายกว่า พวก DOS ซึ่งท่านต้องท่องจำ แต่วินโดว์นี้สำหรับพวกปัญญาอ่อน มีภาพ แนะนำให้ด้วย ท่านจะไปไหน จีไป ภาพนี้ ท่านอ่านหนังสือไม่ออกยังทำได้เลย ระบบวินโดว์คือการช่วยแปลงสัญลักษณ์ของ DOS ให้มาเป็นภาพ แล้วท่านกดตาม

ภาพ ทำไมท่านถ่ายภาพได้ด้วยกล้องอัดโนมัตติ บางทีเขาเรียกว่ากล้องปัญญาอ่อน คือคนปัญญาอ่อนก็ใช้ได้ คอมพิวเตอร์วินโดว์นี้ทำให้มันง่าย ตรงนี้ไม่ใช่เรื่องยาก เรื่องเย็น จุดที่ผมกล่าวมาทั้งหมดสรุปอยู่ได้คำหนึ่ง **อดทน อดทน อดทน** หมายความว่า บัณฑิตยอมฝึกฝน ถ้าภาษาอังกฤษท่านยังไม่ถึงขั้น ท่านต้องฝึกภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ท่านยังใช้การไม่ได้ ท่านต้องฝึกการใช้คอมพิวเตอร์

ภาชิตจีนสอนอย่างนี้ว่า **ถ้าท่านเอาปลาไปให้คนจน คนจนจะมีปลากินเพียงหนึ่งวัน แต่ถ้าท่านสอนวิธีจับปลาให้เขา เขาจะมีปลากินตลอดชีวิต** ในระดับปริญญาตรีนั้น ครูบาอาจารย์สอนเหมือนเอาปลาไปให้นิสิต สอนแล้วจบ นิสิตอาจจะลืมหมด เอาไปทำอะไรไม่ได้อีกแล้ว แต่สอนปริญญาโทคือสอนให้ท่านทั้งหลายรู้วิธีศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ไปจับปลาได้ไม่รู้จบ เรียนปริญญาโทนั้นต้องพึ่งตนเองให้มาก ได้วิธีจับปลาคือวิธีค้นคว้าศึกษาจากอาจารย์มาแล้ว ต้องเอาไปใช้เอง ถ้าท่านได้วิธีมา แต่ท่านไม่จับปลา ก็ไม่ได้อะไรเลย เมื่อท่านมาถึงขั้นนี้ ต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง

ผมขอเล่าเรื่องการศึกษาค้นคว้าส่วนตัวสักนิดหนึ่ง ตอนที่ผมทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ผมต้องอ่านหนังสือ Being and Nothingness หนาเป็นพันหน้า แปลจากภาษาฝรั่งเศสมาเป็นอังกฤษ ผมอ่านไปประมาณร้อยหน้า ไม่รู้เรื่อง อ่านไปอย่างงั้นแหละ เป็นภาษาปรัชญา เลยไม่รู้เรื่อง คำว่าไม่รู้เรื่องคือไม่รู้ว่าเขาพูดอะไร ผมอ่านประมาณ ๕๐๐ หน้า จึงรู้เขาจะสอนอะไร หลังจากนั้นอ่านไปจนถึง ๑๐๐๐ หน้า เมื่อจบหนึ่งพันหน้า ผมอ่านเข้าใจแล้ว ผมก็ย้อนกลับมาอ่านใหม่ ตั้งแต่หน้าที่หนึ่งไปอีกรอบหนึ่ง อ่านทั้งเล่ม ครั่งนี้รู้เรื่อง เพราะถ้าผมอ่านไม่จบเล่มนี้ ผมไม่สามารถเปรียบเทียบความคิดของชาตรีกับพุทธปรัชญาได้

ผมไปปาฐกถาเรื่องท่านพุทธทาสกับชาตรี ๓ ชั่วโมง ผมไปพูดที่วัดทองนพคุณ ตอนนั้นกำลังทำปริญญาเอก ผมกลับมาเมืองไทย ปี ๒๕๒๕ อาจารย์มนตรี อุมะวิชนี วิจารณ์ผม เขาอ้างว่า ฉบับฝรั่งเศสที่แปลเป็นภาษาอังกฤษอาจจะไม่ถูกต้องก็ได้ ผมเถียงเขาไม่ได้ เพราะเขารู้ภาษาฝรั่งเศสอย่างดี เขาเป็นนักวรรณกรรม

เส้นทางมหาบัณฑิต

๑๕

เป็นคนที่แปลบทกวีเรื่องสามกรุงเป็นภาษาอังกฤษได้อย่างไพเราะเพราะพริ้ง พอเขาวิจารณ์ผมอย่างนี้ ผมก็ต้องรับฟัง ผมไม่รู้ภาษาฝรั่งเศส ผมจึงไปเรียนภาษาฝรั่งเศส อยู่สองปี ได้ Diploma สิ่งที่ผมค้นพบ คือ ทำไมผมเรียนแค่สองปีใช้งานได้ ฝรั่งเศส เป็นภาษาต่างประเทศที่ง่ายสำหรับผม ทำไมเป็นอย่างนั้น

ศัพท์ในภาษาฝรั่งเศสเหมือนกับภาษาอังกฤษ แต่ออกเสียงคนละอย่าง Concept คล้ายกัน เหมือนภาษาลาวกับภาษาไทย คนลาวมาเรียนจบ พธ.บ. ไปทำงานในประเทศลาว ได้เงินเดือนสูงกว่าคนลาวที่ไปเรียนจบมาจากไซเวียตแล้ว เป็นข้าราชการเป็นอาจารย์ เพราะอะไร เพราะว่าแต่งตำราเก่ง เคล็ดลับคือ แปล ตำราจากภาษาไทย แก่ไม่เป็นบ่เดี๋ยวกี้ได้เล่มแล้ว พวกที่แปลจากภาษาไซเวียต กว่าที่จะแปลเข้าภาษาลาวนี้มันยากเหลือเกิน เพราะฉะนั้น จึงส่งมาเรียนไทย ลาว กับไทย อังกฤษกับฝรั่งเศส ศัพท์ใกล้เคียงกันมาก ข้อสำคัญ ถ้าท่านอยากเรียน ภาษาฝรั่งเศสง่าย ท่านต้องเก่งภาษาอังกฤษก่อน แล้วทำไมหลายคนยังกลัวภาษา ฝรั่งเศส คำตอบก็คือไวยากรณ์ยาก ไวยากรณ์ของภาษาฝรั่งเศสมีเพศบุลงค์ อิตดีลึงค์ นบุลงค์ วิยากรณ์ฝรั่งเศสเหมือนกับบาลี ท่านเรียนให้ได้ประโยค ๙ แล้วก็ เรียนภาษาอังกฤษอย่างดี แล้วค่อยไปเรียนภาษาฝรั่งเศส จะง่ายจริง ๆ นี่คือการ รู้สึกส่วนตัวที่มีความไม่ไม่รู้ เป็นธรรมชาติตรงนั้น ก็อ่านค้นคว้าโดยไม่มีการยอมแพ้ เพราะถือว่าเราได้เครื่องมือมาแล้ว

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเปรียบเทียบ ภาษาต่างประเทศเหมือนอายตนะ เรารู้ภาษาบาลีหนึ่งภาษาเท่ากับมีอายตนะ คือ ตาหูเพิ่มอีกหนึ่ง มิเช่นนั้น เวลาเราไปประเทศที่เราไม่รู้ภาษาเขา หูหนวกตาบอด ถ้าเรารู้ภาษาเขา เหมือนกับเราได้ตาวิเศษขึ้นอีกหนึ่งอายตนะ ในหลักสูตรปริญญาเอก ของจุฬาฯ ธรรมศาสตร์ หรือที่ไหนก็ตาม เขาบังคับให้เรียนภาษาต่างประเทศ อย่างดีหนึ่งภาษา สอบภาษานั้นให้ได้ ใครจะเรียนจบวิชาปรัชญา ปริญญาเอกที่จุฬาฯ ต้องรู้ภาษาต่างประเทศอย่างดี ปรากฏว่าศิษย์เก่าของเราไปเรียน ทำวิทยานิพนธ์ จบก่อนคนอื่น และผมได้มีส่วนไปสอบวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของท่านผู้นี้ ทำไม

จบเร็วกว่าเพื่อน ๆ ที่เรียนอยู่ด้วยกัน ท่านผู้นี้จบจากมหาจุฬาราชวิทยาลัย ไปต่อโทและเอกที่นั่น จบก่อนคนอื่น เคล็ดลับเพราะสอบภาษาต่างประเทศผ่านก่อนคนอื่น คือภาษาบาลี ท่านผู้นี้ได้ประโยค ๘ คนอื่นยังสอบฝรั่งเศสไม่ผ่าน บาลีใครอย่านึกว่าไม่สำคัญ ท่านจะไปเรียนต่อที่ไหนก็ตาม ต้องเชี่ยวชาญบาลีก็ได้ อังกฤษก็ได้

เพราะฉะนั้น วิชาพื้นฐานอะไรก็ตาม ต้องฝึกฝน **อุตุนาน ทยอยนุติ ปณฺธิตา** ต้องฝึกฝนตนเองอย่างไม่ทอดทิ้ง ฝึกแล้วได้วิธีการศึกษาแล้ว สิ่งที่จะต้องทำต่อมา คือเมื่อเรียนไปมากเข้า ท่านต้องพยายามให้เข้าถึงสองสิ่ง คือ

หนึ่ง ขอบฟ้าแห่งความรู้

สอง ทาน้ำแห่งความรู้

ขอบฟ้าแห่งความรู้ หมายความว่า เมื่อเริ่มเรียน ท่านเรียนให้กว้างเหมือนขอบฟ้า มีความรู้ทั่วไปกว้างขวาง มีโลกทัศน์วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ผมมองปัญญาเหมือนกับขอบฟ้า ปัญญาคือรู้รอบหรือรอบรู้ รู้ทุกเรื่อง พระพุทธศาสนารู้ศาสตร์สาขาต่าง ๆ เรารู้ ขยายขอบฟ้าแห่งความรู้ ถ้าท่านเดินไปในท้องทุ่ง มองไปที่ขอบฟ้าไกล ท่านจะเห็นขอบฟ้าครอบคลุมมาที่ท่าน พอเดินต่อไปขอบฟ้าก็ขยายต่อไปอีก ขอบฟ้าขยายไม่รู้จบ ความรู้ก็เช่นเดียวกัน เรียนจบมัธยม ก็นึกว่าพอแล้ว แต่ยังไม่พอ ต้องเรียนปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอกขยายต่อไป จบปริญญาเอกก็ยังไม่พอ มาทำงานมาสอนก็ขยายไปเรื่อย ต้องขยายขอบฟ้าอย่างไม่รู้จบ ทราบว่าเรายังเป็นเศษะคือผู้ยังต้องศึกษา ท่านจะไปทำงานอะไรต่อไป ท่านต้องไปศึกษาเพิ่มเติม ท่านจะไปสอนวิชาใด ๆ อย่างนี้กว่าจะสอนได้ทันที ท่านต้องไปค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติม ให้ขอบฟ้าขยายออกไปล่วงหน้าท่าน นี่คือปัญญาความรู้รอบเกิดจากขยายขอบฟ้าแห่งความรู้

ปัญญายังหมายถึงรู้จักคือหา**ทาน้ำแห่งความรู้** เรียนปริญญาโทและปริญญาเอก เหมือนขุดบ่อหาน้ำ แต่ว่าบางคนขุดไปฝังตัวเอง ไปไม่ถึงไหน ขึ้นก็ไม่ได้ ลงก็ไม่ได้ จบก็ไม่จบ อยู่อย่างนั้น ไปทางไหนก็ไม่ได้ มั่นติดไปหมด ท่านต้อง

ชุดไปให้ถึงตาน้ำ เมื่อชุดไปให้ถึงตาน้ำแล้วท่านจะพบว่าน้ำใต้ดินนั้นโยงกันเป็นระบบ เรียนไปถึงจุดหนึ่งแล้ว ท่านจะเห็นศาสตร์ทั้งหลายสัมพันธ์กันหมด เหมือนบางคน มีอคติกับพวกเราว่าพุทธอะไรเป็นธรรมะไปหมด ทำไมพระพุทธศาสนาเข้ากับวิทยาศาสตร์ได้ หรือตั้งท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกกล่าวถึงนิติศาสตร์เชิงพุทธ เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ศิลปศาสตร์เชิงพุทธ และท่านยังหาศาสตร์อื่น ๆ มาเทียบอยู่ทุกวันนี้ ถามว่า แล้วเชิงพุทธจริงหรือ คำตอบก็คือว่า เมื่อความรู้ไปถึงขั้นหนึ่ง คือลึกลงไปถึงตาน้ำ จับแก่นของศาสตร์ต่าง ๆ ได้แล้ว เอาหัวใจของศาสตร์นั้น ๆ มาเปรียบเทียบ เช่น หัวใจของวิทยาศาสตร์คืออะไร คือ กฎ (Principles, Law) หลักของวิทยาศาสตร์อยู่ตรงนั้น วิทยาศาสตร์ศึกษาเรื่องกฎ กฎของวิทยาศาสตร์ กฎนี้คือ Cause and effect เหตุกับผล ถ้าไม่มีเรื่องเหตุเรื่องผล วิทยาศาสตร์ไม่เกิด เพราะฉะนั้น วิทยาศาสตร์จึงเป็นจอมเหตุผล ถามว่าพระพุทธศาสนา คำสอนอะไรที่สำคัญที่สุด อะไรคือแก่นคำสอนพระพุทธศาสนา ถ้าไม่มีเรื่องนี้ ไม่มีพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้า ตรัสรู้แล้วประทับนั่งอยู่ใต้ต้นโพธิ์ พิจารณาธรรมที่พระองค์ตรัสรู้คือปฏิจจสมุปบาท

ปฏิจจสมุปบาทคือคำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ถามว่าแล้วยังงั้นทำไมเรามาบอกว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้ร้อยสี่ ๔ ในพุทธประวัติบอกว่า หลังจากตรัสรู้ ทบทวนธรรมที่พระองค์ตรัสรู้คือปฏิจจสมุปบาท แต่ดาราทั้งหลายเขาบอกว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้ร้อยสี่ ๔ ท่านตอบตัวเองว่าอย่างไร กลับไปหา Original ไปอ่าน พระไตรปิฎก อย่าพอใจกับที่ผมพูด พระไตรปิฎกบอกไว้ว่า ปฏิจจสมุปบาท ก็คือ ร้อยสี่ ๔ ร้อยสี่ ๔ ก็คือ **ปฏิจจสมุปบาท** ทำไมเป็นอย่างนั้น ปฏิจจสมุปบาท คืออะไร คำตอบคือ **เมื่อสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมี เมื่อสิ่งนี้เกิดสิ่งนี้จึงเกิด เมื่อไม่มีสิ่งนี้ ไม่มี เมื่อสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ** ก็คือมีสมุทัยวาร กับนิโรธวาร ร้อยสี่ ๔ ฝ่าย สมุทัยวาร คือทุกข์และสมุทัย ฝ่ายนิโรธวารคือนิโรธและมรรค เพราะฉะนั้น จึงเป็นเรื่องเดียวกัน ปฏิจจสมุปบาทเป็นสังขธรรม ร้อยสี่เป็นจริยธรรม ปฏิจจสมุปบาทเป็น Metaphysics ร้อยสี่เป็น Ethics เรื่องเดียวกัน อะไรคือ Metaphysics อะไรคือ Ethics อะไรคือสังขธรรม อะไรคือจริยธรรม อะไรคือปฏิจจสมุปบาท อะไรคือร้อยสี่ ๔ โยงโย

เป็นระบบ วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ (Pure Science) คือ Metaphysics เทคโนโลยี คือ Ethics ถ้าเทียบกัน ประยุกต์มาใช้ หลักหัวใจของวิทยาศาสตร์คือความเป็นเหตุเป็นผล ปฏิจักษ์สมุปบาทก็เป็นเหตุเป็นผล เมื่อท่านศึกษาไปจนถึงจุดสูงสุดแห่งวิชาการนั้น จะเห็นการโยงใยเป็นระบบถึงกันเรียกว่ารู้สึกถึงตาน้ำแห่งความรู้ยิ่งรู้สึกยิ่งลดอัดตา ไม่ได้ถือว่าเรานั้นรู้ดีที่สุดในชีวิตของเราเท่านั้นถูกต้อง เราจะมี ความอ่อนน้อมถ่อมตน พร้อมทั้งจะรับฟังสังขารจากคนอื่น ย่อมเห็นว่าคำพูดของเขาก็น่ามีความหมาย คำพูดของแกสองสามประโยคก็มีความหมายที่จะมาสอนเราได้

โสกราตีสได้รับการพยากรณ์จากเทพเจ้าว่าเป็นคนที่ฉลาดที่สุดในกรีก โสกราตีสไม่เชื่อ ต้องพิสูจน์ว่าเทพเจ้าพูดผิด มีคนฉลาดเยอะเยอะไป โสกราตีสไปได้ว่าที่กับทุก ๆ คน เพื่อให้ตนสู้เขาไม่ได้ เพื่อเทพเจ้าจะได้พยากรณ์ผิด ปรากฏว่าเมื่อโสกราตีสไปถามเขาก็ตอบโสกราตีสไม่ได้ ในที่สุดโสกราตีสสรุปว่า ทำไมเทพเจ้าจึงเข้าใจว่าโสกราตีสฉลาดที่สุด เพราะโสกราตีสรู้ดีคือรู้ว่าตัวเองไม่รู้อะไรบ้าง แล้วพยายามศึกษาหาความรู้เรื่องนั้น โสกราตีสจึงสรุปว่า หนึ่งเดียวที่ข้าพเจ้ารู้มากกว่าคนอื่นก็คือรู้ว่าข้าพเจ้าไม่รู้อะไรข้อนี้ทำให้นึกถึงคำที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า **“คนโง่ (พาล) ที่รู้ว่าตัวเองโง่ยังพอเป็นบัณฑิตได้บ้าง แต่คนโง่ที่เข้าใจว่าตัวเองเป็นบัณฑิต เป็นคนโง่บริสุทธิ์”** ความรู้เมื่อลงถึงตาน้ำก็จะเหมือนกันอย่างนี้ เราจึงสามารถศึกษา ศาสตร์เชิงเปรียบเทียบกันได้

เพราะฉะนั้น ต่อไปนี้ ท่านต้องบอกกับตัวเองว่า ศึกษาเรื่องอะไรก็ตาม ต้องศึกษาในบริบท ใน Context อย่าดึงเอามาเป็นเรื่อง ๆ ท่านต้องรู้ว่าพระสูตรนี้ตรัสที่ไหนแล้วอ่านทั้งพระสูตร อย่าพอใจกับสิ่งที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Excerpt คือ ดึงเอามาเป็นส่วน ๆ ตำราทั้งหลายมักจะอ้างเป็นส่วน ๆ เพราะว่าคนเขียนได้อ่านต้นฉบับหมดแล้ว เขาเห็นว่าอันนี้อ้างได้ก็เลยเอามาอ้างกับเรา ถ้าท่านอยากจะอ่านประโยคสองประโยคเป็นต้นว่า **“ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรา” “ผู้ใดเห็นปฏิจักษ์สมุปบาท ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม”** สองประโยคนี้อยู่คนละที่ แต่ผมสามารถเอามาโยงกันได้ว่า ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรา ธรรมคืออะไร ธรรมคือ

ปฏิจสมุปบาท ผู้ใดเห็นปฏิจสมุปบาท ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรตถาคต คือเห็นพระพุทธเจ้า ข้อความอยู่คนละที่ แต่เราเอามาโยงกันได้

เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลาย ในการศึกษาหาความรู้ นอกจากเราจะมีธรรมฉันทะ มีความใฝ่รู้ ในช่วงที่ท่านศึกษาท่านต้องนึกว่าในที่สุดท่านชอบวิชาใด เรื่องใดมันจะเป็นฐานให้ท่านทำวิทยานิพนธ์ต่อไป ในช่วงปีครึ่งหรือปีเศษ ๆ ท่านต้องหาคำตอบให้พบว่า ตัวท่านเองชอบเรื่องไหน สายไหน ถนัดไปในทางใด กับอาจารย์ที่สอนเสร็จแล้วภายในหนึ่งปีท่านน่าจะรู้แล้ว เตรียมการทำวิทยานิพนธ์ได้เลย พอทำวิทยานิพนธ์ ตอนเรียนในห้องเรียนท่านต้องรู้กว้าง ขยายขอบฟ้าแห่งความรู้ แต่ตอนทำวิทยานิพนธ์ต้องขุดลงไปได้ดิน ให้ถึงตาน้ำแห่งความรู้ แล้วความรู้ของท่านจะเป็นระบบ มีวิธีการศึกษา Research Methodology ต้องสอนกันอย่างเข้มข้น สมัยก่อนนั้น ผมให้สอนวิธีวิจัยทั้งปีเลย วิธีทำการวิจัยเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะนั่นคือวิธีจับปลา ถ้าวิธีจับมีน้อย นิสิตก็ต้องวิ่งมาขอปลากับอาจารย์อยู่เรื่อย

คำถามสุดท้าย เรียนปริญญาโทไปทำไม ไม่ใช่เพื่อปริญญาบัตร แต่เราเรียนเพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาความคิด จิตใจ เมื่อพัฒนาตนเองแล้ว เราต้องทำต่อไปก็คือ Contribution คือกระจายความรู้นั้นให้แก่คนอื่น เพราะหลายคนหยุดความเป็นนักศึกษา เพราะไม่รู้ว่าทำอะไรต่อไปทำอะไร จบแล้วก็เลิกกัน แต่ถ้าท่านมีวิญญาณของครู ท่านจะต้องนึกถึงลูกศิษย์ เรื่องนี้คืออยากจะเอาไปเล่า เรื่องนี้คืออยากจะเอาไปเขียน ไม่ว่าท่านอ่านเรื่องอะไรก็ตาม จะเป็นสิ่งที่ภาษากำลังภายในเขาเรียกว่า ทุกอย่างเป็นอาวุธได้หมด ท่านมีเพลงดาบอยู่ในใจ หยิบแจ็กกันมาก็กลายเป็นดาบ หยิบไม้ก็กกลายเป็นดาบ กลายเป็นกระบี่ไปหมด กระบี่อยู่ที่หัวใจ กระบี่อยู่ที่หัวใจก็หมายถึงเพลงกระบี่อยู่ที่หัวใจ อยู่ข้างในนี้ หยิบอะไรมาใช้เป็นกระบี่ได้หมด รมก็กลายเป็นอาวุธ ฆ่าคนได้

ศิษย์คนหนึ่งคิดล้างครุคือ คิดแข่งกับอาจารย์ ท่านว่าอาจารย์แก่แล้ว ทำอาจารย์สู้ เขาผู้ที่มีอาจารย์ทุกระบวนท่า วิทยายุทธมีเท่าไรรู้หมด พอมาเจอกันจริง ลูกศิษย์เอากระบี่ชิ้นหนึ่งมาเลย คมมาก อาจารย์ถือร่มเก่า ๆ มา

คันหนึ่ง เห็นแล้วนำส่งสาร ท่านแก่แล้ว อาวุธก็ไม่มี มีแต่ร่มเกา ลูกศิษย์ไม่ยอมฆ่าคนแก่บอกอาจารย์ว่า ล้างมือในอ่างทองคำ วางมือจากวงการยุทธจักรได้แล้ว อาจารย์บอกเรามาสู้กันก่อนสิ ลูกศิษย์กะว่าอาจารย์เอาร่มมา สงสัยที่ปลายร่มมีอาวุธลับ เขาคิดจะฟันร่มให้ขาด เมื่อคันร่มขาดแล้วก็ไม่มีอาวุธลับที่มาทำร้ายเราได้ เพราะฉะนั้นที่ลูกศิษย์ทำก็คือ เห็นอาจารย์ถือร่มไม้ธรรมดา นึกว่าจะเป็นอาวุธลับ ฟันคันร่มจนขาดกลาง คันร่มกลายเป็นปากฉลาม อาจารย์ก็ใช้สันร่มเสียบคอหอยลูกศิษย์ ไม่รู้กระบวนท่าอะไร ร่มกลายเป็นกระบี่ มีกระบี่อยู่ในหัวใจ คือท่านมีวิธีสอนวิธีพูดอยู่แล้ว เรื่องอะไรท่านก็พูดได้ท่านสอนได้ เป็นประโยชน์ในการสอนธรรมได้หมด เมื่อมาถึงจุดหนึ่งถ้าท่านจะอธิบายธรรม ไม่มีสิ่งใดที่ไร้ค่า ไม่มีสิ่งที่ไม่ไร้ประโยชน์ ในการที่จะช่วยให้คนเข้าใจธรรมะที่ท่านกำลังสอน ภาษาอังกฤษที่กำลังสอน หรือแม้กระทั่งหลักปรัชญาลึกลับซึ่งท่านสอนได้หมด

เพราะฉะนั้น มาถึงจุดหนึ่ง ถ้าใจเราคิดที่จะสอนคน เราจะไม่หยุด จะศึกษาจะค้นคว้า แล้ววันหนึ่งเราจะต้องเขียน วันหนึ่งเราจะต้องพูด หมอชีวกโกมารภัจจ์ได้ทำมาแล้ว หมอชีวกไปเรียนกับอาจารย์ที่ดัดกคิลา ไม่จ่ายค่าเรียน Tuition Fee อาศัยอุบาสกทำอาหาร หลักสูตรแพทย์ ๑๖ ปี ชีวกก็ไปถามอาจารย์ขอสอบไล่ ตอนนั้นเรียนมาได้ ๗ ปี อาจารย์บอกว่าถ้าอยากจบ ต้องสอบไล่ สอบอย่างไร เข้าไปในป่า รัศมีวัดโดยรอบ ๑๐ โยชน์ ไปกับลูกศิษย์หลายคนที่ยอยากจะจบไปหาว่ามีพืชพันธุ์ใด ผักใดที่ใช้เป็นยาไม่ได้ให้เอามา เพื่อนก็ได้กันคนละกำ สองกำมาเสนออาจารย์ ชีวกกลับมามือเปล่า ไม่ได้อะไรมาสักอย่างเดียว อาจารย์ก็ถามว่า แล้วทำไมชีวกถึงมามือเปล่า ชีวกตอบว่า เพราะไม่มีพืชพันธุ์ใดที่ใช้เป็นยาไม่ได้ ปรากฏว่าหมอชีวก สอบได้คนเดียว มีอะไรที่ใช้สอนธรรมไม่ได้ เรื่องอะไรใช้บรรยายธรรมได้หมด

กระบี่อยู่ในหัวใจ ฝึกใจของท่านให้ถึงขั้นหนึ่ง แล้วท่านก็มีวิธีคิด วิธีศึกษาค้นคว้า ความเป็นมหาบัณฑิตอยู่ที่ใจของท่าน ใฝ่รู้ใฝ่คิดมีจิตใจที่จะเผยแผ่

เส้นทางมหาบัณฑิต

๒๕

พระพุทธศาสนาต่อไป ไม่เรียนเพื่อนนี่เพื่อนี้ แต่เรียนเพื่อที่จะพัฒนาตนเอง และเพื่อที่จะช่วยเหลือคนอื่น หลวงพ่อชา วัดหนองป่าพง ทำไมสอนฝรั่งได้ดี เพราะท่านใช้ทุกอย่างสอนได้หมดอย่างไม่น่าเชื่อ เห็นอะไรท่านเอามาสอนได้หมด เรื่องมัชฌิมาปฏิปทา ท่านอธิบายเข้าใจง่าย ยกตัวอย่างต้นมะม่วง เพราะว่า วัดหนองป่าพงมะม่วงเยอะ ลูกมะม่วง ๑ อยู่สูงขึ้นไป ๓ เมตร เอาไม้ไปสอย ยาว ๖ เมตร ก็เกินไป ไม้ยาว ๑ เมตรก็สั้นเกินไป เพราะฉะนั้น ความพอดีก็คือ เอาไม้ที่สอยได้พอดี นั่นคือมัชฌิมาปฏิปทา

หลวงพ่อกุศลทาสเป็นหมอที่ไม่เหนียวในการสอน ท่านสันติกโรเล่าว่า เวลาที่หลวงพ่อกุศลอยู่โรงพยาบาล หมอห้ามไปคุยกับท่าน ไม่อยากให้รบกวน แต่ถ้าลูกศิษย์เข้าไปอยู่ใกล้เตียงท่าน ท่านคุยธรรมให้ฟัง ท่านคุยธรรมแล้วสดชื่น ท่านสันติกโรเอาเทปไปบันทึก ถ้ามืดหนึ่งอัดเทปมาที่หนึ่ง ท่านก็อธิบายทุกที บางเรื่องอธิบายอยู่ ๑๐ ครั้ง ใช้เทป ๑๐ ม้วน ท่านไม่เคยตำว่าโง่เลย จำจำจำ เหมือนกับช่างปั้นหม้อ ดีแล้วดีอีก มีจิตวิญญาณที่จะเผยแผ่ ท่านเจ้าคุณ พระธรรมปิฎก ตอนที่ท่านพูดไม่ได้ อยู่ลำลูกกา พวกเราไปเยี่ยม หมอบอกว่า อย่าไปหาท่าน ท่านไม่สบาย ท่านพูดไม่ได้ เป็นโรคภูมิแพ้ ใครไปหาท่านก็เขียนใส่กระดาษคุยกัน ท่านรักที่จะสอนธรรม

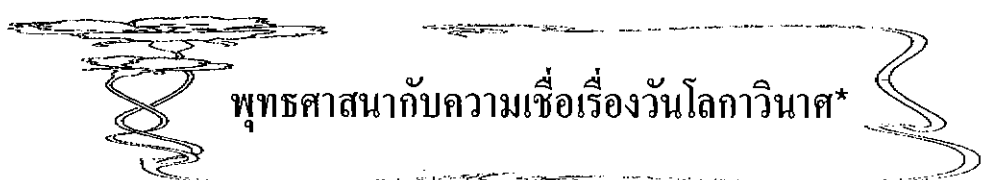
ชนเผ่าหนึ่งเร่ร่อนไปเร่ร่อนมา บุชาเทพเจ้าประจำเผ่า ตกเย็นก็จะมี การชุมนุมบูชาเทพเจ้า เย็นวันหนึ่ง ประชุมกันอยู่ ปรากฏว่า มีเสียงพายุลูกเห็บมา พร้อมกับมีเสียงเทพเจ้าพูดว่า สู้เจ้าทั้งหลาย จงทำตามคำสั่งของเรา แล้วเจ้าจะรู้สึกทั้งดีใจและเสียใจ เทพเจ้าพูดเป็นปริศนาว่า ทำตามคำสั่งของเรา แล้วสู้เจ้าจะดีใจและเสียใจ คืออย่างนี้ พรุ่งนี้สู้เจ้าจะเดินทางไปไหนก็ตาม เจอก่อนกรวด ให้เก็บใส่กระเป๋าทันที และไปเปิดตอนเย็น และสู้เจ้าจะทั้งดีใจและเสียใจ พูดแค่นี้เสียงหายไป ชาวชนเผ่าเร่ร่อนบอกว่าเทพเจ้าปรากฏองค์ทั้งที่หน้าจะบอกขุมทรัพย์อะไรบ้าง อุดสาห์บุษามาตั้งนาน แต่กลับสั่งให้ไปเก็บก่อนกรวด น่าเบื่อที่สุด รุ่งขึ้นพวกเขาเดินทาง กลางวันเห็นก่อนกรวด เก็บบ้างอย่างเสียไม่ได้ พอดก

ตอนเย็นเข้าที่พักหุงหาอาหาร นึกขึ้นได้เปิดกระเป๋าที่อ่านมั่วดู ดีใจกันมาก เพราะ ก้อนกรวดกลายเป็นเพชร แต่เสียใจที่เก็บมาน้อยไปหน่อย

คำสอนของครูบาอาจารย์ที่สอนที่พูดจ่าจ้จ๊าย บางครั้งดูเป็นก้อนกรวด ท่านเก็บไปเถอะจำไปเถอะพอถึงเวลาที่ท่านต้องไปสอนต้องไปเป็นครูบาอาจารย์ หรือทำวิทยานิพนธ์ มันจะกลายเป็นเพชร แล้วท่านก็จะเสียใจที่เก็บมาน้อยไปหน่อย เพื่อไม่ให้เสียใจภายหลัง ตั้งใจเรียนเก็บกรวดไป ให้อยู่ในใจของเรา แล้ววันหนึ่งเราก็จะเห็นคุณค่าของสิ่งเหล่านี้ เพราะได้เจียรระไนความรู้เหล่านั้น กลายเป็นเพชร

เส้นทางไปสู่ความเป็นมหาบัณฑิตก็คือ เก็บก้อนกรวดแล้วเจียรระไนให้กลายเป็นเพชรเจียรระไนความคิดของเรา มี Methodology มีวิธีการเก็บและเจียรระไน แล้วท่านก็จะเห็นด้วยตัวเอง วันหนึ่งท่านจะเห็นเอง อาจจะดูไกลไปหน่อยห่างไปหน่อย แต่หลายคนที่อยู่ที่นี่เป็นพยานได้ เพราะท่านผ่านเส้นทางอันนั้นมาเหมือนผมนั่นเอง ขอฝากข้อคิดความเห็น แต่มหาบัณฑิตคณะครูบาอาจารย์และสาธุชนทั้งหลายไว้ แต่เพียงเท่านี้

พุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องวันโลกาวินาศ*

อาจารย์บัว พลรัมย์

หัวข้อที่เราได้ตั้งขึ้นมานี้เป็นหัวข้อที่เราอยากจะเรียนอยากจะรู้อยากจะศึกษา เพราะฉะนั้นก่อนที่จะเราจะได้รับความรู้จากท่านวิทยากรผู้ทรงความรู้ในวันนี้ กระผม ก็ขอถือโอกาสแนะนำให้นิสิตของเราได้รู้จักกับท่านเสียก่อน เพื่อเป็นการประกาศ คุณงามความดี ความจริงท่านวิทยากรท่านนี้ ได้ศึกษาและมีประสบการณ์มากมาย เกี่ยวกับวิชาการในทางโลก แต่ท่านเขียนในประวัติวิทยากร รู้สึกจะเขียนสั้น ความรู้ของท่านมีมากมาย คงจะไม่ต้องมีการประชาสัมพันธ์หรืออ่านประวัติมากมาย เพราะฉะนั้นท่านก็เขียนมาสั้น ๆ ท่านนั้นเป็นผู้มีความรู้มากมายเหลือเกิน ประวัติที่ท่านได้เขียนมานั้น ท่านคือ อาจารย์ระวี ภาวิไล เราได้รับเกียรติจากท่านหลายครั้ง หลายคราว เราเชิญท่านที่ไรท่านไม่เคยขัดข้อง ท่านไม่เคยปฏิเสธทั้งนี้ทั้งนั้น ท่านเป็นผู้มั่นคงในพระศาสนา และท่านก็ทำงานเกี่ยวกับศาสนาอยู่แล้ว ประเด็นนี้ คิดว่าท่านคงจะมีความผูกพันอยู่กับมหาวิทยาลัยแห่งนี้ด้วย

เพราะฉะนั้นเราก็รู้สึกดีใจที่ท่านได้เสียสละเวลาเสนอบทความในวันนี้ อาจารย์ ระวี ภาวิไลนั้น การศึกษาของท่านก็คือ ดุษฎีบัณฑิตทางดาราศาสตร์ มหาวิทยาลัย แห่งชาติออสเตรเลีย ท่านฟังแค่นี้ก็คงจะทราบแล้วว่าท่านมีความรู้สูง คือสูงโน้น อยู่บนท้องฟ้า เพราะฉะนั้น ท่านคงจะได้นำความรู้ของท่านมาบรรยายเพื่อให้นิสิต มีความรู้ความเข้าใจในวันนี้ หน้าที่การงานพิเศษของท่านนั้นก็คือ ราชบัณฑิตสาขา วิชาดาราศาสตร์ สำนักวิทยาศาสตร์ ราชบัณฑิตยสถาน ก็เกี่ยวข้องกับเรื่องดาราศาสตร์ เรื่องดวงดาวอยู่บนท้องฟ้า วันนี้เราเชิญท่านบรรยายในเรื่อง **พุทธศาสนากับความเชื่อ เรื่องวันโลกาวินาศ** พระนิสิตทั้งหลาย จากกระแสข่าวปัจจุบัน ประชาชนได้ให้ความ

* ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล วิทยากรสัมมนาวิชาการประจำปีตาห์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ ห้อง ๓๐๔ วันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ เวลา ๑๕.๐๐-๑๗.๐๐ น.

สนใจ ในเรื่องวันโลกาวินาศ คือตามข่าวได้บอกว่า อีกสองปีข้างหน้า คือ ค.ศ. ๒๐๐๐ หรือ พ.ศ. ๒๕๔๓ มีดาวหางหรือว่าอุกกาบาตขนาดใหญ่จะวิ่งชนโลกเรา อันนี้เป็นข่าวที่เราทั้งหลายได้ฟังมาอย่างนี้ อีกประเด็นหนึ่งก็คือว่า กระแสข่าวหนึ่งได้ลงข่าวว่า นอสตราดามุส ซึ่งเป็นชาวยิวในฝรั่งเศส ซึ่งเกิดในปี พ.ศ. ๒๐๔๖ ประมาณ ๔๙๕ ปีมาแล้ว คนนี้มีความสามารถพิเศษ สามารถทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้าได้เป็นร้อย ๆ ปี ก็ยังมีการพูดถึงเรื่องนี้อีก คือว่าจะมีเหตุการณ์เกิดขึ้น แก่ทำนายว่า จะมีเหตุการณ์เกิดขึ้น ในวันที่ ๕ พฤษภาคม ค.ศ. ๒๐๐๐ เพราะฉะนั้น การทำนายของท่านนอสตราดามุส กับข่าวจะมีลูกอุกกาบาตขนาดใหญ่ พุ่งชนโลกในอีกสองปีข้างหน้าจะเป็นคำทำนายที่เป็นความจริง พอที่จะเชื่อถือได้หรือไม่ ข่าวเรื่องวันโลกาวินาศ จะเป็นจริงหรือไม่อย่างนั้น คงจะต้องขอมอบหน้าที่ให้ท่านวิทยากร คือท่านอาจารย์ ระวี ภาวิไล ได้นำมาวิเคราะห์และชี้แจงให้เราได้รับรู้รับทราบต่อไป ก็ขอให้อาจารย์ได้ใช้เวลาประมาณสัก ๔๕ นาที หลังจากนั้นก็จะได้ให้พระนิสิตได้ซักถามปัญหาต่าง ๆ ขอเชิญครับ

* อาจารย์ ระวี ภาวิไล *

นมัสการพระคุณเจ้า ผู้มาร่วมการสนทนา ผมเข้าใจว่าจะเป็นการสนทนา คือน่าจะเป็นการคุยกัน อย่างไรก็ตาม ผมจะพูดเรื่องที่อยู่ในความคิดของผม ก็แล้วกัน ในเรื่องเหล่านี้ที่จะเกิดภัยพิบัติใหญ่หลวงแก่มนุษยชาติ หรือสิ่งทั้งหลายบนโลกนี้ โดยประการแรกผมอยากจะทบทวนว่า การทำนายแบบนี้มันมีมาบ่อย ๆ ในประวัติศาสตร์ของอารยธรรมของมนุษย์ ยิ่งในวงการศาสนา อันนี้ผมไม่ได้พูดถึง เฉพาะพุทธศาสนา ในศาสนาทางเอเชียใกล้ ๆ ก็คือศาสนายิว ศาสนาคริสต์นั้น มันก็มีการทำนายในยุคนั้น ก่อนพระเยซูมาปรากฏตัว ก็มีผู้มาประกาศกัน ล่วงหน้าไว้ว่า โลกมันจะถึงการวินาศ เพราะว่ามันมนุษย์ทำบาปไว้มากเกินไป ต้องพิณาศกันเสียที ซึ่งผู้ประกาศคนนี้ชื่อ โยฮัน ฝรั่งเศสใช้คำว่า จอห์น ก็มาประกาศว่าคนต้องล้างบาป โดยประกาศการล้างบาปว่าต้องไปแช่ในแม่น้ำ ไปอาบน้ำอาบทำ ลัทธิของจอห์นก็ตกทอด

พุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องวันโลกาวินาศ

๒๕

มาทุกวันนี้ ส่วนหนึ่งมาเป็นสำนัก นิกาย Baptism ซึ่งมีสาขามาถึงเมืองไทย ลัทธินี้ ยอมรับกันว่าโลกจะพิनाศแน่ คนจะต้องตายกันมากมาย แล้วมันก็ไม่เป็นจริง จอห์น ประกาศการมาของพระคริสต์ เมื่อพระคริสต์ มาจากไหนก็ไม่รู้ หายไปตั้งแต่เกิดขึ้น มาแล้ว โดยมีคำทำนายว่าบุคคลผู้หนึ่งจะมาเกิดและจะทำให้เป็นอย่งนั้นอย่างนี้ เจ้าแผ่นดินก็เอาเด็กเกิดวันนั้นทั้งหมดไปฆ่า พ่อแม่ก็พา कुमारเยซูหนีไปแล้วก็หายไป ตั้งนาน กลับมาตอนเป็นผู้มีอายุมากแล้ว เรียกว่าเป็นผู้ใหญ่แล้ว ก็มีพวกทางอินเดีย เชื่อกันว่า ระยะเวลาที่หายไปนั้น พระเยซูคริสต์ได้มาศึกษาศาสนาอยู่ในอินเดียแล้วก็กลับไปประกาศธรรม ประกาศธรรมอยู่ได้ ๓ ปี ก็ถูกเอาไปตรึงกางเขน เพราะถูกกล่าวหาว่ากบฏต่อผู้ปกครองชาวโรมัน เรื่องนี้ยืดยาว ท่านอาจศึกษาในวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

การพยากรณ์ว่าโลกาวินาศมันมีมาแล้ว พอมาถึงตอนทีวานั้น มันไม่เกิดขึ้น อันนี้ก็ถือว่าเป็นการที่ผมเกริ่นว่ามันอาจจะมียกเหตุการณ์แล้ว ในสมัยโบราณนั้น ชาวกรีกมันไม่ค่อยจะถึงกัน ถ้าหากว่าในอาณาบริเวณไหนเกิดแผ่นดินไหว น้ำท่วม อดโรคอะไร คนแถวนั้นก็ถือว่าเป็นวิกฤตการณ์ของโลก เพราะมันเดือดร้อนเพราะ คนในบริเวณของตนล้มตาย แต่คนในเขตอื่นของโลก ซึ่งอยู่ห่างเสียจนชาวกรีกไม่ ไปถึงนั้น ก็ไม่ได้รับรู้ด้วย แต่ในปัจจุบันมันไม่เป็นอย่างนั้น อะไรเกิดขึ้นทีไหนในโลก เรารู้ทันที ๆ เลย ใครมีทีวี วิทยุ หรือว่ายูทูป ไอทีอะไรของต่าง ๆ นะ สั่งมาตลอดคืน ชาว CNN เคเบิล อะไร Network ซึ่งมันมาถึงตลอด อะไรเกิดขึ้น เรารู้ทันที เมื่อรู้กันทั่วโลกทันที ชาวเล็กชาวใหญ่ แผ่นดินถล่มทีไหนมันไม่เป็น แต่เพียงวิกฤตการณ์เฉพาะแห่งแล้ว มันทำให้เกิดความรู้สึกในใจว่าโลกนี้มันแสนจะ น่ากลัว เหตุการณ์ที่น่ากลัวเกิดขึ้นมากมาย

ทีนี้พูดถึงการพยากรณ์ ก็มีคนทำตัวเป็นนักพยากรณ์มากมาย ยิ่งในยุค ปัจจุบันเราจะพบนักพยากรณ์มากมาย จะอาศัยอะไรก็ตาม พวกหนึ่งก็อาศัยดาว ที่ผมจะต้องมาชี้แจงนิดหน่อย อาศัยดาวอ้างว่าเป็นโหราศาสตร์บ้าง อ้างว่าเป็น ดาราศาสตร์จริง ๆ บ้าง อ้างไปต่าง ๆ นานา แล้วพวกที่เอาไปอ้างแล้วนั้น ผมก็ต้องพูดตรง ๆ ว่า ถ้าอ้างดาราศาสตร์ ผู้ที่เอาดาราศาสตร์ไปอ้าง มักจะไม่มีความรู้

จริง ๆ ไม่ได้ศึกษาดมระเบียบวิธีการค้นคว้าของดาราศาสตร์หรอก มักเอาชนิดที่เป็นความรู้ ทูตยภูมิ ดุตยภูมิ ที่เขาเอามาเขียน สำหรับคนทั่วไปอ่าน พอตนมาอ่าน เข้าคิดวารู้แล้ว อะไอย่างนี้ แล้วก็เอามาพูดกัน เป็นต้นว่า ดาวมันจะเรียงเป็นแถวนี้ ก็เอามาพูดกัน มันจะมายู่ถึงกันเป็นแถวได้ เป็นอย่งนั้นเลย ข้อนี้ ก็ควรจะรู้ไว้ แล้วบอกว่าพอมันถึงมาเป็นแถวมันจะเกิดแรงดึงดูดมาก จนกระทั่ง น้ำในโลกจะถูกดูดท่วมอะไรต่ออะไร ทั้งหมดนี้เป็นข่าวคลาดเคลื่อน แล้วความคลาดเคลื่อนนี้อาจมีความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ มันไม่ได้ตั้งใจแต่เพราะไม่รู้ ไม่รู้แล้วยังคิดว่ารู้เรื่องมันเป็นอย่งนั้น ไม่รู้แล้ว คิดว่ารู้ มีอะไรในระยะหลัง ๆ นี้ ที่ผมคิดว่าจะพูดเมื่อก็ เกือบลืมไป ก็คือว่าแม้แต่สื่อมวลชนเอง สื่อมวลชนเองก็คือหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ก็ดี แม้กระทั่งผู้ทำข่าวทีวีก็ดี ก็มีการเอาข่าวจากต่างประเทศ ข่าววิทยาศาสตร์ ข่าวดาราศาสตร์ เอามาทุกวันนี้แหละ แล้วก็ไม่ค่อยรู้ เพราะว่า มันมีภาษาวิชาการที่ไม่ค่อยจะรู้จักแปลผิด ๆ เข้าใจผิด ๆ แล้วก็ประกาศออกไปเลย มันก็ผิด ข้อนี้ผมพอจะมีประสบการณ์ เพราะผมถูกพวกสื่อมวลชนเหล่านี้ พวกหนังสือพิมพ์ก็มี พวกข่าวออกทีวีก็มี ก็บางครั้งเขาไม่เข้าใจเขาโทรศัพท์มาถามผม บางทีก็ถามผิด ๆ ตื้น ๆ ก็มี เพราะว่าข่าวมันมาเร็ว กำลังน้ำขึ้นขึ้น แม้ออกข่าวกัน ผมก็กำลังนอนหลับดี ๆ ถูกปลุก อย่งนั้นะ แล้วก็ข่าวปล่อยให้เขาออกไป ผมก็ต้องตามชี้แจงว่าอันนี้มันหมายความว่าอย่างนี้ มันไม่ได้หมายความว่า มันจะเกิดวิกฤตการณ์อะไรเลย มันเพียงแต่ว่ามันยังมีสาเหตุอื่น ๆ อีกมาก แม้แต่ข่าวในต่างประเทศ อย่งหน่วยที่เขาพูดถึงตรง ๆ นาซ่า องค์การบินของสหรัฐ ที่มีการส่งยานอวกาศไปศึกษาหาความรู้ ส่งมนุษย์ขึ้นไป ส่งกล้องดูดาวเหนือบรรยากาศของโลก แล้วก็ส่งไปกิจการอันนี้มันต้องฟังบประมาณของรัฐของเขา ของประเทศของเขา การที่จะได้งบประมาณของประเทศเขานั้น เขาต้องทำผลงานให้ประทับใจ ทั้งสมาชิกสภาทั้งรัฐบาลของเขา ทั้งผู้นำของเขา

เพราะฉะนั้นอะไรที่เขาพอจะยกขึ้นมาแล้วก็ทำให้รู้สึกว่ งานของเขานี้สำคัญ เขาจะได้ของบประมาณได้ง่าย ๆ มากขึ้น แล้วในระยะหลัง ๆ เนื่องจากความล้มเหลวหลายประการที่เกิดขึ้นในอดีตที่ผ่านมา เช่นว่า คนขึ้นไปแล้วจรวดระเบิดตายหมดทีหนึ่ง ตายหมดทั้งลำครั้งหนึ่ง ทำให้องค์การที่จะส่งคนขึ้นไปชะงัก คือรัฐไม่เห็นด้วย

พุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องวันโลกาวินาศ

๓๑

แล้วก็โครงการอื่น ๆ อีก มันก็ชะงัก งบประมาณมันลดลง ภาษาฝรั่งเศสเขาใช้คำว่าต้อง Impress ทำให้ความสำคัญมันเกิดขึ้นมา ดังนั้นผู้ที่จะอนุมัติงบประมาณนี้ พอเขาไปเห็นอะไรนิด ๆ หน่อย ๆ ซึ่งอันที่จริงแม้เขาไปทำซ้ำกับพวกที่ไม่ได้ขึ้นไป พวกนักดาราศาสตร์ที่ทำงานประจำมากระทั่งไม่รู้ก็ปี ๆ แล้ว เขาก็ได้ผลมาจำนวนหนึ่งแล้ว ตัวได้ผลยืนยันของเขา ก็เอามาแสดงคล้ายกับว่าเป็นผลของตัวเอง เพื่อจะเอาให้ได้งบประมาณ

แล้วอีกอย่างเรื่องอุกกาบาตที่เชื่อว่า มันเป็นอุกกาบาตทุดิยาภูมิ ภูมิที่สอง คล้ายว่าอุกกาบาตตกบนดาวอังคารแล้วระเบิดสาดดินดาวอังคาร ออกมาในอวกาศวนไปวนมา แล้วตกลงมาบนโลก โดยตกลงมาที่ขั้วโลกใต้ อยู่บนน้ำแข็งตั้งหลายปี ไม่ใช่หลายปี เป็นหลายหมื่นปี ลมทวีปแอนตาร์กติกพัดมาติดขอบทวีป ที่นี้ไปเจอเยอะเยอะ มีก้อนหนึ่งเอามาชำแหละเข้ากล้องจุลทรรศน์พิเศษ เห็นอะไรไม่รู้คล้ายกับว่าเป็นซากของสิ่งที่มีชีวิตเล็ก ๆ ก็ประกาศออกมาเมื่อ ๒ ปีมานี้ ว่าเจอสิ่งที่มีชีวิตบนดาวอังคาร พอมาตอนนี้มันมีอีกพวกหนึ่ง นักวิทยาศาสตร์ด้วยกัน คำนวณว่าไม่ใช่หรอก เดียวนี้ก็เียบ ๆ ไป เพราะถ้าเจอสิ่งที่มีชีวิตบนดาวอังคาร เป็นเรื่องใหญ่ ๆ ที่เดียวของฝรั่ง มันอาจจะไม่ใช่เรื่องใหญ่ของพวกเรา แต่เป็นเรื่องใหญ่ที่ว่าของคนที่มีพื้นฐานเป็นชาวคริสต์ ชาวยิว หรือเป็นชาวอะไรก็ตาม ที่เชื่อว่าพระเป็นเจ้าทรงสร้างมนุษย์ แล้วก็สร้างโลกนี้ แล้วให้มนุษย์มาอยู่ในโลกนี้ แล้วก็ให้มนุษย์มาดูแลสัตว์ทั้งหลายบนโลก ดูแลแบบไหนก็ตามที่เกิด กินบ้างอะไรก็ตามใจนะ แต่ว่าโลกนี้เป็นแห่งเดียว ที่อื่นพระเจ้าไม่ได้สร้าง มนุษย์เป็นสิ่งที่มิสตีปัญญาต้องมาอยู่ที่นี่แห่งเดียว

เพราะฉะนั้น การที่จะไปเจอสิ่งมีชีวิตบนโลกอื่น มันจะทำให้ความเชื่อทางศาสนาตกลงเลย ซึ่งตอนนี้มันก็ลดอยู่มากพอแล้ว มันจึงเป็นปัญหาใหญ่ของคนตะวันตกว่าอย่างนั้นเถอะ ที่มีพื้นฐานอย่างนั้น สำหรับเรามันอาจจะตรงข้ามด้วยซ้ำไป ใช่ไหมครับ ถ้ามีที่อื่น ทางศาสนาเราก็เปิดช่องอยู่แล้วว่า ควรจะมีทั่วไปในจักรวาล เรื่องนี้เป็นอีกเรื่องหนึ่งละ นี่คือสิ่งที่ผมพูดมาส่วนหลังนี้ที่ว่า การขยายข่าวข้อเท็จจริง

ข้อมูลในวิทยาศาสตร์ มีวิธีการขยายหลายแบบ แล้วแต่ความมุ่งหมาย ในบ้านเมืองเรานั้นก็มีนักพยากรณ์หลายแบบ พยากรณ์เพื่ออะไร พวกเขาก็พยากรณ์เพราะว่ามันเป็นอาชีพของเขาที่จะพยากรณ์ เขาก็พยากรณ์ เพื่อให้คนได้ยินได้ฟังคำพยากรณ์ของเขา พอเขาดังคนก็เริ่มไปหา ไปให้เขาพยากรณ์โชคชะดาราசி เขามีอาชีพเมื่อเขาก็ดัง แล้วก็มีผลประโยชน์ อันนี้ก็พวกหนึ่งหรือพวกที่อาจจะคิดตั้งตัวเป็นเจ้าลัทธิ เมื่อพยากรณ์ไปแล้วคนเชื่อถือ เขาก็ตั้งสำนักอะไรต่ออะไรของเขาได้ นั่นก็อีกพวกหนึ่ง ฟังผมพูดแล้ว เหมือนกับผมไม่เชื่อ ต้องให้อาจารย์พูด ผมจะได้หยุดคิด

* อาจารย์บัว *

อยากจะทราบว่่า ทุกวันนี้มักมีข่าวว่า ลูกอุกกาบาต ดาว หรือดาวหางอะไรก็แล้วแต่ จะพุ่งชนโลกให้แตก ทำลายโลกให้เกิดความเสียหาย ให้ได้รับความเดือดร้อน มันเป็นไปได้อย่างไร

* อาจารย์ระวี *

เป็นไปได้ครับ มันเป็นไปได้ขนาดไหน วิฤตการณ์หรือความยอยยับ หรืออะไรที่เกิดขึ้นกับสังคมมนุษย์ ผมว่าสาเหตุมันอาจจำแนกได้ ๓ อย่าง

อย่างทีหนึ่ง **มนุษย์ทำขึ้นเองทั้งนั้น** มนุษย์สร้างสาเหตุของวิฤตการณ์ขึ้นเอง ยกตัวอย่างการนำเอาความรู้มาสร้างอาวุธร้ายแรงประหัตประหารกัน อาวุธนิวเคลียร์ พวกที่ไปทิ้งที่ฮิโรชิมา นั่นเป็นตัวอย่าง ไม่ใช่ธรรมชาติ มนุษย์เราทำขึ้นแท้ ๆ เลยนะครับ เป็นฝีมือที่มนุษย์ทำต่อกัน มิใช่แต่เพื่อนมนุษย์ สัตว์แถมมันก็ตายหมดด้วย และผมก็ว่าระเบิดปรมาณูมันร้ายนะ บางครั้งผมคิดว่ามันทำคนให้เป็นผี แล้วยังทำผีให้เป็นผีอีกด้วย คนตายไปเป็นแสน ก็ไม่เห็นมีเรื่องผีหลอก ก็คงต้องถูกความร้อนจัดทำให้ตายต่อไปอีก นี่จะพูดเล่นหรือพูดจริงก็ตามที่เถอะนะ นั่นคืออันหนึ่งที่มนุษย์ทำ

พุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องวันโลกาวินาศ

๓๓

อย่างที่สอง **สิ่งที่มนุษย์สร้าง** คือ มนุษย์เราสร้างเทคโนโลยีขึ้นมา ในที่สุดก็มาปรากฏข้างหลังห้องนี้ คอมพิวเตอร์ ใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด โดยลงทุนน้อยที่สุด และก็โดยวิธีคิดแบบนั้น เกิดความประมาทขึ้นได้ ในคอมพิวเตอร์รุ่นสร้างประมาณเมื่อ ๑๐ ปีมาแล้ว หรือว่าก่อนหน้านั้นเล็กน้อย จะต้องใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เต็มห้องนี้เลย จึงใช้ไฟฟ้ามากมาย เดียวนี้คอมพิวเตอร์ซึ่งทำงานได้มันเล็กนิดเดียวแล้วเก่ง อาจเก่งไม่จริง จึงเป็นปัญหาขึ้น ค.ศ. ๒๐๐๐ นี้แหละ มันก็อีกปี ไม่ถึงครึ่งนะ นี่เดือนสิงหาคม กันยายน ตุลาคม พฤศจิกายน ธันวาคม ห้าเดือน รวมอีกสิบสองอีกสิบเจ็ดเดือน นี่แตกต่างจากลูกอุกกาบาตมันจะชน อุกกาบาตจะชน อาจจะไม่ชน อาจจะไม่ชนเดี๋ยวนี้ก็ได้ มนุษย์ก็ตายกันหมด และถ้ามันชนอย่างขนาดที่มันเคยชน มาแล้วเมื่อ ๖๕ ล้านปีมาแล้ว อาจจะมีอีกล้านปีชนอีก แต่ว่าปีสองพันไม่กี่เดือน เขาวามันเอาแน่ แต่เรายังไม่สามารถจะแก้มันได้ ป้องกันมันได้อย่างแน่นอน เพราะอะไร เพราะสิ่งที่สร้างมันเข้าไปอยู่ในคอมพิวเตอร์เกือบจะทุกตัวกับเครื่องที่มีแผ่นที่จะใช้ กำหนดเวลาต้องใช้ และแผ่นนี้มันสร้างขึ้นมามีอยู่ในวงจรคอมพิวเตอร์เกือบทุกเครื่อง และขนาดบ้านเมืองเรามีคอมพิวเตอร์ก็เครื่อง ผมว่าสักสิบล้านเครื่อง การที่จะไปแก้ไขเครื่องคอมพิวเตอร์เหล่านี้พ้นจากปัญหาที่ถูกซ่อนเอาไว้ ไม่มีใครซ่อนด้วยความตั้งใจ เป็นความประมาท เป็นความคิดเอาประโยชน์โดยพลอ โดยไม่ได้นึกถึงโทษ นี่ก็คือสิ่งที่มนุษย์สร้าง

อย่างทีสาม **ปัญหาธรรมชาติ** คือ มนุษย์ไม่ได้เกี่ยวข้องได้เลย อุกกาบาตจะมายังไง จะชนเมื่อไร เป็นเรื่องของมัน เป็นเรื่องทางวัตถุที่ใหญ่เกินที่จะมนุษย์ไปทำอะไรกับมันได้ อย่างว่าอุกกาบาตจะชนเลย แค่ว่าพายุหมุน ๆ มา พายุหมุนในประเทศสหรัฐ ซึ่งเป็นประเทศที่เจริญที่สุด ยังแก้ไม่ได้เลย เพราะกำลังธรรมชาติมันแรงเหลือเกิน แล้ววิถีทางในธรรมชาติ เรามีการพยากรณ์อากาศ การพยากรณ์ของมนุษย์ กำลังเปิดวิทยุฟังว่าวันนี้ จะอากาศแล้ง ฝนตกเล็กน้อย เอลนีโญอยู่ข้างนอกแล้ว จึก ๆ ๆ พยากรณ์อากาศอย่างหนึ่ง ฝนมันตกลงมาอีกอย่างหนึ่ง ที่นี้ผมเดา

เอานะ คนที่เรียนจบมาไปเป็นเจ้าหน้าที่กรมอุตุนิยมวิทยา รุ่นผมนั่งเรียนมาด้วยกัน แต่เดี๋ยวนี้อะไรก็เปลี่ยนบ้าง ดายบ้าง รู้จักพวกนี้ดี รู้จักการพยากรณ์ดี เราบอกอุตุนิยมก็ อุดูจริง แต่เราพูดล้อเลียนด้วยความหมายอีกอย่างหนึ่ง อุดูเอาเข้ามาใช้ในภาษาไทย แต่เขามีวิธี คือวิธีพยากรณ์ให้มันร้ายไว้ว่าฝนมันจะหนัก อะไรต่ออะไรอย่างนี้ แล้ว เมื่อมันไม่ตกก็ไม่มีใครจะว่า แต่ถ้าพยากรณ์ให้มันดีไว้ ถ้ามันร้ายแล้วคนจะด่า การ พยากรณ์ธรรมชาติเรามีความรู้น้อย วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีของมนุษย์ เป็นเรื่อง ของการคาดคะเน คาดคะเนทั้งนั้น คาดคะเนคืออะไร คาดคะเนคือ เดาอย่างมีหลัก เดาแล้วก็ดูสิว่าที่เดาไปนั้น แล้วตรวจสอบว่า ถ้าพยากรณ์แล้วค่อนข้างจะถูกบ่อย ๆ หรือไม่ เดาอย่างมีหลักมันน่าจะใกล้เคียงความจริง ไปเปิดตำราวิทยาศาสตร์ดู จะมีว่า ทฤษฎีของคนนี้ ทฤษฎีของคนนั้น ทฤษฎี คืออะไร คือทฤษฎี ความเห็น ไม่ใช่สิ่งจะ ไม่ใช่ความจริง ไม่ใช่สัจธรรม ก่อนที่จะเป็นทฤษฎี เป็นสมมติฐาน สมมติคืออะไร ความเห็นร่วมกัน ในทางพระอภิธรรมเราก็มีคำนี้ สมมติบัญญัติ เราใช้คำว่าสมมติ บัญญัติ มันไม่ใช่ของแท้ตามธรรมชาติ มนุษย์เราคิดขึ้นมา สมมติขึ้นมา อีกอันหนึ่ง ก็คือประกอบกัน

อันที่หนึ่ง มนุษย์สร้างขึ้นมา

สอง ธรรมชาติเป็นผู้กำหนด มนุษย์ไม่ได้กำหนด เราได้แต่เดาว่าธรรมชาติ น่าจะกำหนดไปทางไหน เราพยายามที่จะเข้าใจ พยายามที่จะแก้ไขเท่าที่เราจะทำได้

ประการที่สาม คือมนุษย์มีส่วน เราไปมีส่วนทำให้มันเกิดธรรมชาติ พอเสริม หรือว่าประกอบกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ อะไรบ้าง ระหว่างมนุษย์สร้างขึ้นกับ ธรรมชาติเสริมมามีอะไรบ้าง ห้องนี้เย็น ทำไมจึงเย็น เราใช้ความรู้ เราดู ความร้อนออกไปจากห้องนี้ มีการดูความร้อนออกไปจากห้องนี้ โดยอะไร เอาสาร ระเหยออกมาดูความร้อน เวลามันดูความร้อน เอามันออกไป แล้วเราก็ทำ ให้มันเย็นข้างนอก อัดมันให้กลายเป็นของเหลว อัดมันให้ย้อนเข้ามาใหม่ สารนั้น เราใส่เข้ามา วิเศษจริง ๆ เลย เราไม่อยากจะเกิดปัญหา แต่มันต้องรู้ ระบบทุกอย่าง มันต้องรู้ ส่วนที่รู้เราก็บอกว่าวันหลังต้องไปเติมให้อีก แสดงว่ามันรู้ มันเป็นสาร

พุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องวันโลกาวินาศ

๓๕

แบบหนึ่ง เขาเรียกว่า CFC สารประกอบ อันนี้ผมจะพูดทีหลัง แต่มันเป็นตัวอย่าง
 นี้ว่า มันเป็นสารที่มีความคงตัวมาก ถึงแม้มันเย็นแล้วมันก็ลอยตัวไป มันลอยไป
 มันจะลอยขึ้นบนไปเรื่อย ๆ ลอยขึ้นไปในบรรยากาศชั้นบน เสร็จแล้วมันจะไปเจอ
 รังสีอัลตราไวโอเล็ตจากดวงอาทิตย์ ทำให้มันแตกตัว แล้วบรรยากาศของโลกปกติ
 มันจะต้องกันไม่ให้แสงอัลตราไวโอเล็ตมาถึงโลกได้ มากเพียงพอ เราถึงมีชีวิตรอด
 มาได้ เพราะว่ารังสีอัลตราไวโอเล็ต มันทำลายเซลล์ เนื้อเยื่อของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย
 สาร CFC นี้มันขึ้นไปแล้ว ไปเจอโอโซน คืออย่างนี้ ออกซิเจนพุ่งขึ้นไปในระดับสูง
 มันจะถูกรังสีจากดวงอาทิตย์สาดลงมาโดนมัน ออกซิเจนจะแตกตัวแล้วรวมเข้าเป็น
 โอโซน พอมันรวมเข้าเป็นโอโซนแล้วมันจะป้องกันไม่ให้แสงอัลตราไวโอเล็ตทะลุตัวมัน
 คือตัวโอโซนนี้ลงมายังโลกได้ แต่ CFC นี้ขึ้นไปเจอโอโซนเข้า มันทำปฏิกิริยากับ
 โอโซนเลย มันแตกตัวของมัน มันขึ้นไปทำลายโอโซน ๆ ในระดับสูงก็น้อยลง ๆ ใน
 ที่สุด ในที่บางแห่งโอโซนจะโหว่ รังสีอัลตราไวโอเล็ตก็ลงมาถึงโลกได้ พอลงมาถึง
 โลกได้ เตี้ยวนี้ เขาก็เลยห้ามว่าอย่าไปอาบแดด พวกรังสีอัลตราไวโอเล็ตมันจะมา
 ทำให้เป็นมะเร็งที่ผิวหนัง เรื่องก็คือว่านี่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้โลกนี้มีอันตรายมากขึ้น
 แล้ว อย่าว่าแต่ฝรั่งเลย แม้แต่ประเทศไทยเราเขาก็ไม่ให้ไปอาบแดดแล้ว

อีกอย่างหนึ่งในเรื่องแบบเดียวกันนี้ เราไปขุดน้ำมันมาใช้ ไปเผาเชื้อเพลิง
 ต่าง ๆ ผลาญป่า เผาป่าอะไรต่ออะไร โอมันขึ้นไป คาร์บอนไดออกไซด์ เกิดขึ้นมา
 จากคาร์บอน ไม้ต่าง ๆ นี่เผาเกิดคาร์บอนขึ้นไป ปริมาณมันสูงขึ้นทุกวัน ๆ อันนี้
 ขึ้นไปหุ้มห่อโลก ยอมให้แสงสว่างดวงอาทิตย์ลงมาได้แต่รังสีความร้อนออกไม่ได้
 โลกร้อนขึ้นทุกวัน ๆ จนเชื่อว่า น้ำทะเลมันร้อน ระเหยขึ้นไปมาก ทะเลจะแห้งลง
 ในแง่หนึ่งทะเลจะแห้ง แต่อีกแง่หนึ่งก็คือว่า น้ำแข็งในขั้วโลกมันจะละลายมากขึ้น
 แล้วมันจะต้องคิดสมดุล คิดว่าอะไรมากอะไรน้อย คิดไปคิดมาก็ประกาศโดยคาดคะเน
 ทั้งนั้นแหละ ว่าน้ำจะท่วมบริเวณที่อยู่ขอบทวีป ใครอยู่ขอบทวีปบ้าง กรุงเทพฯ ก็อยู่ขอบ
 ทวีป เราก็อยู่ริมทะเลเหมือนกัน น้ำทะเลมันก็สูงขึ้นมา เวลานี้ระดับกรุงเทพฯ มันสูง
 กว่าระดับทะเลกันนิดเดียว เวลาฝนตกมันบ๊มไม่ออก น้ำมันก็จะท่วมเพราะบ๊มไม่ออก

มนุษย์เรา ยังช่วยอีก โดยการโยนถุงพลาสติกทิ้ง โยนปั๊บ ไหลไปในน้ำลงไปในท่อ แผ่นพลาสติกไม่ละลายลงไปในท่อลงไป ๆ ที่นี้ท่อที่จะไปออกในแม่น้ำ อยู่ข้างล่างท่อ แผ่นนี้ไปติดกลายเป็นล้นไปเลย ขอให้เข้าใจคำว่าล้น ล้นเครื่องยนต์ ตะกอนต่าง ๆ มันทับ เวลานั้นน้ำมันเข้ามาจากข้างล่าง น้ำขึ้น ๆ มาได้ น้ำจะกลับลงไปกลับไม่ได้ เป็นอย่างนี้เยอะแยะไปหมดแล้ว ในกรุงเทพฯ น้ำจะท่วมกรุงเทพฯ หรือเปล่า ถ้า มันท่วมกรุงเทพฯ ๆ ของเรามันก็วิกฤต ผมเสียเวลาพูดมาก ไปอีกแล้ว เอาเรื่อง อุกกาบาตเสียเลย

เรื่องอุกกาบาตเราก็ต้องคิดอย่างนี้เหมือนกัน มนุษย์เรานี้หาความรู้จากวัตถุ ข้างนอกโลกมาตั้งแต่ไหนแต่ไร เราว่ามีอะไรต่ออะไรอยู่บนฟ้า เราว่ามันเคลื่อนที่ อย่างไรได้ ก็โดยแสงที่มันเข้ามากระทบตา เพราะฉะนั้น เราจึงรู้นั่นดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์และอะไรต่าง ๆ นั้นมันตั้งแต่โบราณมาแล้ว ความรู้ของเราก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การที่เริ่มต้นมองดูดาวด้วยตาเปล่า ก็หาว่าดาวบางดวงเคลื่อนไปในระหว่าง ดาวอื่น ๆ สมัยก่อนเราก็ไม่รู้ดาวคืออะไร เราก็ไม่รู้ แล้วในบางครั้งเราก็เห็นวابل มาหายไป เราก็ว่าดาวตก หรือถ้าเอาเป็นความคิดพื้น ๆ บ้าน ไม่รู้ว่าดาวคืออะไร ก็เรียกว่า ผีพุ่งไต้ อะไรทำนองนี้ ในยุคนั้น รู้จักการใช้วิทยาศาสตร์เข้าไปจับ มีการ สร้างกล้องขึ้นมาแล้วสองดู เห็นดวงจันทร์มันเป็นหลุมบ่อ อะไรต่ออะไร แต่ยังไม่รู้ว่า มันเกิดอะไรขึ้น ความรู้มันค่อย ๆ สะสมขึ้น ความรู้จากที่เราทดลองกับของบนโลกนี้ เราอาจจะทดลองกับของบนโลกง่าย ๆ อยู่บ้านเรามีขลุ่ยแล้วเอาก้อนหินปา ในเลน เราก็เห็นมันเป็นรู ขลุ่ยเลนมันโหวขึ้นมาน้ำมันก็ท่วม หลุมอุกกาบาต ก็เหมือนกันนะ เวลาเราสองดูก็เห็นหลุมนั้น มันก็คล้ายกับที่เราปาก้อนดินลงไปเลน ที่นี้ถ้าเรามีลูกระเบิดหรือปืนใหญ่ยิงลูกระเบิดแล้วไปตก ก็เห็นเป็นหลุมอย่างนั้น เวลาเราสองกล้องมองดู เห็นมันเป็นหลุม ๆ ความคิดก็เป็นต่าง ๆ นานา แล้วแต่ว่า พื้นความรู้จากการทดลองบนโลกนี้ แล้วเราเข้าไปอธิบายของที่ไกลจนมือเอื้อมไม่ถึง มันอยู่ไกล พยายามอธิบาย เราก็ใช้วิธีนี้ เราก็คาดคะเนไปเรื่อย ๆ

พุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องวันโลกาวินาศ

๓๓

ในที่สุดก็มาถึงตอนที่เกิดการสร้างภาพในใจกันขึ้นมาว่า ทั้งหมดบนฟ้า มันหมายความว่าอย่างไร โลกเราอยู่ตรงไหนของระบบทั้งหมดนี้ เกิดความรู้ในเรื่อง ดาราศาสตร์ขั้นแรก ๆ แรกคิดว่าโลกเราเป็นศูนย์กลาง ดวงจันทร์ก็วนอยู่รอบโลก เดียวนี้ก็รู้ว่ามันวนอยู่รอบโลกอีกนะ ต่อมาการศึกษาของเราโดยเผ่าดูทางเดินอย่าง ละเอียดของดาวนี้ ในที่สุดความคิดแบบใหม่ก็เข้ามาว่า ไม่ใช่โลกหรือดวงอาทิตย์ เป็นศูนย์กลางของระบบและดาวต่าง ๆ มันก็วนอยู่รอบดวงอาทิตย์ แต่เมื่อมองจาก โลกไปมันก็เห็นอย่างนี้แหละ ดวงจันทร์มันใกล้โลกที่สุด ดาวอื่นมันห่างออกไป ความคิดเรื่องเหล่านี้ พัฒนาขึ้นมาทีละขั้น ๆ ผมไม่มีเวลาที่จะไปพูดให้มันยืดยาวถึง วิวัฒนาการของความคิดอะไรต่าง ๆ คราวนี้ผมใช้สิ่งนี้ดีกว่าในการอธิบาย หรือถ้า ผมเขียน ต้องเขียนด้วยมือตัวเอง ผมก็มีแผ่นใสมาบ้างเหมือนกัน

ในตอนนั้นผมตั้งใจจะพูดถึงว่า อุกกาบาตมันเป็นอย่างไร มายังไง มันคืออะไร แล้วเราก็ได้รู้จักจากความรู้ที่เรามี เราเชื่อว่ามันเกิดขึ้นมา ก็พัฒนาขึ้นมาถึงขั้นหนึ่ง ขั้นที่ว่าระบบที่เราอยู่ ซึ่งที่จริงแล้วปัจจุบันมันเป็นอาณาบริเวณเล็ก ๆ ในจักรวาล ในธรรมชาติทั้งหมดทั้งสิ้น อาณาบริเวณที่มนุษย์เราอยู่นี้ ไปไม่ไกลนัก ความคิดนั้นก็เกิดขึ้นมาในลักษณะที่ว่า มีดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางแล้วมีดาวต่าง ๆ โคจรรอบดวงอาทิตย์ในลักษณะที่เป็นวงรีก็มี ผมจะเขียนลงในลักษณะที่คล้ายกับว่ามอง ลงมาจากด้านบน เราเรียกอะไรว่าด้านบน เราอาศัยว่า เรานึกถึงโลกของเรา ก็แล้วกัน นึกถึงโลกของเรา แกนหมุนของโลกตั้งขึ้นมาอย่างนี้ เพราะฉะนั้น เราถึง ได้เขียนคล้ายเป็นวงกลมอย่างนี้ วงหนึ่ง วงที่สอง วงที่สาม วงที่สี่ วงที่ห้า เอาละ เอาขนาดเท่านี้ก็แล้วกัน ห้าง เป็นแถวอย่างนี้ โลกเราอยู่จะถือว่าเป็นแถวอย่างนี้ โลกเรา และแกนของโลก ที่จริงโลกเล็กกว่าดวงอาทิตย์ตั้งร้อยเท่า โดยประมาณเส้น ผ่าศูนย์กลาง ขั้วเหนือของโลกอยู่ตรงนี้ก็แล้วกัน ที่นี้ดาวที่อยู่ใกล้เข้าไปยังดวงอาทิตย์นี้ ดาวศุกร์แล้วก็ดาวพุธ แล้วที่อยู่ห่างจากนั้นคือดาวอังคาร นี่ผมคิดว่าท่านรู้จักกันแล้วนะ เป็นดาวพฤหัสบดี แต่นี่มันผิด ดาวพฤหัสบดีควรที่จะอยู่ห่างออกไปอีกตั้งแยะ แต่มันไม่มีที่จะเขียนแล้ว เขียนไว้อย่างนี้ก็แล้วกัน แล้วยังมีดาวเสาร์ ดาวอื่น ๆ อีก เนปจูน พลูโตไป จะคิดไปแล้ว ดาวพลูโตซึ่งเป็นดาวบริวารของดวงอาทิตย์อยู่ห่าง ออกไปก็ประมาณ ๔๐ เท่าของระยะจากนี้ ระยะจากดวงอาทิตย์ถึงโลก แต่ถัดออกไปนี้ เป็นที่ว่าง ๆ ยังมีดวงอาทิตย์อื่น ๆ อีกมากมายที่เราเห็นบนท้องฟ้า ว่าเป็นดาวฤกษ์

อุกกาบาตคืออะไร ดาวพวกนี้เดินไปรอบดวงอาทิตย์ ในแนวเดียวกันหมด ในเส้นเดียวกันหมด หมายความว่าวนรอบดวงอาทิตย์ไป ถ้าจะพูดไป ดูจากด้านที่เราเหาะขึ้นไปจากขั้วเหนือของโลกแล้วมองย้อนกลับลงมาในระบบนี้ เราจะเห็นอย่างนี้ ทุกดวงทวนเข็มนาฬิกาหมด ทวนเข็มนาฬิกา, เข็มนาฬิกาไปทางนี้ ดวงจันทร์อยู่ไหน ดวงจันทร์วนรอบโลก อยู่ตรงนี้ทวนเข็มนาฬิกาที่นี้เรื่องมันก็คือว่า พวกนี้เป็นดาวใหญ่ ๆ แล้วเรารู้ มันปรากฏที่แนวคิดที่เขาศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ เขาไปพบว่าอันที่จริงแล้ว ตรงระหว่างดาวอังคารกับพฤหัสบดี มันน่าจะมีอีกดวงหนึ่ง เดินอยู่ตรงนี้ ถ้าเรานับระยะจากดวงอาทิตย์ไปยังโลกเป็นหนึ่งหน่วย ของระยะจากดวงอาทิตย์ไปยังดาวพฤหัสบดี มันควรจะมียะห่าง ๕ หน่วย หน่วยนี้เขาเรียกว่าหน่วยดาราศาสตร์ ดาวอังคารจะอยู่ห่างออกไป ๑.๕ หน่วย แล้วถัดไปมันน่าจะมีดาวอีกดวงหนึ่ง อยู่ในวงนี้ หาไม่เจออยู่ตั้งนาน หาไม่เจอเลย แล้วมันควรจะเป็นดาวใหญ่ด้วย ในระหว่างนี้ก็มีทฤษฎีอย่างที่ว่า สมมติฐานการสร้างขึ้นมาของระบบนี้ ว่าเป็นมาอย่างไร อะไรต่ออะไรต่าง ๆ ซึ่งยืนยันว่าจะต้องมีดาวสักดวงอยู่ตรงนี้ เดินอยู่ในเส้นนี้ แต่มันไม่มี จนกระทั่งเมื่อปี ค.ศ.๑๘๐๐ ก็พบว่ามียอดเล็ก ๆ ขึ้นหนึ่งมาเดินอยู่บริเวณนี้ เล็กมาก และวัตถุนี้ภายหลังพบว่ามันไม่เป็นลูกกลม มันเป็นคล้ายกับว่าเป็นก้อนสะเก็ดของที่มันแตก ดาวที่มันแตก มาอยู่แถวนี้ ไม่ใหญ่นัก ใหญ่ขนาดไหน เขาตรวจสอบว่า ใหญ่ขนาดเกาะอังกฤษ ถ้าขนาดเกาะอังกฤษนี้ ก็ขนาดเท่าประเทศไทย เมืองไทย มันก็ไม่เล็กไม่ใหญ่ ก้อนนี้ แต่เป็นก้อนซึ่งโดยลักษณะคล้ายมีหลุมมีบ่ออุกกาบาตในตัวด้วยซ้ำไป ต่อมาภายหลังเจออีกหลายก้อน ในที่สุดก็พบว่ามียากมายเหลือประมาณ เป็นก้อนโด ๆ มีการทำบัญชีไว้ เมื่อผมเริ่มเรียนดาราศาสตร์ ไปค้นหา เขาทำบัญชีไว้ประมาณ ๒๐๐๐ ก้อนเป็นก้อนเล็ก ๆ กว่าก้อนนี้ ก้อนเล็ก ๆ ลงไป เล็กลงไป แต่เป็นสะเก็ดทั้งนั้น อันนี้แหละที่มีชื่อเรียกว่า ดาวเคราะห์น้อย หรือเรียกอีกหนึ่งว่า Minor Planet มันคืออะไร มันเป็นอย่างไร เราจะรู้อย่างไร ในระยะนั้นยังไม่มีใครสร้างจรวดขึ้นไป แต่มาเดี๋ยวนี้เขาถึงขั้นว่า จรวดไม่มีคนนะ เป็นยานอวกาศใส่ทีวีขึ้นไป ๆ บินใกล้ ๆ ผ่านพวกนี้ ส่งภาพกลับลงมาให้เห็นได้เลย อย่างที่ว่า มีก้อนหนึ่ง มีบิรวารของมันด้วย เป็นก้อนเล็ก ดิดกันอยู่นั้นแหละ ตามไปด้วยกัน อยู่กันนั้นแหละ มีอย่างนั้นด้วย

พุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องวันโลกาวินาศ

๓๕

เราก็จะต้องเอาความรู้เท่าที่เราจะมีได้นี้ เอามาวินิจฉัยว่า มันเป็นอย่างไรรู้หรือ
ความรู้เหล่านี้เรามาสรุบทันนั้นแหละ ดาวที่เป็นนักเลงโต ดาวพฤหัสบดี ใหญ่มากใน
บรรดาบริวารดวงอาทิตย์จนถึงขั้นที่ว่า ถ้ามันใหญ่กว่านี้อีกนิดหน่อยนี่ มันจะต้อง
อัดตัวแน่น มันจะต้องร้อนจัดข้างในกลายเป็นดวงอาทิตย์อีกดวงหนึ่งได้ แต่บังเอิญ
มันเล็กกว่านิดหน่อยเท่านั้น ระบบนี้จึงไม่ใช่ระบบดวงอาทิตย์สองดวง แต่เป็นระบบ
ดวงอาทิตย์ดวงเดียวแล้วมีบริวาร ในท้องฟ้าไกลออกไป ที่เราเห็นเป็นดาวฤกษ์ต่าง ๆ
มีระบบดวงอาทิตย์สองดวง สามดวง สี่ดวงนะ วนอยู่รอบกันนะ และอาจจะมามีบริวารอีก
แต่เราไม่เห็นมันไกลเหลือเกิน แต่เรารู้ว่ามันเป็นอย่างนั้นได้ ดาวพฤหัสบดีนี่ก็เป็น
นักเลงโต ที่ว่าเป็นนักเลงโตก็คือว่า ดาวทั้งหลายถ้ามันไปอยู่ใกล้ดาวพฤหัสบดีนี้
จะถูกดาวพฤหัสบดีรบกวน เมื่อไม่กี่ปีมานี้ ดาวหางดวงหนึ่งเดินมา ดาวหางปกติ
มาจากที่ไกล เข้ามาวนรอบดวงอาทิตย์ แล้วก็ออกไป แต่ดวงนี้คงจะเคยเข้ามา
พอใกล้ดาวพฤหัสบดีถูกดาวพฤหัสบดีดูดให้วนรอบมัน กลายเป็นบริวารของมัน
มันวนรอบแล้วก็วิ่งเข้าชนดาวพฤหัสบดี ดาวหางชนดาวพฤหัสบดี ก่อนที่จะชนนี้
มันถูกดาวพฤหัสบดีดูดจนแตกเป็นหลายชิ้น แล้วพุ่งไปชนดาวพฤหัสบดีทีละชิ้น
อย่างที่เขาดัดตามถ่ายภาพมาให้เราดู นี่เป็นตัวอย่างอำนาจที่สำคัญในระบบทั้งหมดนี้
เรียกว่า **แรงดึงดูดระหว่างของมีมวล** ที่เรียกว่า **แรงโน้มถ่วง** หรือ Gravity อันนี้
เป็นแรงในธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายที่มีเนื้อสารจะต้องดึงดูดกัน

เพราะฉะนั้น คุณนี้ถึงได้ดึงดูดกัน มันห่วงกัน พอใกล้กันก็ดูดกันเป็นบริวาร
ของกันและกัน ทีนี้เราก็วินิจฉัยกันต่อไป เป็นเรื่องคาดคะเนทั้งนั้นนะ ว่าตอนที่ไป
สร้างระบบนี้ขึ้นมา มันจะเกิดดาวขึ้นมาแล้ว ดาวอย่างโลกเราก็ดี ดาวอังคารก็ดี
ดาวศุกร์ก็ดี ดาวพุธก็ดี มันจะเกิดขึ้นมาอย่างไร เกิดขึ้นมาจากของที่เหลือจากการ
สร้างของดวงอาทิตย์ค่อย ๆ รวมตัวเข้าเป็นก้อนเล็ก แล้วก้อนเล็กก็รวมตัวต่อกัน
เป็น ก้อนโตขึ้น ๆ ถ้ามันอยู่ตามลำพังไม่อยู่ในอำนาจแรงดึงดูดอื่น ๆ มันก็สามารถจะ
รวมตัวกันได้ อย่างในกรณีของดาวอังคาร ของโลก แม้แต่ดวงจันทร์ แต่เรื่องดวงจันทร์
เป็นปัญหาว่า มันมาอยู่เป็นคู่กับโลกได้อย่างไร และในที่สุดก็มีคำชี้แจงไม่กี่ปีมานี้เอง
ที่คนเชื่อกันมาก ก็คือมีดาวจรดวงหนึ่งมันเดินผ่านเข้ามา แล้วมันชนแบบเฉียด

มันชนแต่ไม่ชนแบบตรง ชนแบบเฉียง และการชนแบบเฉียงนี้ก็ดึงเอาเนื้อสาร
บางส่วนของโลกออกไป กลายเป็นไปบริวารรอบ นี่ก็อีกเรื่องหนึ่งไม่มีเวลาพูด

เราย้อนกลับมาดูว่า ตรงนี้มันน่าจะมีก้อนสะเก็ดดาวจำนวนหนึ่งเกิดขึ้นมา
ที่จะมารวมกันเป็นดาวเคราะห์ดวงหนึ่ง แต่มันรวมไม่สำเร็จ เพราะเจ้านักเลงโต
คอยดูมันไว้ห่วงโคจรของพวกนี้มันเปลี่ยนไป และมันกลับชนกันเองแตกเป็นชิ้นเล็ก
ชิ้นน้อย และเหลืออยู่จนทุกวันนี้ นี่ก็ที่มาของอุกกาบาต สมัยอดีตกาลนั้น
ชิ้นเหล่านี้ได้ถูกดาวอังคารก็ดี ดาวพฤหัสบดีก็ดี โลกก็ดี ดวงจันทร์ก็ดี ดาวอื่นก็ดี
ดูดตกลงไป โลกเรานี้ทำหน้าที่เป็นไม้กวาด ๆ อุกกาบาต กวาดสิ่งเหล่านี้ลงมา
แต่สมัยยังไม่มีมนุษย์ สมัยยังไม่มีสัตว์ สมัยเมื่อไร มากกว่าสามพันล้านปีมาแล้ว
โลกเรายุติขึ้นมาประมาณสี่พันหกร้อยล้านปีมาแล้ว และในช่วงเหล่านั้นที่อุกกาบาต
มันตกมากเหลือเกิน เพราะว่าโลกเราดูดมันให้ตกเข้ามา ในปัจจุบันคล้าย ๆ กับว่า
กวาดมันจนเรียบแล้ว เหลืออยู่ไม่มากนัก ที่เหลืออยู่ไม่มากนักนี้มันจะเข้ามาบรรจบ
ที่มันอาจจะเข้ามาแล้วมาชนเราเมื่อไรก็ได้

ผมหวังว่า คำอธิบายที่ผมพยายามให้สั้นที่สุดนี้จะช่วยให้พระคุณเจ้าได้เข้าใจ
เราก็คงมาว่า ถ้าวัตถุที่เหลืออยู่แล้วมีจำนวนหนึ่ง คือในสมัยก่อนนี้ มันมีไม่เท่าไร
ถ้ามันมีมันก็ได้ตกลงบนโลกแล้ว แต่ว่าไม่ใช่ก้อนใหญ่ ก้อนเล็ก ๆ ชนิดที่เข้ามาใน
บรรยากาศของโลกแล้ว พุ่งเข้ามาโลกดูดมันเข้ามา มันอาจจะใหญ่เท่าหัวแม่มือ
เท่าปลายนิ้วชี้ และตกลงมาแล้วมันก็ไหม้ในอากาศวาบ ไหม้หมดเลย ก็เป็นผีพุ่งไต้
ถ้ามันใหญ่หน่อยเป็นลูกไฟ ถ้ามันใหญ่กว่านั้น ก็ตกลงมาเหลือ ก้อนเหล่านี้มีอะไร
บ้าง เป็นหิน แต่มันจะมีหินเหล็กปน และเป็นหินเป็นส่วนใหญ่ก็มี หรือว่าเป็นหิน
แล้วเป็นเหล็ก หรือเป็นก้อนเหล็กเลยทั้งก้อน มีได้ทั้งนั้น ที่นี้เราก็ไม่รู้วาก่อนไหน
มันมีอย่างไร มันดูยาก เราได้แต่ใช้กล้องในปัจจุบัน มันมีพลังมากพอประมาณ
แล้วก็ส่องดูงานดาราศาสตร์ในปัจจุบัน จำนวนหนึ่งเริ่มสนใจเรื่องนี้กันมาก เพราะอะไร
เพราะว่าเริ่มเห็นอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากสิ่งเหล่านี้ ถ้ามันยังเหลืออยู่แต่เราจะรู้ว่ามันหนัก
เท่าไรนี้ วิธีที่เราจะรู้เกือบไม่มีเลย เพราะก้อนมันไม่โตพอที่จะดูด แล้วทำให้เกิดผล
ให้เราารู้จัก แม้แต่ดาวอังคารมันก็มีบริวารสองดวง ซึ่งเดิมเราคิดว่าเป็นบริวารรูป

พุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องวันโลกาวินาศ

๕๑

กลม ๆ เหมือนดวงจันทร์ของเรา แต่ในปัจจุบันเราได้ส่งยานอวกาศไปสำรวจแล้ว มันเป็นก้อนอุกกาบาตที่ดวงจันทร์จับเอาไว้เป็นบริวารของมัน มิใช่วัตถุก้อนกลม มันเป็นอุกกาบาตที่ถูกจับเอาไว้ จากการสังเกตการเคลื่อนที่ของวัตถุนั้น รอบดาวอังคาร สำหรับพวกนี้เราได้เริ่มหลังจากที่ผมเล่าให้ฟังว่า มนุษย์เราเมื่อสองร้อยปีมาแล้ว ตรวจพบก้อนแรกใหญ่เท่าเกาะอังกฤษ หรือเท่าเมืองไทย และก้อนต่อ ๆ ไป เล็กลงไป ๆ เราอาศัย แสงที่มันสะท้อนแสงอาทิตย์ เพราะพวกนี้ก็อยู่ในแสงอาทิตย์ เวลาเอากล้องจับดูก็วัดว่ามันสว่างเท่าไร เพราะว่าพื้นผิวมันสะท้อนแสงอาทิตย์ เราก็นึกว่าเราจะรู้ขนาดมันโดยการเอา โดยคาดคะเน ว่าแสงของมันสว่างแค่ไหน เมื่อมันอยู่ในทิศทางไหน ไกลจากโลกแค่ไหน เราถึงได้ประมาณขนาดของมัน ขนาดที่เราเชื่อว่าจะใหญ่มาก ถ้าใหญ่กว่าสิบกิโลเมตร ก็อย่างที่ว่าใหญ่ร้อยกิโลเมตร พันกิโลเมตร ถ้ามันตกมายังโลก อาจจะก่อความพินาศมากมาย

เพราะฉะนั้น เราพูดถึงว่า อันนี้ใหญ่กว่าสิบกิโลเมตร ใหญ่กว่าสิบกิโลเมตร ก็ไม่ใช่เล่นนะ สิบกิโลเมตรจากไหน ขนาดนี้ไปไหน จากนั้นข้ามเมืองทั้งเมือง กรุงเทพฯ เขตรัตนโกสินทร์สักกี่กิโลเมตร นี่ตั้งสิบกิโลเมตร แต่อย่าไปเข้าใจว่า มันตกมันจะค่อย ๆ ลอยลงมา มันฟรีบเดียว เรื่องการตกของอุกกาบาตมันน่ากลัวมาก ตอนที่มันจะตกนี่มันจะวิ่งเร็วคิดเฉลี่ยแล้ว ๒๐ กิโลเมตรต่อวินาที รถไฟเราวิ่งเร็วเท่าไร เรือบินก็ยังไม่วิ่งเร็วเท่านี้ วินาทีเดียวมันก็ไปตั้ง ๑๐-๒๐ กิโลเมตรแล้ว เพราะฉะนั้น มันรวดเร็ว เอาล่ะ และนี่ขนาดสิบกิโลเมตร ขนาดสิบกิโลเมตรมีไม่มาก พลังงานเป็น เมกกะตันของดินระเบิด เวลาเขาพูดถึงพลังงานของวัตถุ ระเบิดนิวเคลียร์ แต่ระเบิดปรมาณูนี้ทั้ง ๑๕-๑๖ เมกกะตัน หรือเล็กกว่าเมกกะตัน แต่พลังในอุกกาบาตนี้ ขนาดเมกกะตันมากกว่า ๑๐ กำลัง ๘ เมกกะตัน ๑๐ กำลัง ๘ คืออะไร ถ้าท่านเรียนคณิตศาสตร์มา คือ ร้อยล้านตัน นี่ก็ร้อยล้านเมกกะตัน

เพราะฉะนั้น ถ้าตกลงมาเป็นอย่างไร ผลจะเกิดวิฤตการณ์ทั่วโลก สิ่งมีชีวิต จะตายราบเรียบหมดเลย ไม่เหลือเลย ผลก็เกิดรอบโลกเลยนะถ้าขนาดนี้ตกลงมา แต่ไม่เชื่อว่าจะตกบ่อยเขาบอกว่าร้อยล้านปีถึงพันล้านปีจะเกิดสักครั้ง โอกาสมันน้อยเหลือเกิน อย่าไปคิดถึงมันเลย แต่ถ้าเล็กลงมาน้อย ระหว่างใหญ่สองกิโลเมตร

ใหญ่เท่าเขตเกาะรัตนโกสินทร์กระมัง ถึงสิบกิโล ใหญ่เท่าอาณาบริเวณกรุงเทพฯ พลังงานก็แสนเมกะตันถึงสิบล้านเมกะตันเนีย นี่ก็ล้านปีถึงร้อยล้านปีจะชนสักหนหนึ่ง นี่ผลก็เกิดทั่วโลกเหมือนกัน เรียกว่าตายหมดทั้งโลก ต่อมา ที่เกิดอย่างนี้ก็เมื่อ ๖๕ ล้านปี ตอนนั้นไดโนเสาร์ตาย ตอนที่ไดโนเสาร์อยากคิดว่ามีคนนะ ภาพยนตร์เรื่อง คนไปสู้กับไดโนเสาร์นั้นคิดเอาเอง ตอนที่ไดโนเสาร์ไม่มีคน ยังไม่มีมนุษย์เกิดขึ้น มาเลย และตอนนั้นไดโนเสาร์ตายหมด แล้วจึงเริ่มเกิดสัตว์เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เหลือ ๆ มันจะเหลือได้อย่างไร ชีวิตนี้มันอึดนะ มันค่อย ๆ เติบโตขึ้นมาอีกและกลายเป็นเกิด สัตว์ขึ้น คล้ายมนุษย์ พวกคล้ายลิงยังเดินตึกกันอยู่ แล้วถึงได้มีมนุษย์ขึ้นมา ที่เป็น มนุษย์เขาเรียกว่า เดินหลังตั้งตรงอย่างนี้ เราเรียกว่าอะไรนะ ถ้าเดียร์จางมันไป ทางขวาง มันเพ็งมีเมื่อสองล้านปีมานี้ อายุของโลกตั้ง ๔,๖๐๐ ล้านปี โลกเกิดขึ้น มนุษย์เพ็งมาปรากฏเมื่อสองล้านปีนี่ แล้วก็ยังเป็นมนุษย์ที่จืดจาง ไม่รู้จักการกลีกรรรม เพ็งมาตั้งรกรากแล้วก็มีหลักแหล่งอาศัยทำกลีกรรรมสัก ๒ หมื่นปีมานี้กระมัง

เพราะฉะนั้น ก่อนนี้ที่มันจะตกลงมาคงน้อย ขนาด ๒๐๐ เมตร เป็นก้อน เล็กและขนาด ๒ กิโลเมตร เป็นก้อนใหญ่ขนาด ๒๐๐ เมตรเท่ากับสองเท่า ของสนามฟุตบอล ดูฟุตบอลกันหรือเปล่าไม่ทราบนะ แต่สองเท่าสนามฟุตบอล มันก็ใหญ่พอไ้ชนะครับ ก่อนขนาดนี้เชื่อว่าเคยตกมาไม่นานนี้ ก่อนสักร้อยเมตร เชื่อว่า ต้องเคยตก ไปตกที่ไหนบ้าง ก่อนขนาดร้อยเมตรทำลายเฉพาะภูมิภาค ๆ นี่คือก่อนใหญ่พอไ้ใช้ อย่างเขาบอกว่า ร้อยเมตรนี้มันก้อนที่ตกที่รัฐวิสคอน่า แล้วก็ เป็น หลุมใหญ่ เดียวนี้ยังอยู่เลย หลุมมันใหญ่ ถ้าใครไปทัวร์นี้ เขาจะพาไปเที่ยว หลุม มันกว้างประมาณกิโลเมตร หรือลึกลงไปก็ร่วมกิโลเมตร เป็นหลุมยังเหลืออยู่หรือไม่ ก็ที่ไซบีเรียก็คงจะราว ๆ ร้อยเมตร ตกทุกหมื่นปีถึงล้านปี นี่ก็เฉพาะภูมิภาคหมาย ความว่าเฉพาะเขตภูมิภาคก็เอเซีย ยังไม่ถึงเกาหลี ญี่ปุ่น ถ้าขนาดสามสิบเมตรถึง สองร้อยเมตรนี้ก็ร้ายแรง ที่ไซบีเรียน่าจะเป็นร้ายแรง คนในบริเวณใกล้ ๆ น่าจะล้มตาย ไปบ้าง แต่ถ้าเล็กลงมานั่น สิบเมตร ถึงสามสิบเมตร ก้อนเท่าตึกนี้มั่ง หล่นลงมา ก็เสียหายเล็กน้อย ตายนิดหน่อย แต่การมาของพวกนี้ ถ้าเป็นจังหวะการมา

พุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องวันโลกาวินาศ

๔๓

ของมัน ๆ มาไม่รู้เนื้อรู้ตัวหрок มันเร็ว ๆ อย่างไร มันจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง สมมติว่าเราเอาพื้นราบ ๆ ก็แล้วกัน พื้นดินราบ ๆ ให้ก้อนนี้มันตกลงมา ความเร็วของมันอย่างที่ว่า คิดเฉลี่ยคร่าว ๆ ๑๐ กิโลเมตรถึง ๔๐ กิโลเมตรต่อวินาทีนะ พลังงานมันอยู่ในตัวความเร็วมันแหละ มันมากับตัวความเร็วมัน ก้อนนี้ลงมามันจะพริบลงไปในพื้นที่เลย มันก็เหมือนกับลูกปืนที่ยิงเร็วเหลือเกิน แล้วมันจะต้องหยุดสิ เพราะถูกดินต้านไว้ แต่ถ้าใครเรียนวิชาแมคคานิก เรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรียนหรือเปล่า หลายท่านเรียนไปแล้ว

มวลสาร = M ความเร็ว = V พลังงาน $E = \frac{MV^2}{2}$ เขาเรียกว่า พลังงานจลน์ energy มันลงมาพลังงานมันไปอยู่ที่ไหน วิ่งด้วยความเร็วแล้วความเร็วกลายเป็นศูนย์ อันนี้เป็นพลังงานที่ไม่หาย กลายเป็นพลังงานความร้อนที่จะหลอมตัวมันเอง หลอมหมดเลย ไม่ใช่หลอมตัวมันเองอย่างเดียว หลอมแล้วยังทำให้ตัวเองกลายเป็นไอน้ำ กลายเป็นไอน้ำหมด กลายเป็นไอน้ำแล้วก็ขยายตัว ๆ พริบเดียว ขยายตัวขึ้นมาแล้วยังทำให้ดินแถวนี้ละลายด้วยนะแล้วสาดกลับขึ้นไป ทั้งดินทั้งหินและอะไรต่ออะไร ยังไม่พอ ยังทำให้บรรยากาศแถวนี้ลุกเป็นไฟหมดเลย ลอยพลุ่งขึ้นไปในบรรยากาศที่สูงขึ้นไปเลยแถว ๆ นี้ไม่ต้องพูดว่าแถว ๆ นี้มันไปไหน มันกลายเป็นไอน้ำไป กลายเป็นอะไรต่ออะไรก็ไม่รู้ สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายแถว ๆ นี้จะไม่เหลือแล้ว ขึ้นไปแล้ว ขึ้นไปแคไหน บางชั้นนะหินละลายจะปลิวออกไป เป็นเปลวเป็นไอน้ำ ขึ้นไปสู่ที่สูง และอะไรต่อมิอะไรหลายอย่างปลิวเป็นฝุ่นขึ้นไป ผมต้องเขียนลงใน scale ที่เล็กลงมาอีกแล้ว หมายความว่า scale ที่เห็นว่า โลกโค้ง อะไรต่ออะไรขึ้นไปเป็นเขม่า เป็นควัน ละลายเมื่อขึ้นไปแล้วลมบนมันก็จะพาไป มันจะขึ้นไปสู่ระดับสูงเพราะว่ามันร้อนจัด มันจะไปคลุมโลกไว้ ที่จริงผมควรจะเขียนด้วยสีดำ เพราะว่ามันไปคลุมโลกไว้ มันจะคลุมอยู่ ไม่ใช่เป็นวัน เป็นเดือน คลุมเป็นปีก็ได้ แสงอาทิตย์ลงไม่ถึงโลก สิ่งทั้งหลายที่เป็นพืชในโลกตายหมด คนจะอยู่ในความมืด คนที่อยู่ใกล้ตายไปแล้ว คนที่อยู่ไกลไม่เห็นอะไรแล้ว ต้องจุดไฟกันหมดแล้ว ต้องอยู่ในความมืดดำมืดที่อาศัยแสงอาทิตย์ตายหมด นี่คือนั่นที่เกิดขึ้น แล้วแต่ความใหญ่ของก้อนนี้ด้วย ถ้าใหญ่มากเหตุการณ์นี้จะเกิดขึ้นรุนแรงมาก นี่เชื่อว่าไดโนเสาร์ตัวใหญ่ ไม่รู้ใครเป็นใคร มันก็กินกันไปก่อน ในที่สุด

มันก็ไม่มีอะไรจะกินด้วย พวกชีวิตเล็ก ๆ น้อยที่อยู่ลึกลงไปได้ดินนี้แหละที่ค่อย ๆ พื้นตัวกลับคืนมาภายหลัง อันนี้มันค่อย ๆ จางไป นานก็ปีก็แล้วแต่ชีวิตก็ค่อย ๆ เริ่มขึ้น

เพราะฉะนั้นเดี๋ยวนี้พวกนักดาราศาสตร์จำนวนหนึ่งสนใจที่จะคอยช่วยกันส่องหาว่ามันยังมีพวกสะกิดขึ้นส่วนที่จะหลงเดินทางมาใกล้ ๆ โลกได้สักเท่าไร เดิมไม่ค่อยสนใจ อันนี้เรื่องเล็ก เราต้องดูว่าไกลออกไปมันมีอะไร ส่งยานอวกาศ ส่งกล้องใหญ่ ๆ ขึ้นไปนี่ ไม่ได้ ไปเอาใจใส่ในอดีต ของจักรวาลนี้ สิ่งทั้งหลายทั้งสิ้นเกิดมาได้อย่างไร คิดในเรื่องลึกลับซึ่งมาก เขามาถึงตอนนี้ พวกเริ่มมาคิดแบบนี้ก็เริ่มพบเริ่มเอากล้องมาใช้กล้องไม่ใหญ่เท่าไร แต่ก็มีเยอะ เดิมก็เป็นพวกนักสมัครเล่นเยอะก็ไม่ค่อยจะมีใครคิดถึง พวกนี้เวลาเขาส่องกล้อง จะคำนวณหมดเลย เดี่ยวนี้ต้องคำนวณหมดเลย คอมพิวเตอร์หมดเลย มีประโยชน์ที่ว่าใช้คำนวณอย่างละเอียดได้ว่ามันจะเข้ามาใกล้โลกแค่ไหน คำว่าโลกในแง่ที่ผมเข้าใจอย่างคำของท่านพุทธทาสคือโลกเป็นสังคมมนุษย์ ที่ถือว่าเป็นสังคมมนุษย์ โลกนี้ชนเท่าไรก็ไม่แตกหรือโลกนี้เดี๋ยวนี้ไม่มีอะไรจะชนโลกให้แตก ไม่มีเลย เพราะฉะนั้นโลกไม่แตก โลกไม่วินาศในฐานะเป็นตัว ดาวเคราะห์ไม่แตก แต่ว่าสังคมมนุษย์นี้วินาศ คือมนุษย์จะมีปัญหาสังคมอย่างรุนแรงถึงขั้นว่าพฤติกรรมมันอาจจะไม่ใช่พฤติกรรมของมนุษย์

* อาจารย์บัว *

ไม่ทราบว่าคุณวุ่นวายนั้นมันเกิดจากมนุษย์หรือว่าเกิดจากสิ่งภายนอกโลก มาทำให้มนุษย์เกิดเปลี่ยนพฤติกรรม

* อาจารย์ระวี *

ความเปลี่ยนแปลงภายนอกโลกอาจจะทำให้มนุษย์มีปัญหา ในการดำเนินชีวิต ในการรวมกันอยู่ในสังคม แล้วเมื่อเกิดปัญหาเช่นนั้นแล้วเท่ากับว่าไม่มีหลักจริยธรรมยึดถือนี้ มนุษย์ก็จะเบียดเบียนกันเอง มนุษย์ก็จะแย่งชิงกันเอง เหมือนอย่างในบางประเทศที่ว่าเข้าไปปล้น อะไรอย่างนั้น ถึงขั้นฆ่ากัน แย่งอาหารแย่งสิ่งที่ต้องการกัน อย่างที่ท่านพุทธทาสว่า ถ้าศีลธรรมไม่กลับมา โลกจะวินาศ โลกตัวนี้ก็คือโลกกับมนุษย์ สร้างบัญญัติสมมติแล้วก็อยู่ มนุษย์เรานี้ก็อยู่ในโลกสมมติบัญญัติ

พุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องวันโลกาวินาศ

๔๕

*** อาจารย์บัว ***

ขอเรียนถามว่าโลกจะแตกหรือจะถูกทำลายอย่างไร เพราะมนุษย์เองกับธรรมชาติทำลาย มากกว่าลูกอุกกาบาตมาทำลาย เพราะว่ามนุษย์ได้สร้างอาวุธ แล้วก็ทดลองนิวเคลียร์ ทำให้โลกสั่นสะเทือน อีกอย่างหนึ่ง ภัยธรรมชาติมันเกิดขึ้น เช่น แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด เป็นต้น มันเป็นตัวที่ทำลายโลก มากกว่าโลกภายนอกมาทำลายโลกอย่างนั้นหรือเปล่า

*** อาจารย์ระวี ***

มนุษย์ทำลายแน่ เดี่ยวนี้ อินเดียวกับปากีสถานเอาปืนใหญ่ยิงกันแล้ว ถ้ายังไม่อยู่ก็จะเอาอาวุธนิวเคลียร์ที่สร้างขึ้นมายิงใส่กันเลย หรือใครเริ่มต้นก่อน พอเริ่มต้นก่อนมันก็ขยายตัวเลย อันตรายมากในขณะนี้ แต่ว่ามันมีความซับซ้อน ทำไมถ้ามันเกิด เกิดเพราะใคร เราจะไปยืนยันได้อย่างไรว่าสองรายนี้ตัวร้าย ไม่ใช่มีตัวร้ายมาก่อนนั้นแล้ว

*** อาจารย์บัว ***

ขออนุญาตให้นิสิตที่เป็นผู้ตั้งหัวข้อนี้ขึ้นมา เหลือเวลาอีก ๕ นาที มีปัญหาอะไรถามได้

*** นิสิต ***

อยากให้อาจารย์ระวีสรุปหัวข้อที่ได้พูดมา

*** อาจารย์ระวี ***

เรื่องเป็นอย่างนี้คือเรื่องคอมพิวเตอร์ ท่านอาจจะพอรู้อยู่บ้าง ผมมีแผ่นที่เขียนได้ เรื่องคอมพิวเตอร์ ปัญหาที่มีอย่างตรงนี้ เครื่องคอมพิวเตอร์มันมีฮาร์ดแวร์ ตัวของวงจรได้มีคำสั่งกำหนดไว้ในนั้นในฮาร์ดแวร์ แต่ถ้าตัวสำคัญในเครื่องกำหนด

เวลาและกำหนดเวลาเป็นปี ตอนที่สร้างคอมพิวเตอร์กันขึ้นมา ยังอยู่ในปียังไม่ถึง ๒๐๐๐ เป็นปี ๑๙๐๐ ตั้งแต่ทศวรรษนี้ ก็ ๑๙๙๑ แทนที่จะใช้คำว่า ๑๙๙๑ ดังที่ตัวมันใช้เพียงสองตัว เป็นที่รู้กันว่าถ้าเห็น ๙๑ ในเรื่องปีก็จะต้องเป็น ๑๙๙๑ ต่อมาก็จะเป็นปีต่อ ๆ มาได้ ไม่มีปัญหาเรื่อยมาจนปีนี้ ๙๙ ถ้า ๙๙ ขึ้นมายังหมายความว่า ๑๙๙๙ ได้ พอมันไปถึงวันสุดท้ายของปี ๙๙ มันก็จะกลายเป็นปี ๒๐๐๐ แต่มันขึ้น ๐๐ พอขึ้น ๐๐ ส่วนอื่นของคอมพิวเตอร์งแล้ว คำว่า ๐๐ มันอะไรแน่ มัน ๑๙๐๐ หรือ ๒๐๐๐ พอไปถึงตรงนั้น คอมพิวเตอร์เมื่อไม่แน่ใจ มันก็คิดของมันไป มันก็จะคิดผิด ถ้าเรื่องเกี่ยวกับอะไรหลายอย่างมันคิดผิดแล้ว จะเกิดผลสะท้อนมาถึงส่วนอื่นของมันที่มันจะตัดสินใจ สมมติเวลาเราจะไปจ่ายค่าไฟฟ้า เขาก็ใช้คอมพิวเตอร์ ตอนที่บริษัทไฟฟ้าเขาคิดเงินเรา เขาก็มีระบบว่าวันที่เราจ่าย วันคิดเงินครั้งที่แล้ว วันคิดเงินครั้งนี้ แล้วมันก็คิด พอมันไปถึงตอนนี้ มันอาจจะคิดว่า คนนี้เป็นหนี้เรามาตั้งร้อยปี มันก็ตัดสินใจว่า ต้องทวงหนี้ แล้วก็หยุดจ่ายกระแสไฟฟ้าให้เกิดขึ้น

เวลานี้เราฟังมัน ก็กิจการทั้งหลายฟังคอมพิวเตอร์ อันนี้เป็นเพียงตัวอย่างเล็ก ๆ อาหารส่งทางเรือ เรือเข้าท่าใช้คอมพิวเตอร์กำหนดว่าจะให้เรือลำไหนเข้าก่อน อาหารอะไรมีในเรือลำนั้น จะต้องส่งถึงท่า จะต้องจ่ายไปตามเมืองต่าง ๆ จะเป็นข้าวหรืออะไรก็ตามที่เถอะ ระบบมันถูกกำหนดไว้ในคอมพิวเตอร์ ถ้าคอมพิวเตอร์มันพิจารณาแล้ว มันงเรื่อง ปี ค.ศ. มันไม่เข้าท่า ระบบส่งอาหารก็เกิดเรื่อง ผมไม่ทราบว่ามันใช้กันหรือเปล่า ATM เดียวนี้จ่ายเงินเดือนคนงาน ในต่างจังหวัดเราก็เคยไปเห็น ผมเคยไปเห็นที่นครราชสีมา พอวันเงินเดือนออก บริษัทไม่จ่ายเงินเข้าเอา ATM ไปใส่แล้วเดินหน้าชัตตออกมา แต่ธนาคารในช่วงนั้น เกิดอะไรขึ้น ธนาคารจะปิดหรือไม่ปิด เงินมันเข้าไปอยู่ในธนาคาร ๆ ทุกธนาคารใช้คอมพิวเตอร์หมดเมื่อสักสองอาทิตย์หรือโง่ ธนาคารขอปิดสองวัน นั่นคือธนาคารเช็คข้อมูล แล้วผมถามคนที่เขาทำเรื่องนี้ เขาทำเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ที่พยายามจะช่วย เขาก็บอกว่าในตอนนั้นเขาทำได้ ผมเคยถามว่าอีกเดือนหนึ่งผมควรเอาเงินออกจากธนาคารให้หมดดีไหม ผมมีเงินฝากธนาคารอยู่บ้าง เก็บเอาไว้บ้าง แต่ถ้าผมเอาบัตร ATM ไปใส่

พุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องวันโลกาวินาศ

๔๓

แล้วมันไม่ออก แล้วผมจะเอาอะไรมาซื้อของกิน แต่ถ้าผมเอามันออกมาแล้วผมจะเอามันไปเก็บไว้ที่ไหน เก็บไว้ได้เสียได้หมอน แล้วทุกคนจะทำอย่างไร

สมมติว่าธนาคารนี้แก้ของตัวเสร็จแล้วนะ แต่ธนาคารมีสายไปต่อระบบอื่นนะ ตรงนี้แก้ ตรงนี้ไม่แก้ ตรงที่ไม่แก้จะทำให้ที่แก้เสีย ทั้ง ๆ ที่ตรงนี้อุตสาหกรรมแก้หมดแล้ว แต่นี้ประเทศเราเล็ก เป็นประเทศที่ผมว่าดีที่สุดนะ คือผมเข้าใจว่าฟังก์คอมพิวเตอร์น้อยที่สุด ถ้าเรามาฟังก์มากเกินไปแล้ว เราต้องถอยหลังเข้าคลอง จะไปหวังฟังก์อันนี้ไม่ได้ มีคำถามว่า การสร้างจรวดที่จะทำให้ลาายอกกาบาตในอวกาศเป็นไปได้หรือไม่ มีหนังอยู่สองเรื่องที่แสดงเรื่องนี้ คือ ARMAGEDDON กับ DEEP IMPACT ที่ลงไปลึก ๆ แล้วระเบิดกลับขึ้นมา ก็เขาพยายามสร้างสถานการณ์ให้เหมือน ผมยังไม่ได้ดูเพราะยังไม่เข้าโรง เมื่อวานเดินไปที่สยามสแคว์ ว่าจะดูสักหน่อยยังไม่ฉาย มันบอกว่า Next Change ยังไม่ฉาย ARMAGEDDON รู้สึกว่ามีคนดูแล้วอาจจะดูจากเขาทำเป็นเทปส่งมาดูกัน ยังไม่ออกในตลาด คงเป็นเทปเถื่อนหรือไงไม่รู้ เอาละคอมพิวเตอร์อาจจะทำอะไรเหล่านั้นได้ การที่จะให้มันคำนวณไป วิเคราะห์จุดหักเหอะไรทำนองนี้ มันพุดง่ายแต่ทำยาก

เรื่องนี้เราใช้คอมพิวเตอร์ ยิ่งมากยิ่งขึ้นยาก ที่สำคัญคือประเทศที่กำลังมีปัญหาแล้วแก้ คนที่ทำคอมพิวเตอร์ทั้งหลาย คนที่ใส่เวลาให้มัน คิดตอนนี้ไปอยู่ที่ไหนแล้ว ก็ไม่รู้ คนที่ออกแบบว่าขึ้นนี้อยู่ที่ไหนนี้ ไม่รู้ว่า สิบปีมาแล้วตอนนี้ไปอยู่ที่ไหน ลืมไปแล้วด้วยซ้ำไป จะให้กลับมาใหม่มาแก้ ก็คงไม่ยอม ถ้าแก้เครื่องหนึ่งแล้วต้องแก้อีก ก็ همینก็แสนเครื่อง มีคนพอที่จะแก้หรือเปล่า ค่าแก้ก็แพง เรียกว่ามันขึ้นสูงเหลือเกิน อเมริกาจะมีปัญหาที่สุด ถ้าอเมริกามีปัญหาที่สุด หรือพัง เราก็รู้ว่าทั้งโลกตอนนี้พึ่งดอลลาร์ ตอนนี้เราใช้ทองเป็นมาตรฐาน ตอนนี้ดอลลาร์อเมริกาเป็นมาตรฐานเสียแล้ว นี่เป็นสมมติบัญญัติของมนุษย์หมดเลย นี่เรื่องสมมติบัญญัติทั้งนั้น ถ้าอเมริกาพังมันจะเป็นระลอก เขาเรียกว่า Wave effect พังมาตลอดทั่วโลกนี่คือวิกฤตของโลกนะ เรารู้ว่าจะเกิดเมื่อไร แต่ยังไม่รู้ว่าแก้ยังไง

* อาจารย์บัว *

ขอขอบพระคุณอาจารย์ครับ เสียเวลาหมดแล้ว อาจารย์มีความรู้มากจริง ๆ ยิ่งถาม ยิ่งถ้อยทอดหรือบรรยายให้เราได้เข้าใจ แต่เนื่องจากว่าเวลาของเรามีอยู่เพียงแค่นี้ ก็คงจะต้องถือโอกาสเรียนเชิญอาจารย์มาบรรยายในโอกาสต่อไป ความจริงปัญหาเกี่ยวกับ เรื่องพระพุทธศาสนากล่าวถึงโลกวินาศ โลกแตกอย่างไรหรือไม่ ยังไม่เข้าประเด็นเลย หมดเวลาเสียแล้ว

* อาจารย์ระวี *

ผมอ้างถึงเลย คือผมนึกถึงคำสวดมนต์แปลว่า มนุษย์เป็นอันมากเมื่อมีภัยคุกคามแล้ว ย่อมพึ่งภูเขาม้าง ป่าไม้บ้าง รุกขเทวดา ต้นไม้บ้าง เสร็จแล้วสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นไม่เป็นที่พึ่งได้ พึ่งอะไรก็ไม่ได้ แต่ถ้าผู้ใดถือเอาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง แล้วรู้ริยสัจ รู้ริยสัจ ไม่ใช่เอาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งโดยไหว้พระประธานหรือว่าอะไรต่ออะไรเหล่านั้น ไม่ใช่ แต่เอาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง แล้วก็ถึงอริยสัจ นั่นแหละเป็นที่พึ่งอันประเสริฐ นั่นเป็นที่พึ่งอันสูงสุด เขาอาศัยที่พึ่งนั้น เขาย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ ตรงนี้ บอกว่า มันมีทางเดียวคือให้ถึงอริยสัจแล้วจะได้ที่พึ่ง ปัญหาทั้งปวงจะไม่มี

* อาจารย์บัว *

ขอบพระคุณมากครับ ผมทำหน้าที่ดำเนินรายการสัมมนาก็ขอบเพียงแค่นี้

อาจารย์สมหวัง แก้วสุฟอง ➤

กราบนมัสการพระคุณเจ้าครูบาอาจารย์และนิสิต ขอสวัสดิ์นิตินิสิตที่เป็นนักศึกษา
คฤหัสถ์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่าน

วันนี้เป็นวันสำคัญวันหนึ่ง ของการสัมมนา เสนอหัวข้อที่ทุกคนยังงงว่ามัน
คืออะไร **Post Modernism** แม้แต่วงการปรัชญาจริง ๆ ก็ยังงงอยู่ว่ามันอะไรกันแน่
เรื่องมันเป็นอย่างนี้คือในตอนที่ผมสอนวิชาปรัชญา ผมก็สอนว่า ปรัชญาแตกต่าง
จากศาสนาตรงที่ปรัชญาเน้นที่เหตุผล แต่ศาสนาเน้นที่ศรัทธา อันนี้คือจุดแตกต่าง
กันระหว่างศาสนากับปรัชญา ปรัชญาจะเกิดขึ้นจากความอยากรู้อยากเห็น ภาษา
อังกฤษเขาเรียกว่า “คิวริโอซิตี” (Curiosity) ความอยากรู้อยากเห็นก่อให้เกิดปรัชญา
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทุกท่านโดยธรรมชาติท่านเป็นนักปรัชญา ท่านเคยสงสัยไหม
ตอนเราเด็ก ๆ เราชอบสงสัย สังเกตว่าถ้าใครเคยผ่านชีวิตแต่งงานมีลูกแล้ว ลูก
จะชอบถามมาก เห็นอะไรก็ถาม เช่น พ่อทำไมรถมันวิ่งได้ ทำไมอย่างนั้น ทำไม
อย่างนี้ ท่านอย่าไปรำคาญเด็กนะ การที่เราตอบแบบดัดบดทว่า ถามอะไรไม่เข้าเรื่อง
เป็นการตัดความเป็นนักปรัชญาของเขาลงมาก เขาถามอะไรก็ต้องอธิบายให้เขาได้
แค่ไหนก็เอาแค่นั้น นี่คือวิธีปลูกก่อสร้างนักปรัชญาที่ละเล็กทีละน้อย ตอนที่ผม
สอนปรัชญา ก็สอนมาตั้งแต่ว่าปรัชญามีเริ่มต้นมาได้อย่างไร จริง ๆ แล้วปรัชญา
แบ่งเป็นยุคโบราณใช้ใหม่ เริ่มต้นจาก “ทาเลส” ก็มาหมด เอาที่ “สุขนิยม”
(Hedonism) แล้วก็มาเป็นปรัชญายุคมีด และปรัชญายุคคริสต์ศาสนา มาจนถึง
คริสต์ศักราชประมาณ ๑๔๐๐ ก็หมด และเข้ายุคใหม่ ยุคนี้เรานับจาก “เรอเน

* ศาสตราจารย์กิริติ บุญเจือ M.A. (Philosophy), M.A. (Theology), อ.ม. (ภาษาฝรั่งเศส),
ราชบัณฑิต สาขาปรัชญา, นักวิจัยประจำมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, นักวิจัยของสภาการศึกษาแห่งชาติและ
สภาวิจัยแห่งชาติ วิทยาการเสนอบทความสัมมนาวิชาการประจำปี ๒๕๓๕ ห้อง ๓๐๔ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ เวลา ๑๕.๐๐-๑๗.๐๐ น.

เดการ์ต” เจ้าของวาทะว่า I think therefore I am จนกระทั่งหมดปรัชญายุคใหม่ ยุคใหม่นี้มี “เฮเกล” รวมอยู่ด้วยแล้วก็หลังจากนั้นเขาเรียกว่า ยุคปัจจุบัน หรือ ยุค “คอนเทมโพรารี” พอสอนมาก็จบที่ “ฌอง ปอล ซาตร์” (Jean Paul Sartre) คงจำได้นะ เพราะอาจารย์ ดร. สมภาร พรมทา จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาเป็นวิทยากรให้ว่า แนว “เอกซิสเทนเชียลลิซึม” (Existentialism) หรือ คำว่า อัดดิภาวนิยม นั้นเขาคิดอย่างไร ส่วนมากเราก็นึกว่าปรัชญามันจบลง พอผมสอนมาถึงตรงนี้ก็มึนลืมหันหนึ่งถามขึ้นว่า “อาจารย์แสดงว่าปรัชญาเราถึงจุดเริ่มต้นแล้ว ใช่ไหม ตอนนั้นผมก็ไม่คิดอะไรนะ

ปีที่แล้ว มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจัดสัมมนาวิธีสอนปรัชญา แล้ว igitงานสัมมนานั้นก็มีการเชิญอาจารย์ท่านหนึ่ง ซึ่งนั่งอยู่กับผม นั่งฝั่งขวามือของกระผม บังเอิญผมเป็นผู้ดำเนินรายการแล้วท่านเป็นคนบอกว่า ท่านไปเจอปรัชญาขบวนการ แนวปรัชญาใหม่ ปรัชญานั้นก็ได้ให้คำตอบว่า ปรัชญามันไม่ได้สิ้นสุดลงแค่ “ฌอง ปอล ซาตร์” หรืออัดดิภาวนิยม ปรัชญานั้นชื่อว่า “โพส โมเดิร์นนิซึม” (Post-Modernism) เป็นปรัชญาที่เกิดหลังช่วงสมัยใหม่ หมายความว่า “โพส” (Post) นี้ มีความหมายว่า หลัง เช่น สังคมเราในปัจจุบันนี้ เรียกว่า “โพส อินดัสเตรียล” (Post-Industrial) ก็หมายความว่าหมดยุคอุตสาหกรรมแล้ว ยุคนี้เป็นยุค “โกล-เบอไลเซชัน” (Globalization) ข้อมูลข่าวสารหรือยุคข่าวสารข้อมูลอะไรอย่างนี้

เพราะฉะนั้นวันนี้ เป็นวันที่เปิดมิติใหม่ วันที่นำความรู้ ที่เข้ามาใหม่คือ กระบวนการแนวความคิดนี้ แต่มหาวิทยาลัยของเราซึ่งโดยปกติแล้ว เราถือว่า ถ้าในด้านปรัชญา หรือในด้านศาสนา เราต้องเป็นผู้นำแต่ว่าเรายังไม่ได้นำอันนี้ เข้ามา ท่านอาจารย์กิริติ บุญเจือ ท่านบอกว่าเป็นสิ่งที่ท่านสนใจ นิสิตทั้งหลาย คงทราบ ในตลาดปรัชญา ในร้านหนังสือที่ไหนก็ตาม ไปดูจะมีหนังสือที่เขียนโดย ท่าน ศ.กิริติ บุญเจือ นั้นมากมายกว่าท่านผู้ใด แต่ว่าวันนั้นท่านบอกว่า หลังจาก ที่ผมไปเจอปรัชญาใหม่นี้ อะไรที่ผมอยากจะทำมากที่สุด คืออยากจะไปฉีกตำรา เก่า ๆ ทั้งแล้วเขียนใหม่ นั่นละครับ ท่านอาจารย์ทำไม่กล่าว อาสภิวาจาเช่นนั้น ผมก็คิดในใจ เพราะฉะนั้นวันนี้ก็ต้องมีศาสตราจารย์กิริติ บุญเจือมาเป็นวิทยากร ผู้ที่ นำเสนอแนวคิดปรัชญาใหม่ สำหรับนิสิตปริญญาโททุกท่าน เพราะฉะนั้น ไหน ๆ

Post-Modernism

๕๑

ผมก็คิดในใจ เพราะฉะนั้นวันนี้ก็ต้องมีศาสตราจารย์เกียรติ บัญเจือมาเป็นวิทยากร ผู้ที่นำเสนอแนวคิดปรัชญาใหม่ สำหรับนิสิตปริญญาโททุกท่าน เพราะฉะนั้น ไหน ๆ เอ่ยมาขนาดนี้แล้ว ผมก็ใคร่ขอแนะนำตัวของท่านอาจารย์ ผู้มาเป็นวิทยากร ชื่อ **ศาสตราจารย์เกียรติ บัญเจือ** ตำแหน่งทางวิชาการก็เป็นศาสตราจารย์ ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันเป็น ราชบัณฑิตและกิมหาจุฬายฯ เราสามารถผลิตคนที่เป็ราชบัณฑิตได้

ท่านอาจารย์จำนงค์ ทองประเสริฐ เป็นราชบัณฑิต ปรัชญาประเภทไหนนั้น ตอบได้ว่าประเภทตรรกศาสตร์ ท่านที่ ๒ ที่เป็ ราชบัณฑิต ก็คือ ท่านศาสตราจารย์ พิเศษ เสฐียรพงษ์ วรรณปก เป็นราชบัณฑิต สายปรัชญาประเภทศาสนา แล้วก็มีอีกคนหนึ่งซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว อาจารย์สมัคร บุราวาส ซึ่งท่านบอกว่าในชีวิตของท่านไม่เคยเรียนปริญญามาก่อนถูกยกตำแหน่งราชบัณฑิตให้ อาจารย์สมัคร บุราวาสเป็นราชบัณฑิตประเภทอภิปรัชญา อาจารย์เกียรติ บัญเจือ ศาสตราจารย์ท่านเป็นราชบัณฑิต ปรัชญาประเภทอักษวิทยา ท่านยังเป็นนักวิจัยของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC) เป็นนักวิจัยของสถาบันการศึกษาแห่งชาติ เคยเป็นอดีตหัวหน้าภาควิชาปรัชญาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นอดีตคณบดีผู้ก่อตั้งคณะปรัชญาของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ หน้าที่การงานพิเศษ ท่านเป็นประธานองค์การศาสนาและสันติภาพแห่งเอเชีย ในองค์การศาสนาและสันติภาพแห่งโลก เพราะฉะนั้น ในเมื่อมาดูประวัติมาดูการทำงานแล้ว เหมือนกับว่าท่านนี้ ได้ใช้ชีวิตตลอดชีวิตของท่านอุทิศให้กับวงการปรัชญาและศาสนาโดยเฉพาะ ท่านเชี่ยวชาญในศาสนาคริสต์เป็นพิเศษ เพราะฉะนั้น ถ้าหากว่า นิสิตท่านใดสนใจ อาจติดตามส่วนตัว เฉพาะเรื่อง **“Post – Modernism”** นี่เป็นอย่างไร ผมจะมอบรายการให้ท่านศาสตราจารย์เกียรติ บัญเจือ แต่ว่าในขณะที่ท่านฟัง เนื่องจากว่าเป็นวิชาใหม่ เราก็ช่วยกันจด แล้วก็ช่วยกันวิพากษ์วิจารณ์ อย่างน้อยเป็นการวัดว่าเรารับได้เท่าไร อีกส่วนหนึ่งจะได้สะท้อนให้อาจารย์ท่านทดสอบวิชาของท่านตอนนี้ผมขอเชิญท่านอาจารย์ศาสตราจารย์เกียรติ บัญเจือ ได้เสนอบทสัมภาษณ์ เรื่อง **“Post-Modernism”**

ศาสตราจารย์กิริติ บุญเจือ ➤

ขอบคุณครับ อาจารย์ ดร.สมหวัง กราบนมัสการพระคุณเจ้าทุกท่าน ก็ดีใจที่เห็นมีแม่ชีด้วย เพราะว่าเมื่อปีที่แล้วนี้ มีการสัมมนาที่สภาการศึกษาแห่งชาติ พูดถึงบทบาทของศาสนากับการศึกษาแห่งชาตินี้ ผมเสนอที่นั่นเลยว่า แม่ชีของเรา มีเยอะแยะ พยายามส่งเสริมให้มีบทบาทสำหรับช่วยชาติได้เยอะเลย ก็พูดกันตรง ๆ ทำไมแม่ชีคริสต์เขาทำได้ เป็นเจ้าของโรงเรียน บริหารโรงเรียนต่าง ๆ จนกระทั่งเป็นโรงเรียนที่นิยม แล้วก็สตรีพุทธนี่ด้อยกว่าสตรีคริสต์ตรงไหนกัน ทำไมถึงทำไมไม่ได้ ที่นี้ก็มีคนแย้งบอกว่า อาจารย์นี่ก็เป็นคนหนึ่งที่จะมาต่อสู้ให้แม่ชีมีสถานภาพเสมอพระภิกษุใช่ไหม ผมบอกทำไมไปพูดเรื่องนั้น เราเลิกพูดกันเถิดว่า เท่าหรือไม่เท่า ผู้หญิงกับผู้ชายยังงั้นมันก็ไม่เหมือนกันอยู่แล้ว จะไปพูดทำไมเท่าหรือไม่เท่า ผู้หญิงก็มีอะไรที่ต่ำกว่าผู้ชาย แต่ก็มีอะไรที่สูงกว่าผู้ชาย ผู้ชายก็มีอะไรที่ต่ำกว่าผู้หญิง แล้วก็ยังมีอะไรที่สูงกว่าผู้หญิง เลิกพูดเรื่องเท่าไม่เท่า เรื่องสูงกว่าต่ำกว่า เราพูดเสียใหม่ว่า เราส่งเสริมให้แต่ละฝ่ายได้พัฒนาศักยภาพได้เต็มที่ ตามฐานะของตน ไม่ดีกว่าหรือ ไม่ต้องมาตัดสิน ไม่ต้องมาพูดว่าเท่าหรือไม่เท่า มากกว่า สูงกว่า เรียกร้องสิทธิ์ เลิกพูดเรื่องนี้ แต่ว่าส่งเสริมให้แต่ละฝ่ายนี้ได้ใช้ศักยภาพได้เต็มที่ เขาอนุมัติให้ผมวิจัยได้เลย วิจัยบทบาทของศาสนาในการศึกษาแห่งชาติ ผมก็กระทุ้งเรื่องนี้ ขอให้พัฒนาแม่ชีคู่กับพระภิกษุ เพื่อจะได้มีบทบาทในการศึกษาแห่งชาติ เราจะได้ผู้มาช่วยการศึกษาแห่งชาติที่มีน้ำใจ ไม่ใช่ทำแต่สักวาเพื่อเงิน นี่ก็เป็นส่วนหนึ่งของ “Post-Modernism” ที่ผมพูดนี้ ก็คงอยากจะทราบใช้ใหม่ว่าเป็นอะไร

ลัทธิปรัชญาที่น่าสนใจในปัจจุบัน คือ “Post-Modernism” นี่เอง ปัญหานี้ก็สืบเนื่องมาจากเราได้เรียนปรัชญาเบื้องต้นจาก ดร.สมหวัง เมื่อที่ผมฟัง ดร.สมหวัง แล้วจะครับที่พูดถึงปรัชญาเบื้องต้น ไม่ทราบที่ท่านอ่านหนังสือของผมมาหรือเปล่า ผมฟังแล้วเหมือนผมบรรยายเอง อย่างนั้น ที่นี้มีข้อหนึ่งนะครับ ที่ดร.สมหวังได้ข้ามไปคือนิยามปรัชญาคืออะไร ที่เรามักจะถกเถียงกัน ปรัชญาคืออะไร พูดไปยังไงก็มีคนค้าน เพราะว่าใครพูดยังไง นิยามปรัชญาเป็นยังไง ก็นิยามไปตามทัศนะของตนเองทั้งนั้น เพราะฉะนั้น ถ้าใครถามนิยามปรัชญาผม ผมตอบเลยว่าไม่ทราบ ตอบไม่ได้

Post-Modernism

๕๓

ทำไมตอบไม่ได้ เพราะเนื้อหา มันไม่แน่นอน เปลี่ยนไปตามยุค ตามสมัย ตามสถานที่ สมัยหนึ่งเรื่องนี้เป็นปรัชญา ต่อมามันไม่ใช่ สมัยหนึ่งไม่มีใครสนใจ แต่ต่อมาเพราะมันเป็นปรัชญา คนจึงสนใจ เพราะฉะนั้น ปรัชญาคืออะไรนั้นมันตอบไม่ได้ เพราะเนื้อหามันเปลี่ยนแปลงไปเยอะเยอะตามยุค ตามสมัย ตามสถานที่ เปลี่ยนไปยังไง ผมเรียกตัวที่ทำให้เปลี่ยนว่า **“Paradigm”** มันคืออะไร กระบวนทัศน์เป็นความเชื่อพื้นฐานในจิตใจของมนุษย์ คนเราแต่ละคนมี เพราะฉะนั้น ดร.สมหวังพูดเมื่อตะกี้ี้ ผมสนับสนุนเต็มที่เลย ทุกคนมีปรัชญาอยู่ในใจ เพราะปรัชญามันไม่ใช่ความรู้ อย่างเอก ความรู้อย่างวิเศษ ตามศัพท์บาลีหรือสันสกฤต แต่มันแปลมาจากภาษาอังกฤษ คำ **“Philosophy”** ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก ซึ่งแปลว่า **ความอยากรู้ อยากรู้อยากเรียน อยากรู้อยากฉลาด** มนุษย์เมื่อเป็นมนุษย์มีความอยากรู้ อยากรู้อยากเรียน อยากรู้อยากฉลาด ที่ดร.สมหวัง เรียก **“Curiosity”** เป็นป่อเกิดของปรัชญา ทุกคนมีเพราะฉะนั้นทุกคนมีปรัชญาใช้ไหมครับ

ตรงนี้แหละที่ทำให้มนุษย์เราต่างจากสัตว์เดรัจฉาน แล้วถามว่าปรัชญามีมาตั้งแต่เมื่อไร ผมจะบอกว่าปรัชญามีมาพร้อมกับมนุษย์ มีมนุษย์ก็มีปรัชญาทันทีเลย เมื่อยังไม่เป็นมนุษย์ก็ไม่มีปรัชญา เพราะเมื่อไม่เป็นมนุษย์ทุกอย่างมันเป็นไปตามสัญชาตญาณ เดินตามสัญชาตญาณหมด เมื่อเป็นมนุษย์สัญชาตญาณยังอยู่แต่ที่เพิ่มเข้ามาคือ **“Curiosity”** อยากรู้อยากเรียน อยากรู้อยากฉลาด ตรงนั้นคือปรัชญาตามศัพท์ภาษากรีกว่า **“Philosophia”** หรือ **“Philosophy”** ความรักความฉลาด แต่ผมพูดตามศัพท์ที่เป็นสำนวนไทยว่า ความอยากรู้ อยากรู้อยากเรียน อยากรู้อยากฉลาด ทีนี้ความอยากรู้อยากเรียน อยากรู้อยากฉลาดของมนุษย์นี้ มันไม่ได้ยังคงที่ มันพัฒนาเรื่อย ๆ มา สมัยหนึ่งเราอยากรู้อยากเรียน อยากรู้อยากฉลาด ในเรื่องไหน ตรงนั้นก็ปรัชญา ภายหลังเมื่อหมดความอยากรู้อยากเรียน อยากรู้อยากฉลาด มันก็ไม่ใช่ปรัชญา มีความอยากรู้อยากเรียน อยากรู้อยากฉลาดอันใหม่ ตรงนั้นก็ปรัชญาขึ้นมาใหม่ แล้วจะนิยามยังไงว่าปรัชญาคืออะไร นิยามไป มันก็มีโอกาสผิดทั้งนั้น มีคนแย้งได้ทั้งนั้น เพราะฉะนั้น ไม่ต้องนิยามกันดีกว่า เรามาดูว่า ความอยากรู้อยากเรียน อยากรู้อยากฉลาดของมนุษย์มันพัฒนามาอย่างไร มีวิวัฒนาการมาอย่างไร แต่ละช่วง ๆ เท่าที่มีอะไรชัดเจน

ดร.สมหวังพูดถึงจากยุคดึกดำบรรพ์ จากยุคโบราณ จากยุคกลาง จากยุคใหม่ และถ้าจะถามว่า อะไรที่เป็นตัวแบ่งว่า ปรัชญาตรงนี้เป็นยุคโบราณและทำไมตรงนั้น ต้องเปลี่ยนเป็นยุคกลาง และตรงนั้นต้องมาเปลี่ยนเป็นยุคใหม่ คำตอบคือกระบวนการที่ “Paradigm” เป็นความเชื่อพื้นฐานซึ่งมีในจิตใจของมนุษย์ ซึ่งมีความอยากรู้ อยากเรียน อยากฉลาด และสมัยหนึ่ง ๆ นี้โดยอัตโนมัติไม่รู้เพราะอะไร มนุษย์เราอยากเรียน อยากรู้ อยากฉลาดที่คล้าย ๆ กัน เหมือน ๆ กัน เป็นส่วนมาก มีบางคนอาจจะแหวกแนว ซึ่งผู้ที่แหวกแนวจะสังเกตว่า สมัยนั้นเขาไม่ยอมรับกัน เพราะมันแหวกแนว แต่พอ สมัยต่อมากลับเกิดทุนกันใหญ่เลย เพราะสมัยต่อมาเกิดอยากรู้ อยากเรียน อยากฉลาด ตรงกับที่คนสมัยนั้นคิดเอาไว้แต่คนสมัยนั้นไม่เข้าใจ เพราะฉะนั้น เป็นไปได้ว่า “Post-Modernism” ที่ผมจะพูดเวลานี้ เวลานี้อาจจะมีคนคัดค้านว่า ไม่ยอมรับ ก็เลยทำให้กลายเป็นว่า ไม่ใช่ปรัชญาของยุคนี้

อีก ๑๐ ปีข้างหน้าคนอาจจะเห็นด้วยก็ได้ มันก็เป็นอย่างนี้เรื่อยไป เราเรียก “Paradigm” คือ ความอยากรู้ อยากเรียน อยากฉลาด ร่วมกันในยุคหนึ่ง สมัยหนึ่ง และเพราะฉะนั้นก็พอพูดกันได้ “Paradigm” นี้ผมขอแยกออกเป็น ๕ Paradigms ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ก็มีปรัชญา แต่เราไม่ถือว่าเป็นวิชา เพราะไม่มีการบันทึกเอาไว้ พวกเขามีปรัชญาเพราะเขาอยากรู้ อยากเรียน อยากฉลาด เพราะฉะนั้น เขาจึง มี “Paradigm” ลักษณะ Paradigm ดึกดำบรรพ์ คือความอยากรู้ อยากเรียน แบบดึกดำบรรพ์ ก็คือ อยากจะรู้ว่า ภัยธรรมชาติมันมาจากไหนกัน และเมื่อ มันเกิดขึ้นแล้วจะแก้ไขได้ไหม นี่เป็นความอยากรู้ อยากเรียน อยากฉลาดของเขา ต้องนับเป็นปรัชญาใช่ไหม สัตว์เดรัจฉานมันไม่มีอย่างนี้ แต่สำหรับพวกเขา เมื่อ เกิดปัญหา พวกเขาก็พยายามหาคำตอบ คำตอบซึ่งคนสมัยนั้นเขายอมรับกันทั่ว ๆ ไป จึงกลายเป็น “Paradigm” ของดึกดำบรรพ์ และถ้าใครไม่คิดอย่างนั้น จะถูกกล่าวหา ว่าเป็นกาลกิณี อาจจะถูกฆ่าทิ้งเลยก็ได้ เพราะคิดไม่เหมือนคนอื่นใช้ไหม แล้วพวกเขาคิดอย่างไร มนุษย์ดึกดำบรรพ์เขาคิดว่า ภัยธรรมชาติทั้งหลาย หรือเหตุการณ์ทั้งหลาย ในธรรมชาตินี้มาจากเบื้องบน เขาจะเป็นอะไรก็แล้วแต่เบื้องบน ซึ่งมีฤทธิ์จะบันดาลอะไรก็ได้ เพราะโลกนี้ไม่มีกฎเกณฑ์อะไรของมัน มนุษย์ดึกดำบรรพ์เขาคิดกัน อย่างนั้น เพราะโลกนี้มันไม่มีกฎเกณฑ์ อะไรทุกอย่างมันเกิดจากเบื้องบน จะเรียกว่าอะไรก็ตามใจ แต่เบื้องบนเป็นผู้บันดาลทุกอย่างเป็นไปได้

Post-Modernism

๕๕

ถามว่า ทำไมฝนตก เบื้องบนต้องการให้ตก ทำไมน้ำท่วม เบื้องบนให้น้ำท่วม สมมุติไม่มีฝนตก แต่เบื้องบนอยากให้น้ำท่วม ๆ ได้ไหม เบื้องบนทำได้ทุกอย่าง เพราะโลกไม่มีกฎเกณฑ์ นี่คือการบวนทัศน์แบบดึกดำบรรพ์ ที่นี้พอเริ่ม “ทาเลส” ขึ้นมา ทาเลสคิดว่า โลกนี้มันต้องมีกฎเกณฑ์ ใช่มั้ย แกคิด แปลกใหม่ทันทีเลย แต่ทาเลส แกล้งพูดฉลาดสอน ถ้าแกบอกว่าโลกนี้มีกฎเกณฑ์นะ ที่คิดกันมาแล้วนั้นผิดหมด แกอาจจะถูกประชาทัณฑ์ตายไปแล้ว เป็นกาลกิณีเอาไว้มได้ แต่แกฉลาดพอ นี่ถ้าเราคิดของใหม่เราต้องฉลาดอย่างทาเลส คืออย่างนี้ แกคิดว่าโลกมีกฎเกณฑ์ แต่แกก็พยายามที่จะให้คนดึกดำบรรพ์ สมัยนั้นยอมรับได้ แกบอกว่าโลกนี้มีกฎเกณฑ์ เบื้องบนช่วยเราได้ทุก ๆ อย่าง เพราะเบื้องบน รู้กฎเกณฑ์ เพราะฉะนั้น เราต้องสวามิภักดิ์ต่อเบื้องบน เพราะเราไม่รู้กฎเกณฑ์เราต้องขอให้เบื้องบนช่วยเรา สอนเรา แต่เราจะรู้ยังก็สู้เบื้องบนไม่ได้ เพราะฉะนั้น ต้องสวามิภักดิ์ต่อเบื้องบนเอาไว้ และอะไรที่เราไม่รู้ก็ขอเบื้องบน ตกลงทุกคนพอใจใช่มั้ย นั่นแสดงว่าสามารถประสานกับความคิดใหม่ ความเชื่อแบบเก่าได้ เพราะฉะนั้น **“Paradigm”** ที่ ๒ **“แอ่งเขียน (Ancient)”** นี้ก็เกิดขึ้นพร้อมกับทาเลสที่เชื่อว่า โลกมีกฎเกณฑ์ และทาเลสก็พยายามคิดว่า เหตุการณ์ทั้งหลายรวมทั้งภัยธรรมชาติมาจากไหน แกก็พยายามจะบอกพยายามจะหาจุดเริ่มต้นของกฎเกณฑ์ที่เรียกว่า **“first principle”** หลักเบื้องต้นของกฎเกณฑ์ของโลก มันอยู่ตรงไหน ทาเลสเป็นคนแรก que คิด

เพราะฉะนั้น ตรงนี้ ผมเสียตายเหลือเกินไม่มีใครคิดสร้างอนุสาวรีย์ให้ทาเลส แกเป็นคนยิ่งใหญ่เหลือเกิน จากความคิดอันนี้ แล้วเราก็คิดหลักการของโลกเรื่อย ๆ มาจนถึงทุกวันนี้ คิดได้น้อยก็ได้ประโยชน์น้อย คิดได้มากก็ได้ประโยชน์มากเรื่อย ๆ มาและตรงนี้เป็นจุดเปลี่ยน เพราะว่า มนุษย์ดึกดำบรรพ์ เชื่อว่าโลกไม่มีกฎเกณฑ์ ทุกอย่างแล้วแต่เบื้องบน “คนโบราณ” บอกว่า โลกมีกฎเกณฑ์ เทพเป็นผู้รู้กฎเกณฑ์ ดีกว่าเรา และเทพอาจจะสอนกฎเกณฑ์ให้เราได้ และเราก็หากฎเกณฑ์เองได้ แต่ยังไม่เราก็ดองสวามิภักดิ์ ต่อเทพเอาไว้ ทำไมเราจึงถือว่า ทาเลสเปลี่ยนสภาพกระบวนทัศน์จาก **“พริมิทีฟ (Primitive)”** เป็น **“แอ่งเขียน (Ancient)”** ก็เพราะ **“พาราไดม์”** มันเปลี่ยน ผมให้คำตอบอย่างนี้ และเราก็คิดแบบทาเลสเรื่อย ๆ มาจนกระทั่งมาถึงวันหนึ่งมีคนมาเปลี่ยน **“พาราไดม์ (Paradigm)”** ผู้นั้นผมพูดทางตะวันตกก่อน ผู้นั้นคือพระเยซูมาเปลี่ยนพาราไดม์ให้ชาวตะวันตกว่า โลกมีกฎเกณฑ์ก็จริง แต่

กฎเกณฑ์นั้น เราจะรู้สึกแค่นั้น มันก็ไม่สามารถบันดาลความสุขให้เราได้อย่างเต็มที่ เราได้ความสุขเพียงชั่วคราว เดียวก็ตาย และได้อย่างไม่สมบูรณ์แบบด้วย ความสุขที่แท้จริงต้องคอยในโลกหน้า ต้องสละโลกนี้เพื่อความสุขในโลกหน้า ที่นี้ถ้าถามว่า ทางตะวันออกล่ะ ผมก็บอกว่าทางตะวันออกนั้น “พาราไดม์ที่ ๓” นี้ “เมดิเอเวล (Medieval)” เกิดก่อนทางตะวันตก ก่อนตั้ง ๕๔๓ ปี คือพระพุทธเจ้าเป็นท่านแรก ที่ให้ “พาราไดม์ที่ ๓” นี้ แก่ชาวอินเดีย ก่อนพระพุทธเจ้านั้น ดูคัมภีร์พระเวท ตอนต้น ๆ เราจะเห็นเป็นแบบ “ปริมิตีฟ (Primitive)” แล้วแต่เปื่องบนแล้วต่อมา ค่อย ๆ มีกฎเกณฑ์ เรื่องราวเกี่ยวกับเทพทั้งหลายนั้น กลายเป็นกฎเป็นเกณฑ์

ผมขอยกตัวอย่างให้ท่านฟัง เรารู้เรื่องรามเกียรติ์ ดันเรื่องรามเกียรติ์นั้น พุดถึงนรกทุก ซึ่งมีหน้าที่ล้างเท้าให้กับเทพยดาที่จะขึ้นไปเฝ้าพระอิศวร แล้วก็เจ็บใจ ที่เวลาก็มเคียรล้างเท้าเทพยดานั้น บางองค์ก็จับศึระะแก็กโกรธ ที่สุดแก็กก็ไปบูชาไฟ บูชาไฟตามหลัก ตามกฎ ตามเกณฑ์ทุกอย่าง ที่สุดมีฤทธิ์ และที่พุดว่า มาขอพรพระอิศวร ๆ รู้ว่า เจ้านี้มันจะแก้แค้นเทพ ให้พรมัน มันก็จะไปทำร้ายเทพ แต่ทำไมพระอิศวรต้องยอมจำใจให้พร ทำไมพระอิศวร ต้องจำใจ นี่ละเรื่องรามเกียรติ์ ของเรบอกตรงนั้นเป็นจุดผันแปร เริ่มเชื่อว่าโลกมีกฎเกณฑ์ เจ้านนทุกเมื่อมันบูชาไฟตามกฎเกณฑ์มันต้องได้ฤทธิ์ แม้พระอิศวรก็ปฏิเสธมันไม่ได้ เห็นไหม พระอิศวร ต้องยอมให้มัน แต่ก็ต้องมาแก้ โดยใช้กฎเกณฑ์เหมือนกัน เพราะฉะนั้นต้องเชิญพระนารายณ์มาออกอุบายแก้ไขสถานการณ์ เพราะเจ้านนทุกมันชี้ให้เทพตาย พระนารายณ์ก็ต้องแปลงตัวมาล่อมันจนกระทั่งมันชี้ตัวเองตาย และก่อนมันจะตาย จูติเป็นมนุษย์ มันก็ออกมาจากอาฆาตได้ว่า เชิญมาสิ มาหลอกมันอีก เพราะฉะนั้นเชิญลงมาเกิดเป็นมนุษย์ แล้วดูว่าใครเก่งกว่ากัน พระนารายณ์ก็ต้องจำใจยอมรับ หมายความว่า ทุกอย่างมีกฎเกณฑ์ เจ้านนทุกมันทำร้ายเทพยดา ทำลายโลกด้วยกฎเกณฑ์ พระอิศวรต้องแก้ด้วยกฎเกณฑ์ เชิญพระนารายณ์ลงมาอวดารเป็นมนุษย์ และต้องมาแก้กันด้วยกฎด้วยเกณฑ์ แสดงว่าความคิดถึง “พาราไดม์ที่ ๒” แล้วทุกอย่างต้องแก้กันด้วยกฎเกณฑ์ และพระพุทธเจ้าก็มาบอกว่า กฎเกณฑ์ทั้งหลายของโลกนี้ มันไม่ให้ความสุขแก่เราแท้เลย ความสุขที่แท้จริงนั้นต้องนิพพาน

Post-Modernism

๕๗

เห็นไหมนั่นคือจุดเปลี่ยนของอินเดีย และเราก็พัฒนาความคิดอย่างนี้เรื่อยมา จนกระทั่งมาถึงจุดเปลี่ยนที่อาจารย์สมหวังบอกว่า “เดการ์ต” ถึง สมัยใหม่ เรียกว่า “Modern” “เดการ์ต” มาให้ความคิด นอกจาก “เดการ์ต” ก็มี “เบคอน” ได้ ความคิดว่า โลกมีกฎเกณฑ์ แต่เรารู้กฎเกณฑ์ของโลกนี้มาตั้งนานแล้ว แต่ไม่รู้วิธีหา กฎเกณฑ์ของโลก เพราะฉะนั้นเราก็ไม่ได้กฎเกณฑ์ที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์จริง ๆ เหมือนนกนี้มันต้องมี ๒ ปีก ที่แล้วมาเราได้ปีกเดียว คือเชื่อว่า โลกมีกฎเกณฑ์ ทำอย่างไรถึงจะได้กฎเกณฑ์ของโลก ไม่รู้ จึงใช้วิธีอันวอนเทพบ้าง ขอพรจากเทพบ้าง เล่นแร่แปรธาตุบ้าง อะไรต่าง ๆ สะเปะสะปะเรื่อยมา จนที่สุด “เบคอน” บอกให้ ใช้การสังเกตทดลอง กับ “เดการ์ต” บอกให้ใช้เหตุผลรวมกันเป็น “จอห์น ล็อก” บอกว่า วิธีที่จะเข้าถึงกฎเกณฑ์ของโลกนี้ ต้องวิธีวิทยาศาสตร์ วิธีวิทยาศาสตร์ ก็คือเริ่มจากสังเกตทดลองตั้งสมมติฐานทดสอบ แล้วตั้งเป็นทฤษฎี นี่คือการ วิทยาศาสตร์ ถ้าใช้วิธีนี้เราจะได้กฎเกณฑ์ของโลก และที่นี้เราจะคุมโลกได้ และมนุษย์ เราก็กระตือรือร้นตั้งแต่นั้นมา ถือว่าเป็นผู้นำของโลก สร้างกฎเกณฑ์โดยวิทยาศาสตร์ เรื่อยมา และที่สุดวิชาสังคมศาสตร์ก็ไม่นำเอาวิทยาศาสตร์มาใช้ แม้กระทั่งปรัชญา ก็ไปเอาวิชาวิทยาศาสตร์มาใช้ กลายเป็นปรัชญา “โพสิติวิซึม” (Positivism) หรือที่ เรียกว่า “ปฏิฐานนิยม” และที่สุด “คาร์ล มากซ์” ก็บอกว่า เรามัวแต่หลงใหล ใน ส่วนที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ ศาสนาคือ ส่วนที่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ และเป็นอุปสรรค ต่อวิทยาศาสตร์ จึงมีวาทะว่า **ศาสนาเป็นฝืนมอมเมาประชาชน**

เพราะว่าศาสนานั้น “คาร์ล มากซ์” มองเห็นว่าไม่เดินตามกฎวิทยาศาสตร์ เป็นตัวถ่วงความเจริญของวิทยาศาสตร์ ถ้าไม่มีศาสนา วิทยาศาสตร์จะเจริญก้าวหน้า **เร็วกว่ามากเลย** ศาสนาเองบประมาณของโลก เอาทรัพยากรไปมากเท่าไร ศาสนาผลาญเอาทรัพยากรไปเท่าไร ถ้าตัดงบประมาณต่าง ๆ เหล่านี้ออกไปได้ วิทยาศาสตร์จะก้าวหน้ามากกว่านี้ และเราจะสามารถสร้างสวรรค์ในโลกนี้ ไม่ต้อง จ้อศาสนา นี่คือจุดสุดยอดของกระบวนการที่ ๔ “Modern” เรายอมรับได้ไหม ถ้ายังไม่แน่ใจ ผมจะให้รายละเอียดเล็กน้อย ว่าปรัชญา “Modern” หรือว่า กระบวนการที่ ๔ นี้ มันไปได้ถึงไหน ด้วยความเชื่อว่าวิทยาศาสตร์นี้ แก้ปัญหา ทุกอย่างของมนุษย์ได้โดย “คาร์ล มากซ์” เป็นตัวอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่ยังมีนัก

วิทยาศาสตร์ นักปฏิฐานนิยม รวมทั้งนักปฏิฐานนิยมใหม่ อะไรต่าง ๆ นี้ ที่ไม่ใช่ คอมมิวนิสต์ ก็มีความเชื่อร่วมกันในกระบวนทรรศน์ที่ ๔ นี้ว่าวิธีการวิทยาศาสตร์ นี้แหละจะเป็นพระศรีอาริย์หรือพระคริสต์ “Messiah” กอบกู้โลก มาสร้างสวรรค์ ในโลกนี้ ไม่ต้องพึ่งศาสนาอีกต่อไป เพราะเมื่อวิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าถึงจุดหนึ่งแล้ว มนุษย์สามารถจะแก้ปัญหา ทุกอย่างในชีวิตของเราได้ คือ ประการแรก แก้โรคภัยไข้เจ็บ เมื่อการแพทย์เจริญถึงจุดหนึ่ง เราจะรักษาโรคได้หมดทุกชนิด จะสามารถ ฉีดยาป้องกันโรคทุกชนิดเลย มนุษย์เราจะไม่สามารถเกิดโรคอะไรอีกเลย ที่นี้ก็จะเหลือเรื่องการแก้ เมื่อแพทย์มีเวลาว่างก็จะพยายามค้นคว้าหายาฉีด ฉีดเข้าไป แล้วไม่ต้องกลัวแก้ ที่นี้เราก็จะเป็นหนุ่มเป็นสาวตลอดกาล แล้วก็ไม่ต้องตายด้วยเพราะว่าไม่มีโรคอะไรมาเบียดเบียนเราแล้ว แล้วเราจะตายอีกไหม อุบัติเหตุรีคอมพิวเตอรืกำลังพัฒนา เพราะฉะนั้นเชื่อว่าไม่ซ้ำหрок จะมีใครประดิษฐ์ คอมพิวเตอรืนิรภัย ไปทางไหนเสียบบคอมพิวเตอรืฉบับกระเป๋าลึก ๆ เท่านั้นก็จะปลอดภัย ขับรถเร็วถึงไหนก็ขับไปเถอะ ซึ่งขนาดไหน ก็ซึ่งไปเถอะ ถ้ารถจะไปชนอะไรคอมพิวเตอรืก็จะบังคับให้หยุดก่อนจะเป็นอันตราย ปลอดภัย เราไม่ชนคันอื่น และถ้าจะมาชนเรา คอมพิวเตอรืของเราก็จะบังคับให้มันหยุดก่อนที่จะมาชนเรา เพราะฉะนั้นซึ่งอย่างไรก็ไม่ต้องกลัวตาย ขึ้นเครื่องบินพอเกิดเครื่องบินจะตก ถ้าใครมี คอมพิวเตอรืในกระเป๋าลักคนหนึ่ง กดปุ่มเท่านั้นเครื่องบินจะลอยล่องอยู่กลางอากาศอย่างปลอดภัย โทรศัพท์เรียกเฮลิคอปเตอรืมาลำเลียงคนลงสู่สนามบินอย่างปลอดภัย ดกลงมนุษย์เราจะตายอีกไหม เมื่อไม่ตายแล้วจะต้องให้มีเด็กเกิดมาอีกไหม ไม่ต้องแล้ว พอแล้ว เพราะฉะนั้น ต้องคุมกำเนิดกัน ๑๐๐ % เลย ไม่ต้องมีเด็กเกิดอีก เมื่อไม่มีเด็กเกิดอีกจะต้องมีโรงเรียนอนุบาลไหม ไม่ต้องมีโรงเรียนปทุม มัธยม ปิดหมดทำงานได้เพียงคนละ ๑ วัน ต่อเดือนอีก ๒๔ วันออกเที่ยว ทุกคนเสมอกันหมด และเมื่อมาทำงาน ๑ วัน เอาอาหารมากินตลอดเดือน อาหารเราจะผลิตเป็น “แคปซูล” กินวันละเม็ดมาทำงาน ๑ วัน เอาอาหารไป ๓๐ เม็ด แล้วเที่ยวละ ใครจะขับรถให้เที่ยว ไม่ต้องง้อใคร เพราะตอนนั้นเราจะทำเครื่องเที่ยวแจก ทุกคนหนักเพียง ๑ กิโลกรัม ขึ้นสะพานหลังกดปุ่มปั๊มเหาะได้ จะไปเร็วไปช้ามีเครื่องควบคุม เพราะฉะนั้น

Post-Modernism

๕๕

ไปเที่ยวตามใจถึง ๒๙ วันแล้วมาเข้าทำงาน ๑ วันก็พอ แล้วรับประทานแคปซูล มันจะอร่อยหรือ อย่างนั้นเราก็ก็นเปลี่ยนวิธีให้ไป ๒๐ เม็ด แล้วก็บัตรรับประทานอาหาร ตามภัตตาคารเดือนละ ๑๐ ครั้ง มีภัตตาคารอาหารอร่อยตามจุดต่าง ๆ ท่านไปเที่ยวถึงตรงไหนก็ ๓ วันกินที่หนึ่ง นอกนั้นกินอาหารแคปซูล แล้วก็อาหารเหล่านี้ ใครจะมาทำ ก็แม่ครัวมี ๓๐ ชุด เข้าเวร ๑ วัน นอกนั้นเที่ยว ๒๙ วันเหมือนกัน และอาหารจะได้มาตรฐานใหม่ เราใช้คอมพิวเตอร์ปรุงรสชาติมาตรฐานในครีมาทำก็เหมือนกัน เพียงแค่กดปุ่ม อาหารก็จะอร่อยเหมือนกันหมดเลย เป็นสวรรค์ในโลกนี้ใหม่

เพราะฉะนั้นเราก็นึกหวังว่า เมื่อเราส่งเสริมวิทยาศาสตร์กันถึงขั้นนี้แล้ว ไม่ต้องง้อศาสนา แล้วเราก็ก็นทำงานกันเพียงนิด ๆ หน่อย ๆ และจะมีใครอยากเป็นนายกรัฐมนตรีไหมแบบนี้ เพราะฉะนั้นจะต้องบังคับให้เป็นนายก เรียกมา ๓๐ คน ให้เข้าเวรเป็นนายกคนละ ๑ วัน ไปเที่ยว ๒๙ วันเหมือนกัน คอยเซ็นชื่อเท่านั้นทุกอย่างมันเป็นระบบหมด เราจัดตามระบบวิทยาศาสตร์ เราสร้างสวรรค์ในโลกนี้ เคลิ้มแล้วหรือยังครับ และทำไมเราต้องมีกระบวนการที่ ๕ ทำไมต้องมี “Post-Modernism” เพราะที่สุด ความฝันนี้ก็สลาย เริ่มสลายเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ คนตายไปประมาณ ๑๐ ล้านคน บาดเจ็บให้เป็นภาระอีกประมาณ ๑๐ ล้านคน ถามว่าทำไมจึงตายกันมาก เพราะว่าเราใช้วิทยาศาสตร์รบกัน แต่ตอนนั้นคิดว่ามันเป็น “Accident” บางอย่าง เพราะฉะนั้นเราแก้ไขได้ เราแก้ไขด้วยวิทยาศาสตร์อีก ตั้งสันนิบาตชาติคนรุ่นเก่า ๆ ก็คงจะเคยได้ยินเท่านั้นแหละจะไม่มีสงครามเกิดขึ้นอีก สันนิบาตชาติจะเป็นตัวศาลโลกตัดสินหมด

แต่ต่อมาเพียงไม่ถึงครึ่งศตวรรษ ก็เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้วคราวนี้คนตายประมาณ ๑๐๐ ล้านคน ท่านลองคิดเถอะว่าคน ๑๐๐ ล้านคนถ้ามากองกัน มันจะเป็นภูเขาสูงขนาดไหน และบาดเจ็บอีกไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ ล้านคน เสียหายไม่รู้เท่าไร แล้วทีนี้ก็ถามกันว่า ถ้ามันเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๓ จะตายเท่าไร ก็มีคำตอบมาแล้วจากภาพยนตร์ที่เขาทำมาเดือนสดีเรา ภาพยนตร์ ชื่อว่า “The Day After” วันหลังจาก หลังจากอะไรท่านทราบไหม หลังจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๓ ซึ่งเกิด

ขึ้นเพียงวันเดียวเท่านั้น เขาทำภาพยนตร์มาอย่างนี้ โดยเริ่มเห็นว่าตอนนั้น สหรัญกับรัสเซียเกิด ดึงเครียดกัน จนกระทั่งที่สุดพูดจากันไม่รู้เรื่อง ประธานาธิบดีสหรัฐก็เลยออกประกาศ กับประชาชนว่า เราต้องปราบรัสเซีย ก่อนที่เขาจะปราบเรา ประชาชนทั้งหลายโปรดไว้อใจข้าพเจ้า ยังไงเราจะปราบรัสเซียได้ภายใน ๑ ชั่วโมง สังกัดปุ้มระเบิดปรมาณูทุกแห่งที่มีในสหรัฐ กัดปุ้ม ๆ จรวดก็วิ่งไปเข้ารัสเซียใหญ่เลย พอรัสเซียได้ยินอย่างนั้น รัสเซียก็ประกาศว่าพี่น้องทั้งหลายเราถูกโจมตีแล้ว โปรดไว้อใจข้าพเจ้า เราจะต้องปราบสหรัฐให้ได้ใน ๑ ชั่วโมง กัดปุ้มเหมือนกัน จรวดวิ่ง ๆ ไปหลังจาก ๑ ชั่วโมง ตกทั้ง ๒ แห่งราบหมด และไม่ใช่สหรัฐกับรัสเซียเท่านั้น กลุ่มที่เป็นสมุนโดนไปหมด ตรงไหนที่ระเบิดตก บริเวณนั้น รัศมี ๑ กิโลเมตรนั้นตายเรียบหมด ชนิดที่ว่าไม่เห็นแม้กระทั่งกระดูก เพราะทุกอย่างมันละลายหมดเลย ทั้งเนื้อทั้งกระดูก กลายเป็นอากาศธาตุไปหมดเลย กลายเป็นไอไปหมด ต่อไปอีก รัศมี ๑ กิโลเมตรคนตายแต่ยังเหลือซากให้เห็น อีก ๑ กิโลเมตรต่อไปตายบ้าง ไม่ตายบ้าง แต่ต่อมาไม่ช้าก็ตาย อีก ๑ กิโลเมตรพวกนี้ดีใจ โอ้เราไม่ตายขอบคุณพระเจ้ากันใหญ่เลย เสร็จแล้วต่อมาก็ไปช่วยผู้บาดเจ็บทั้งหลาย ต่อจากนั้น ๑ วัน เมฆดำคลุมหมดทั่วทั้งโลก เมฆอะไร เมฆปรมาณูคลุมหมด ทำให้ต้นไม้ตายไป สัตว์ก็ตายไป หญิงคนหนึ่งท้องแก่ใกล้คลอดลูกและกำลังจะเข้าห้องคลอดลูกนั้นแหละ หมอหมดกำลังใจ หมอมาช่วยไม่ได้ และในที่สุดตายทั้งกลม และหญิงคนนี้ก็ก่อนตายบอกว่า ลูกเอ๋ยทำไมลูกมาเกิดในเวลานี้ล่ะ เป็นคำที่มีความหมายมาก และต่อจากนั้นเขาก็ไม่ให้เห็นอะไรอีก เพียงแต่บอกว่าที่สุดคนก็ตายหมด สัตว์ตายหมด ต้นไม้ตายหมด เหลือแต่พวกหญ้าเล็ก ๆ ประเภทตะไคร่น้ำ มอสอะไรต่าง ๆ และสัตว์เหลือไว้ให้เราเห็นชนิดเดียว คือ แมลงสาบ เพราะว่ามันสามารถสู้รังสีได้ดีที่สุด และเขาก็พูดเป็นคำสุดท้ายหวังว่า แมลงสาบที่มันรอดชีวิตไปได้นี้มันจะค่อย ๆ วิวัฒนาการกลายมาเป็นคนหลังจากนี้อีก ๑๐๐ ล้านปี หวังไปเถอะครับ นี่คือสงครามโลกครั้งที่ ๓ ทำไมเราถึงต้องมี “พาราไดม์ที่ ๕” ต้องสามารถแก้ปัญหาที่แล้วให้ได้ เพราะฉะนั้น “พาราไดม์ที่ ๕” นี้ ต้องมาคิดว่า ทำไมเราถึงต้องทำสงคราม ทำยังไงถึงจะแก้ปัญหาสงครามได้ นักปรัชญาก็เอามาคิดกัน และนี่จะเกิดเป็น

Post-Modernism

๖๑

“Post-Modernism” เพราะพบว่าตั้งแต่มนุษย์เรา เป็นมนุษย์ขึ้นมา นี้ เรียกว่า **ประวัติศาสตร์ของมนุษย์** มนุษย์ดึกดำบรรพ์ อาจจะไม่ค่อยรบกัน เพราะอะไร เพราะเขาไม่ยึดมั่นถือมั่น ที่รบกันเพราะเรายึดมั่นถือมั่น พวกเขาเชื่อว่าแล้วแต่เบื้องบน ไม่ยึดมั่นถือมั่น ก็ไม่รบกัน เพราะว่าขณะนั้นถือว่า ถ้าใคร ใครอยู่ อยู่ใคร ใครนอน และถ้าก็มีเยอะ ไม่ชอบใจถ้านี้ก็ไปเลือกถ้าอื่น ถ้านี้มีคนแล้ว ไม่อยู่ ไปอยู่ถ้าอื่นที่ว่าง ๆ มันมีที่ใช้ไหม แต่ต่อมาภายหลังมันไม่อย่างนั้น เพราะตั้งแต่เกิด “พาราไดม์ที่ ๒” เราพบว่าประวัติศาสตร์ของมนุษย์เต็มไปด้วยสงครามตั้งแต่สมัย “ทาลอส” คือมีการ บั่นทอนประวัติศาสตร์เรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้

ประวัติศาสตร์ของมนุษย์นั้นไม่เคยเว้นว่างสงคราม แม้กระทั่งจนมาถึงทุกวันนี้ แต่นักประวัติศาสตร์ที่เก่ง ๆ เขาแย้งว่าไม่จริง มีอยู่สองสัปดาห์ที่มนุษย์เราไม่มี สงครามกันเลย สงบ สันติภาพจริง ๆ แค่ ๒ สัปดาห์ ท่านเดาได้ไหมว่า ๒ สัปดาห์ไหน เมื่อระเบิดปรมาณูลงที่ “ฮิโรชิมา” กับ “นางาซากิ” โดยลูกเรกนักรวิทยาศาสตร์ญี่ปุ่น ประกาศว่า ดาวดวงใหญ่ตกไม่รู้ว่าเป็นปรมาณู พอดวงที่ ๒ ถึงจะรู้ว่าเป็นระเบิดปรมาณู ทั่วโลกตื่นเต้นกันใหญ่เลยกับพิษของสงครามและก็บอกว่าหลังจากนั้น ๒ สัปดาห์ ทั่วโลกหยุดรบกันหมดเลย ตื่นเต้นกับระเบิดปรมาณู แต่ต่อมาหลังจาก ๒ สัปดาห์นั้น แล้วก็ เริ่มรบกันใหม่มาจนถึงทุกวันนี้เพราะอะไร ก็บอกได้ว่าเพราะความยึดมั่นถือมั่น ยึดมั่นถือมั่น ๆ คืออะไร คือเมื่อฉันเชื่ออย่างนี้แล้ว ฉันก็เชื่อว่าฉันมีเหตุผล เมื่อ ฉันมีเหตุผลมันต้องจริงอย่างเดียว คนอื่นที่ไม่คิดอย่างฉันก็คือไม่มีเหตุผล และเมื่อ ฉันเหตุผลฉันก็มีสิทธิ์ที่จะบังคับเขา ฉันมีอำนาจบังคับเขาอย่างไรก็ได้ เพราะเขาคือ ผู้ที่ด้อยกว่าฉัน ฉันทำอะไรเขาก็ได้ทั้งนั้น และนี่เป็นเหตุผลที่ว่าทำไมฝรั่งเศสสมัยหนึ่ง จึงมาล่าอาณานิคม โดยเขาถือว่าเขามีสิทธิ เพราะเขาถือว่าเขามีเหตุผล และเมื่อเรา คิดไม่เหมือนเขา เราไม่มีเหตุผล เราด้อยกว่าเขา เขามีสิทธิจะมาบังคับเรา เขามี สิทธิมาปกครองเรา นี่คือสาเหตุมาจากการยึดมั่นถือมั่น

เมื่อต่างฝ่ายต่างคิดอย่างนั้น ก็อยู่ที่ว่าเรากำลังน้อยกว่าเขา เราก็ต้อง ยอมเขา ถ้าเรามีกำลังมากกว่าเขา เราก็ไปบังคับเขา แต่ถ้ากำลังเกิดพอ ๆ กัน ก็แบ่งกันกินใช้ไหมครับ ตอนนั้น อังกฤษ ฝรั่งเศส แบ่งกันกิน และที่สุดมาถึง

ประเทศไทยเกิดปัญหาด้วย เหตุผลของเขาว่า ประเทศไทยควรจะเป็นของใคร ใช้ไหม เขาไม่คิดเลยว่า คนไทยเรา มีเหตุผลเป็นเจ้าของประเทศ แต่เนื่องจากเขาถือตัว เป็นฝ่ายมีเหตุผล แต่เขากินกันไม่ลง ฝรั่งเศสมาทาง อินเดียจีน อังกฤษ มาทางพม่า มาเจอกัน ไทยควรจะเป็นของใคร ของอังกฤษหรือของฝรั่งเศส ไม่คิดกันบ้างเลยว่า ไทยควรจะเป็นของคนไทย แต่กลับคิดว่าคนไทยไม่มีสิทธิ อังกฤษกับฝรั่งเศสเท่านั้น มีสิทธิ ก็เพราะยึดมั่นถือมั่นก็แบ่งพวก เมื่อกินกันไม่ลงก็ต้องแบ่งกันกินใช้ไหม มันก็ต้องแข่งขันกัน ทำไมต้องล่าอาณานิคม เพื่อแข่งขันกันให้มีพวกมาก ๆ ขึ้น จะได้ปลอดภัย เพราะถ้าพวกน้อย พวกนั้นมันยาก พวกมารบ เราสู้มันไม่ได้ เพราะฉะนั้นพวกเราต้องมีพวกมากเข้าไว้ ต้องมีกำลังมากกว่าเขาเอาไว้ ต้องแข่งขัน กันไว้ เมื่อแข่งขันกันก็ไม่ไว้ใจกัน ก็ต้องทำลายกัน ก็ตอนนั้น อังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นนักล่าอาณานิคมด้วยกันทั้งคู่ ถ้าลองฝ่ายไหนเพลี่ยงพล้ำกันสักนิด อีกฝ่ายหนึ่ง รบทันทีเลย แต่เขาไม่กล้าเพราะมันพอ ๆ กันใช้ไหม เราถึงบอกว่า แมนหวงตั้งสงบ จงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ เพราะอะไร เพราะไม่ไว้ใจ ต้องเตรียมรบไว้ให้พร้อม สรรพ มิฉะนั้นจะถูกทำลาย แทนที่จะคอยให้เขาจะทำลายเรา เราต้องทำลายเขาก่อน นั่นหมายถึงสงคราม เมื่อเราทราบสาเหตุอย่างนี้ กระบวนทัศน์ที่ ๕ ที่จะแก้ปัญหา มันต้องแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ได้ เพราะฉะนั้น มันต้องตรงข้ามคือไม่ยึดมั่นถือมั่น ที่นี้ปัญหาก็คือว่ามันพุดง่าย ต้องถือหลักการไม่ยึดมั่นถือมั่น แต่ทำอย่างไรจึงจะทำให้คนไม่ยึดมั่นถือมั่น มันดีกว่า การยึดมั่นถือมั่นอย่างไร เมื่อไม่ยึดมั่นถือมั่น เราก็ไม่มีการแบ่งพวก แต่จะแบ่งกลุ่ม ก็ลองคิดดู ในบ้านของเรามีพี่น้องกัน ๓ คน ทุกวันไปโรงเรียนไปด้วยความสามัคคีกันดี มีอะไรแบ่งกันกินดี พอโรงเรียนประกาศ ก็พาสี่ และพี่น้อง ๓ คน อยู่กันคนละสี่ เย็นนั้นกลับบ้าน เด็ก ๓ คนนั้นจะ สามัคคีกันตามเดิมไหม ไม่ไว้ใจกันแล้วใช้ไหม คนละพวกแล้ว ใช้ไหม นั่นคือ แบ่งพวก แบ่งพวกต้องแข่งขันกัน เมื่อแข่งขันกันก็ไม่ไว้ใจกัน แต่ในการสัมมนา เราไม่แบ่งพวก เราแบ่งกลุ่ม เมื่อแบ่งกลุ่มสัมมนาเราแบ่งกลุ่มเพื่อจะแข่งขันกันไหม ไม่นะ แบ่งกลุ่มสัมมนา เป็นการแบ่งความรับผิดชอบกัน เพราะฉะนั้น เราสังเกต ว่าเมื่อแบ่งกลุ่มสัมมนากัน ถ้ากลุ่มนั้นขาดกระต๊าก เราหวงไหม ไม่หวงเอาไป ๆ ประเดี๋ยวสัมมนาเสร็จแล้วเขาต้องมาบอกแก่เราใช้ไหม

Post-Modernism

๖๓

เพราะฉะนั้นการแบ่งกลุ่มเป็นการแบ่งความรับผิดชอบ เราจะไม่แข่งขัน แต่เราส่งเสริมกัน เมื่อส่งเสริมกัน ก็ไว้วางใจกัน เมื่อไว้วางใจกันก็ต้องร่วมมือกัน สันติภาพก็เกิดขึ้นได้ เพราะฉะนั้น จุดใหญ่ตรงนี้ ว่าทำอะไรเราจะไม่มีการยึดมั่นถือมั่นได้ หน้าที่ของนักปรัชญา และนี่คือกระบวนการที่ ๕ “คอนเทมโพรารี” ก็เลยมี ๒ ชั้น “คอนเทมโพรารี” (Contemporary) นี้มี ๒ ระยะ ระยะแรกก็คือ พยายามที่จะชี้แจงว่าระบบเก่า ๓ ระบบนี้ คือ “แองเจียน” ก็ดี “เมดิเอเวล” ก็ดี “โมเดิร์น” ก็ดีล้วนแต่เป็นการยึดมั่นถือมั่นทั้งนั้น แล้วก็อย่าทราบบ้างว่าท่านอ่านพระไตรปิฎกเจอบ้างหรือเปล่า ผมไม่ค่อยได้อ่านหรอก ผมไม่ค่อยมีเวลาอ่าน เพราะผมมัวแต่ไปสนใจที่จะปรับปรุงความรู้ปรัชญาตะวันตกให้มันทันสมัยขึ้นเรื่อย ๆ ขนาดผมไม่ค่อยได้อ่านผมยังเจอเลย ประโยคที่พระพุทธเจ้าท่านบอกว่า “อิทเมว สจฺจํ โมกฺขมณฺณ” ผมชอบมากเลย ท่านนิยามให้เห็นชัดเลยว่าการยึดมั่นถือมั่นคืออะไร การยึดมั่นถือมั่นก็คือบอกว่า “อิทเมว สจฺจํ” นี่แหละเป็นสัจธรรม “โมกฺขมณฺณ” อย่างอื่นแหละ โมกขะหมด นี่แหละสิ่งนี้แลภิกษุทั้งหลายควรจะหลีกเลี่ยง เพราะมันเป็นสาเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาท แล้วก็ก่อให้เกิดการแบ่งพวก เกิดความไม่สามัคคีกัน ให้หลีกเลี่ยงเสีย ก็หมายความว่า ตรงข้ามนั่นก็คือ การไม่ยึดมั่นถือมั่น เพราะฉะนั้นที่ผมบอกตีกีนี้ว่า พระพุทธองค์ทรงเป็นเป็นผู้ริเริ่มกระบวนการที่ ๒ “แองเจียน” และขณะเดียวกันก็เป็นกระบวนการที่ ๓ ด้วยที่ชี้ให้เห็นว่า ต้องความสุขในโลกหน้า ถึงจะสมบูรณ์แบบ ความสุขในโลกนี้เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ขณะเดียวกันพระองค์ก็มาถึงกระบวนการที่ ๕ ด้วยประโยคที่พระองค์เตือนภิกษุทั้งหลายว่า อย่าไปยึดมั่นถือมั่น “อิทเมว สจฺจํ โมกฺขมณฺณ” นี่เป็นการยึดมั่นถือมั่น พระองค์ทรงถึงกระบวนการที่ ๕ แต่เราอาจจะไม่ทันระวัง เรียกว่า ไม่ทันจะเห็นคุณค่า เพราะเราไม่คิดว่าเราต้องการกระบวนการที่ ๕ เราก็มักจะลืมแล้วมักจะนึกว่า พระพุทธเจ้าท่านสอนกระบวนการที่ ๔ สอนธรรมะ คือกฎ คือเกณฑ์ และเพราะฉะนั้นต้องยึดถือตายตัว และเมื่อยึดถือตายตัวก็เชื่อว่า ฉันถูกแต่ฝ่ายเดียว ฝ่ายอื่นผิดหมด และถืออย่างนี้เข้า และก็แน่นอนเกิดเป็นมหายาน เถรวาท มหายานก็แบ่งออกไปไม่รู้กี่สาขา เถรวาทก็คงจะแบ่งต่อไปถ้าหากยังคิดว่า พระพุทธเจ้ายังสอนกระบวนการที่ ๔ อยู่ ก็คงจะ

ต้องแบ่งออกไปเรื่อย ๆ ศาสนาคริสต์ก็เหมือนกัน ผมไม่เข้าใจใครออกใคร ศาสนาคริสต์ก็เหมือนกันตราบใดที่คิดว่าพระเยซูทรงสอนกระบวนทรรศน์ที่ ๓ มาถึงที่ ๔ แค่นี้ กฎเกณฑ์ตายตัว ยึดมั่นถือมั่นก็ต้องแบ่งพวกกันต่อไป “คาทอลิก” “โปรเตสแตนต์” ไม่มีทางเข้ากัน เพราะต่างก็ยึดมั่นถือมั่นตายตัวว่าของฉันถูกต้องอยู่ฝ่ายเดียว คนอื่นผิดหมด มันเป็นสังขธรรมว่า เราถือกระบวนทรรศน์ที่ ๔ มันก็เป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามเหตุผลอันนี้ คือการยึดมั่นถือมั่น มันก็ต้องเป็นไปตามนี้ โดยไม่มีทางเลี่ยง ยึดมั่นถือมั่นมันก็ต้องแบ่งพวก แบ่งพวกแล้วเราก็ไม่ไว้ใจกัน ต้องทำลายกัน ในที่สุด มันก็ต้องรบกัน ทำไม มันก็เหมือนกับจิ้งจอกเข้ามาในบ้าน ของเรา เราเฉย ๆ ไม่เป็นไร แต่เห็นงูในบ้านไม่ได้ ต้องตีมันให้ตายหรือต้องเห็นมันเลื้อยออกจากบ้าน มิฉะนั้นนอนตาไม่หลับ ก็เพราะกลัวมันจะกัดเราก่อน เราตีมันตายก่อนไม่ดีกว่าหรือนี่ มันก็คือการยึดมั่นถือมั่นใช่ไหม แต่ถ้าหากว่าเรามองคนที่มีความคิดที่ต่างจากเรานั้นไม่ใช่ศัตรู คนที่คิดต่างจากเรานั้นก็คือคนที่รับภาระไปคิดอีกแบบหนึ่ง จากเราชีวิตของเรานั้นมันซับซ้อนมาก เรารับผิดชอบด้านหนึ่งของชีวิต คนที่คิดต่างจากเรานั้นเขารับผิดชอบอีกด้านหนึ่งของชีวิต แทนที่จะคิดว่าเป็นศัตรูกัน เรียกมา นั่งคุยกัน และเปลี่ยนความคิดกันไม่ดีกว่าหรือใช่ไหม ภูเขาสูงใหญ่ เราเดินขึ้นทางนี้เราก็มีประสบการณ์เพียงด้านนี้ เมื่อไปถึงยอดแล้ว เราเจออีกคนหนึ่งไปถึงยอดแล้ว แต่เขาเดินทางโน้น แทนที่จะตีเขาตาย เรานั่งคุยกันแล้วถามว่า ที่คุณเดินมาทางนี้เจออะไรบ้าง เราได้ความรู้ภูเขานั้นดีกว่าเก่า ไม่ดีกว่าหรือ นี่คือผลของการไม่ยึดมั่นถือมั่น ให้เราเปรียบเทียบกันอย่างนี้แล้ว มันก็จะเป็นกระบวนทรรศน์ที่ ๕ ซึ่งมี ๒ ระยะ คือชี้ให้เห็นว่า กระบวนทรรศน์เก่าหรือการยึดมั่นถือมั่น มันไม่ดีอย่างไร ดีแค่นั้นมันยังไม่พอ ขั้นแรกเรียกว่า “ดีคอนสตรัคชัน (Deconstruction)” คือทำลายการยึดมั่นถือมั่นความเชื่อเก่า ๆ เสร็จแล้วก็ถึงขั้นที่ ๒ คือ “รีคอนสตรัคชัน (Reconstruction)” คือต้องสร้างของใหม่ขึ้นมาเพื่อจะได้ให้มันเหมาะสมสำหรับโลกาภิวัตน์โลกของเรานี้ เมื่อก่อนมีอารยธรรมแบบของใครของมัน บ้านใครใครอยู่ ภูใคร ๆ นอนวัฒนธรรมของใครก็ถือว่า เป็นวัฒนธรรมที่เลิศที่สุดและต้องการจะยึดเยียดให้ผู้อื่น

Post-Modernism

๖๕

เขาเชื่อตามที่เมื่อก่อนเคยถือกันมา เป็นการยึดมั่นถือมั่น ที่นี้ถึง “รีคอนสตรัคชัน (Reconstruction)” ของเรา เราก็มาบอกว่า สมัยนี้มันโลกาภิวัตน์แล้ว เราต้องยอมรับรู้กันและกัน

เพราะฉะนั้น ปัจจุบันนี้เราจึงวิเคราะห์ออกมาว่า ความคิดทางปรัชญาปัจจุบันนี้ มันมีได้ ๓ รูปแบบ อันที่ ๑ “โลโกเซนตริซึม (Logocentrism)” เป็นศัพท์ใหม่ ซึ่งยังไม่มีใครใช้ ผมเลยเสนอให้ใช้คำว่า “อิทเมวนิยม” ไม่ทราบว่ามันเห็นด้วยไหม โดยยึดคำที่พระพุทธเจ้าเคยตรัสไว้ นิยามเรื่องการยึดมั่นถือมั่นว่า “อิทเมว สจฺจโมหมณฺญ” นั่นคือลัทธิ “อิทเมวนิยม” คือความหมายของ “โลโกเซนตริซึม” ซึ่งมาจากภาษาอังกฤษว่า “โลโก้” หรือ “โลโกส” ซึ่งอาจารย์สมหวังก็คงจะสอน ของ “เฮราคลิตุส” หรือของใครต่อใครนะ “โลโกส (Logos)” ซึ่งเป็นคำดั้งเดิมของ “โลจิก (Logic)” และที่จริงแปลว่า คำพูด แต่ว่าเมื่อใช้คำว่า “โลโกส” นั้นในปรัชญาตะวันตกหมายถึงกฎเกณฑ์ที่ตายตัว โลกนี้มีกฎของมันที่ตายตัวอยู่ การเรียน ของเราก็คือไปเข้าถึงกฎนี้และกฎนี้มันสัมพันธ์กันเป็นร่างแหเลย เป็นตาข่าย เราใช้ตรรกวิทยาเพื่อคลำหาตาข่ายนี้ จากความจริงหนึ่งไปสู่อีกความจริงหนึ่ง

เมื่อเราได้ความจริงนี้เป็นตาข่ายอย่างนี้ เราได้ความจริงที่เราเรียกว่า วัตถุวิสัย และเรียกความเชื่ออย่างนี้ว่า “โลโกเซนตริซึม” คือ เชื่อว่าโลกมันมีกฎเกณฑ์ของมันสัมพันธ์กันเป็นเครือข่าย เหมือนร่างแห เราเรียนตรรกวิทยาเพื่อจะคลำจากความจริงหนึ่งไปสู่อีกความจริงหนึ่งได้ และความจริงทั้งหลายมันสนับสนุนกัน มันพิสูจน์กันได้ที่เรียกว่า “โลโกเซนตริซึม” และตรงนั้นะ เกิดการยึดมั่นถือมั่น มันอย่างไร คือเมื่อใครที่ได้ความจริงอย่างนี้โดยใช้ตรรกวิทยาพิสูจน์ได้ ทดสอบได้ก็เชื่อว่า ของฉันนี้ถูกต้องอย่างนี้แหละ อย่างอื่นผิดหมดใช่ไหม ก็เกิดอย่างนี้ขึ้นมา และตรงนี้แหละที่เป็นบ่อเกิดของการไปล่าอาณานิคม กัดขี้กัน เอาเปรียบกัน ที่เขาค้นพบก็คือ เมื่อเป็นอย่างนี้ นักการเมืองที่ฉลาด ก็บังเอิญมีนักการเมืองมาพึ่งเราด้วย แต่มีความรู้น้อยกว่าพวกนี้ต้องเชื่อพวกนี้ และเพราะฉะนั้น นักการเมืองแม้จะไม่รู้อะไร ไม่เป็นไร แต่ขอให้เป็นผู้อุปถัมภ์นักปราชญ์เหล่านี้ และถือนักปราชญ์เหล่านี้เป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาด ที่จะตัดสินว่าอะไรจริง

อะไรไม่จริง แต่งตั้งให้เป็นผู้มีความรู้สูงสุดของประเทศและของสังคม นักการเมืองก็อาศัยพวกนี้ขู่พวกอื่นว่า แก่ใจกว่า แก่ต้องเชื่อฉัน เพราะว่าฉันได้มาจากนักปราชญ์ของฉัน ฉันเลี้ยงเขาไว้เพราะฉะนั้นทุกคนต้องเชื่อฉัน ฉันออกกฎหมายนี้มันต้องถูกต้องเพราะผ่านบัณฑิตของฉันมาแล้ว ฉันจะวางระเบียบการปกครองอย่างนี้ พวกท่านทั้งหลายต้องยอมตาม เพราะผ่านกระบวนการของนักปราชญ์แล้ว เราจึงถือว่า “โลโกเซนตริซึม” หรือ “อิตเมวนิยม” นี้ หรือกระบวนการที่ ๒-๓-๔ ที่กล่าวมาแล้วนี้ กับที่อยู่ในมือของนักการเมือง มันไม่เป็นความจริงที่อิสระสมบูรณ์จริง ๆ มันอยู่ในนักการเมืองมากเกินไป ท่านนักการเมืองควรทักท้วงได้ ผมออกจากห้องนี้ได้แล้วมั้ง ที่นี้มีฝ่ายหนึ่งตรงข้ามเราเรียกว่า พวกสัมพัทธนิยม หรือสัจนิยม ปัจจุบันนี้มีพวกนี้ที่มาจากการศึกษาที่มีความรู้ลึกว่า การที่เราค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดสงคราม เพราะฉะนั้น เราเลิกเชื่อวิทยาศาสตร์ เลิกเชื่อเหตุผล เลิกเชื่อกฎเกณฑ์ทั้งหมด กลายเป็นพวกสงสัยทุกอย่าง(วิมตินิยม) เพราะอะไร จริง ๆ แล้วเราคิดดูสิ พวกที่เป็นนักปราชญ์ทั้งหลายเขาคิดตรงกันหรือเปล่านะ กิริตก็บอกความคิดของฉันนี้ ฉันคิดมาอย่างวิเศษวิโสที่สุด อาจารย์สมหวังเขาก็คิดของเขาอีกอย่างหนึ่ง อาจารย์จำนงค์ทองประเสริฐ เขาก็คิดไปอีกอย่าง เพราะฉะนั้น ทางที่ดีเราก็ถือเสียเลยว่าความจริงวัตถุวิสัยไม่มีเหมือน “โซฟิสต์” เลย ใครคิดว่าอะไรจริงก็จริงสำหรับคนนั้น อย่างนี้ปัจจุบันก็มีเยอะเหมือนกัน

จากการที่เห็นว่า วิทยาศาสตร์ทำให้เกิดสงครามและมีอันตรายว่าจะทำลายมนุษยชาติ ทำให้หลายคนบอกว่า อย่าไปเชื่ออะไรเลยทั้งนั้น ทุกอย่างมันเหลวไหลทั้งนั้น เพราะฉะนั้นเราอยากให้เลิกเชื่ออะไรต่าง ๆ ทั้งหลาย แล้วอยู่ไปวันต่อวันก็แล้วกัน อย่าไปคิดอะไรมาก อันนี้ก็สุดซึ้งไปอีกทางหนึ่ง เราเรียกว่า สัมพัทธนิยม ทางออกที่ผมเสนอ ที่เราเรียกว่า “Post-Modernism” นั้น เป็นทางออกสายกลาง เรียกว่า Puralism พหุนิยมก็ได้ ซึ่งต่อต้านความคิดข้างต้นที่ว่าในโลกนี้มันมีกฎเกณฑ์ของมัน ความรู้ วิธีการวิทยาศาสตร์จะใช้วิธีอะไรก็ได้แล้วแต่ ต้องได้ความจริงวัตถุวิสัย พุดให้มันสั้น ๆ ก็คือว่า “โลโกเซนตริซึม” ทำให้วัตถุนิยมนี้ เชื่อว่าโลกมีกฎเกณฑ์ตายตัว

Post-Modernism

๖๓

ที่พระพุทธเจ้าสอนว่า ธรรมะ ก็ต้องมีตายตัวอยู่ อันนี้อย่าเพิ่งจับตรงนี้ได้ยั่วคิดว่า ผมจะ “แอนตี้” พระพุทธเจ้า มิใช่ะ พังให้จบก่อน คืออันนี้อย่างกับที่เราเชื่อกันว่า ธรรมะนี้เป็นความจริงวัตถุวิสัยตายตัว เพราะฉะนั้น มนุษย์เรานี้มีปัญญา ปัญญาของเราสามารถเข้าถึงความจริงวัตถุวิสัย เพราะฉะนั้น ความจริงในโลกนี้เราเรียกว่าความเป็นจริง “รีอาลิตี (Reality)” สมองของเรามีความสามารถที่จะรู้ตรงตามความจริงที่ในโลกนี้มีอยู่ เพราะฉะนั้น ความรู้ของเราก็คือเป็นวัตถุวิสัย ความจริงของโลกเป็นวัตถุวิสัย สมองของเรามีความรู้อย่างวัตถุวิสัย และเรามีภาษาแสดงออกได้อย่างวัตถุวิสัยด้วย ความเชื่อที่เรายึดมั่นถือมั่นแบบอิทเมวนิยมนั้น เป็นความเชื่อ ๓ อย่าง ท่านลองกำหนดให้ตึะนะ จดไว้ก็ได้ตรงนี้สำคัญมาก อิทเมวนิยมนั้น ผมคิดว่าเป็นความเชื่อที่สุตโง่ง ไม่ตรงตามนโยบายของพระพุทธเจ้า มันสุตโง่ง โดยเชื่อ ๓ อย่าง เชื่อว่าโลกมีกฎเกณฑ์ตายตัวไม่มีใครจะเปลี่ยนมันได้ ธรรมะเป็นของตายตัว เป็นวัตถุวิสัย สมองของเราสามารถที่จะรู้มัน รู้มากหรือน้อยก็แล้วแต่ แม้จะรู้ยังไม่ครบยังไม่ถ้วน แต่รู้ถึงไหน วัตถุวิสัยก็ถึงนั้น ถ้าเราใช้วิธีถูกต้อง ที่เราเรียกวิธีวิทยาศาสตร์ เราจะต้องรู้ตัวอย่างวัตถุวิสัย ตรงตามความจริงในโลก และประการที่ ๓ เชื่อว่าภาษาของเรานี้สื่อความจริงวัตถุวิสัยได้ ผมพูดอะไรไปนี้ผมพูดจากความจริงวัตถุวิสัยที่ผมรู้ เมื่อท่านฟังท่านก็เข้าใจทุกอย่างตามที่ผมบอกโดยใช้ภาษาสื่อ ผมคิดอะไร พูดไปท่านเข้าใจทุกอย่างตามที่ผมคิด เพราะฉะนั้น เราเข้าใจอะไรตรงกันหมด เพราะฉะนั้นมันเป็นเครือข่ายที่สัมพันธ์กันหมดเลย ระหว่างความจริงของโลกวัตถุวิสัย ความรู้ของเรากับวัตถุวิสัย ผ่านภาษาเพื่อไปถึงคนอื่น วัตถุวิสัยหมดเลย ผมคิดว่าสุตโง่ง แต่ท่านเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย คุยกันทีหลังได้ละ ผมเชื่ออย่างนั้นก่อนนะครับ แต่ฝ่ายตรงข้ามบอกว่าไม่มี โลกมันอาจจะมีความจริงวัตถุวิสัย ธรรมะอาจจะไม่มีแต่สมองของเรามันซีเลื้อยเหลือเกิน ไม่สามารถจะไปรู้ ที่เราไม่รู้ ก็เฉพาะผิวเผิน รู้อะไร มันก็รู้เป็นคน ๆ ไป เพราะฉะนั้น ความจริงวัตถุวิสัยมันมีอยู่ในโลก แต่ความรู้ของมนุษย์เป็นอัตวิสัยกันทั้งนั้น ต่างคนต่างรู้แบบ “โซฟิสต์” สุตโง่งอีกทางหนึ่ง ท่านสังเกตดูให้ดี จับประเด็นดี ๆ พวกนี้บอกความจริงวัตถุวิสัยมีแต่เราไม่มีทางรู้ ที่เรารู้นี้เป็นอัตวิสัยทั้งนั้น ของใครก็เฉพาะคนนั้น ไม่มีทางที่ใครจะอาจรู้ได้อย่างวัตถุวิสัย หรือบางที

อาจจะรู้ เรายกย่องพระพุทธเจ้าตรัสรู้ พระองค์ทรงรู้วัตถวิสัย แต่แม้พระองค์รู้แล้ว พระองค์มาพูดอย่างไรเราก็ไม่เข้าใจ เพราะเราไม่ได้ตรัสรู้อย่างพระองค์ นอกจากเราจะตรัสรู้เสียเอง หากเราตรัสรู้เสียเอง พูดไปใครก็ไม่เข้าใจเรานั่นแหละ เพราะว่าความจริงเราไม่มีทางที่จะรู้ เรารู้ก็พูดให้ผู้อื่นเข้าใจไม่ได้ นี่สุดโต่งไปอีกทางหนึ่ง ที่นี้กลาง ๆ เป็นอย่างไร กลาง ๆ ของเราที่เป็น “Post Modernist” เราบอกว่าโลกมันมีความจริงวัตถวิสัย แต่สมองของเรานั้นมันไม่สามารถรู้ความจริงวัตถวิสัย แต่มันก็ไม่ใช่อัตวิสัยทั้งหมด เราเชื่อตามสูตรของ ฮุสเซอร์ล ที่บอกว่าความจริงทุกอย่างเป็น (Intentional) ตรงนี้นัก “Post-Modernist” ชอบสูตรนี้ เพราะฉะนั้น ความรู้ของเรานี้ไม่ใช่วัตถวิสัยเหมือนในโลก แต่ก็ไม่ใช่อัตวิสัย ๑๐๐ % มันเป็น “อินเทนชันนัล” ภาษาไทยยังไม่มีใครแปลไว้ แต่ผมแปลว่า แสงวัตถุ ความรู้ของสมองของเรานี้มันไม่ใช่วัตถวิสัยล้วน ๆ แต่ “แสงวัตถุ” หมายความว่ามันเป็นอัตวิสัยและวัตถวิสัยรวมกัน ผมจึงเรียกว่าความรู้แสงวัตถุ แสงก็เพราะว่าสมองของเรานี้ต้องใช้ความเป็นอัตวิสัยของมันแสง เพราะฉะนั้นมันรู้อะไรมันมีอัตวิสัยอยู่ แต่เมื่อมันใช้ความสามารถแสงหามันต้องได้ความจริงวัตถวิสัยมาบ้าง ไม่ใช่ไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นความรู้ของเรานี้ มีส่วนหนึ่งตรงกับวัตถุ

แต่อีกส่วนหนึ่งมันก็มาจากอัตวิสัยของเรา เพราะฉะนั้น ความรู้ของทุกคนจะมีส่วนที่เหมือนกันและต่างกัน ไม่มี ๒ คนที่รู้อะไรเหมือนกันหมดทุกอย่างจริงไหม แม้ลูกฝาแฝด เรียนห้องเดียวกัน เรียนกับอาจารย์เดียวกัน เรียนอย่างไร มันก็ไม่ได้ความรู้เหมือนกัน เห็นไหม ท่านทั้งหลายเป็นศิษย์ของตถาคตเรียนธรรมะของพระพุทธเจ้าเรา เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้พระองค์ได้ความจริงวัตถวิสัย แต่ละท่านละท่านที่มาเรียนนี้เวลาที่ท่านเรียน ท่านต้องใช้เทวรูป ๔ ของท่าน อย่างที่ “เบคอน” ว่า เทวรูป ๔ ตอบมาอย่างไรก็ไม่เหมือนกัน ฝาแฝดก็เหมือนกัน แสดงว่าในนั้นมันมีความจริงวัตถวิสัยอยู่ ก็มีความเป็นอัตวิสัยอยู่ด้วย ท่านเชื่อไหมตรงนี้ ถ้าท่านเชื่อ ท่านก็เป็นนัก “Post-Modernist” เหมือนผมเท่านั้นเอง ดกลงถ้าอย่างนั้น ผมก็ถือลัทธิ “พหุวลลิสซึม (Pluralism)” คือพหุนิยม หรือให้มันคู่กับ อิทธิวนิยม ก็ได้ว่า “นานาเมวนิยม” ไม่รู้ว่า ถูกหรือเปล่า ผมก็ประติษฐานส่งเดชไปอย่างนั้น ตามบาลี

Post-Modernism

๖๕

ไม่รู้ถูกไหม นานาเมวนิยม คือเรายอมรับได้ว่าความจริงมีต่าง ๆ นานา แต่ในความต่าง ๆ นานา นี้เอง มันมีความจริงทางวัตถุวิสัยอยู่ คือความจริงอันเป็นความรู้ของเราเนี่ยมันจะต่างกันอย่างไรก็แล้วแต่ ต้องมีส่วนที่เหมือนกันอยู่ ให้มันต่างกันหมด ๑๐๐ % ไม่มีหรอก เหมือนกัน ๑๐๐ % ก็ไม่มี เพราะฉะนั้นตรงนี้แหละ เราว่า “พหุนิยม” เมื่อเป็นอย่างนี้ไม่ต้องแปลกใจ ที่เราเรียนพุทธธรรมด้วยกัน ความเข้าใจเราต่าง ๆ กัน ไปเทศน์มันก็ออกมาคนละสูตรคนละแบบ คนละแนวใช่ไหม นี่ในหมู่ของพระภิกษุด้วยกัน ถ้าอย่างนั้นเราก็น่าจะคิดว่า แล้วที่นี้ผู้ที่เรียนพุทธศาสนากับผู้ที่เรียนศาสนาคริสต์ ๒ ฝ่ายนี้แน่นอน เมื่อเรียนศาสนาของตนไป ความต่างย่อมจะมีมาก แต่ในความต่างจะไม่มี ความเหมือนบ้าง หรือจะต่างกันถึง ๑๐๐ % ไหม

นักปราชญ์คริสต์กับนักปราชญ์พุทธนี้ จะต่างกันสักแค่ไหนก็ตาม จะต่างกัน ได้หมดเลยได้ไหม คงจะไม่ได้มันจะต้องมีเหมือนกันจนได้ ใช่ไหม นั่นคือวัตถุวิสัย ที่มันมีอยู่ใช่ไหม ที่นี้โอามุสลิมมาอีก เอาฮินดูมาอีกก็แล้วแต่ เมื่อเป็นอย่างนี้เราควรจะถือว่าเราเป็นนักปราชญ์ของคนละลัทธิของคนละศาสนา เราควรจะถือว่า เราเป็นศัตรูกัน ล้างกัน หรือควรจะบอกว่าที่จริงเราแบ่งหน้าที่กันพิจารณาหรือศึกษาคนละส่วน และเรามาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อจะเสริมความรู้ของกันและกัน นี่คือ “Post Modernist” ที่เราทำได้ดังนี้ ที่จริงผมก็มีเรื่องจะพูดอีกเยอะ ผมเขียนเรื่องนี้ไว้เป็นหนังสือเล่มแล้ว กำลังจะจัดพิมพ์อยู่แล้ว ก็คิดว่าอีก ๒-๓ เดือนท่านก็คงจะได้อ่านอยู่หรอกก็มีหลายคนบอกว่าอาจารย์ทำดีเหลือเกินอาจารย์ให้ผมซีรอกซ์ไปได้ไหม ผมขอว่า อย่าพึ่งซีรอกซ์ เลยครับ หากว่าท่านอยากฟังผมจะอ่านให้ฟังเป็นบางตอน อธิบายไปดีกว่า

เพราะว่าผมไม่กลัวท่านหรอก แต่ผมกลัวเสียมือไวนะครับ ท่านซีรอกซ์ไปนี้เสร็จแล้วท่านไปวางไว้ไหนไม่รู้ คนมาอ่านเจอ ดีเหลือเกิน เขารีบลอกไปแล้วเขาเกิดมือไว เผลอ ๆ ไปเข้าในโรงพิมพ์ พิมพ์ออกก่อนผม ผมก็เสร็จนะสิ พอของผมออกมาแล้วคนก็หาว่าผมไปลอกเขามา เพราะผมออกทีหลังนี้ใช่ไหม ถ้าอย่างนั้น อย่าซีรอกซ์ ไปเลยนะครับ ท่านอยากทราบอะไรฟังจากผมไปก่อนก็แล้วกัน และผมจะอ่านบางตอนให้ก็ได้ รอให้หนังสือออกในชื่อผมเสียก่อน คนจะได้ลอกเลียนผมไปไม่ได้

เพราะถ้าใครเอาไปพิมพ์ออกก่อนผม ผมเสร็จเลย กลายเป็นว่าผมไปลอกเขามา กลายเป็นอย่างนั้นไป ผมเปิดโอกาสให้ท่านถาม ท่านอยากจะถามอะไรไหม ถ้าไม่ถามผมมีเรื่องจะพูดต่อ นิมนต์ท่าน

นิสิต ➤

เจริญพรท่านอาจารย์ เมื่อหลายปีที่แล้ว อาจารย์ท่านเคยเสนอแนวคิดเรื่อง ศาสนาสากล ที่นี้คราวนี้มาเสนอแนวคิดเรื่องปรัชญายุคหลังสมัยใหม่ ไม่ทราบแนวคิดมันจะคล้ายกันไหม จะเป็นปรัชญาสากลอีกหรือไม่ เจริญพร

ศาสตราจารย์กิริติ บุญเจือ ➤

ที่จริงคำว่า ศาสนาสากลนี้ เป็นศัพท์ของใคร ผมไม่เคยใช้ศัพท์นี้เลย ผมเคยใช้ปรัชญาประนีประนอมและอาจจะได้บอกว่า ปรัชญาประนีประนอม จะสร้างบรรยากาศให้เกิด การประนีประนอมทางศาสนา กัน ศาสนาสากลนี้ผมไม่เคยใช้เลย ผมกลัว กลัวคนจะเข้าใจผิด แต่ก็มีครับ มีบางคนไปตีความว่า การใช้วิธีประนีประนอมของผมนี่ ผมกำลังทะเยอทะยานเป็นศาสตาศาสนาใหม่โดยรวมทุกศาสนา เข้าเป็นอันเดียวกัน ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม ผมจะได้เป็นศาสตาศาสนาใหม่ โดยเป็นศาสนารวม ผมขอบอกว่านั้นเป็นความเข้าใจผิดอย่างหนักเลย ผมไม่เคยมีความคิดอย่างนี้เลย การรวมศาสนาหรือศาสนารวม ถ้าเข้าใจการประนีประนอมตามนโยบายของผมให้เข้าใจดี ๆ มันอาจถูกต้องหรือ แต่ผมกลัวคนเข้าใจผิด เพราะอย่างนั้นผมก็ไม่เอา ดะก็ผมก็สนทนากับท่านแล้วนะครับ รวมกันนี้ มันน่าจะเป็นคำที่ดี เพราะการรวมนี้หมายความว่า มันจะต้องมีความหมายต่างอยู่ในนั้น มิฉะนั้น เราจะไม่เรียกว่ารวมใช่ไหม ถ้าน้ำใส ๆ นี่เราไม่เรียกว่า รวม ถ้ารวมมันต้องมีความต่างกัน ใช่ไหม เช่น ผักกับผลไม้ ผักจะต้องเป็นผัก ผลไม้ก็ต้องเป็นผลไม้ อย่างนี้เขาถึงจะเรียกว่า รวม เพราะฉะนั้นการรวมศาสนาถ้าใช้ถูกต้องมันก็น่าจะถูกต้อง คือ พุทธ คริสต์ อิสลาม เรามาคุยกัน พุทธก็ยังเป็นพุทธต่อไป คริสต์ก็ยังเป็นคริสต์ต่อไป อิสลามก็ยังเป็นอิสลามต่อไป บนพื้นฐานเสมอกัน บนเงื่อนไขเดียวกัน อย่างผมคุยกับท่านดะก็นี้นะครับ

Post-Modernism

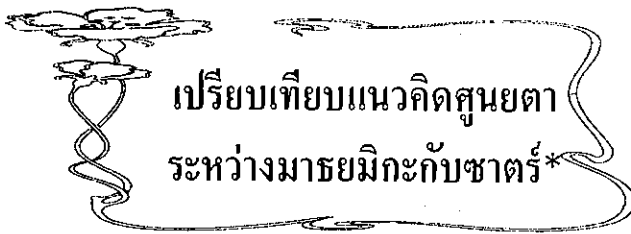
๓๑

อันนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญมากเลย ตามนโยบายของ “Post Modernism” นี่นะ ที่เราบอก “พหุวลัทธิซึม” หรือ พหุนิยมนี้ เป็นความต่างในความเหมือน หรือความเหมือนในความต่าง ภาษาอังกฤษเขาเรียกว่า “ยูนิตี อิน ไดเวอร์ซิตี” หรือจะ “ไดเวอร์ซิตี อิน ยูนิตี” ก็ตาม แต่ความต่างมันต้องมี แต่เราก็รู้ว่าในความต่างมันต้องมีความเหมือน ไม่มีความต่างไหนที่ไม่มีความเหมือนเลย แต่เมื่อมารวมกัน คำว่า รวม นี่ที่จริง มันก็แสดงว่า มันต้องมีความต่างอยู่ มิฉะนั้นไม่เรียกว่า รวม ถ้ามารวมแล้ว เป็นเนื้อเดียวกันหมดเราก็ไม่เรียกว่า รวมสิ ใช้ไหม เมื่อรวม มารวม แต่ที่นี้คน ก็ไม่เข้าใจ เพราะฉะนั้น อย่าใช้ดีกว่าคำนี้ ใช้แล้วมันมีปัญหาใช้ไหม ฝรั่งเศสเรียก “ไดอาล็อก (Dialogue)” ก็ต้องใช้ให้ถูก “ไดอาล็อก” ก็ใช้ในความหมายแบบนี้ มาจาก “Post-Modernism” นี่ละ “ไดอาล็อก” นั่นนะคือการเจรจากัน เสวนากัน เจรจา ๆ หมายความว่า ผู้ที่มาเราร่วมเจรจาต้องมีฐานะเสมอกัน ถึงเรียกว่าเสวนา ไม่อย่างนั้นมันเรียกว่า ช่มชู้ใช้ไหม มันต้องเสมอกัน ถึงเรียกว่า เสวนา แล้วเมื่อ เสวนาแล้วก็ต้อง มีน้ำใจ มีความตั้งใจที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทั้งรับทั้งให้ พร้อมทั้งจะให้ แต่ให้ต้องให้จริง ๆ นะ ให้เพื่อให้เขาไปพัฒนาเขาและรับของเขามา พัฒนาเรา แต่ต่างฝ่ายต่างยอมกัน พุดง่าย ๆ ถ้าเกิดการเสวนาจริง ๆ รูปแบบ ของ “Post-Modernism” ระหว่างพุทธกับคริสต์ ทั้ง ๒ ฝ่ายต้องมานั่งโต๊ะประชุม ที่มีฐานะเสมอกัน และทั้ง ๒ ฝ่ายต้องมี เจตนาตรงกันว่า เรายินดีที่จะแบ่งปัน คือ บอกสิ่งดี ๆ ให้กับเขา ยอมให้เขาไปเอาไปใช้ในความเป็นคริสต์ และฝ่ายคริสต์ ก็ต้องพร้อมที่จะเสนอของดี ๆ เพื่อให้ชาวพุทธเลือกไปพัฒนาความเป็นพุทธให้ดีขึ้น ถ้าอย่างนี้จึงจะเรียกว่า เสวนาจริง ๆ ถ้ามีความแอบแฝงอย่างอื่นนอกเหนือไปจากนี้ มันไม่ใช่เสวนาแต่เป็น เล่ห์เหลี่ยมนะ ถ้าอย่างนั้นไม่ใช่เสวนา เพราะฉะนั้น ผมก็เลย มีความข้องใจตรงนี้ว่า ศาสนาสากลเอามาจากไหน ผมไม่ทราบ แต่ผมไม่เคยใช้คำนี้ ผมกลัวใช้คำผิด และผมเป็นประธานศาสนาเพื่อสันติภาพ ก็เป็นองค์กรที่มีทุกศาสนาและ ที่ผมเข้าไปร่วมมือเพราะผมเห็นนโยบายเขา เป็นไปตามที่ผมต้องการอย่างนี้ ทุกศาสนา ที่เข้ามานั้นมีฐานะเสมอกัน

ในองค์การนี้ เรามีประธาน ๕ คน ในเอเชีย มีประธาน ๕ คน ในยุโรป
เขามีประธานมากกว่านี้ แล้วแต่เรามีศาสนาสำคัญที่เป็นที่ยอมรับกันมาก ๆ ก็ศาสนา
เขาให้มีประธานศาสนาละ ๑ คน เพราะฉะนั้น ในเอเชียผมได้เป็นประธานด้วย
แต่ไม่ได้เป็นคนเดียว เพราะผมเป็นคริสต์ ผมเป็นประธานฝ่ายคริสต์ มีประธาน
ฝ่ายพุทธ มีประธานฝ่ายฮินดู มีประธานฝ่ายอิสลาม มีประธานฝ่ายสิกข์ ๕ ประธาน
เพราะเขาถือเป็นศาสนาสำคัญของเอเชีย แต่ในยุโรปมีมากกว่า สมมติเมื่อประธาน
คริสต์ตาย จะเอาคริสต์อีกคนหนึ่งมาแทนให้มี ประธาน ๕ คนเพื่อเป็นตัวแทนของ
ศาสนาต่าง ๆ ในฐานะเสมอกัน นี่ต้องอย่างนี้ผมจึงเรียกว่า เป็นการเสวนา

หมายเหตุ หนังสือ Post-modernism มีจำหน่ายแล้วตามร้านหนังสือทั่วไป ภายใต้
ชื่อ “ปรัชญาหลังนวยุค”

เปรียบเทียบแนวคิดสุนยตา ระหว่างมหายมิกะกับชาตร์*

บทนำ : ปรัชญามายมิกะและแนวคิดสุนยตาของนาคารุณ ▲

พระพุทธศาสนาได้เกิดการแบ่งแยกออกมาเป็นนิกายต่าง ๆ ถึง ๑๘ นิกาย หรือมากกว่านั้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๒ ส่วนมากเป็นนิกายเล็ก ๆ นิกายที่ได้รับความนิยมและมีอิทธิพลมากที่สุดใน ๕ ศตวรรษแรก คือ นิกายเถรวาท ซึ่งถือปฏิบัติตามมติปฐมสังคายนาเป็นหลักและนิกายนี้ก็ยังได้แบ่งแยกออกไปเป็นนิกายเล็ก ๆ อีก ๑๒ นิกาย ซึ่งแต่ละนิกายก็มีปัจเจกทัศนะทางหลักธรรมและวิธีปฏิบัติแตกต่างกันไป ซึ่งการที่แตกต่างกันออกมาเป็นนิกายต่าง ๆ นี้ก็เนื่องมาจากความวิบัติแห่งศีลสามัญญตาและกิริยสามัญญตา ทางด้านมหายานก็เช่นเดียวกันโดยเกิดขึ้นมาเพราะมีอุดมคติต่างจากพวก ๑๘ นิกาย จึงต้องแยกออกมาเป็นคณะใหญ่ ๆ

อุดมคติการเกิดขึ้นของมหายานมีหลายประการ คือ **ประการแรก** เกิดจากพระบุคลิภาพของพระพุทธองค์ ซึ่งในหลักธรรมะของฝ่ายมหาสังฆิกะ* นี้จะมองพระบุคลิภาพอันยิ่งใหญ่ของพระบรมศาสดาในส่วนโลกุตระภาพแตกต่างจากฝ่ายเถรวาท ซึ่งมองว่าพระวรกายนามรูปของพระพุทธองค์ก็เช่นเดียวกับสังขารธรรมทั่วไป เป็นอนิจจัง ทุกข์และเป็นอนัตตา ต้องแตกดับเปลี่ยนแปลงไปเหลือแต่พระคุณธรรมเท่านั้น แต่ฝ่ายมหาสังฆิกะจะถือว่า ภาวะของพระพุทธองค์ทั้งนามและรูปเป็นโลกุตระ พระชนม์ชีพยังยืนไม่มีขอบเขตสิ่งแตกดับเป็นเพียงมายาธรรมเท่านั้น ความคิดนี้ได้ส่งเสริมให้เกิด

* พระมหาแสง ปญฺญาวุฑฺฒิ (นิลนามะ) นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาปรัชญา, วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และคณะนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาปรัชญา รุ่นที่ ๑๑ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

* **ฝ่ายมหาสังฆิกะ** คือ นิกายพุทธศาสนานิกายหนึ่งที่เป็นนิกายใหญ่ที่ได้แตกมาจากพระพุทธศาสนาดั้งเดิม ถือเป็นต้นของนิกายอื่น ๆ ของมหายานตรงข้ามกับนิกายเถรวาท.

ลัทธิมหายานขึ้นมา เพราะต่อมาก็มีผู้ตีความซ้ำซึ่งในพระจริยวัตรและพระบุคลิกลักษณะของพระบรมศาสดาถึงขนาดปรารภว่าที่จะนำพระบุคลิกลักษณะของพระองค์มาไว้ที่ตนโดยการที่ตนจักต้องบำเพ็ญคุณธรรมทั้งหลาย เช่น พระพุทธองค์บำเพ็ญประโยชน์สุขของผู้อื่น ซึ่งคนเหล่านี้ก็ไม่พอใจในการบรรลุพระอรหัตต์เห็นว่าแค่นี้ก็แยกตัวออกมาตั้งลัทธิใหม่ ปรารภว่าถึงพุทธภูมิและประพจน์เป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญทสภารมีได้กว้างขวางกว่าวัตรปฏิบัติของ ๑๘ นิกายเดิม **ประการต่อมา** คือ เกิดจากแรงผลักดันของศาสนาพราหมณ์ที่ได้ปรับปรุงฟื้นฟูศาสนา ทำให้ศาสนาพราหมณ์มีความเจริญแพร่หลายหลังจากตกต่ำมานานในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช จากความกลับเจริญขึ้นมาของศาสนาพราหมณ์จึงทำให้พระพุทธศาสนาต้องมีการปฏิรูปวิธีการเผยแผ่ใหม่แข่งกับศาสนาพราหมณ์ โดยทำเป็น ๒ ขั้นตอน คือ^๑

๑. **ปฏิรูปตามแนวบุคลาธิษฐาน** โดยเพ่งเล็งถึงปรัชญาของสามัญชน เป็นใหญ่โดยอนุโลมตามความต้องการของสามัญชน
๒. **ปฏิรูปตามแบบแห่งธรรมาธิษฐาน** เมื่อบัญญัติลัทธิทางบุคลาธิษฐานขึ้นเพื่อจูงศรัทธาแล้วก็ต้องมีปัญญากำกับหรือเลื่อนภูมิขึ้นสู่ชั้นปัญญา

เพื่อที่จะทำให้มีความเหมาะสมกับเหตุการณ์ตามยุคสมัยก็ได้มีการปรับปรุงพระสูตรต่าง ๆ ให้มีเนื้อหาเข้ากับเหตุการณ์ มีการแต่งพระสูตรเข้ามาด้วย แต่ก็ยังคงรักษาลัทธิธรรมที่สำคัญ ๆ ไว้ คือ ให้มีความหมายและพระธรรมคงเดิมจะปรับเฉพาะตัวอักษรและวิธีการเผยแผ่เท่านั้น ในการดำเนินการนี้พุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์จะเป็นผู้ดำเนินการซึ่งจะมีความคล่องตัวกว่าพระภิกษุ อีกทั้งคฤหัสถ์เหล่านั้นก็มีโพธิจิตปรารภว่าโพธิญาณ จึงได้ชื่อว่าเป็นพระโพธิสัตว์

^๑ อภิชาติ โพธิประสิทธิ์ศาสตร์. พระพุทธศาสนาพราหมณ์. (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร พิมพ์, ๒๕๒๐), หน้า ๘๗.

เปรียบเทียบแนวคิดศูนยตาระหว่างมหายิมิกะกับชาตร์

๗๕

สรุปว่าลัทธิมหายานก่อกำเนิดขึ้นมาจากความปรารถนาที่ว่า พระพุทธองค์เป็นผู้บริสุทธิ์ทรงเป็นอภิบุรุษที่สร้างสมบารมีมานับเป็นเวลาหลายอสงไขยกลับ การถือว่าพระองค์ปรินิพพานไปแล้วและถือว่า เป็นการดับสูญโดยไม่มีอะไรเหลือเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวในความเป็นอมตะของพระองค์ย่อมไม่เป็นการสมควร นิกายมหายานนี้จึงถือว่า ภาวะของพระองค์ทั้งนามและรูปเป็นโลกุตตระ พระชนมชีพของพระองค์ทรงไว้ด้วยความเป็นอมตะ สิ่งที่แตกดับถือเป็นเพียงมายาเท่านั้น ซึ่งจากความคิดนี้เองเป็นพลังหรืออิทธิพลก่อกำเนิดลัทธิมหายานต่อสู้กับศาสนาพราหมณ์ในพุทธศตวรรษที่ ๖-๗ ผู้ที่ประกาศมหายานแก่โลกที่สำคัญ ๆ คือ พระอัสวโมหะ ภิกษุชาวเมืองสาเกตุ ซึ่งเป็นผู้แต่ง คัมภีร์ “มหายานศรัทโธปาทศาสตร์” ต่อมาก็มีพระนาคราชุน ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งนิกายมหายิมิกะขึ้นมาจนเป็นนิกายที่มีอิทธิพลมากที่สุด ท่านได้แต่งคัมภีร์ชื่อ มายมิกศาสตร์ ซึ่งได้รวบรวมปรัชญานิกายต่าง ๆ ทางพุทธศาสนาอย่างสมบูรณ์ ปรัชญามายมิกะนี้จะใช้ระบบวิภาษวิทยาการปรัชญาต่าง ๆ ซึ่งเป็นศิลปะการอภิปรายที่เต็มไปด้วยหลักตรรกวิทยา ที่ทำให้ลัทธิมหายานโดยเฉพาะปรัชญามายมิกะแพร่หลายอย่างรวดเร็ว

ประวัติความเป็นมาของนิกายมหายิมิกะและพัฒนาการสู่ศูนยวาท ▲

พุทธปรัชญาสำนักมหายิมิกะ ถือว่าเป็นปรัชญาที่มีความโดดเด่นมากซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะอันแท้จริงแห่งสัจธรรมขั้นสูงสุด กล่าวคือ ปรัชญาสำนักนี้ชี้ให้โลกรู้ว่า คำว่า “นิพพาน” (หรือ นิรวาณ) ที่พระพุทธองค์ทรงมุ่งหมายนั้น คือ อะไรสภาพนิพพานนี้แหละผู้ปฏิบัติจะบรรลุความจริง เป็นความหลุดพ้นจากทุกข์ หยุดการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารอีกต่อไป หลักปรัชญานี้เกิดจากหลักการพื้นฐานของพุทธคติ คือ นิรวาณ ศานต์

พุทธปรัชญาสำนักมหายิมิกะนี้ บางที่เรียกว่า นิกายตรีศาสตร์ (ชาหลงจง) เนื่องจากนิกายนี้อาศัยศาสตร์ ๓ ประการ คือ มายมิกศาสตร์ ศตศาสตร์ และ ทวาทสนิกายศาสตร์ รวมกันเป็นชื่อของนิกาย^๒ ปรัชญาสำนักนี้ถือหลักปฏิเสธ-

^๒ เสถียร โพธิ์นันทะ. ปรัชญามหายาน. (กรุงเทพฯ : บรรณาการ, ๒๕๒๒), หน้า ๗๑.

สมุปบาทที่เรียกว่า **มัชฌิมาปฏิปทา** หรือ **ทางสายกลาง** เป็นหลักในการดำเนินการ จึงได้ชื่อว่า “มาธยมิกะ” และเหตุผลที่กล่าวถึงศุณยตา เป็นเรื่องสำคัญ จึงมีชื่อว่า “ศุณยตา”

กำเนิดนาการชุน ▲

ผู้ที่เป็นหลักสำคัญในการก่อตั้งสำนักพุทธปรัชญามาธยมิกะ คือ ท่านนาการชุน บางท่านก็ถือว่า ท่านอศฺวโฆษผู้แต่งมหากาพย์พุทธจริต^๓ (อาจารย์กรุณา กุศลาลัย แปลเป็นภาษาไทย) เป็นผู้นำคนสำคัญของปรัชญาสำนักนี้ถ้าเป็นเช่นนั้นก็หมายความว่า ท่านนาการชุนอาจได้รับการสนับสนุน หรือ ได้รับเอาแนวคิดไปจากท่านอศฺวโฆษ หรืออย่างน้อยท่านทั้งสองก็น่าจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันพอสมควร จนได้รับอิทธิพลทางด้านความคิดจากกันและกัน แต่นักประวัติศาสตร์บางคนก็แย้งว่าท่านนาการชุน น่าจะเกิดหลังท่านอศฺวโฆษ ๑๐๐ ปีเป็นอย่างน้อย ท่านนาการชุนเป็นแต่ได้ศึกษา งานของท่านอศฺวโฆษเท่านั้น

ที่เชื่อกันว่าท่านนาการชุนเป็นผู้ก่อตั้งสำนักปรัชญามาธยมิกะ เพราะผลงานของท่านคือ มาธยมิการริกา เป็นคัมภีร์หลักของสำนักปรัชญานี้

ท่านนาการชุนเกิดทางตอนใต้ของประเทศอินเดียมีชีวิตอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษ ที่ ๖-๗ (ราว พ.ศ. ๖๑๓-๗๑๓)^๔ แม้มติจะไม่ตรงกันนักเกี่ยวกับช่วงระยะเวลาแน่นอน ที่ท่านมีชีวิตอยู่ แต่ก็พอจะลงความเห็นได้ว่าท่านมีชีวิตอยู่ในช่วงนี้

ท่านเกิดในสกุลพราหมณ์ตระกูลใหญ่ซึ่งก่อนหน้านั้น ผู้เป็นบิดาได้รับคำทำนายว่า ถ้าเขาไม่จัดพิธีเลี้ยงนักรบ ๑๐๐ คนก็ไม่สามารถจะมีบุตรได้ เมื่อท่านนาการชุนเกิดแล้วผู้เป็นบิดาก็ได้รับคำทำนายอีกว่า ถ้าไม่จัดพิธีเลี้ยงนักรบอีกครั้ง บุตรจะมีอายุอยู่ได้ไม่เกิน ๗ เดือน และได้รับคำทำนายอีกเป็นครั้งที่สามอีกว่า ถ้า

^๓ อติศักดิ์ ทองบุญ. **ปรัชญาอินเดีย**. (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๔), หน้า ๑๔๒.

^๔ พระธรรมปิฎก. **จาริกบุญ-จาริกธรรม**. (กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๕๐.

เปรียบเทียบแนวคิดศูนยตาระหว่างมหายมิกะกับชาตร์

๗๗

ไม่จัดพิธีเลี้ยงนักบวชอีกครั้งบุตรจะมีอายุอยู่ได้ไม่เกิน ๗ ปี พรหมณ์ผู้เป็นบิดาต้องจัดเลี้ยงนักบวชถึงสามครั้ง^๕ เพราะเหตุนี้เองมารดาบิดาจึงให้ท่านออกบวชพร้อมคนใช้และรอนแรมไปยังมหาวิทยาลัยนาลันทาเพื่อศึกษา

ตำนานเล่าว่า ท่านนาการชุนได้นำคัมภีร์ ศตวาหสริกา ซึ่งนำมาจากนาคพิภพไปด้วย แต่นักประวัติศาสตร์ต่างลงความเห็นพร้อมกันว่า คำว่า นาคพิภพ ก็คือ ถานยกภูกะ หรือ ศรีปรวตะในตอนใต้ของอินเดีย^๖ ซึ่งเป็นนิวาสสถานบ้านเกิดของท่านนั่นเอง และความเป็นพระสหายส่วนตัวของท่านกับพระเจ้าศตวาหนะ แห่ง อันธประเทศซึ่งปรากฏในจดหมายที่ท่านนาการชุนเขียนถึงพระเจ้าศตวาหนะด้วยการเรียกว่า สุหฤเลขะ แปลว่า จดหมายถึงพระสหาย ก็หมายความว่าท่านน่าจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับราชวงศ์ฝ่ายใต้พอสมควร

การที่ท่านนาการชุนเกิดทางตอนใต้ของประเทศอินเดีย ก็เป็นอันสรุปได้ว่าท่านจะต้องคุ้นเคยกับพระพุทธศาสนาแบบหินยาน(เถรวาท)อยู่มากพอสมควร เพราะพระพุทธศาสนาแบบหินยานได้ขยายและเจริญรุ่งเรืองอยู่ทางตอนใต้ของอินเดีย แนวความคิดท่านจึงจะออกมาทางพระพุทธศาสนาฝ่ายใต้มาก^๗ และหากศึกษาลงลึกไปแล้วมหายมิกะก็คือนิกายที่พัฒนามาจากพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมนั่นเอง

ว่ากันว่าท่านนาการชุนเป็นนักปรัชญาผู้ปราดเปรื่องมาก บางคนถึงกับยกให้ท่านเป็นปราชญ์สุดยอดของพระพุทธศาสนา แม้ในเมืองไทยเอง เมื่อจะยกย่องใครสักคนว่าเป็นผู้มีปัญญาเลิศล้ำ เราก็มักยกเชิดชูเขาว่ามีปัญญาเป็นเลิศเปรียบได้ดังท่านนาการชุน นักปราชญ์ทางศาสนายกย่องกันว่า ท่านเป็นนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่

^๕ รายละเอียดดูใน รวมบทความทางวิชาการพระพุทธศาสนาและปรัชญา ๕๐ ปี อุทุมศึกษา. (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑๖.

^๖ ดร.ที.อาร์.วี.มูรติ. ปรัชญามหายมิกะ. กองค้นคว้ามูลนิธิอิทธิกรรมมหาธาตุวิทยาลัย(แปล). (พิมพ์เป็นบรรณาการงานพระราชเพลิงศพ, ๒๕๐๕), หน้า ๑๒๒.

^๗ พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา. "ปรัชญามหายมิกะ : โลกและชีวิตจากมุมมองของนาคารชุน". ในรวมบทความทางวิชาการพระพุทธศาสนาและปรัชญา. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕๑.

เป็นนักไต่หาที่ผู้มีฝีปากคมคายหาตัวจับยาก มีตำนานมากมายเกี่ยวกับตัวท่านล้วนแต่เป็นเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ ท่านใช้เวลาศึกษาค้นคว้าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถศึกษาพระไตรปิฎกแตกฉานในเวลาเพียง ๔๐ วันเท่านั้น^๔ และนอกจากนั้นท่านยังได้ไปค้นคว้าปิฎกที่ ๔ ซึ่งเป็นคัมภีร์หลักของมหายาน ณ ภูเขาหิมาลัย ปิฎกที่ ๔ นี้เองทำให้ท่านแตกฉานในลัทธิมหายานอย่างมาก

ความสัมพันธ์ระหว่างท่านนาคราชกับมหาวิทยาลัยนาถาเป็นเรื่องราวจะละเว้นไม่กล่าวถึงเสียไม่ได้ ราวพุทธศตวรรษที่ ๖-๗ มหาวิทยาลัยนาถาได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นควบคู่กับดักกศิลา และมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ หลังจากท่านนาคราชรอนแรมออกจากบ้าน ท่านก็ได้มีโอกาสได้มาศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยนาถาแห่งนี้หลายปี จากหลักฐานที่ดาร์นาถ* นักประวัติศาสตร์ชาวทิเบตเขียนไว้เราพอจะทราบได้ว่าท่านนาคราชอุปราชผู้สำคัญของมหายานผู้ตั้งปรัชญามาธยมมิกะได้ศึกษาอยู่ที่นาถาแห่งนี้เป็นเวลานาน นั่นก็แสดงว่าในสมัยท่านนาคราช (ราว พ.ศ. ๖๑๓-๗๑๓) นาถาตามหาวิหารได้เกิดมีอยู่แล้ว^๕ มหาวิทยาลัยนาถาเกิดขึ้นจากวัดเล็ก ๆ รวมกันเข้า สร้างกำแพงล้อมรอบวัด ๖ วัดไว้เป็นมหาวิหารพร้อมกับเป็นมหาวิทยาลัยนานาชาติแห่งแรกของโลก สอนวิชาศาสนา ปรัชญา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ โยคะ วิชาการแปรธาตุ และไสยศาสตร์ เป็นต้น ว่ากันว่าท่านนาคราชเป็นนักแปรธาตุที่เยี่ยมยอดพอ ๆ กับเป็นนักไต่หาที่ ดำเนินแล้วว่ายุคสมัยชั่วยากหมากแพ่งเกิดทุกข์ภัยท่านได้แปรหินเป็นทองให้นักศึกษาและชาวบ้าน มหาวิทยาลัยนาถาแห่งนี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระสารีบุตรเถระผู้เป็นเลิศทางปัญญาและนาถาทะคามบ้านเกิดของท่าน และมหาวิทยาลัยแห่งนี้เองที่ได้สร้างกองทัพธรรมอันยิ่งใหญ่ให้กับพระพุทธศาสนาขยายขึ้นสู่ตอนเหนือของอินเดียเข้าสู่ตอนใต้ของจีนและทิเบตอย่างทรงประสิทธิภาพ

^๔ อติศักดิ์ ทองบุญ. **ปรัชญาบุรพทิศ** ทรงวิทย แก้วศรี บรรณาธิการ. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐) หน้า ๗๖.

* **ดาร์นาถ** เป็นนักประวัติศาสตร์ชาวทิเบต มีชีวิตอยู่ในช่วง พ.ศ. ๒๑๑๗-๒๒๖๔.

^๕ พระธรรมปิฎก. **จาริกบุญ-จาริกธรรม**. หน้า ๗๖.

เปรียบเทียบแนวคิดศูนยตาระหว่างมหายิมะกับชาตรี

๗๕

ท่านนาคคารชุนั้น เมื่อเห็นหลักคำสอนแบบนิกายสรวาสติวาทิน^{๑๐} หรือเรียกว่า ปกติวาทิน ซึ่งประยุกต์ให้เข้ากับคำสอนของพราหมณ์เจริญรุ่งเรืองขึ้น โดยมีได้ใส่ใจที่จะสอนหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับหลัก อริยสัจ ๔ หลักอนัตตา และนิพพาน หรือศูนยตา ท่านเกรงว่าหลักธรรมดังกล่าวจะสูญหายไป จึงได้ก่อตั้ง นิกายมหายิมะ หรือ นิกายศูนยตาขึ้นเพื่ออธิบายหลักอนัตตาในแง่หลักปรัชญาล้วน ๆ

เมื่อแรกท่านนาคคารชุนได้ประกาศหลักธรรมดังกล่าว ท่านต้องพบอุปสรรคเป็นอย่างมาก ท่านถูกพราหมณ์และนิกายตรงข้ามขัดขวางอย่างเต็มที่ ครั้งหนึ่งท่านใช้หลักตรรกะตอบโต้หักล้างเหตุผลฝ่ายตรงข้ามด้วยวาทีอันแหลมคมนำมาซึ่งชัยชนะอย่างงดงาม แต่ท่านก็ต้องสูญเสียศิษย์เอกอย่างน่าสลดใจ การที่ศิษย์เอกของท่านถูกฆ่านั่นเองทำให้ท่านต้องถอยหนีขึ้นไปทางเหนือ นักประวัติศาสตร์บางคนบอกว่าถึงขนาดท่านต้องเปลี่ยนชื่อนิกายใหม่เป็น “มหายิมะ” เลยทีเดียว แต่ผู้เขียนเห็นว่าคำว่า มหายิมะนี้ น่าจะเป็นคำที่ใช้เรียกตามชื่อคัมภีร์มหายิมกาศาสตร์ที่ท่านรจนาขึ้นมากกว่า

หลักวิภาษวิธีของท่านนาคคารชุน ▲

การใช้วิภาษวิธีต่อหลักธรรมสำคัญ ๆ เช่น หลักปฏิจจสมุปบาท หลักอริยสัจ ๔ และหลักอนัตตา แสดงถึงธรรมชาติของมหายิมะอย่างแจ่มชัด นิกายมหายิมะได้วางท่าทีของตนเองต่อหลักธรรมที่สำคัญของพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมด้วยวิภาษวิธี เราอาจจัดทัศนะแห่งที่ดังกล่าวนั้นได้ดังนี้

๑. ฝ่ายสัด - ยินยัน
๒. ฝ่ายอสัด - ปฏิเสธ

^{๑๐} พล.ต.เดช ตูลวรรธน. ทบทวนความรู้ทางประวัติศาสตร์. (วารสารดักแด่, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า ๒.

๓. ฝ่ายอุภย - รับรองทั้งสองอย่าง (ทั้งยืนยันทั้งปฏิเสธ)

๔. ฝ่ายอนุกยะ - ไม่รับทั้งสอง (ไม่รับรองทั้งสองอย่าง)

มาธยมิกะพูดเสมอว่าการปฏิเสธอย่างหนึ่งไม่ได้หมายความว่า จะยอมรับอย่างหนึ่ง หลักวิภาษวิธีมิได้เป็นปรัชญา แต่หากเป็นปรสังปาทนม คือ หลักการที่ มาธยมิกะใช้ไล่เลียงให้ลัทธิคู่ปฏิบัติจนมุมเท่านั้น และเป็นหลักการวิพากษ์แนวความคิดเพื่อเอาชนะคู่ต่อสู้ อย่างเช่น ความรู้แจ้งความจริงขั้นปรมัตถ์ ความจริงขั้นปรมัตถ์อยู่เหนือความคิดเป็นคุณัย พ้นจากความเป็นทั้งสองอย่าง คือ ทั้งเป็นและไม่เป็น^{๑๑} เช่น ปรัชญาปารมิตาสูตราว่า “ดูก่อนกัจจนะ ข้อที่ว่าสิ่งทั้งปวงมีอยู่นี้เป็นส่วนสุดข้างหนึ่ง ข้อที่ว่าสิ่งทั้งปวงไม่มีอยู่ นี่ก็เป็นส่วนสุดอีกข้อหนึ่ง ตถาคตย่อมแสดงโดยท่ามกลาง ไม่เกี่ยวข้องกับส่วนสุดทั้ง ๒ นั้น”^{๑๒} อีกข้อหนึ่งแสดงไว้ในวัชว่า “สุกฺติเอยฺย สิ่งทีเรียกว่ำพุทธธรรมนั้นโดยความจริงแล้วก็ไม่มีสภาวะพระพุทฺธธรรมนั้น”^{๑๓} สูตรที่ชื่อปรัชญาปารมิตาสูตรดูเหมือนจะแสดงท่าทีของมาธยมิกะต่อวิภาษวิธีอย่างชัดเจนเช่นข้อความตอนหนึ่งว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ตามความเข้าใจของข้าพระองค์ ในธรรมอรรถอันพระองค์ได้ตรัสไว้ ก็ไม่มีสภาวะใดแน่นอนทีเรียกว่ำ พระอนุตตร-สัมมาสัมโพธิ์ และก็ไม่มีสภาวะอันแน่นอนซึ่งพระองค์ทรงแสดง วิธีดังกล่าวอาจแสดงค่าได้ดังนี้ ข้อนั้นเป็นไฉน ? เพราะว่าธรรมซึ่งพระผู้พระภาคตรัส ทั้งหมดไม่ควรยึดถือ ไม่ควรกล่าว ไม่ใช่ธรรมและไม่ใช่อธรรม ทั้งนี้ด้วยเหตุอันใด ? ด้วยเหตุว่าพระอริยบุคคล ทั้งหลายอาศัยสังขตธรรมนี้แล้วจึงมีความแตกต่างกัน”^{๑๔}

^{๑๑} ดร.ที.อาร์.วี.มูรติ. ปรัชญามาธยมิกะ. หน้า ๒๖๒.

^{๑๒} เสถียร โพธิ์นันทะ. วัชรปารมิตาสูตร. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๔.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๓-๑๔.

วิภาววิธีดังกล่าวอาจแสดงได้ดังนี้

(ภาวะ)ความเป็น \longrightarrow ศูนย์ \longleftarrow ความไม่เป็น(อภาวะ)

ท่านจันทกิริติได้พัฒนาวิภาววิธีทำที่ของพระพุทธรองค์ ต่อปัญหาที่เรียกว่า อพยยากตปัญหา ๑๔ ประการ โดยจัดระบบใหม่ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับโลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง จัดอันดับเป็น ๔ ข้อดังนี้

๑. โลกเที่ยง หรือ
๒. โลกไม่เที่ยง หรือ
๓. โลกทั้งเที่ยง และ ไม่เที่ยง หรือ
๔. จะว่าโลกเที่ยงก็ไม่ใช่ ไม่เที่ยงก็ไม่ใช่

ท่านนาคารชุนได้ใคร่ครวญตรวจสอบความนึ่งเงียบของพระองค์ ต่อ อพยยากตปัญหา แล้วสรุปว่า ความเงียบนั้นแหละอยู่เหนือความคิด จึงใช้วิภาววิธีนี้ในการอภิปรายปัญหาทุกอย่าง เรียกวิธีนี้ว่า จดุกโกติ หรือ จดุกโกณะ แปลว่า สี่มุม (Tetra - lemma, or Four Coners, or Four Alternatives) มีโครงสร้างสากลดังนี้

๑. It is A (Positive Thesis)
๒. It is not A (Negative - Counter Thesis)
๓. It is both A and not A (conjunctive Affirmation of the First two)
๔. It is neither A nor not A (disjunctive Denial of the First two)

โกฏิกที่ ๑ เป็นบทตั้งยืนยัน

โกฏิกที่ ๒ เป็นบทตั้งแย้งปฏิเสธ

โกฏิกที่ ๓ เป็นบทตั้งโดยรวมโกฏิกที่ ๑ และโกฏิกที่ ๒ เพื่อสร้างข้อเลือกที่ ๓

โกฏิกที่ ๔ เป็นบทตั้งที่ปฏิเสธทั้งหมด เพื่อสร้างข้อเลือกที่ ๔^{๑๕}

^{๑๕} พระมหาสมจินต์ สมมาปญญ. ปรัชญามายามิกะ : โลกและชีวิตจากมุมมองของนาคารชุน. หน้า ๑๒๖-๑๒๗.

ความจริงแท้

อภิปรายว่าด้วยความจริง ตามบทนิยามของท่านนาการชุนได้แก่ สภาพที่สามารถรู้แจ้งได้โดยตรงซึ่งมีลักษณะสงบและเป็นสุขอยู่เหนือความว่างทั้งหลาย ทนต่อการพิสูจน์ด้วยปัญญาและเหตุผล เป็นภาวะสัมบูรณ์เป็นเอกไม่มีสอง ท่านนาการชุนกล่าวว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวข้องกับความจริง ๒ ชนิด คือ ความจริงสมมติ (สมมติสัจ) กับ ความจริงปรมาตฺถ์ (ปรมาตฺถสัจ) ผู้ไม่รู้อะไร ๒ ชนิดนี้จะไม่มีความเข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้าได้เลย

ความจริงสมมติหรือสมมติสัจจะ คือ ภาวะปกปิดความจริงทำให้เห็นลักษณะไม่แท้เป็นลักษณะแท้ ในขณะที่เดียวกันก็ปกปิดลักษณะแท้เอาไว้ ความจริงสมมติจึงเป็นความจริงสมมติบัญญัติในชีวิตประจำวันของเรา สิ่งทั้งหลายที่เราตั้งชื่อเรียกกัน อย่างนี้นั่น เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติกิจนั้น ล้วนเป็นสมมติสัจจะทั้งนั้น เมื่อพิจารณาให้ลึกซึ้งถึงแก่นของมันแล้ว เราจะพบว่าหาเป็นภาวะแท้จริงไม่

ส่วนความจริงปรมาตฺถ์ คือ ภาวะแท้จริงของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งต่างกับลักษณะที่ปรากฏของมันหรืออยู่เหนือภาวะบัญญัติทั้งหลาย^{๑๖}

ความแตกต่างระหว่างสมมติสัจจะกับปรมาตฺถ์สัจจะนั้น มองเห็นได้ยากเพราะ เป็นความแตกต่างกันทางความคิดอันจำกัดของปุถุชน ดังที่ท่านกล่าวว่า ความแตกต่างกันนี้จะมีอยู่ในโลกแห่งปรากฏการณ์เท่านั้น ผู้ที่ไม่รู้อะไร ย่อมเห็นไปว่า สมมติสัจจะเป็นภาวะจริง ย่อมไม่เห็นว่าเป็นภาวะหลอกลวงเพราะเขาใช้ปัญญาและเหตุผลอันสามัญพิจารณา เหมือนคนกำลังฟัน ย่อมเห็นว่า เรื่องราวในฝันเป็นจริงทุกอย่าง เพราะเขาใช้ความรู้สึกนึกคิดในขณะนั้นมาพิจารณาตัดสิน แต่พอเขาตื่นขึ้น เขาใช้ปัญญาอีกชั้นหนึ่งพิจารณา จึงรู้ว่าเรื่องในฝันไม่จริง ข้อนี้ฉันใด เรื่องราวในชีวิตของปุถุชนเราก็นั่น จะต้องตัดสินด้วยปัญญาชั้นสูง จึงจะรู้ว่าเป็นเรื่องมายาทั้งสิ้น

^{๑๖} อติศักดิ์ ทองบุญ. ปรัชญาบูรพทิศ. หน้า ๑๔๑.

เปรียบเทียบแนวคิดศูนย์ตาระหว่างมารยมิกะกับชาตร์

๘๓

แนวความคิดเรื่องศูนย์ตา

ในคัมภีร์มารยมิกะศาสตร์ ซึ่งเป็นคัมภีร์สำคัญที่สุดในบรรดาปกรณ์ต่าง ๆ ของฝ่ายมหายาน เริ่มต้นคัมภีร์ด้วยบาทคาถาว่า “อนุตปาทะ ไม่มีความอุปบัติ อนิโรธะ ไม่มีความดับ อศาสดะ ไม่มีความเที่ยง อนัจฉะ ไม่มีความขาดสูญ อนเการกะ ไม่มีอรรถแต่อย่างเดียว อนานารถะ ไม่มีอรรถ นานาประการ อนาคมะ ไม่มีการเข้ามา อนิรคมะ ไม่มีการออกไป ผู้ที่สามารถกล่าวได้ว่าเป็นเหตุปัจจัย ดับเสียได้ซึ่งปัญจมายาธรรมทั้งปวง ข้าพเจ้าขอภิวันทานการแด่พระพุทธรองค์ผู้เป็นเอกในบรรดา วาตะทั้งหลาย” บาทคาถานี้เป็นหัวใจสำคัญของปรัชญาฝ่ายมารยมิกะ เหตุผลที่ตั้ง ทฤษฎีเชิงปฏิเสธนี้ขึ้นมาเพื่อทำลายอุปาทานทั้งหลายและแสดงลักษณะแท้จริงว่า สิ่งทั้งปวงมีความสูญเป็นลักษณะที่แท้จริง^{๑๗}

ในทัศนะของนิกายศูนยวาทเห็นว่า โลกที่ปรากฏแก่เราได้เป็นทั้ง “สัด” หรือ “อสัด” เพราะฉะนั้นจึงปฏิเสธด้วยคำ ๘ คำ ๔ คู่ ข้างต้นโดยเฉพาะคำแรก คือ คำว่า ไม่มีความเกิดขึ้น ท่านให้เหตุผลว่า ธรรมด่าย่อมถือเอาว่า ความเกิดมา จากกรณี ๔ อย่างคือ

๑. เกิดขึ้นเอง
๒. สิ่งอื่นทำให้เกิด
๓. ทั้งเกิดขึ้นเอง ทั้งสิ่งอื่นทำให้เกิด รวมกันทำให้เกิดขึ้น
๔. เกิดอย่างไรเหตุ คือ เกิดลอย ๆ

ท่านนาคารชุนค้ำทั้ง ๔ ข้อ คือ ท่านค้านว่า หากมีผู้กล่าวว่า โลกนี้เป็น สัตไชร์ ธรรมดาส่งที่มีอยู่เองไม่จำเป็นต้องมีการเกิดขึ้น คำว่า เกิดขึ้น ต้องใช้กับสิ่ง ซึ่งไม่เคยมีมาก่อน ภายหลังมีขึ้น เรียกว่า เกิดขึ้น ก็เมื่อมีผู้ถืออยู่ว่า โลกเป็น คือ มีอยู่เองแล้วยังกล่าวว่า สิ่งที่มีอยู่เกิดขึ้น จึงเป็นการขัดต่อเหตุผลนั้น คือ หมายความว่า สภาวะธรรมจะเกิดขึ้นไม่ได้เอง ตัวเองจะให้ตัวเองเกิดไม่ได้

^{๑๗} เสถียร โพธิ์นันทะ. วัชรปารมิตาสูตร. หน้า ๘๒.

เมื่อนิกายศูนยวาทถือว่า โลกไม่เป็นทั้งสัดและอสัดเช่นนี้หากมีกระทู้ถามว่า ถ้าอย่างนั้นโลกเป็นอะไร ท่านนาการชุนตอบว่า เป็นปฏิจจสมุปบาท คือ ธรรมอันอาศัยเหตุพร้อมทั้งผลเกิดขึ้น เมื่อเป็นปฏิจจสมุปบาทจึงชื่อว่า “ศูนยตา” คำว่า “ศูนยตา” ในที่นี้ หมายถึง ความไม่มีอะไรสิ้นเชิง ผิดกับคำว่า อุกฺเขทะ หรือ นัตถิกะ ซึ่งเป็นคำปฏิเสธเด็ดขาด

“ศูนยตา” หมายถึง ความไม่มีสวลักษณะหรือสภาวะ เท่านั้น คือ ไม่มีสิ่งใดในโลกที่จะเป็นอยู่ด้วยตัวมันเองโดยไม่มีความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ อีก นิกายศูนยวาทเห็นว่า ทุกสิ่งเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันหมด เพราะเหตุนี้ปฏิจจสมุปบาทธรรมอันใด ศูนยตาก็อันนั้น ศูนยตาอันใด มัชฌิมาปฏิปทาทั้งอันนั้น ท่านนาการชุนได้ยกพุทธภาษิตในสังยุตตนิกายมาอ้างว่า “ดูก่อนจัก जानะ เมื่อพิจารณาโลกโดยสายดับแล้ว ความยึดถือในอดีตตกก็หมดไป เมื่อพิจารณาโลกในสายเกิดแล้ว ความยึดถือในอนาคตก็หมดไป ตถาคคดีย่อมแสดงธรรมเป็นท่ามกลาง ไม่ติดตัวในส่วนสุดทั้งสองข้างนั้น เป็นการยากที่จะปฏิเสธว่า โลกไม่เป็นทั้งสัดและอสัดนั้น มีข้อเปรียบเทียบที่เห็นได้ง่าย คือ ความยาวกับความสั้น ในความรู้สึกของสามัญชน ย่อมถือว่า สภาวะความยาวมีอยู่จริง ๆ สภาวะความสั้นก็มีอยู่จริง แต่ข้อเท็จจริงนั้นที่เรารู้ว่ายาวก็เพราะเรารู้ว่าสั้นมาเป็นเครื่องเทียบ เช่นเดียวกับที่เรารู้ว่าสั้น ก็เพราะอาศัยความยาวเป็นเครื่องเทียบ เมื่อเป็นเช่นนี้ ยาวกับสั้นมิได้เพราะเปรียบเทียบกันด้านความสัมพันธ์ ถ้าปราศจากความสัมพันธ์แล้ว ยาวสั้นก็หาไม่มี นั่นคือ สวลักษณะของความยาวนั้นไม่มีของความสั้นก็ไม่มี เมื่อสวลักษณะไม่มีเช่นนี้จึงเรียกว่า “ศูนยตา”^{๑๘} อย่างไรก็ตาม เมื่อว่าโดยปรมาตถ์แล้ว แม้แต่ศูนยตาเองก็ไม่มี ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นศูนยตาแห่งศูนยตา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า แม้แต่ความไม่มีก็ไม่มี

^{๑๘} อภิขัย โพธิประสิทธิ์ศาสตร์. พระพุทธศาสนامหายาน. หน้า ๑๖๓.

เปรียบเทียบกับแนวคิดศูนย์ตาระหว่างมารยมิกะกับชาตร์

๘๕

เมื่อสรรพธรรมไม่มีสวลักษณะเช่นนี้ สรรพธรรมจึงเป็นปฏิจสมุปบาทธรรม
 โลกกับพระนิพพานเมื่อว่าโดยปรมัตถโวหาร ก็เป็นมายาธรรม ทั้งนี้เพราะเหตุว่า
 เมื่อโลกไม่มีสวลักษณะเปรียบเหมือนพยับแดด เหมือนฟองน้ำ ความดับไปแห่งโลก
 กล่าวคือ พระนิพพานจะมีสวลักษณะอยู่ได้อย่างไร เพราะฉะนั้นเมื่อโลกเป็นมายา
 ความดับไปแห่งความเป็นมายานั้นจึงพลอยเป็นมายาไปด้วย เพราะเนื้อแท้ไม่มีอะไรดับ
 โลกกับพระนิพพานจึงไม่ใช่หนึ่ง ไม่ใช่สอง ทั้งนี้เพราะเหตุว่าในปฏิจสมุปบาทนั้นเอง
 เมื่อพิจารณาโดยสมุทัยวารแล้ว คือ อวิชชาเกิดสังขารเกิดเป็นลำดับ สมุทัยก็เกิดขึ้น
 ในปฏิจสมุปบาทอันเดียวกันนั้น ครั้นพิจารณาตามนิโรธวารแล้ว คือ อวิชชาดับ
 สังขารดับตามลำดับไฉรั โลกนิโรธกล่าวคือ พระนิพพานย่อมอยู่ ณ ที่นี้เอง ผู้ใด
 เห็นว่า โลกกับนิพพานเป็นหนึ่ง ผู้นั้นเป็นฝ่ายข้างสัสสตทิฏฐิ ผู้ใดเห็นว่าโลกกับ
 พระนิพพานเป็นสองผู้นั้นเป็นฝ่ายนัตถิกะทิฏฐิ โดยแท้จริงพระนิพพานนั้นไม่เป็นทั้ง
 ภาวะและอภาวะ ผู้เห็นพระนิพพานเป็นภาวะ ผู้นั้นเป็นผู้ถือเอาส่วนสุดฝ่ายอดีตติดา
 ผู้เห็นนิพพานเป็นอภาวะ ผู้นั้นถือเอาส่วนสุดฝ่ายนัตถิกติดา โดยความจริงแล้ว นิพพาน
 พ้นจากความมีความเป็น ความไม่มี ซึ่งนี้เป็นวาทะของนาคารชุน^{๑๔}

มีผู้กล่าวแย้งท่านนาคารชุนว่า “ถ้าเช่นนั้นทิฏฐิของท่านก็เป็นอุจเฉทะ พระ
 พุทธองค์จะสอนให้บุคคลเจริญมรรคผลไปทำไม ในเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างว่างเปล่าเช่นนั้น
 วาทะของท่านเป็นนัตถิกะ ทำลายกุศลทั้งปวง”

ท่านนาคารชุนได้ตอบว่า วาทะของท่านแบ่งเป็น ๒ นัย คือ โดยโลกิยนัย
 เรากล่าวว่า ธรรมทั้งปวงมีอยู่อย่างมายา เช่นเดียวกับความฝัน เราไม่ได้ปฏิเสธ
 เหตุการณ์ในความฝันว่าเป็นของไม่มีอยู่ เรากล่าวว่า ความฝันมีอยู่แต่มีอย่างไม่จริง
 เราได้รับสมมติบัญญัติตามโลกโวหาร ไม่ได้ปฏิเสธกรรมกิริยา เหมือนกับเราไม่ได้
 ปฏิเสธความฝันว่าไม่มี แต่เมื่อว่าโดยปรมัตถ์ สิ่งทั้งปวงเป็นศูนย์ตาเหมือนเรากล่าวว่า

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๖๓-๑๖๔.

ความฝันไม่ใช่ของจริง เราจึงไม่ใช่พวกนัตถิกะ ตรงกันข้ามพวกท่านนั้นแหละกลับจะเป็นฝ่ายปฏิเสธบุญกรรมกิริยาเสียเอง เพราะพวกท่านยึดถือว่า สิ่งทั้งปวงมีสวลักษณะ เมื่อเป็นเช่นนี้คนทำบาปก็ต้องทำบาปวันยังค่ำไม่มีทางกลับตัวเป็นคนดีได้ เพราะคนทำบาปมีสวลักษณะ การทำก็มีสวลักษณะ ขาปก็มีสวลักษณะ สิ่งใดเป็นสวลักษณะ สิ่งนั้นเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เป็นอยู่ด้วยตัวมันเอง ไม่อาศัยสิ่งอื่น เพราะฉะนั้นฝ่ายท่านจึงปฏิเสธบุญกรรมกิริยา ฝ่ายเราถือว่า สวลักษณะไม่มีเป็นศูนย์ตา คนชั่วจึงกลายเป็นคนดีได้ บุณชนจึงเป็นพระอรหันต์ได้ เด็กจึงเติบโตเป็นผู้ใหญ่ได้ ถ้าถืออย่างมดีของท่าน เด็กต้องเป็นเด็กตลอดไป ถ้าเด็กเปลี่ยนเป็นผู้ใหญ่ ย่อมแสดงว่าเด็กคนนั้นไม่มีสวลักษณะเป็นศูนย์ตา เพราะฉะนั้น เราจึงกล่าวว่า เพราะมีศูนย์ตานี้เองอุบัติกาลของโลกจึงได้เป็นไปตามระเบียบ ท่านนาคราชขุน ย้ำว่า บุคคลใดที่จะมีทศนะในเรื่องศูนย์ตา บุคคลนั้นจะต้องมีศีล สมาธิ เป็นปัทมฐาน ถ้าปราศจากศีลแล้วรวมถึงปราศจากสมาธิแล้วทศนะของผู้นั้นก็เป็นมิจฉาทิฎฐิ

สรุปว่า “ศูนย์ตา” ตามทศนะของท่านนาคราชขุนมี ๒ นัย คือ

๑. ได้แก่ **สวภาวะศูนย์ตา** แปลว่า ความว่างจากสวภาวะ หรือ ลักษณะแท้ของมัน หมายถึง สิ่งที่ปรากฏทั้งหลายในโลกนี้ซึ่งไม่มีลักษณะแท้ขั้นปรมาตม์ เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยอาศัยเหตุปัจจัย(ตรงกับความหมายของคำว่า อนัตตา ในสายบาลี)

๒. ได้แก่ **ความแท้จริง*** ซึ่งอยู่เหนือความต่างทั้งหลาย อยู่เหนือ พุทธิปัญญา หรือ ปัญญาชั้นเหตุผล (หมายถึงนิพพานซึ่งไม่อาจรู้ได้ด้วยตรรกะ) ฉะนั้น ทฤษฎีใด ๆ ที่ตั้งขึ้นเพื่ออธิบายสิ่งจะอย่างนี้จึงเป็นศูนย์ตาในความหมายว่า ว่างจากความจริง คือ ไม่ถูกต้องครบถ้วน

ท่านนาคราชขุนพูดว่า คนทั้งหลายเข้าใจว่า ศูนย์ตา หมายถึง ความไม่มีอะไร แต่ความจริง ศูนย์ตานั้น ปฏิเสธทั้งหมด และ ศูนย์ตาเองก็ไม่มีทฤษฎีหนึ่งต่างหาก ถ้าทุกสิ่งเป็นอนุนยะ มันก็เป็นอิสระแก่กันและกัน เมื่อเป็นอิสระแก่กัน

* หมายถึง ศูนย์ตา, อนัตตา หรือ พระนิรวาณ(พระนิพพาน) ซึ่งเป็นความจริงสูงสุดตามหลักพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายาน.

เปรียบเทียบแนวคิดศูนยตาระหว่างมหายิมะกับชาดร์

๘๓

ก็ต้องเป็นภาวะสมบูรณ์ เมื่อเป็นภาวะสมบูรณ์ก็ต้องไม่มีการทำลาย เมื่อไม่มีการทำลาย ก็ย่อมไม่มีสังสาร ไม่มีนิพพาน ไม่มีอริสัจจ ไม่มีสังข ไม่มีศาสนา ไม่มีพระพุทธเจ้า ถ้าทุกอย่างเป็นจริง จะเป็นสิ่งถาวรคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง และถ้าเป็นเช่นนั้นก็คงไม่มีโลก

ท่านได้กล่าวอีกว่า ถ้าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นศูนยะในความหมายปฏิเสธโดยสิ้นเชิง โลกก็ไม่มีแม้ปรากฏการณ์ก็ไม่มี จะเป็นเช่นหนวดเต่าและเขากระต่าย ฉะนั้น ศูนยะในความหมายปฏิเสธโดยสิ้นเชิงจึงเป็นไปไม่ได้ มหายิมะ ถือว่า ศูนยตา มีความหมาย ๒ อย่าง คือ เรารู้ว่า ปรากฏการณ์เป็นเพียงสมมติ จึงไม่เที่ยงแท้ คือ ไม่สมบูรณ์ในตัวเอง และ เรารู้ว่าความจริงแท้เป็นภาวะสมบูรณ์เป็นหนึ่งไม่มีสอง

วิธีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงศูนยตา

มหายิมะแสดงหลักจริยศาสตร์หรือหลักธรรมปฏิบัติเพื่อบรรลุนิพพาน ซึ่งเป็นความจริงขั้นสูงสุดไว้ ๖ ประการ เรียกว่า บารมี ๖ ของพระโพธิสัตว์ คือ^{๒๐}

๑. ทาน แปลว่า การให้ มีทั้งวัตถุทาน คือ การให้วัตถุภายนอกและอภัยทาน คือ การให้อภัย ซึ่งกินความถึงเมตตา และ มุทิตาธรรมด้วย

๒. ศีล คือ ความประพฤติดี ละชั่วให้หมด โดยมุ่งผล คือ ไปเกิดภพใหม่ที่ดี เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป

๓. ขันติ คือ ความอดทนไม่ให้มีโทสะเกิดขึ้น ผู้บำเพ็ญบารมีทั้งสามประการนี้ให้บริบูรณ์ จะบรรลุบุญสัมภาระ คือ การสั่งสมบุญ

๔. วิริยะ คือ ความเพียร ความพยายาม เป็นคุณธรรมขั้นต้นสำหรับผู้บำเพ็ญความดีที่สูง ๆ ขึ้นไปอีก ความหมายของวิริยะรวมไปถึงการละความอ่อนแอ ความเกียจคร้าน ไม่มัวหลงติดอยู่กับความสนุก เพลิดเพลินชั่วเล่นและการทำใจให้เข้มแข็งกล้าหาญ

^{๒๐} อติศกดิ์ ทองบุญ. ปรัชญาอินเดีย. หน้า ๑๕๐-๑๕๑.

๕. **ธฺยาน หรือ สมาธิ** คือ การฝึกจิตให้ตั้งมั่นแน่วแน่ในอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่ง เพื่อให้เกิดปัญญาอันบริสุทธิ์สำหรับทำลายอัสสมมติและปรสมมติเข้าสู่ความเหมือนหรือสมัตรา กล่าวโดยสรุป คือ เพื่อทำลายโมหะซึ่งออกมาในรูปของอหังการ และ มมังการ

๖. **ปัญญา** คือ ความรู้อันบริสุทธิ์เกิดจากสมาธิ ปัญญามีอยู่ ๒ อย่างคือ

๑. **เหตุภูตะ** คือ ปัญญาที่เป็นเหตุให้บรรลุดิหมุคตจรีด

๒. **ผลภูตะ** คือ ปัญญาที่เป็นเหตุให้บรรลุโพธิสัตว์ภูมิ และ เมื่อนำเพ็ญไปก็บรรลุดังพุทธภูมิในที่สุด

ในฝ่ายมหายาน ถือว่า บารมี ๖ นี้ทำให้ละอกุศลมูลได้ คือ ทานกับศีล ละโลภะ ขันติกับวิริยะละโทสะ และธฺยานกับปัญญาละโมหะมูลได้

เปรียบเทียบแนวคิดศูนยดาระหว่างมายมิกะกับชาตร์

๘๕

๑. ปรัชญาเอกซิสเตนเซียลลิสม์และแนวคิดศูนยดา ของฌอง-ปอล ชาตร์

ประวัติ

ฌอง-ปอล ชาตร์ เป็นนักปรัชญาผู้ไม่นับถือศาสนาใด ๆ เลย เป็นผู้เผยแพร่หรือทำให้ปรัชญาลัทธิเอกซิสเตนเซียลลิสม์(Existentialism)เป็นที่รู้จักแพร่หลายทั่วโลก

ฌอง-ปอล ชาตร์(Jean-Paul Sartre) เกิดที่กรุงปารีสประเทศฝรั่งเศส ในวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๔๘ (ค.ศ.๑๙๐๕)^{๒๑} ถึงแก่กรรมในปี พ.ศ.๒๕๒๓^{๒๒} ชาตร์จบปริญญาเอกทางด้านปรัชญา โดยที่ชาตร์มีความชื่นชมในผลงานของฮูสเซอร์ล(Husserl)เป็นพิเศษ เพราะสอนให้ศึกษารูปรธรรมเท่าที่ปรากฏ^{๒๓} เป็นศาสตราจารย์สอนปรัชญา เป็นนักคิดนักเขียน มีผลงานเขียนหลายด้านทั้งนวนิยาย บทละคร เรื่องสั้นและปรัชญาเป็นผู้ที่ให้ชื่อเอกซิสเตนเซียลลิสม์ แม้ลัทธิปรัชญาที่เราจะพูดถึงกันนี้ ซึ่งแต่ก่อนนั้นปรัชญานี้เป็นเพียง Movement หรือ ขบวนการหนึ่งที่มีคนคิดคล้าย ๆ กัน แต่ยังไม่มียี่ห้อที่แน่นอนไม่มีใครเขายอมรับชื่อเป็นมาตรฐาน และไม่น่าเชื่อว่าจะมีอิทธิพลต่อแนวคิดทางสังคมได้ สุดท้ายก็เป็นที่ยอมรับอย่างน่าทึ่ง

ในด้านการเมืองแล้วเขาไม่เคยสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดเลยและได้วางตนเป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิทุนนิยมและลัทธิเผด็จการทุกรูปแบบ^{๒๔} และได้รับการเสนอชื่อให้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๗^{๒๕}

^{๒๑} กิรติ บุญเจือ. ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๗๘.

^{๒๒} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาส-ชาตร์.

พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๓๖.), หน้า ๓.

^{๒๓} กิรติ บุญเจือ. ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม. หน้า ๗๙.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๘๑.

^{๒๕} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาส-ชาตร์. หน้า ๔.

ปรัชญาเอกซิสเตนเชียลลิสม์จัดอยู่ในประเภทลัทธิอัตถิภาวะแบบบอเทวะและสำหรับวิธีการนำเสนอปรัชญาของชาตรึ้นเขาได้เขียนหนังสือและบทความทางปรัชญาตามกระแสแห่งความบันเทิงใจ^{๒๖}

และพยายามเสนอความเป็นตัวของตัวเองให้มากที่สุดต่อสายตาสังคมโลกที่เด่นและเห็นเป็นประหนึ่งเอกลักษณ์ของชาตรึ้นคือการที่เขากระตุ้นให้มนุษย์เป็นตัวของตัวเอง โดยให้ตระหนักสำนึกไว้ในเสรีภาพของตน

ธรรมชาติชีวิตของชาตรึ้น

ชาตรึ้นมองว่าโลกนี้มีภาวะ(Being) หรือมีสิ่งที่มีอยู่ ๒ สิ่งด้วยกัน สิ่งหนึ่งก็คือ Being in itself (ภาวะในตัวเอง) อีกสิ่งหนึ่ง คือ วัตถุสิ่งของต่าง ๆ Being for itself (ภาวะสำหรับตัวเอง) ถ้าพูดอย่างง่าย ๆ ภาวะในตัวเอง คือ วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่ไม่มีวิญญาณ ไม่มี consciousness หรือจิต ส่วนภาวะสำหรับตนเองก็คือจิตมนุษย์นั่นเอง รวมความว่า มนุษย์และสรรพสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์เป็นสิ่ง ๒ สิ่งที่มีอยู่ในโลก”^{๒๗} และ “ความแตกต่างระหว่างสัจสองประเภทนี้ ประเภทแรกได้แก่สิ่งต่าง ๆ ที่มีไม่มนุษย์ เป็นสิ่งสมบูรณ์ในความหมายที่ว่ามันเป็นอย่างที่เป็น พฤติกรรมหรือการเคลื่อนไหวของมันมีกฎครอบคลุมาด้วยตัวและสามารถทำนายได้ ในขณะที่สัจประเภทที่สองหรือมนุษย์มิได้มีธรรมชาติตายตัว ตัวอย่างเช่นสัจประเภทแรก มนุษย์ไม่สมบูรณ์ในแง่ที่มนุษย์มีความขาดหาย หรือมีช่องว่าง หรือมนุษย์มิได้เป็นอะไรเลย กล่าวคือความสำนึกรู้ คือ ช่องว่างระหว่างความคิดกับสิ่งที่คิด”^{๒๘}

ชาตรึ้นได้อธิบายว่า วัตถุสสารนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีความคิด ไม่มีจิต(consciousness) สสารหรือวัตถุนี้มีความเต็มอยู่ในตัวเอง คือ แก้อันนี้เป็นแก้อี้อดตลอดชีวิต ไม่เคยปรารถนาที่จะเป็นนายกรัฐมนตรี จะว่าพอใจในความเป็นแก้อีกก็ได้ แต่มนุษย์มีจิต

^{๒๖} กิรติ บุญเจือ. ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม. หน้า ๘๗.

^{๒๗} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาส-ชาตรึ้น. หน้า ๑๖.

^{๒๘} เนื่องน้อย บุญเนตร. จริยศาสตร์ตะวันตก ถิ่นที่ มิลล์ สอบส รอลส์ ชาตรึ้น. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์, ๒๕๓๙.), หน้า ๒๑๔.

เปรียบเทียบแนวคิดศูนยตาระหว่างมารยัมกับชาตร์

๕๑

(consciousness) นั้นมีความพร่องหรือความว่างเปล่าเป็นลักษณะว่างเปล่าถาวร เพราะเป็นธรรมชาติของมนุษย์อย่างนั้นเองที่จะต้องว่างเปล่า (Emptiness) เพราะฉะนั้นภายในจิตของเรานั้นจึงเป็นโพรงที่เราพยายามจะหาอะไรต่อมิอะไรมาเติมให้เต็ม ความว่างนี้เป็นพลังผลักดันให้มนุษย์สร้างโครงการขึ้นมา เพื่อจะเติมอารมณ์ใส่ในจิตที่มีสภาพบกพร่อง หรือ ว่างเปล่าตลอดเวลา จะพยายามเติมให้เต็ม^{๒๙} แต่ก็ไม่สามารถเติมให้เต็มได้เลย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ามนุษย์มีความพร่อง เพราะมีความคิดต่าง ๆ ความคิดคือศักยภาพของมนุษย์และเป็นความพร่องในตัวด้วย

ความจริงของชีวิตในทัศนะของชาตร์

ชีวิตคืออะไร ? หรือความจริงของชีวิตคืออะไร ? ความจริงของชีวิตเป็นอย่างไร ? เป็นคำถามหรือปัญหาคลาสสิกในวงการปรัชญา คำถามทำนองนี้ไม่ทราบว่ามีมาตั้งแต่เมื่อไรแน่ แต่เราก็พอจะสันนิษฐานได้ว่ามันคงมีมาตั้งแต่มนุษย์เริ่มรู้จักคิดที่จะถามปัญหานั้นทีเดียว และคำตอบที่ได้ก็ต่างกันตามยุคสมัย

ชีวิตเป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ใจ น่าประหลาดใจ น่าสนใจ มันมีมนต์ขลัง มีเสน่ห์ที่ลึกลับชวนหลงใหลที่ดึงดูดให้มนุษย์มุ่งความสนใจมาที่มันและพยายามค้นคว้าหาความจริงว่ามันคืออะไร ? เป็นอย่างไร ? แต่ไม่ว่าจะอย่างไร นับแต่มนุษย์เริ่มรู้จักที่จะถามปัญหาเกี่ยวกับชีวิตจบจนกระทั่งปัจจุบัน มนุษย์ก็ยังให้คำตอบที่น่าพอใจกับตนเองไม่ได้เลยว่าชีวิตคืออะไรแน่ ? เป็นอย่างไรแน่ ? การณ์คงจะดำเนินต่อไปอย่างนี้อีกนานแสนนาน เราสามารถคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าได้เลยว่า ไม่มีใครสามารถค้นพบความจริงของชีวิตเพื่อใครได้ หมายความว่า การพบความจริงของชีวิตนั้นเป็นเรื่องที่ถ่ายทอดต่อกันไม่ได้ หรือไม่สามารถทำให้คนอื่นเข้าถึงความจริงของชีวิตได้ โดยการอธิบาย

^{๒๙} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาส-ชาตร์. หน้า ๑๗.

การเข้าถึงความจริงของชีวิตเป็นของเฉพาะตัว และคงรวมความจริงอื่น ๆ ด้วยซึ่งก็คงสอดคล้องกับหลักการของพวก “โซพิสต์” ที่ว่า

๑. ความจริงไม่มี
๒. ถึงแม้มีก็รู้ไม่ได้
๓. ถึงรู้ได้ก็อธิบายให้คนอื่นเข้าใจไม่ได้^{๓๐}

หลักการของพวก “โซพิสต์” คงไม่ถึงกับปฏิเสธการพยายามเข้าถึงความจริงเสียเลยทีเดียว และคงไม่ใช่อ้างหลักการนี้มาเพื่อที่จะใช้เป็นเหตุผลในการประพุดติเหลวไหลไร้สาระ หลักการดังกล่าวคงเพียงต้องการบอกกับคนทั่วไปโดยเฉพาะผู้ที่ยกย่องตัวเองเป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลายว่า อย่าได้มัวเมาลุ่มหลงในวิชาการมากนัก อย่าได้ฝักใฝ่ในการครุ่นคิดเรื่องไกลตัวมากนัก อย่าได้เอาแต่มุ่งมองออกไปภายนอกตัวนัก

ว่าไปแล้วหลักการของพวก “โซพิสต์” ดังกล่าวก็คงมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนหันมาศึกษาความจริงของชีวิตจากชีวิต มีชีวิตอยู่กับปัจจุบันที่ปรากฏให้เห็น ไม่ต้องคิดอะไรให้ยุ่งยากซับซ้อนมากมาย ซึ่งทำให้เกิดความทุกข์ใจไปเปล่าๆ พวก “โซพิสต์” ประกาศว่า “คนเป็นมาตรวัดสรรพสิ่ง (Man is measure of all things)” นี่แสดงให้เห็นถึงภาวะของ “ความเอียน” ต่อวิธีการศึกษาหาความจริงของอภิปรัชญา และแสดงให้เห็น “ท่าที” ที่ปฏิเสธวิธีการแบบอภิปรัชญาอย่างชัดเจน

จะเป็นเรื่องบังเอิญหรือเป็นไปตามธรรมดาของพัฒนาการทางปรัชญาก็ไม่อาจจะสรุปได้ ที่ภาวะ “ความเอียน” ต่อวิธีอภิปรัชญา และ “ท่าที” ที่ปฏิเสธวิธีการอภิปรัชญาได้มาซ้ำรอยเดิมอีกครั้ง

^{๓๐} ธนู แก้วโอภาส. ปรัชญาศาสนา ตะวันออก-ตะวันตก. (กรุงเทพฯ : สากลการศึกษา, ๒๕๒๑), หน้า ๒๖๕.

เปรียบเทียบแนวคิดศูนย์ดาระหว่างมารยัมกับชาตรี

๕๓

ในยุคปัจจุบันอันเป็นที่มาของขบวนการ “อรรถิภาวนิยม”^{*} ที่มีจุดเริ่มต้นจาก คีร์เคการ์ด สตูเดกเกอร์ และชาตรีในที่สุด^{๓๑}

ทัศนะเกี่ยวกับความจริงของชีวิตของชาตรี ซึ่งเป็นนักปรัชญาลัทธิอรรถิภาวนิยม ที่เราจะพูดถึงกันนี้ก็เกิดจากการศึกษาความจริงของชีวิตด้วย “ภาวะ” และ “ท่าที” ดังกล่าวแล้ว โดยชาตรีหันมาศึกษาความจริงของชีวิตด้วยวิธีการแนวใหม่ ที่ชาตรีเรียกว่า “การพรรณนาเชิงปรากฏการณ์” (Phenomenological Description) ซึ่งว่ากันว่าวิธีการดังกล่าวเป็นการผสมผสานกันระหว่าง “จิตวิทยาเชิงพรรณนา” (Descriptive Psychology) ของเบรันทาโน กับ “ปรากฏการณ์วิทยา” (Phenomenology) ของฮูสเซอร์ล^{๓๒}

ดังนั้นขอให้เราตระหนักไว้ในเบื้องต้นก่อนว่า เรื่องที่จะพูดถึงต่อไปนี้เป็นทัศนะเกี่ยวกับชีวิตของคนที่ยพยายามเข้าถึงความจริงของชีวิตคนหนึ่งเท่านั้น อาจจะไม่ใช่ว่าความจริงของชีวิตที่แท้จริง ความจริงของชีวิตที่แท้จริงนั้น เรายังไม่รู้ และจะรู้ได้ก็ต่อเมื่อเราได้ศึกษาด้วยตนเองแล้ว เข้าถึงได้ด้วยตนเองแล้วเท่านั้น

ขอเราจงตระหนักไว้อีกว่า การเข้าถึงความจริงของชีวิตแท้ ๆ กับการเข้าถึงความจริงของชีวิตในทัศนะของชาตรินั้นไม่เหมือนกัน แตกต่างกัน งานชิ้นนี้ทำได้ดีที่สุดก็เพียงให้ท่านทั้งหลายได้เข้าใจในความจริงของชีวิตในทัศนะของชาตรีเท่านั้น ไม่อาจจะทำให้ท่านเข้าใจความจริงของชีวิตแท้ ๆ ได้ และนี่แหละคือ “สาระสำคัญทั้งหมดของอรรถิภาวนิยม”

* (สาเหตุ ๖ ประการที่บันดาลให้เกิดขบวนการอรรถิภาวนิยม

๑. ไม่พอใจระบบปรัชญาของค่านท์
๒. ไม่พอใจปรัชญาที่เป็นระบบทั้งหมด
๓. ไม่พอใจในลัทธิปฏิบัตินิยม
๔. ไม่พอใจลัทธิจักรวาลนิยม
๕. ไม่พอใจทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์
๖. ต้องการैयाวยาภาวะทางจิตของบุคคล

^{๓๑} ดู “ขบวนการอรรถิภาวนิยม” ในกิริติ บุญเจือ. อ้างแล้ว, หน้า ๑๔-๑๘.

^{๓๒} ดู “วิธีการทางปรัชญาของชาตรี” ใน พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโด). เปรียบ

อัตถิภาวะ (Existence) และสารัตถะ (Essence)

อัตถิภาวะ คือ “ภวัญด์สำหรับตัวเอง (being-for-itself) อันได้แก่อัตถิภาวะทั้งหลาย ซึ่งมีความสำนึกและสามารถกำหนดคุณค่าให้แก่ทุกสิ่งเพื่อประโยชน์ของตัวเอง”^{๓๓}

สารัตถะ คือ สารหรือแก่นแท้หรือธรรมชาติทั้งเดิมแรกเริ่มของสรรพสิ่ง ซึ่งตามความเชื่อในระบบปรัชญาทั่วไป โดยเฉพาะที่เอนเอียงไปทางเทวนิยมเชื่อว่าเป็นต้นตอหรือแหล่งกำเนิดของสรรพสิ่ง

เนื่องจากพวกอัตถิภาวนิยมได้มีภาวะ “เอียน” และมี “ท่าที” ปฏิเสธวิธีการอภิปรัชญาทั้งหลายแล้ว หน้าที่ยังได้ปฏิเสธพระเจ้าไปอีก ก็จำเป็นอยู่เองที่จะต้องชี้แจงทำความเข้าใจต่อผู้คนที่ ถ้าไม่เชื่อต่อความเชื่อแบบเดิม ๆ ที่คนอื่น ๆ เขาเชื่อกันอยู่แล้ว ตนเองมีความเชื่อแบบใหม่ว่าอย่างไร ชาตรีบอกว่า “ถ้าพระเจ้าไม่มีอยู่จริงแล้วละก็ อย่างน้อยที่สุดก็มีสัจ (being) อย่างหนึ่ง ซึ่งความมีอยู่ของมันมีมาก่อนสารัตถะของมัน สัจซึ่งมีอยู่ก่อน ก่อนที่จะใช้โน้ตทัศน์ใด ๆ นิยามมันได้ และสัจดังกล่าวก็คือมนุษย์”^{๓๔}

“การพูดว่า อัตถิภาวะมีมาก่อนสารัตถะในที่นี้หมายความว่าอย่างไร ? มันหมายความว่า แรกทีเดียว มนุษย์มีอยู่ เกิดขึ้น ปรากฏในภาพ และต้องหลังจากนั้นเท่านั้นมนุษย์จึงนิยามตัวเอง การที่มนุษย์ไม่อาจนิยามได้ดังที่พวกอัตถิภาวนิยมเข้าใจ ก็เพราะเริ่มแรกนั้นมนุษย์ไม่ใช่อะไรเลย และต้องหลังจากนั้นเท่านั้นเขาถึงจะเป็นอะไรได้ และตัวเขาเองนั้นแหละที่จะทำให้ตัวเองเป็นสิ่งที่เขาจะเป็น เหตุนี้จึงไม่มีธรรมชาติของมนุษย์”^{๓๕}

^{๓๓} กิรติ บุญเจือ. ปรัชญาอัตถิภาวนิยม, หน้า ๙๖.

^{๓๔} ตอนนีชาตรี ให้อัตถิภาวะหมายถึงเฉพาะมนุษย์หรือความจริงคือจิตของมนุษย์เท่านั้น แต่ตอนหลังที่จะพูดถึงประเภทของสัจ เขาหมายรวมถึงวัตถุอื่น ๆ ทั้งหมดด้วย แต่ถึงอย่างไรก็เป็นอัตถิภาวะที่ต่างกันอยู่ ดังจะพูดถึงต่อไป.

^{๓๕} Sartre J-P., Existentialism and Humanism, trans., Philip Mairet, pp. ๒๗-๒๘, อ้างใน เนื่องน้อย บุญยเนตร. จริยศาสตร์ตะวันตก ด้านท์ มิลล์ ฮอบส์ รอสส์ ชาตรี. (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๑๒.

เปรียบเทียบแนวคิดศูนย์ตาระหว่างมารยาธมิกะกับชาตร์

๕๕

ถ้าอย่างนั้นอัตถิภาวะก็ไม่ใช่อะไรเลย ไม่เป็นอะไรเลย ในความหมายที่เราเข้าใจ เป็นเพียงภาวะอย่างหนึ่งซึ่งบอกไม่ได้อธิบายไม่ได้ว่าคืออะไร เป็นความว่างที่พร้อมจะเป็นอะไรก็ได้ และดูเหมือนจะมีความต้องการจะเป็นอยู่ด้วย

มนุษย์ไม่ได้ถูกสร้างโดยสิ่งใด หากแต่เป็นภาวะที่มีอยู่แต่เดิม มีอยู่อย่างไม่เป็นอะไร คำว่ามนุษย์ในที่นี้คงหมายถึงภาวะของความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ตัวตน หรือรูปร่างของมนุษย์ ตัวตนหรือรูปร่างของมนุษย์นั้นเป็น “ภาวะในตัวเอง” แต่ภาวะความเป็นมนุษย์นั้น เป็น “ภาวะสำหรับตัวเอง”

ที่เรารู้สึกเจ็บสมอง และปวดขมับเวลาพิจารณาปรัชญาของชาตร์ ก็เพราะว่าเรามักจะยึดมั่นกับคำว่ามนุษย์ในฐานะสิ่งมีชีวิตสิ่งหนึ่ง มีรูปร่าง มีตัวตน ประกอบด้วยกายกับจิต และข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ยังบอกอีกว่ามนุษย์นั้นวิวัฒนาการมาจากสสาร แต่ชาตร์กลับมามบอกเราว่า มนุษย์ในที่นี้คือจิตเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับสิ่งอื่น ๆ

คำว่ามนุษย์ในความหมายของชาตร์นั้นเป็นการพูดถึงภาวะหรือที่เขาใช้ศัพท์ว่า “อัตถิภาวะ” คือภาวะของความเป็นมนุษย์ ภาวะที่ทำให้เป็นมนุษย์ ภาวะที่มีอยู่ก่อนความเป็นมนุษย์อย่างที่เราเข้าใจและมีอยู่ในสมองของเราขณะนี้

ชาตร์บอกว่า ภาวะเช่นนั้นมันมีอยู่ก่อนสาร์ตละ คือมีอยู่ก่อนความเป็นมนุษย์ที่เราคุ้นเคยกัน ความเป็นมนุษย์ที่เรารู้จักคุ้นเคยกันและมีอยู่ในสมองขณะนี้ เป็นเพียงความเป็นมนุษย์ระดับสาร์ตละในความหมายของชาตร์เท่านั้นเอง ยังไม่ใช่ระดับอัตถิภาวะในความหมายของชาตร์

ในขณะที่บรรดานักปรัชญาทั้งหลายตลอดถึงปราชญ์ในสาขาอื่น ๆ ยังถกเถียงกันไม่จบ ยังไม่ได้ข้อสรุปที่น่าพอใจว่า สรรพสิ่งมีต้นตอมาจากอะไร ? เกิดมาได้อย่างไร ? ชาตร์กลับโยนข้อสรุปลงมากลางวงสนทนาว่า สิ่งอื่น ๆ จะเกิดมาจากอะไร ? อย่างไร ? นั้นเราไม่รู้ เรารู้แต่ว่า มนุษย์นั้นเกิดมาจากอัตถิภาวะ โดยไม่มีใครสร้าง ไม่มีใครบงการ ไม่มีใครกำหนด มนุษย์นั้นแหละสร้างตัวเอง บงการตัวเอง กำหนดตัวเอง หลังจากประกาศอย่างนั้นแล้วก็ผลุนผลันออกจากวงสนทนาไม่หันหลังกลับมาอีกเลย แต่ได้ไปตั้งวงสนทนาใหม่ขึ้นอีกวงหนึ่ง

เราก็ยังคงต้องถกเถียงกันต่อไปว่า สรรพสิ่งมีต้นตอมาจากอะไร ? เกิดมาอย่างไร ? แน่นอนมันรวมเอาความเป็นมนุษย์ในฐานะสิ่งมีชีวิตสิ่งหนึ่งเข้าไปด้วย อรรถิภาวนิยามของชาตริ์ อาจจะไม่ได้อธิบายหรืออธิบายได้อย่างใดเลย มันอาจจะ เป็นเพียงการเปลี่ยนหัวข้อสนทนาใหม่ เปลี่ยนกระบวนการทรรศน์ใหม่ เปลี่ยนแนวทางใหม่ เปลี่ยนวิธีการศึกษาใหม่เท่านั้น คือเปลี่ยนจากการหมกมุ่นครุ่นคิดในเชิงอภิปรัชญา มาสู่การพิจารณาจากความเป็นมนุษย์เท่าที่ปรากฏอยู่

นั่นแหละคือหลักการพื้นฐานอันสำคัญและจำเป็นของ “อรรถิภาวนิยาม” ที่ สามารถสืบสาวไปได้ถึงแนวคิดของพวก “ปรากฏการณ์นิยม” ที่บอกว่า “มันไม่ สำคัญดอกว่า โลกที่แท้จริงภายนอกจะเป็นอย่างไร ? ที่สำคัญคือโลกที่ปรากฏใน ความคิดหรือในสำนึกของเราเป็นอย่างไร?”^{๓๖}

ประเภทของสัทธิหรือภาวะ

ชาตริ์ แบ่งแยกสิ่งที่มีอยู่หรืออรรถิภาวะออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ภาวะในตัวเอง (being-in-itself) ซึ่งชาตริ์หมายถึง วัตถุทั้งหลายทั้งปวง ที่ไม่มีความสำนึกใด ๆ แน่นอนมันรวมถึงตัวมนุษย์ที่เป็นส่วนเนื้อหนังร่างกาย (จะรวม จิตมนุษย์หลังจากได้รับนิยามแล้วด้วยหรือไม่ ชาตริ์ไม่ได้ให้ความกระจ่างไว้) ภาวะใน ตัวเองที่ว่านี้ เป็นสิ่งสมบูรณ์ในตัวมันเอง คือเป็นอย่งที่เป็นอยู่อย่างนั้น พฤติกรรม หรือการเคลื่อนไหวต่าง ๆ มีกฎเกณฑ์ครอบคลุมแน่นอนตายตัว

ถ้าพูดตามหลักพระพุทธศาสนาือนิยาม ๕ แล้ว สัทธิหรือภาวะในตัวเองนี้ ก็คือสัทธิหรือภาวะที่อยู่ภายใต้กฎของ ๔ นิยาม คือ อุดุนิยาม พิชนิยาม กรรมนิยาม และธรรมนิยาม ไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎของจิตนิยาม เพราะไม่มีจิต หรือไม่เป็นจิตนั่นเอง

^{๓๖} เนื่องน้อย บุญเนตร. จริยศาสตร์ตะวันตก ถิ่นท์ มิลล์ ฮอบส์ รอสส์ ชาตริ์. หน้า ๒๑๘.

เปรียบเทียบแนวคิดศูนยดาระหว่างมารยมิกะกับชาตร์

๕๗

๒. ภาวะสำหรับตัวเอง (being-for-itself) ชาตร์หมายถึงเฉพาะมนุษย์เท่านั้น และมนุษย์ในที่นี้ก็จำกัดอีกว่าเป็นความสำนึกเท่านั้น หรือพูดกันอย่าง ๆ ก็คือ สัตหรือ ภาวะสำหรับตัวเองนั้น คือ “จิต” ของมนุษย์นั่นเอง^{๓๗} ซึ่งเมื่อพูดโดยเอาหลักพระ พุทธศาสนา มาเทียบเคียงก็ได้แก่ส่วนที่อยู่ภายใต้กฎของจิตนิยามด้วย ซึ่งมีอยู่ เฉพาะในมนุษย์เท่านั้น

ปัญหาก็คือ ทั้ง “ภาวะในตัวเอง” ทั้ง “ภาวะสำหรับตัวเอง” ต่างก็เป็นอัตติภาวะ เหมือนกัน แต่ทำไมจึงไม่เหมือนกันทั้งหมด ทั้ง ๆ ที่เป็นอัตติภาวะเหมือนกันและ ชาตร์ก็แสดงให้เห็นเด่นชัดเพียงความแตกต่างกันระหว่างสองภาวะ* นี้ แต่ไม่ได้แสดง ว่ามันมีจุดร่วมกันตรงไหน ที่ทำให้มันเป็นอัตติภาวะเหมือนกัน^{๓๘}

คำตอบก็คงจะเป็นว่า คำว่าอัตติภาวะเหมือนกัน คือ มันเกิดมาและมีอยู่โดย ไม่มีการสร้างเหมือน ๆ กันนั่นเอง “ภาวะในตัวเอง” ก็ไม่มีใครสร้าง “ภาวะสำหรับ ตัวเอง” ก็ไม่มีใครสร้าง ต่างกันแต่เพียง “ภาวะในตัวเอง” มันเป็นของมันอยู่อย่าง นั้นภายใต้กรอบของกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติ แต่ “ภาวะสำหรับตัวเอง” สร้างตัวเอง โดยตัวเองแท้ ๆ ไม่กฎเกณฑ์แน่นอนตายตัว (ตรงนี้ชาตร์ไม่ได้ให้คำตอบที่ชัดเจนไว้ หรืออาจจะได้ให้ไว้แต่ผู้เขียนยังหาไม่พบก็ได้ ข้อความข้างต้นเป็นความเห็นของผู้ เขียนเอง)^{๓๙}

^{๓๗} สำหรับชาตร์ “ภาวะสำหรับตัวเอง, “ความสำนึก” [consciousness] และ “สิ่งจริงของ มนุษย์” [human reality] มีความหมายเหมือนกันและชาตร์ก็ใช้ปนกันไป ดู Phra Medhidhammaporn [Prayoon Mererk], Sartre's Existentialism and Early Buddhism, Buddhadhamma Foundation, ๑๙๙๕, p. ๔๘.

* (Sartre บอกเอาไว้ใน Imagination A Psycho logical ว่า “มีอัตติภาวะอยู่ ๒ ชนิด คือ ที่เป็นสิ่งในโลก (Thing in the world)และที่เป็นความสำนึก(Consciousness)นั่นเป็นกฎของภาววิทยา”

^{๓๘} Phra Medhidhammaporn (Prayoon Mererk), Sartre's Existentialism and Early Buddhism. P.๔๗.

^{๓๙} ดูการพูดถึงภวันต์ (being) และสิ่งที่มีอยู่ (existent) แบบกลาง ๆ ทั่ว ๆ ไป ไม่แบ่งแยก ประเภท อันอาจจะทำให้เราเห็นจุดร่วมกันของอัตติภาวะทั้งสองประเภทดังกล่าว ใน กิริติ บุญเจือ. อ้างแล้ว, หน้า ๒๑๘.

มนุษย์คือการสำนึก

อาจกล่าวได้ว่า ชาตรีได้ทิ้งกระบวนทัศน์ของอภิปรายไปแล้ว ในแง่ที่ชาตรีไม่สนใจว่ามนุษย์ที่เป็นเนื้อหนังร่างกายมีที่มาสาเหตุอย่างไร ? สนใจแต่เพียงส่วนภายในของมนุษย์คือ ส่วนที่เป็นความสำนึกหรือจิตนั่นเอง ดังนั้นมนุษย์ในความหมายของ ชาตรี ก็คือการสำนึกนั่นเอง การสำนึกก็คือมนุษย์ มนุษย์คือการสำนึก เป็นการมอง เป็นการพิจารณาอย่าง ง่าย ๆ เพียง แต่ทรงประสิทธิภาพอย่างยิ่ง พอ ๆ กับการ “มีสติอยู่กับปัจจุบัน” อันเป็นหลักการสำคัญของวิปัสสนาในพระพุทธศาสนา นั่นทีเดียว

การสำนึกเป็นคุณสมบัติสำคัญของความเป็นมนุษย์ และเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดชะตากรรมของมนุษย์แต่ละคนบนโลกใบนี้ การสำนึก ตัวนี้จะเป็นตัวทำให้มนุษย์รับรู้และตีค่า ความขาดหาย ความบกพร่อง หรือช่องว่างต่าง ๆ ของตน จะโดยมีอยู่จริง ๆ หรือเป็นการแสดงออกถึงความไม่อิม ไม่เต็ม ไม่พอใจ เมื่อสำนึกได้ว่ามีความขาดหาย ความบกพร่องหรือช่องว่าง ก็จะนำไปสู่การปฏิเสธคือการแสดงความไม่พอใจภาวะที่ว่่านั้น พร้อมไปกับการคาดหวัง คิดฝัน วางแผน จินตนาการถึงภาวะที่ตรงข้ามจากนี้ คือภาวะของความมี ความสมบูรณ์ และความเต็มเต็ม

ในทัศนะของชาตรี นั่นคือกระบวนกรวิวัฒนาการของมนุษย์ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นมนุษย์ที่เกิดมาโดยตัวเอง และเพื่อตัวเอง ไม่ใช่โดยใครหรืออะไร ไม่ใช่เพื่อใครหรืออะไรอื่น กระบวนกรดังกล่าวนี้แสดงถึงเสรีภาพของมนุษย์ดังจะกล่าวถึงต่อไปข้างหน้า

ที่บอกว่ามนุษย์คือการสำนึก เราอาจจะพูดใหม่ได้อีกว่ามนุษย์คือความไม่พอ ไม่อิม ไม่เต็ม เพราะการสำนึกของมนุษย์ ไม่ได้สำนึกเฉย ๆ แต่เป็นการสำนึกที่แฝงไว้ด้วยความไม่พอ ไม่อิม ไม่เต็ม อันนำไปสู่ความขาดหาย ความบกพร่อง หรือช่องว่าง

เปรียบเทียบแนวคิดศูนย์ดาระหว่างมาธยมิกะกับชาตร์

๕๕

มนุษย์ คือความขาดหาย, ความบกพร่อง, หรือช่องว่าง

ได้บอกไปแล้วว่ามนุษย์คือ อัดถิภาวะอย่างหนึ่ง เป็น “ภาวะสำหรับตัวเอง” ที่ไม่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ความจริงควรจะบอกว่าไม่ความอืมในตัวเอง ไม่มีความพอใจในตัวเองมากกว่าไม่เหมือนกับ “ภาวะในตัวเอง” ที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง มีความอืมในตัวเอง ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับการณ์มีความสำนึกหรือไม่นั่นเอง

เมื่อมนุษย์ไม่มีความสมบูรณ์ ไม่มีความอืม ไม่มีความพอใจในตัวเอง มนุษย์ก็ต้องมีความขาดหาย ความบกพร่องหรือช่องว่างอยู่เสมอ ความขาดหาย ความบกพร่อง หรือช่องว่างในที่นี้ก็คือความไม่สมบูรณ์อันเนื่องมาจากความไม่อืม ไม่เต็ม ไม่พอใจอันเนื่องมาจากการสำนึกอีกทีนั่นเอง ตกลงว่ามนุษย์ต้องมีการสำนึกและเมื่อมีการสำนึกก็ต้องมีความขาดหาย ความบกพร่อง หรือช่องว่างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เราไม่แน่ใจว่าความขาดหาย ความบกพร่อง หรือช่องว่างต่าง ๆ ของมนุษย์แต่ละคนนั้น ที่มันเป็นปัญหาสำหรับมนุษย์ หรือที่มันเป็นแรงกระตุ้นแรงผลักดันให้มนุษย์ต้องกระเสือกกระสนดิ้นรน เพื่อจะทำให้เกิดควมมี ความสมบูรณ์ หรือความเต็มเต็มนั้น เป็นเพราะภาวะของความขาดหาย ความบกพร่อง หรือช่องว่างเอง หรือเป็นเพราะการสำนึกและจินตนาการของมนุษย์กันแน่

ถ้าบอกว่าภาวะของความขาดหาย ความบกพร่อง หรือช่องว่างเป็นตัวกระตุ้นเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์กระเสือกกระสนดิ้นรน ก็ต้องถามว่าทำไมมนุษย์จึงมีความขาดหาย ความบกพร่อง หรือช่องว่างอีก

ชาตร์บอกว่า เพราะการสำนึกต่างหากจึงทำให้เกิดภาวะของความขาดหาย ความบกพร่อง หรือช่องว่าง ที่ “ภาวะในตัวเอง” มันไม่มีความขาดหาย ความบกพร่อง หรือช่องว่าง นั่นเป็นเพราะมันไม่มีความสำนึก ไม่ใช่เพราะว่ามันไม่มีความขาดหาย ความบกพร่อง หรือช่องว่างอยู่ มันอาจจะม่ แต่มันไม่มีการสำนึก ก็เลยเหมือนไม่มี แต่มนุษย์เป็น “ภาวะสำหรับตัวเอง” ที่มีการสำนึก ก็เลยมีความขาดหาย ความบกพร่อง หรือช่องว่าง แม้จริง ๆ แล้ว อาจจะไม่มี แต่เพราะมีการสำนึก

๑๐๐

มหาบัณฑิตสัมมนา

ก็เลยเหมือนมี “มนุษย์เป็นความปรารถนาที่ไร้ความสำเร็จ (Man is a useless passion)”^{๔๐} ด้วยประการฉะนี้

กล่าวอีกนัยหนึ่ง มนุษย์คือผู้ไร้ความสำเร็จในสิ่งที่ตนปรารถนา เพราะจะต้องปรารถนา และคิดอารมณ์ต่าง ๆ อยู่ร่ำไป ไม่รู้จักพอ อันเป็นธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ โดยอาจจะมึนมนุษย์ที่พยายามหลอกตนว่า สามารถเติมเต็มได้ในสิ่งที่ไม่มีความเป็นไปได้

มนุษย์ คือ พลังในการปฏิเสธและอิสรภาพในการเลือก

เพราะการสำนึกถึงที่แฝงไว้ด้วยความไม่พอ ไม่อึด ไม่เต็ม ทำให้มนุษย์เกิดภาวะความขาดหาย ความบกพร่อง หรือช่องว่างขึ้นดังกล่าวไปแล้ว

เมื่อเกิดภาวะความขาดหาย ความบกพร่อง หรือช่องว่างขึ้น มนุษย์ก็จะพยายามกระเสือกกระสนดิ้นรนเพื่อจะทำให้เกิดภาวะตรงข้ามกับภาวะที่ตนเองสำนึกถึง ซึ่งก็คือการพยายามกระเสือกกระสนดิ้นรนเพื่อให้เกิดภาวะของความเกิดมี ความสมบูรณ์ หรือความเติมเต็มขึ้นนั่นเอง

ภาวะที่กระเสือกกระสนดิ้นรนดังกล่าว ชาตีย์ เรียกว่า “พลังในการปฏิเสธ” [Power of Negation] พร้อม ๆ กับการกระเสือกกระสนดิ้นรนดังกล่าวแสดงถึงพลังในการปฏิเสธ มันก็แสดงให้เห็นถึง “อิสรภาพ เสรีภาพ” หรือความสามารถในการที่จะเลือกด้วย แสดงถึงความเป็นใหญ่ แสดงถึงความเป็นเจ้าของชีวิต แสดงถึงความเป็นผู้กำหนดชะตากรรมตนเอง “มนุษย์ถูกสาปให้มีเสรีภาพ (Man is condemned to be free)”^{๔๑}

แต่ในอีกด้านหนึ่ง มันก็แสดงให้เห็นถึงความไม่มีอิสรภาพในตัวเองของมนุษย์ แสดงถึงการถูกกำหนดของมนุษย์ แสดงถึงการถูกครอบงำบางการของมนุษย์ มนุษย์ตกเป็นทาสของการสำนึกถึงที่แฝงไว้ด้วยความไม่อึด ไม่เต็ม และไม่พอของตนเอง

^{๔๐} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาส-ชาตีย์, หน้า ๑๘-๑๙.

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑.

เปรียบเทียบแนวคิดศูนยดาระหว่างมารยมิกะกับชาตร์

๑๐๑

มนุษย์มีพลังในการปฏิเสธภาวะความขาดหาย ความบกพร่อง หรือช่องว่าง แต่มนุษย์ไม่มีพลังในการปฏิเสธการสำนึกถึงที่แฝงไว้ด้วยความไม่พอ ไม่อิม และไม่เต็มของตนเอง และชาตร์เองก็ไม่ได้สนใจในประเด็นนี้ ดังนั้นชาตร์จึงเพียงแต่บอกให้ปฏิเสธและตัดสินใจเลือกอย่างมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในสิ่งที่สำนึกถึงเท่านั้น

มนุษย์มีอิสรภาพและเสรีภาพในการเลือกที่จะทำให้เกิดภาวะที่ตรงข้ามกับภาวะที่ตนได้ปฏิเสธไปกล่าวคือมีอิสรภาพเสรีภาพในการทำให้เกิดภาวะของความเกิดมีความสมบูรณ์ หรือความเต็มเต็ม แต่มนุษย์ไม่มีอิสรภาพหรือเสรีภาพที่นอกไปจากนี้ที่ตรงข้ามจากนี้ เพราะมนุษย์เป็นทาสการสำนึกถึงที่แฝงไว้ด้วยความไม่พอ ไม่อิม และไม่เต็มของตน

มนุษย์มีแนวโน้มที่จะหลอกตัวเอง

มนุษย์อาจจะมีกระบวนการในการทำความเข้าใจโลกและอยู่กับโลกอย่างที่ชาตร์ว่า คือ เริ่มจากการสำนึกถึงถึงความขาดหาย ความบกพร่อง หรือช่องว่าง แล้วปฏิเสธภาวะที่ว่่านั้น พร้อม ๆ กับคาดหวัง คิดฝัน จินตนาการ หรือวางแผนถึงภาวะที่ตรงกันข้าม

แต่มนุษย์ก็ยังเป็นมนุษย์ธรรมดาอยู่ดี กล่าวคือมนุษย์แม้จะสำนึกได้ ปฏิเสธได้ จินตนาการได้ แต่มนุษย์ก็จัดการหรือตัดสินใจเลือกอะไรได้ไม่มากนัก มนุษย์ต้องประสบกับภาวะที่แสนจะยุ่งยากเกินประมาณเช่นนี้ มนุษย์ตกอยู่ในสภาพที่ถูกบีบคั้นทางหนึ่งนั้นการสำนึกถึงบีบคั้นให้มนุษย์ต้องตัดสินใจเลือก ทางหนึ่งนั้นความอ่อนแอก็บีบคั้นให้ต้องหลีกเลี่ยงการตัดสินใจเลือก แต่สุดท้ายมนุษย์นั้นก็มิมีสภาพว่าจะเลือกหรือไม่เลือก

ชาตร์บอกว่าที่มนุษย์มีแนวโน้มจะหลอกตัวเอง ก็เพื่อจะหลีกเลี่ยงหลบหนีความรับผิดชอบของตนที่ต้องทำหน้าที่สร้างสรรค์และกำหนดชะตากรรมของตนเอง ในเมื่อไม่มีพระเจ้าหรือคุณค่าที่แน่นอนตายตัวใด ๆ หลงเหลืออยู่แล้ว

๑๐๒

มหาบัณฑิตสัมมนา

“ความทุกข์ทรมานใจหมายความว่าอย่างไร ? นักอัตถิภาวนิยมจะบอกทันทีว่ามนุษย์ทุกข์ทรมานใจ ความหมายของมันก็คือ มนุษย์ผู้สร้างตัวเอง และตระหนักรู้ว่าเขามาใช้ผู้เดียวที่เขาเลือกจะเป็น แต่เขาเป็นผู้สร้างกฎที่กำลังเลือกมนุษยชาติทั้งหมดรวมทั้งตัวเองด้วยในเวลาเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนี้เขาก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงความรู้สึกที่รับผิดชอบทั้งหมดและที่หนักหน่วงได้”^{๔๒}

“ดอสทอยอิฟสกี กล่าวว่า “ถ้าไม่มีพระเจ้าอยู่จริง อะไร ๆ ก็เป็นไปได้ทั้งนั้น” นี่เป็นจุดเริ่มต้นของอัตถิภาวนิยมเลยทีเดียว ว่าไปแล้วยอมให้ทำทุกอย่างได้ถ้าไม่มีพระเจ้า และผลที่ตามมาก็คือมนุษย์เปล่าเปลี่ยว เพราะไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอก มนุษย์ไม่มีที่พึ่งเกาะ เขาไม่อาจจะแก้ตัวได้อีก”^{๔๓}

มนุษย์ละทิ้งการสำนึกรู้ ละทิ้งพลังในการปฏิเสธ ละทิ้งอิสรภาพเสรีภาพ ละทิ้งจินตนาการ เพียงเพราะต้องการหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบจริงหรือ ?

และจริง ๆ แล้วมนุษย์ละทิ้งสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นได้หรือ ? ในเมื่อสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นก็คือตัวมนุษย์ คือความเป็นมนุษย์ หากมนุษย์ละทิ้งสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นก็แสดงว่ามนุษย์ละทิ้งความเป็นตัวเอง และทิ้งความเป็นมนุษย์อย่างนั้นหรือ ?

การเชื่อในพระเจ้าและการยึดถือในคุณค่าอื่น ๆ นอกเหนือจากตัวมนุษย์เองนั้น อาจจะได้ไม่ได้หมายถึงการละทิ้งการสำนึกรู้ ละทิ้งพลังในการปฏิเสธ ละทิ้งอิสรภาพเสรีภาพ ละทิ้งจินตนาการเสมอไป อาจจะได้ไม่ได้หมายถึงการหลีกเลี่ยงการรับผิดชอบเสมอไป

เราไม่ตั้งใจในกรณีที่มีมนุษย์ธรรมดาทั่ว ๆ ไปจะรู้สึกทรมานใจในการตัดสินใจเลือก เลยต้องพึ่งพิงพระเจ้าหรือคุณค่าตายตัวอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากอิสรภาพในการตัดสินใจเลือกของตนเอง แต่เราตั้งใจว่าทำไมนักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่ นักวิทยาศาสตร์ ผู้พลิกโฉมประวัติศาสตร์อารยธรรมของมนุษย์ก็ยังยอมจำนนต่อพระเจ้าหรือคุณค่าตายตัวอะไรบางอย่าง

^{๔๒} เมืองน้อย บุญเนตร. จริยศาสตร์ตะวันตก ล้วนที่ มิลส์ ฮอบส์ รัสส์ ชาตร์, หน้า ๒๒๒.

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๗.

เปรียบเทียบแนวคิดศูนยตาระหว่างมารยัมกับชาตร์

๑๐๓

ประเด็นการยอมรับหรือการปฏิเสธพระเจ้าและคุณค่าตายตัวยังเป็นเรื่องที่ต้องถกเถียงกันต่อไป

ความตั้งใจของชาตร์และนักอรรถิภาวนิยมทั้งหลาย คือ ต้องการให้มนุษย์ทุกคนกล้าคิด กล้าฝัน กล้าฝ่าฟัน กล้าปฏิเสธ อย่าเพิ่งเชื่ออะไรง่าย ๆ มนุษย์ไม่ควรเชื่อในพระเจ้าหรือคุณค่าตายตัวใด ๆ เพียงเพราะมีแนวโน้มว่าจะเป็นเช่นนั้นเท่านั้น

วากันให้ถึงที่สุดแล้วก็คือ ชาตร์และนักอรรถิภาวนิยมทั้งหลาย ไม่เห็นด้วยกับการยอมรับอะไรง่าย ๆ ไม่เห็นด้วยกับการเชื่ออะไรง่าย ๆ แต่ต้องการให้มนุษย์เข้าไปเผชิญ เข้าไปสัมผัส เข้าไปเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างอาจหาญ แล้วยกล้า ความผิดถูกมันไม่ได้มีอยู่หลังจากการเลือก แต่มันอยู่ที่การตัดสินใจเลือกหรือไม่ต่างหาก หากคุณตัดสินใจเลือกด้วยตัวคุณเองจริง ๆ แล้วถือว่าคุณทำถูกต้องแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากนั้น นั่นแหละอรรถิภาวนิยม

สรุปความจริงของชีวิตในทัศนะของชาตร์

สรุปแล้ว ความจริงของชีวิตมนุษย์ในทัศนะของชาตร์ ก็คือ “จิต” ของมนุษย์นั่นเองจิตของมนุษย์ที่มีความสามารถในการรับรู้หรือการสำนึกรู้ โดยที่ไม่รู้อะไรเลย มนุษย์ไม่มีความรู้ความเข้าใจอะไรเกี่ยวกับโลกและชีวิตเลย แต่กลับมามีความสามารถในการรับรู้ที่เรียกว่า การสำนึกรู้ อันได้แก่จิตนั่นเองเสียอีก การมีการสำนึกรู้โดยไม่รู้อะไรเลย ทำให้มนุษย์ยังงเป็นไก่ตาแตก รู้สึกกลัว รู้สึกหวาดหวั่น ต่อสรรพสิ่งรอบข้าง มนุษย์จึงจำเป็นต้องหาที่ยึดเหนี่ยว หาที่พึ่งพิง นั่นแหละคือที่มาของ ลัทธิศาสนา ปรัชญา ตลอดถึงวิทยาศาสตร์

มนุษย์พยายามเรื่อยมาที่จะรู้ความจริงของสรรพสิ่งที่นอกตัวออกไป เพราะมีความเชื่อพื้นฐานอยู่ว่า หากรู้จักแล้วตนจะสามารถป้องกันอันตรายอันเกิดจากสิ่งนั้น ๆ ได้ มนุษย์มองออกไปนอกตัวเอง กลัวสิ่งที่อยู่รอบข้างตัวเองจนลืมนึกถึงและนึกถึงอันตรายที่เกิดจากตัวเอง โดยเฉพาะในปัจจุบันภัยคุกคามต่อชีวิตมนุษย์นั้นไม่ได้มาจากสิ่งภายนอกเลย มันล้วนมาจากสาเหตุภายในตัวมนุษย์แทบทั้งสิ้น

ชาตฺรบอกให้มนุษย์หันหลังกลับมาสำรวจตัวเอง ศึกษาตัวเอง เรียนรู้ตัวเอง ซึ่งก็คือสำรวจจิต ศึกษาจิต เรียนรู้จิตนั่นเอง การเริ่มต้นที่ตรงนี้นับว่าถูกต้องที่สุด สำหรับกระบวนการศึกษา กระบวนการพัฒนา เพราะหากมนุษย์ไม่รู้จักตัวเองอย่าง ท่องแท้แล้ว จะไม่ยืนยันว่าความจริงอื่น ๆ เป็นความจริงได้เลย มันผิดตั้งแต่เริ่มต้นแล้ว คุณไม่สนใจแนวคิดปรัชญาของชาตฺรก็ไม่ใช่ไร แต่หากคุณมองข้ามวิธีการศึกษา ความจริงของเขาละก็ นับว่าเป็นความสูญเสียอันยิ่งใหญ่ของชีวิตเลยทีเดียว

แนวคิดเรื่องศูนยตา(Nothingness)ของฌอง-ปอล ซาทร์

พวกลัทธิอัตถิภาวนิยม ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องศูนยตาแตกต่างกันหลาย กระแส หลายมุมมอง ปรัชญาชนบนิยมมีทัศนะเกี่ยวกับศูนยตาว่า การปฏิเสธภวันต์ เป็นสิ่งตรงกันข้ามกับภวันต์ เป็นอภวันต์ เป็นสิ่งไม่มีอยู่จริงและเข้าใจไม่ได้ เพราะ เข้าใจต้องเข้าใจอะไรสักอย่าง ศูนยตาจึงเป็นการขาดความเข้าใจ ปรัชญาของเฮเกล มีทัศนะว่า สภาวะขัดแย้งของภวันต์ที่ไม่มีอะไรกำหนดเลยย่อมกลายเป็นอภวันต์ ดังนั้นภวันต์กับศูนยตา ต่างก็ว่างเปล่าในความเข้าใจด้วยกัน จึงเป็นสิ่งเดียวกันใน ความเข้าใจ ส่วนปรัชญาของไฮเด็กเกอร์ มีทัศนะว่า ศูนยตาเป็นปฏิฐานได้ในความ เข้าใจเท่านั้น^{๔๔} ศูนยตา สุนวัติตัวเอง คนเป็นภวันต์ในโลก การที่สิ่งแวดล้อมหมด ความหมายไปได้ก็เพราะธาตุแท้เป็นศูนยตา จึงสุนวัติตัวเองไป แต่ชาตฺรมีความเห็น ว่า การที่สิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐานให้มีการปฏิเสธได้ ก็เพราะไฮเด็กเกอร์คิดว่า สิ่ง แวดล้อมเป็นศูนยตา

เมื่อจิตไม่ได้เป็นอะไรสักอย่าง จิตหรือความคิด จึงสามารถที่จะปฏิเสธว่า ฉันไม่ใช่สิ่งนี้ ฉันไม่ใช่สิ่งนั้น แม้กระทั่งว่าฉันไม่มีอัตตา ไม่มีตัวตน เพราะฉะนั้น ความว่างภายในจิตใจของคนนั้น ช่วยให้คนสามารถปฏิเสธและเลือกยอมรับได้ มนุษย์ไม่มีแก่นสาร มนุษย์มีแต่ความว่างเปล่า แก่นสารของมนุษย์เกิดขึ้นทีหลังจาก

^{๔๔} กวีติ บุญเจือ. ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม. หน้า ๑๑๑.

เปรียบเทียบแนวคิดศูนยตาระหว่างมารยัมกับชาตร์

๑๐๕

ที่มนุษย์มีชีวิตอยู่ก่อนแล้ว และก่อการกระทำหรือ กิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในโลก สิ่งที่เรากระทำนั้นแหละ คือ แก่นสารของเรา เพราะฉะนั้น เราจะต้องมีอยู่ก่อนการกระทำ แล้วจึงมีแก่นสารเกิดขึ้นตามมา ความมีอยู่มาก่อนแก่นสารของมนุษย์(Existence Precedes essence)^{๔๕} การมุ่งอารมณ์หรือการคิดอารมณ์นั้น คือ ลักษณะสำคัญของจิต เพราะว่าจิตต้องคิดอารมณ์ และอารมณ์ก็ไม่ใช่สิ่งเดียวกับจิต และไม่ใช่อัตตา จิตไม่ได้คิดอัตตา^{๔๖} จิตจะมีอยู่ไม่ได้ ถ้ามันคิดเรื่องมันเอง จิตจะมีอยู่ได้ต่อเมื่อมีสิ่งที่ถูกคิด และสิ่งที่ถูกคิดจะต้องไม่เป็นอันเดียวกับจิต คือ เป็นวัตถุภายนอก เพราะฉะนั้น Intentionality (การมุ่งอารมณ์)จึงเป็นสิ่งที่โยงระหว่างจิต(Consciousness)กับวัตถุภายนอก^{๔๗}

ความคิดของชาตร์ มนุษย์คือการสำนึกรู้ ดังนั้นมนุษย์ คือ ช่องว่างและอิสรภาพ ไม่มีความสำนึกรู้ใดที่มีได้โยงกับการกระทำ การสำนึกรู้เป็นช่องว่างในแง่ที่สำนึกรู้ระดับสองแยกตัวเองออกจากสิ่งที่รู้และเติมช่องว่างดังกล่าวด้วยการปฏิเสธว่า เป็นสถานการณ์ที่จะต้องถูกทำให้แปลงตามสภาพที่เราสร้างให้แก่โลกตามความคิดของเรา สรุปได้ว่าความสำนึกรู้และอิสรภาพ ก็คือ สิ่งเดียวกัน ในแง่ที่ว่าเราเติมช่องว่าง ในชีวิตของเราด้วย การเลือกจะทำอะไร เลือกที่จะคิด จะรู้สึก จะเชื่อ หรือจะบรรยายโลกอย่างไร เราอาจจะมองโลกว่าสวยงามหรือน่าขยะแขยง ซึ่งนำไปสู่การกระทำ และวิถีการดำเนินชีวิตของเราแต่ละคนล้วนมีอิสระ เรามีโชะอะไร นอกจากสิ่งที่เราคิด และสิ่งที่เรากระทำ^{๔๘}

ชาตร์กล่าวว่าความว่างในจิต หมายถึง ความว่างเปล่า แต่เวลาที่จิตมีเสรีภาพได้นั้น จิตจะต้องสามารถปฏิเสธว่านั่นไม่ใช่สิ่งที่ฉันต้องการ ความสามารถที่จะปฏิเสธของจิต ทำให้จิตมีเสรีภาพ เพราะฉะนั้นการปฏิเสธ หรือ Negation จึง

^{๔๕} พระเมธีธรรมาภรณ์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต). เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาส-ชาตร์. หน้า ๑๙.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๖๗.

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๖๘.

^{๔๘} เนื่องน้อย บุญเนตร. จริยศาสตร์ตะวันตก ค้านท์ มิลล์ ฮอบส์ รัสเซลล์ ชาตร์. หน้า ๒๑๗ - ๒๑๘.

๑๐๖

มหาบัณฑิตศึกษา

เป็นสิ่งที่เดียวกับเสรีภาพ การปฏิเสธจะมีได้ก็ต่อเมื่อ มีภาวะหรือศูนย์ดาร์องรับ นี่คือเรื่องยากที่จะเข้าใจ อภาวะหรือศูนย์ดาร์นั้นไม่ใช่เป็นสิ่งที่เราคิดปฏิเสธสิ่งอื่น^{๔๙} แต่ชาตรีอธิบายว่ามีอยู่จริงเป็นปรัวิสัย (Objective คู่กับภาวะ (Being))”^{๕๐}

เพราะความว่างเปล่า (Nothingness) นี้เองทำให้มนุษย์มีเสรีภาพที่จะเลือกธรรมชาติของตนเองได้ ถ้ามนุษย์มีธรรมชาติอย่างหนึ่งอย่างใดที่แน่นอนตั้งแต่แรก การเลือกของมนุษย์ก็ไม่มีวันเป็นอิสระ เพราะถูกกำหนดโดยธรรมชาติตลอดเวลา แต่เพราะมนุษย์ คือ ความว่างเปล่า การเลือกของมนุษย์จึงเป็นอิสระ ดังนั้นเสรีภาพจึงเป็นธาตุแท้ของมนุษย์”^{๕๑} ผู้พยายามหลีกเลี่ยงเสรีภาพและความรับผิดชอบนั้นในไม่ช้าก็ต้องพบกับความว่างเปล่ายิ่งขึ้น มีบางท่านกล่าวไว้ว่า จิตใจของเรานั้นมีลักษณะบกพร่องทางอารมณ์และหาภาวะที่แน่นอนไม่ได้ คนเราขาดธรรมชาติ (Nature) ที่เป็นหลักหรือแก่นแท้ สภาวะที่แท้จริงไม่มีอะไรเลย นั่นคือมนุษย์ ขาดความมีอยู่แห่งภาวะ (Being) คือ ความไม่มีอะไร หรือ ความเป็นอนัตตา (Nothingness) คำว่าอนัตตา หรือ ศูนย์ดาร์ ภาวะแห่งความเป็นอภาวะ (Not Beingness) หรือสภาวะที่เป็นอภาวะ (No Beingness)

ชาตรี ได้อธิบายสภาวะแห่งอนัตตา ของเขาในลักษณะที่เป็นอิสระภาวะ หรือ ความเป็นอิสระทางจิตใจ ภาวะดังกล่าวนี้แหละ คือ ธาตุแท้หรือ ธรรมชาติ โดยกำเนิดของมนุษย์ สภาพทางจิตใจ นั้นมีอิสรภาพเป็นพื้นฐาน แม้ว่าคนเราจะมีอะไรมากกว่าความเป็นอิสระทางจิตใจ แต่ธาตุแท้ (Essence) คืออิสรภาพนั่นเอง^{๕๒} สิ่งมีชีวิตโดยทั่วไปดิ้นรนต่อสู้แบบมีวิญญูณ ซึ่งตรงกันข้ามกับสิ่งที่ไม่มีชีวิต ข้อนี้เองทำให้ทัศนะของเขาเกี่ยวกับศูนย์ดาร์ หรือในเชิงปฏิเสธเข้าใจได้ง่ายและเป็นทัศนะที่ถูกต้อง

^{๔๙} พระเมธีธรรมภรณ์(ประยูร ธรรมจิตโต). เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาส-ชาตรี. หน้า ๖๘.

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๖๙.

^{๕๑} ผศ.ปานทิพย์ ประเสริฐสุข. ปรัชญาอัตถิภาวนิยม. (กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์, ๒๕๒๖),

หน้า ๓๘.

^{๕๒} ผศ.ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. ปรัชญาตะวันตกร่วมสมัย. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๒๖),

หน้า ๒๒๘.

เปรียบเทียบแนวคิดสุนยตาระหว่างมารยัมกับชาตร์

๑๐๗

มนุษย์มีเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ แต่ว่าเราก็ไม่มีเสรีภาพที่จะเลือก หรือที่ว่าเลือกไม่ได้ ได้แก่อะไรก็ตามที่เราไม่อยากจะเลือก ไม่มีกฎสากลเป็นเครื่องสนับสนุน ดังนั้น จึงเรียกกันว่ามนุษย์มีอิสระเหมือนนกสาป^{๕๓}

ชาตร์ก็พบกันคนละครึ่งทางระหว่าง Realism (ลัทธินิยม) Nothingness (อภะวะ) สิ่งที่มีอยู่ก็มีอยู่ สิ่งที่ไม่ได้อยู่ก็ไม่มีอยู่ อภะวะหรือสุนยตา ไม่ได้มีอยู่ในฐานะที่ถูกปฏิเสธ นี่คือ สุนยตาของชาตร์ นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส

วิธีเข้าถึงสุนยตา^{๕๔}

วิธีการที่ชาตร์ใช้ศึกษาตัวเองและปัญหาตัวเองเรียกว่าชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า Phenomenological Description (การพรรณนาปรากฏการณ์ทางจิต) ปรากฏการณ์ใด พฤติกรรมใดและความรู้สึกใดที่เกิดขึ้นในใจ ให้มองตามความเป็นจริงโดยไม่มีข้อสมมติ (Presupposition) นั่นคือ ไม่เอาคติหรือความรู้ลึกลับใด ๆ เข้าไปสอดแทรกและตีความ เช่น เราเกลียดใคร ดูความเกลียดในใจของเรา เราทุกข์ ดูความทุกข์ในใจเรา ตามที่เป็นจริงซึ่งเปรียบเทียบกับบาลีว่า **ยถาภูตูปขนานาติ** (รู้ตามความเป็นจริง) นี่คือการที่เรียกว่า มองปรากฏการณ์ทางจิต หรือ มองด้านในอย่างที่ท่านพุทธทาสใช้นั่นเอง

ชาตร์ใช้วิธีพรรณนาปรากฏการณ์ทางจิต เพื่อศึกษาตัวเอง ชาตร์มีวิธีการนี้ มาจากฮุสเซอร์ล(Husserl) ผู้เป็นต้นตำรับลัทธิปรากฏการณ์วิทยา(Phenomenology) ฮุสเซอร์ลได้วิธีการแบบนี้มาจากเบรนต์านอ ซึ่งเขาใช้วิธีการนี้เพื่อศึกษาจิตวิทยา นักปราชญ์ได้เอาวิธีการพรรณนาปรากฏการณ์ทางจิตนี้ใช้ ซึ่งชาตร์เองก็ได้นำมา ศึกษาตัวเองและศึกษาชีวิต โดยมองเพียงปรากฏการณ์ทางจิตหรือมองถึงความจริงที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ มิใช่ใช้วิธีการแบบการเดา หรือ การเก็งความจริง (Speculation)

ชาตร์ใช้วิธีการที่เรียกว่า การพรรณนาปรากฏการณ์ทางจิต ศึกษาภายในหรือ มองด้านใน โดยดูว่า ชีวิตที่แท้จริง มีธรรมชาติเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไรและจะแก้ ปัญหาได้อย่างไร

^{๕๓} พระทักษิณคณาธิการ. **ปรัชญา**. (พิมพ์งานพระราชทานเพลิงศพ, ๒๕๑๗), หน้า ๓๑๑-๓๑๒.

^{๕๔} พระเมธีธรรมาภรณ์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาส-ชาตร์**. หน้า ๑๐-๑๒.

๒. เปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องศูนยตา ระหว่างมาธยมิกะ(นาการชุน)กับฌอง-ปอล ซาตร์

การเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องศูนยตาของนักปรัชญาทั้งสองท่านนี้คงจะทำได้ไม่ใช่ง่ายนักเพราะว่าปรัชญาสายของทั้งสองท่านมีพื้นฐานแนวความคิดทางปรัชญาที่แตกต่างกัน คือ ท่านนาการชุนแห่งมาธยมิกะนั้นเป็นปรัชญาสายตะวันออก โดยมีพื้นฐานแนวความคิดทางปรัชญามาจากศาสนาพุทธซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากท่าน ฌอง-ปอล ซาตร์ ที่มีพื้นฐานแนวความคิดทางปรัชญาสายตะวันตกที่ได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดจาก เศรษฐศาสตร์ การเมือง สังคม และ วิทยาศาสตร์ ในการกำหนดเนื้อหา วิธีการ และ จุดมุ่งหมายของปรัชญา ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะเอาปรัชญาของทั้งสองท่านมาเปรียบเทียบให้แนวคิดที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกันได้ครบทุกประเด็น และคงจะมีประเด็นการเปรียบเทียบแนวความคิดทางปรัชญาของทั้งสองท่านในข้อแตกต่างกันด้วย เพราะจะทำให้ทราบจุดยืนร่วมกันและความแตกต่างกันของปรัชญาทั้งสองสำนักดังนี้ และจะทำการเปรียบเทียบปรัชญาทั้งสองไปตามกระบวนการศึกษาทางด้านหลักอภิปรัชญา คือ เรื่องศูนยตา นั้นก็อาจจะมีความเกี่ยวข้องกับหลักของญาณวิทยาเข้ามาด้วย ที่มีความสัมพันธ์กัน ดังต่อไปนี้

การเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องศูนยตาระหว่างมาธยมิกะ(นาการชุน)
กับฌอง-ปอล ซาตร์ ในทัศนะที่เหมือนกันหรือ คล้ายคลึงกัน

๑. ความหมายของคำว่า “ศูนยตา” ในทัศนะของท่านนาการชุนแห่งมาธยมิกะ หมายถึง อะไรบางอย่างที่คงที่ แน่นอน ไม่เปลี่ยนแปลง พ้นไปจากขอบเขตของการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (The Absolute) หรือ (Transcendental Nature) หรือ อาการที่สิ่งทั้งปวงในจักรวาลนี้ไร้แก่นสาร ไม่มีตัวตนชนิดที่สามารถดำรงอย่างอิสระอยู่ได้

เปรียบเทียบแนวคิดศูนยตาระหว่างมหายมิกะกับชาตร์

๑๐๕

โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งอื่นเลย ในมหาปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตรของมหายมิกะกล่าวไว้ว่า “สรรพสิ่งว่างมีความว่างเปล่าเป็นสภาวะ” และขันธห้าและสรรพสิ่งว่างเปล่า ดังนั้น ศูนยตาก็หมายถึงความว่างเปล่าจากอัตตาและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอัตตา นอกจากนั้นยังมีความหมายรวมไปถึงคำว่า มายา ด้วยในสรรพสิ่ง สิ่งใดเป็นมายา สิ่งนั้นไม่จริง ขันธห้าเป็นมายา ไม่มีอยู่จริง แต่ปรากฏประหนึ่งว่าจริง สรรพสิ่งที่ปรากฏอยู่ทำให้เข้าใจไปว่ามีอยู่จริงนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นมายาภาพ คือ ไม่มีอยู่จริงและไม่มีแก่นสาร ได้แก่ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของเหตุปัจจัย เมื่อเหตุปัจจัยสลายลง สิ่งเหล่านี้ก็จะสูญสิ้นไป ตามกระบวนการของอิทัปปัจจยตาหรือปฏิจจสมุปบาท โดยปฏิเสศสภาวะหรือสวลักษณะ คือ สิ่งมีอยู่ได้ด้วยตัวเอง สรรพสิ่งไม่มีสภาวะ ความไม่มีสภาวะของสิ่งทั้งปวงนั่นเองคือ ศูนยตา เพราะทฤษฎีศูนยตาของท่านนาคคารุณนี้มีหลักปัจจัยการและอนัตตาเป็นพื้นฐาน ไม่เพียงแต่สิ่งที่เป็นสังขตธรรมเป็นศูนยตา แม้สังขตธรรม คือ พระนิพพานก็เป็นศูนยตาเท่ากันหมด และเป็นมายาเหมือนกันโดยเนื้อแท้แล้วไม่มีอะไรดับ ไม่ใช่เป็นหนึ่ง ไม่ใช่เป็นสอง ไม่ใช่อันเดียวกันหรือแยกกันจากกัน เพียงแต่นิพพานพ้นจากความเป็นและไม่มีนั่นเอง สังขตธรรมอสังขตธรรมมีค่าเท่ากันคือ ศูนยตา (สรวม ศูนยม)

ส่วนคำว่า ศูนยตา ในทัศนะของฌอง-ปอล ซาตร์ นั้น หมายถึง ความว่างเปล่าของวิญญาณ (Consciousness) หรือจิต (Mind) เป็นธรรมชาติของมนุษย์ความว่างเปล่า (Emptiness) หรือ (Nothingness) จึงมีลักษณะถาวร คือ มีสภาพโปร่งใส ไม่มีอะไรอยู่ภายใน หรือ ปราศจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่ภายใน จิตไม่ได้เป็นอะไรสักอย่าง แต่เป็นเพียงความว่างเปล่า ดังนั้น ซาตร์ เรียกความโปร่งใสแห่งจิต ว่า เป็นสภาวะที่ว่างเปล่า หรือไม่เป็น ไม่มีของจิต ในความหมายนี้ จิตจึงมีสภาพเหมือนฟองสบู่ กลวงไม่มีอะไรแน่นที่บออยู่ภายใน ไม่มีวันเต็ม เหมือนดุมใส่ น้ำที่มีรูรั่วไม่มีทางที่จะใส่น้ำให้เต็มได้ มีความบกพร่องอยู่เป็นนิจ

ตามธรรมชาติดั้งเดิมของตนเอง จิตมีลักษณะโปร่งใสไม่ได้เป็นอะไรสักอย่างนี้ ชาติได้ปฏิเสธอัตตาไว้ในหนังสือ Transcendence of The Ego อุดรภาพของอัตตา โดยถือว่าอัตตาที่มนุษย์ชอบยึดถือนั้นไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ในจิตโดยกำเนิด หากเป็นสิ่งที่จิต คิดสร้างและปรุงแต่งขึ้นมาภายหลัง เพื่อใช้อ้างอิงและสอดร้อยประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดแล้ว กำลังเกิด และยังรวมไปถึงอนาคตก็จะเกิดต่อไป มีความสัมพันธ์เกี่ยว พันกันเป็นเอกภาพจนมีศูนย์กลางเดียวกัน ถ้าหากว่าไม่มีการสร้างและปรุงแต่งจิตก็ มีสภาวะโปร่งใส ไม่มีอัตตามาเป็นสารัตถะไว้ให้ยึดถือ นอกจากนั้นแล้วชาร์ดยังพูด ถึงเรื่องอนัตตา (Egolessness) คือ ความไม่เป็น ไม่มีนี้ มิใช่จะเป็นลักษณะเฉพาะ ของจิตเท่านั้น หากเป็นลักษณะของทุกสิ่งทุกอย่างด้วย สิ่งใดก็ตามที่มีตัวตนอยู่ สิ่งนั้น จะต้องมีความว่างเปล่า ความไม่เป็นไม่มีจะติดแนบอยู่กับตัวด้วยเสมอ สิ่งที่มีตัวตน อยู่นั้นก็ “ไม่ใช่” หรือ “ไม่เป็น” สิ่งอื่นใด แม้แต่ตัวมนุษย์เอง เมื่อมนุษย์ไม่เป็นอะไร สิ่งหนึ่งหรือมากกว่านั้น มนุษย์ก็มีศักยภาพที่จะไม่เป็นสิ่งอื่นควบคู่ไปด้วย จึงปฏิเสธ ได้ว่า ฉันไม่ใช่สิ่งนี้ ฉันไม่ใช่สิ่งนั้น แม้กระทั่งว่าฉันไม่มีอัตตา ไม่มีตัวตน

๒. โลกทรรศน์ของปรัชญาмайยิมิกะของท่านนาคารชุนเห็นว่าโลกมีอยู่ ๒ อย่าง คือ โลกแห่งปรากฏ (Phenomenal World) และโลกแห่งความเป็นจริง (The world of Reality) โลกปรากฏการณ์นี้นั้นเป็นสังขารมตาที่มนุษย์รับรู้ได้ด้วย ประสาทสัมผัสธรรมดา โลกที่ปรากฏแก่เราเป็นเหมือนเมืองปีศาจ เมืองมายา เหมือนความฝันเหมือนพายุพัดแดดโลกจึงไม่เป็นทั้งสัต (Being) อสัต (Non-Being) แต่เป็นเพียงเครื่องเปรียบเทียบเท่านั้น ท่านนาคารชุนได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับโลกไว้ว่า โลกเป็นปฏิจสมุปบันธรรม เป็นปฏิจสมุปบาทไม่มีสวลักษณะ เพราะฉะนั้น โลกจึงเป็นศูนยดา ท่านมิได้ปฏิเสธความจริงทั้งหมดเพียงแต่ได้ปฏิเสธโลกแห่ง ปรากฏการณ์เท่านั้น ส่วนเบื้องหลังของโลกปรากฏการณ์นั้นยังมีความจริงอยู่ซึ่ง อธิบาย พรรณนา หรือจำกัดไม่ได้ด้วยลักษณะใด ๆ จึงพยายามอธิบายความจริงที่

เปรียบเทียบแนวคิดศูนยดาระหว่างมายมิกะกับชาตร์

๑๑๑

สูงที่สุดในด้านปฏิเสธเท่านั้น กล่าวคือเป็นเพียงการอธิบายสิ่งที่ไม่เป็น และจะต้องมีความจริงที่เป็นโลกุตระอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ที่ไม่มีเหตุปัจจัย และพ้นไปจากความเปลี่ยนแปลง หมายถึง ความจริงในตัวเองเป็นอย่างนั้น(ตถตา) ไม่เป็นอย่างอื่น(อัญญตา) ว่าโดยปรมัตถ์โลกเป็นศูนยตา เมื่อว่าโดยสมมติบัญญัติ โลกก็มีนั่นมีนี่ เป็นนั่นเป็นนี่

ส่วนโลกทรรศน์ของปรัชญาท่านฌอง-ปอล ซาทร์นั้นถือว่า โลกนี้มีภาวะ (Being) หรือมีสิ่งอยู่สองสิ่งด้วยกันคือ

๑. ภาวะในตัวเอง (Being-in-itself) ได้แก่วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่ไม่มีวิญญาณหรือจิต รวมทั้งตัวของมนุษย์ คือ ร่างกายที่เป็นรูปธรรม หรือ เป็นสสาร ซึ่งจะมีลักษณะเป็นสิ่งหนาที่บิในตัว ไม่มีความคิด และมีความเต็มอยู่ในตัวเอง แต่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงสภาพด้วยพลังของตัวเองได้ (En-soi หรือ in-itself)
๒. สภาวะสำหรับตัวเอง (Being-for-itself) ได้แก่ จิต (Mind) หรือ วิญญาณ (Consciousness) ของมนุษย์ที่มีลักษณะโปร่งใส มีความพร่อง ว่างเปล่า แต่สามารถ สร้างโครงการอะไรให้แก่ตัวเองได้ (Pour-soi หรือ For-itself) ว่าตัวเองต้องการอะไร หรือดิ้นรน เพื่อจะเป็นอะไรสักอย่าง เนื่องจากไม่ต้องการที่จะอยู่กับความว่างเปล่าของตนเอง ดังนั้น จิตมีสภาวะว่างเปล่านี้นี้จึงเป็นพื้นฐานของเสรีภาพที่ไม่มีขอบเขตจำกัดของมนุษย์ และยังเป็นบ่อเกิดของความเศร้ารันทด ความรัก และความทะยานอยากที่เป็นไปไม่ได้ของมนุษย์ด้วย แท้จริงมนุษย์ไม่มีแก่นสารเลย มนุษย์มีแต่ความว่างเปล่า แก่นสารหรือสสารัตถะของมนุษย์เกิดขึ้นหลังจากที่

มนุษย์มีชีวิตอยู่แล้วการกระทำหรือกิจกรรมต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นตามมา
เกิดขึ้นด้วยจิตถูกปรุงแต่ง ชาตีย์ จึงกล่าวว่า “ความมีอยู่มาก่อน
สภาวะของมนุษย์ (Existence Precedes Essence) นั้นเอง

รวมความแล้วโลกที่มีภาวะทั้งสองในทัศนะของชาตีย์ก็ว่างเปล่าเช่นกัน
ทั้งจิตและสรรพสิ่ง เพราะสภาวะความว่าง ความไม่เป็น ไม่มีที่แรกอยู่ในภาวะทั้งสอง
คือ วัตถุธาตุ กับ จิตวิญญาณ

๓. **วิภาษวิธี** (Dialectic Method) ท่านนาคาร์ซุนได้ใช้วิภาษวิธีในการอธิบาย
ทฤษฎีความสัมพันธ์ (Relativity Theory) เป็นเครื่องมือในการปฏิเสธทฤษฎีอื่น ๆ
โดยไม่ได้มีแนวความคิดหรือทฤษฎีเป็นของตนเองขึ้นมาใหม่ แต่เป็นผู้สร้างบทวิจารณ์
ขึ้นมาแย้งคู่ปรปักษ์ โดยเบื้องต้นจะทำการสำรวจทัศนะหรือทฤษฎีที่ยอมรับก่อน
ในที่สุดก็จะแสดงให้เห็นความขัดแย้งกันในตัวเองอยู่ในตัวของคู่ปรปักษ์ ดูเหมือนว่า
เป็นการถูกเหวี่ยงขึ้นไปบนอากาศด้วยกระสุนระเบิดของตนเอง และเป็นวิภาษวิธีที่
ปฏิเสธทัศนะคู่ปรปักษ์โดยวิธีขับให้วิปลาต ซึ่งเป็นไปในแง่ลบ คือ เชิงปฏิเสธ ได้แก่
แย้งทฤษฎีคนอื่น แต่ไม่นำเสนอแนวความคิดที่เป็นระบบใหม่เรียกว่า วิภาษวิธีแบบ
ประสังคะ ความจริงแล้ววิภาษวิธีของท่านจะมีลักษณะปฏิเสธโดยสิ้นเชิง แต่ต้องการ
จะแสดงให้เห็นถึงลักษณะของสัจธรรมขั้นสูงว่าอยู่เหนือทฤษฎี ความนึกคิด หรือ
ดรรกศาสตร์ใด ๆ ของมนุษย์ จึงให้ความจริงสูงสุดนี้ว่า “ศูนยดา” ซึ่งก็เหมือนกับ
วิภาษวิธีของเฮเกลในกฎพัฒนาการสามวาระวนเวียนเรื่อยไปอย่างไม่รู้จบสิ้นคือ

๑. มีสภาวะพื้นฐาน (Thesis)
๒. มีสภาวะขัดแย้ง (Antithesis)
๓. มีสภาวะสังเคราะห์ (Synthesis)

เปรียบเทียบแนวคิดศูนย์ตาระหว่างมารยัมกับชาตร์

๑๑๓

ส่วนวิชาวิธี (Dialectic Method) ท่านฌอง-ปอล ซาตร์ ได้นำเอาสภาวะต่าง ๆ เหล่านี้มาเชื่อมโยงเข้าด้วยกันให้เป็นให้เป็นปรัชญาชีวิตอันแสดงถึงความยิ่งใหญ่และความทุกข์ทรมานของมนุษย์ที่เกิดจากการมีความว่างเปล่าและเสรีภาพอยู่ในตัว ในหนังสือปรัชญาเรื่อง Critique of Dialectical

ซาตร์ได้ศึกษาสภาวะอย่างอื่นของมนุษย์ต่อไปอีก โดยจะเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสังคม และได้วิเคราะห์สภาวะอันนี้ของมนุษย์ภายใต้การวิพากษ์วิจารณ์ปรัชญาไดอะเล็กติกของมาร์กซ์ ที่อธิบายวิวัฒนาการ ของสังคมมนุษย์ ด้วยทฤษฎีไดอะเล็กติก(วิธี (Dialectic Reason) ที่ถือว่าความขัดแย้ง Conflict) การปฏิวัติ การลิดรอนสิทธิเสรีภาพมนุษย์ เป็นพื้นฐานสำคัญของความเจริญก้าวหน้าของสังคม แต่ซาตร์เห็นด้วยกับมาร์กซ์ที่ให้นักปฏิวัติมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมมนุษย์ใหม่เท่านั้น เพื่อให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกัน แต่ไม่เห็นด้วยกับการทำให้สิ่งแวดล้อมทางสังคมทางเศรษฐกิจที่นำมาเป็นดัวแปรในการกำหนดความเจริญก้าวหน้าของสังคม และซาตร์ก็ได้แก้ไขข้อบกพร่องในไดอะเล็กติกของมาร์กซ์โดยนำปรัชญาเอกซิสเตนเชียลลิสม์มาสร้างเกี่ยวกับเสรีภาพของมนุษย์ทำการผสมผสานปรัชญาทั้งสองออกมา “ปรัชญามาร์กซิส-เอกซิสเตนเชียลลิสม์ (Marxist EXistentialism)”

การเปรียบเทียบแนวความคิดของปรัชญาทั้งสองในทัศนะที่แตกต่างกันมีดังนี้

๑. เรื่องศูนย์ตา ในทัศนะของท่านนาการซุนนั้นมีความหมายถึง ความว่างเปล่าของสรรพสิ่งในจักรวาลนี้ ดูออกจะมีความกว้างขวางครอบคลุมทั้งสิ่งที่ปรุงแต่งคือ สังฆตธรรม และอสังฆตธรรมอีกด้วย อันหมายถึง สิ่งที่อยู่เหนือเลยไปจากประสาทสัมผัสของมนุษย์ธรรมดาจะรับรู้ได้ ส่วนศูนย์ตาในทัศนะของท่านฌอง-ปอล ซาตร์นั้นหมายถึงความว่างเปล่าของสรรพสิ่งอยู่ในวงจำกัด เฉพาะแต่สิ่งที่เป็นสังฆตธรรมเท่านั้น หรือเพียงขั้นวัตถุธัสสารกับจิตเท่านั้น

๑๑๔

มหาบัณฑิตสัมมนา

ความว่างของท่านนาคารชุนจะมีลักษณะในเชิงปฏิเสธสภาวะหมายถึง สิ่งที่มีอยู่ได้ด้วยตัวเองว่าไม่มีอยู่จริง แต่สิ่งทั้งหลายมีอยู่แบบการรวมตัวกันของ เหตุปัจจัย เมื่อเหตุปัจจัยไม่มี สิ่งทั้งหลายก็เป็นศูนย์ตาอันเป็นกระบวนการของ หลักปฏิเสธสมุปบาท แต่ความว่างของชาตร์หมายถึงความโปร่งใส ไม่มีไม่เป็นอะไร เลยสักอย่าง เช่น จิตมีสภาพเหมือนฟองสบู่และมีความกลวง มีลักษณะบกว่อง เหมือนตู้ใสน้ำที่มีรอยรั่วจะเติมน้ำเท่าไรก็ไม่เต็ม ตามสภาพดั้งเดิม ทำให้เรามอง เห็นภาพชัดเจน

๒. **เรื่องโลกทรรศน์** ท่านนาคารชุนกล่าว โลกมี ๒ โลก คือ โลกปรากฏการณ์ หรือโลกแห่งมายา เป็นโลกสมมติ, โลกบัญญัติว่ามีอยู่จริง ซึ่งโลกปรากฏการณ์นี้จะต้องมีโลกที่เป็นจริงอยู่เบื้องหลังเพียงแต่ไม่อาจจะอธิบายหรือพรรณนาถึงได้เป็น อนิรวจณีย์ ส่วนโลกในทัศนะของชาตร์มีโลกชนิดเดียว แต่มีภาวะเป็น ๒ อย่างคือ โลกแห่งวัตถุธาตุ กับ โลกแห่งจิต ซึ่งสามารถอธิบายหรือพรรณนาได้ถึงความว่าง และความไม่มี ไม่เป็น

๓. **เรื่องวิภาษวิธี** ก็มีความแตกต่างกัน คือ ในทัศนะของท่านนาคารชุนใช้ วิภาษวิธีไปอธิบายนามธรรมเหนือตรรกะไปในเชิงปฏิเสธว่า เป็นศูนย์ตาเท่านั้น คล้ายกับปฏิพัฒนาการของเฮเกลผู้เป็นอาจารย์ของคาร์ล มาร์กซ์ ส่วนในทัศนะของ ชาตร์นั้นใช้วิภาษวิธีคล้ายกับวิธีการของคาร์ล มาร์กซ์ เชิงวัตถุนิยม มาพัฒนาความ เจริญก้าวหน้าของสังคมมนุษย์

เปรียบเทียบแนวคิดศูนยดาระหว่างมารยมิกะกับชาตร์

๑๑๕

สรุป

การเปรียบเทียบหลักศูนยดาระหว่างปรัชญามารยมิกะของท่านนาคาร์ชุนกับปรัชญาเอกซิสเตนเซียลลิสม์ของท่านฌอง-ปอล ซาตร์ นั้นเราพอมองเห็นภาพของจุดยืนร่วมกันของปรัชญาทั้งสองสำนักก็คือ สรรสิ่งในโลกเป็นความว่างเปล่าที่เหมือนกัน ถึงแม้ว่าปรัชญาทั้งสองสำนักจะมีแนวความคิดพื้นฐานทางปรัชญาแตกต่างกันก็ตาม เพราะมีภูมิศาสตร์ที่ต่างกันก็ตามที่ ซึ่งแบ่งออกคนละซีกโลกตะวันออกกับตะวันตก ฝ่ายหนึ่งมีแนวความคิดทางปรัชญามาจากศาสนา แต่อีกฝ่ายมีแนวความคิดทางปรัชญาจากวิทยาศาสตร์และสังคม แต่ก็เป็นเรื่องที่แปลกเพราะปรัชญาทั้งสองสำนักมีแนวความคิดที่คล้ายคลึงกัน ถึงจะมีบางประเด็นที่มีมุมมองต่างทัศนะกันบ้าง และมีข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง ปรัชญาทั้งสองสำนักยังอธิบายในเรื่องศูนยตา ไม่ชัดเจนและมีความคลุมเครือ หรือว่าแนวคิดเรื่องศูนยตาเป็นเพียงท่านนักปรัชญาทั้งสองเพียงจุดชนวนเริ่มต้นไว้ เพื่อให้ นักปรัชญารุ่นต่อมาได้แนวทางนำไปพัฒนาต่อไปอีก

วิเคราะห์ปัญหาเรื่องศูนยตาของมารยมิกะ

คำว่าศูนยตาของมารยมิกะได้สร้างปัญหาให้แก่ผู้ศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะเมื่อกล่าวถึงคำว่าศูนยตาเมื่อใด ผู้แต่งก็มักใช้คำหรือประโยคยาก ๆ ในการอธิบาย ดูเหมือนผู้แต่งจะสร้างภาพว่า ศูนยตาเป็นเรื่องลึกซึ้งเกินคำนิยามหรืออธิบายให้เห็นประจักษ์ได้ การอธิบายเรื่องศูนยตาโดยคนรุ่นหลังก็เลยพลอยสับสนหรือไม่กระจ่างไปด้วย เช่น ดร. ชูลูกิติติความว่า ศูนยตาหมายถึงอะไรบางอย่างที่คงที่แน่นอน ไม่เปลี่ยนแปลง พ้นไปจากขอบเขตของการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (The Absolute)

๑๑๖

มหาบัณฑิตสัมมนา

ส่วนอาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะกลับตีความว่า ศุณยตาเป็นชื่อเรียกอาการที่สิ่งทั้งหลายไร้แก่นสาร ไม่มีตัวตนที่ดำรงอยู่ด้วยตนเองได้

ในปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตรได้กล่าวถึงศุณยตาไว้มาก ในพระสูตรนี้พระอวโลกิเตศวร กล่าวว่า ชันธ์ห้าและสรรพสิ่งมีความว่างเป็นสภาวะ แต่ก็ไม่ได้ระบุชัดเจนแน่นอนว่า ที่ว่างนั้นหมายความว่าอย่างไร จากความคลุมเครือนี้เองจึงมีผู้ตีความว่า ศุณยตานอกจากจะหมายความว่าว่างจากอึดตาและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอึดตาแล้ว ยังหมายเอามายาของสรรพสิ่งด้วย

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีทัศนะที่ไม่ขัดกันระหว่างคำสอนสองอย่างคือหลักศุณยตา กับหลักอริยสัจสี่ แต่นิกายมหายานมักจะกลับมีทัศนะว่า หากเรายอมรับว่าสรรพสิ่งว่างเปล่าเป็นมายาเราก็ต้องยอมรับว่า อริยสัจ ปฏิจจสมุปบาทก็เป็นมายาด้วยตามที่กล่าวไว้ในปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร อาจารย์สมภาร พรหมทา เสนอว่า หากเราไม่อยากสับสนกับความหมายของศุณยตา เราควรเข้าใจความหมายของคำว่า มายาให้เท่ากับคำว่าอนัตตาในฝ่ายเถรวาท

มหายานจะปฏิเสธกาลโดยสิ้นเชิง

พุทธศาสนาเถรวาทมีทัศนะต่อกาลว่า เป็นการสื่อความหมายในสังคัมระดับสมมติสัจจะ แต่ในระดับปรมัตถสัจจะแล้ว กาลเป็นความเปลี่ยนแปลงของวัตถุ ซึ่งอยู่ในกรอบของอุปาทะ วุฑะ และภังคะ อสังขตะจึงไม่ขึ้นกับกาล กาลกับวัตถุจึงแยกกันไม่ออก

นาคารชุนเห็นว่า เมื่อปัจจุบันและอนาคตมีความสัมพันธ์ที่อิงอาศัยอดีต ปัจจุบันและอนาคตเหล่านี้ต้องปรากฏอยู่ในอดีต เพราะถ้าไม่เป็นเช่นนั้น เราก็ไม่สามารถเข้าใจได้ว่า มันสัมพันธ์ในอะไร อย่างไร ตรงไหน ถ้าเราต้องการที่จะกล่าวถึงความมีอยู่แห่งขณะของกาลทั้งหลาย จะให้เกณฑ์แห่งการอิงอาศัยกันมายืนยันไม่ได้

เปรียบเทียบแนวคิดศูนยตาระหว่างมารยัมกับชาตร์

๑๑๓

- สิ่งที่ยิ่งอาศัยกันก็ขาดภาวะที่จะมาเป็นพื้นฐานให้ตัวเอง จึงไม่มีอยู่จริง
- สิ่งที่ไม่อิงอาศัยกันก็มีภาวะของตัวเองอยู่แล้วจะเอาภาวะอื่นมาเป็นพื้นฐานเพื่อให้มันอิงอาศัยภาวนั้นก็ไม่ได้

ดังนั้น ปัจจุบันและอนาคตต้องปรากฏอยู่ในอดีต บุคคลจึงจะสามารถรับรู้มันได้ ขณะเดียวกัน การยืนยันถึงความมีอยู่ของสิ่งใด ๆ โดยอาศัยเกณฑ์แห่งการอิงอาศัยก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ นาคารชุนจึงสรุปว่า กาลเป็นศูนยะ ไม่มีอยู่จริงโดยประการทั้งปวง

นอกจากนี้ นาคารชุนยังปฏิเสธทั้งภาวะและอภาวะ เพราะทั้งภาวะและอภาวะต่างขาดสาระ เรารับรู้บางสิ่งโดยอาศัยสาระและคุณสมบัติเฉพาะ ภาวะก็ถูกปฏิเสธ อภาวะก็ไม่มีอยู่จริง ย่อมไม่มีทั้งสาระและคุณสมบัติที่จะรับรู้ได้ นาคารชุนจึงกล่าวว่า สิ่งที่ขาดสาระย่อมว่างเปล่า กาล ภาวะและอภาวะจึงรวมลงในศูนยตา

นาคารชุนได้จับประเด็นขณะที่พระพุทธองค์ทรงนิ่งเงียบไม่ตอบปัญหาที่ว่า ด้วยอภัยกตปัญหา แล้วสรุปว่า ความเงียบนั้นแหละคือสัจภาวะที่อยู่เหนือความคิด จึงสร้างวิภาววิธีขึ้นในการอภิปรายปัญหาทุกอย่างที่เรียกว่า จตุกโกฏี ทฤษฎีที่สร้างขึ้นมาก็เพื่อจะบอกว่า การตอบปัญหาเกี่ยวกับโลกและชีวิตโดยใช้คำว่าใช่ (Yes) หรือคำว่าไม่ (No) เป็นคำตอบที่ไม่ยุติธรรมต่อสัจภาวะ ไม่สามารถให้คำตอบที่ถูกต้องได้ และทฤษฎีจตุกโกฏียังใช้ตอบได้คน ๒ จำพวกคือ

๑. พวกยึดถือคัมภีร์และศรัทธาโดยไม่ต้องพิสูจน์
๒. พวกเหตุผลนิยม

นิพพานตามนัยแห่งกัมภีร์มหายมิกการิกา

นาคคารชุนกล่าวว่า ถ้ากิเลสและขันธทั้งหลายเป็นธาตุที่ดำรงอยู่โดยตัวเอง มันจะถูกทำลายได้อย่างไร ศูนย์ตวาทินจึงไม่ได้กล่าวว่านิพพานเป็นที่สุดแห่งกิเลส และขันธทั้งหลาย นิพพานที่แท้คือความว่างจากจินตนาการทั้งปวง ว่างจากการ กำจัด-การทำลาย นิพพานไม่ได้กำจัดหรือทำลายสิ่งใด ๆ นิพพานสามารถบรรลุได้ ก็ต่อเมื่ออุปปัญญาธรรมคือความพยายามที่จะกำหนดหรือกำจัดความได้สิ้นสุดลง

ท่านนาคคารชุนให้เหตุผลว่าสิ่งใดก็ตามที่มีตัวตนอยู่ในกรอบของเวลาและอวกาศ สิ่งนั้นต้องมีที่มา ต้องมีเหตุปัจจัย ไม่มีสิ่งใดสามารถเกิดได้ลอย ๆ โดยไม่มีเหตุปัจจัย หากนิพพานเป็นสิ่งที่มียู่ (Entity) นิพพานนั้นต้องเกิดจากเหตุปัจจัย แต่นิพพาน นั้นพระพุทธองค์ตรัสว่าไม่มีเหตุปัจจัย ดังนั้นนิพพานจึงไม่มีอยู่จริง นิพพานเป็นชื่อ สำหรับใช้เรียกอาการที่จิตหลุดพ้นจากกิเลสเท่านั้น หากไม่มีคนปฏิบัติธรรมเพื่อดับกิเลส สิ่งที่เราเรียกว่านิพพานก็ไม่มี เพราะนิพพานคือชื่อเรียกการที่จิตหมดกิเลสเท่านั้น นิพพานจึงไม่ใช่สิ่งหนึ่งที่มีอยู่ต่างหากจากสิ่งต่าง ๆ ในจักรวาล

นิพพานในทัศนะของนาคคารชุนจึงเป็นภาวะทางจิตวิทยา นิพพานจึงยังอยู่ใน กฎอัสป-ปัจจัยตา กฎนี้บอกว่าเมื่อสิ่งนี้มี ย่อมมีสิ่งนี้ เมื่อมีการปฏิบัติธรรมชนิด ที่เพียงพอแก่การดับกิเลส นิพพานก็เกิดมี นิพพานจึงไม่ใช่สิ่งของ (thing) หากเป็น ชื่อหรือคำที่ใช้เรียกการที่จิตหมดกิเลสเท่านั้น

ที่กล่าวว่านิพพานเป็นอสังขตะนั้นท่านนาคคารชุนตีความว่า ไม่ได้หมายความว่า นิพพานไม่มีสาเหตุ ไม่มีปัจจัย หากแต่หมายความว่า ผู้เข้าถึงนิพพานจะสิ้นทุกข์ นิรันดร ภาวะที่เรียกว่านิพพานเป็นภาวะที่ไม่มีวันกลับกลายเป็นอย่างอื่นได้อีก เปรียบ เหมือนการหายจากโรคอย่างเด็ดขาด จริงอยู่ที่การหายจากโรคเป็นผลของสิ่งอื่น แต่การที่มันเป็นผลของสิ่งอื่นไม่ได้หมายความว่ามันจะเป็นภาวะที่มันคงไม่กลับกลายเป็น

เปรียบเทียบแนวคิดศูนยตาระหว่างมหายมิกะกับชาดร์

๑๑๕

เป็นอย่างอื่นไม่ได้ นิพพานก็เช่นเดียวกัน เป็นผลจากการปฏิบัติธรรม แม้วานิพพานจะเป็นผลของสิ่งอื่น นิพพานก็สามารถเป็นอสังขตะได้ในความหมายที่กล่าวมาแล้วนั้น

พุทธศาสนาแบบดั้งเดิมไม่คิดว่าทุกสิ่งในจักรวาลจะต้องอิงอาศัยสิ่งอื่นหมด มีของบางอย่างที่ไม่อิงอาศัยสิ่งใด โลกทัศน์แบบทางสายกลางในพุทธศาสนาดั้งเดิม บอกเราว่า สิ่งต่าง ๆ ในจักรวาลนี้เป็นสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ไม่มีใครเป็นเจ้าของ และในบรรดาสิ่งเหล่านี้บางสิ่งต้องอิงอาศัยสิ่งอื่น แต่บางสิ่งสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเองอย่างเป็นอิสระ ในขณะที่นิกายมหายมิกะบอกว่า สิ่งต่าง ๆ ในจักรวาลนอกจากจะเป็นสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ไม่มีใครเป็นเจ้าของแล้ว สิ่งเหล่านี้ยังล้วนแล้วแต่ต้องดำเนินไป อย่างอิงอาศัยกันและกัน ไม่มีสิ่งใดสามารถดำรงอยู่อย่างโดยไม่พึ่งพาสิ่งอื่น

ท่านนาคราชุนพยายามที่จะสอนพุทธศาสนาให้ต่างจากศาสนาพราหมณ์และลัทธิสสารนิยม ท่านจึงคิดว่าพุทธศาสนาจะต้องไม่สอนว่ามีอะไรบางอย่างที่มีลักษณะเป็นอมตะยั่งยืนชั่วนิรันตรอย่างปรมาตมในศาสนาพราหมณ์ ท่านคิดว่าการสอนนิพพานว่าเป็นภาวะทางอภิปรัชญาคือมีอยู่ต่างหากจากสิ่งอื่นในจักรวาลเท่ากับสอนว่ามีของที่เป็นอมตะแยกอยู่ต่างหากจากสิ่งอื่นในจักรวาลแล้วพุทธศาสนาจะต่างจากศาสนาพราหมณ์ตรงไหน

นิพพานจึงอยู่เหนือความมีและความไม่มี(ภาวะและอภาวะ) จึงมีคำถามว่า บางสิ่งบางอย่างมีอยู่ และนิพพานคือความดับแห่งสิ่งนี้สิ่งนั้น ในขณะที่ความจริงก็คือไม่มีอะไรมีอยู่ เพราะเหตุนี้ จึงไม่มีความสืบเนื่องและความดับแห่งอะไร มหายมิกะกล่าวว่านิพพานเป็นศูนยตา

ศูนยตาของนาการชุนจึงมีอยู่ ๒ ชั้นคือ

๑. ศูนยตาแห่งโลกและสรรพสิ่ง (Emptiness of all things)

๒. เมื่อก้าวไปสู่จุดสูงสุดของโลกและสรรพสิ่งก็จะถึงศูนยตาแห่งศูนยตา คือ เมื่อใช้ศูนยตาทำจัดมิจฉาภิฐิแล้ว ก็ต้องละศูนยตานั้นด้วย (Emptiness of Emptiness or Emptiness alone)

เห็นได้ชัดเจนว่า การอธิบายหลักศูนยตาของนาการชุนเป็นไปอย่างสุดโต่งอย่างยิ่ง ดังนั้นเมื่อพูดถึงเรื่องกรรมและผู้รับกรรมจึงทำให้ลำบากในการอธิบาย ต้องอาศัยหลักของเถรวาทเข้าช่วยในการอธิบาย

บรรณานุกรม

กীরติ บุญเจือ. **ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒.

จินดา จันทรแก้ว. **พุทธวิภาษวิธี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์, ผศ.. **ปรัชญาตะวันตกร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๒๖.

เดช ตูลวรรณ, พล.ต.. ทบพทวนความรู้ทางประวัติศาสตร์. **วารสารตักแต้**. มปป.

ทักษิณคณาธิการ, พระ. **ปรัชญา**. พิมพ์งานพระราชทานเพลิงศพ, ๒๕๑๗.

ที.อาร์.วี.มูรติ, ดร.. **ปรัชญามธยมิกะ**. กองค้นคว้ามูลนิธิอธิการกรรมมหาธาตุวิทยาลัย (แปล). พิมพ์เป็นบรรณาการงานพระราชทานเพลิงศพ, ๒๕๐๕.

ธนู แก้วโอภาส. **ปรัชญาตะวันออก-ตะวันตก**. กรุงเทพมหานคร : สากลการศึกษา, ๒๕๒๑.

ธรรมปิฎก, พระ. **จาริกบุญ-จาริกธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมมิก, ๒๕๓๙.

เนืองน้อย บุญเนตร. **จริยศาสตร์ตะวันตก ค้านท์ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาตร**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์, ๒๕๓๙.

ปานทิพย์ ประเสริฐสุข, ผศ.. **ปรัชญาอัตถิภาวนิยม**. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๒๖.

พินิจ รัตนกุล. **ปรัชญาชีวิตของฌอง-ปอล ชาตร**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาชน, ๒๕๔๑.

เมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), พระ. **เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาส-ชาตร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๖๖.

สนั่น ไชยานุกุล. แปล-เรียบเรียง. **ปรัชญาอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๔.

๑๒๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สมจินต์ สมมปณฺโณ, พระมหา. **“ปรัชญามาตรมิกะ : โลกและชีวิตจากมุมมองของนาคารชุน”** ในรวมบทความทางวิชาการพระพุทธศาสนาและปรัชญา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สมภาร พรหมทา. **พุทธศาสนายาน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์, ๒๕๓๔.

เสถียร โพธิ์นันทะ. **คติธรรม คติโลก**. กรุงเทพมหานคร : บรรณาการ, มปป.

_____. แปล. **ขุมขุมพระสูตรยาน**. กรุงเทพมหานคร : บรรณาการ, ๒๕๑๖.

_____. **ปรัชญายาน**. กรุงเทพมหานคร : บรรณาการ, ๒๕๒๒.

_____. **วัชรปารมิตาสูต**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

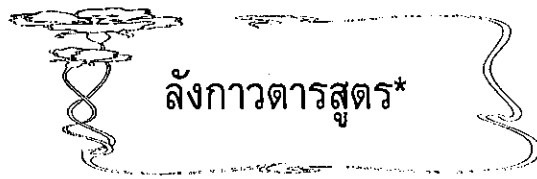
วคิน อินทสระ. **สาระสำคัญแห่งพุทธปรัชญายาน**. กรุงเทพมหานคร : บรรณาการ, ๒๕๓๑.

อดิศักดิ์ ทองบุญ. **ปรัชญาพุทธทศ ทรงวิทย์ แก้วศรี บรรณาการ**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

_____. **ปรัชญาอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๔.

อภิชาติ โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์. **พระพุทธศาสนายาน**. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๐.

Medhidhammaporn (Prayoon Mererk), Phra. **Sartres Existentialism and Early Buddhism**. Bangkok : Buddhadhama Foundation, 1998.

ความนำ

ลัทธิการดารสูตรเป็น ๑ ใน ๙ แห่งคัมภีร์อันสำคัญของพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ซึ่งมีชื่อเต็มว่า “อารย-สัทธรรมลัทธิการดารสูตร” เป็นคัมภีร์ของนิกายมหายานเขียนในประเทศอินเดียเป็นภาษาสันสกฤต มีใจความที่ว่าด้วยเรื่องคำสอนของมหายานเกือบจะหมด เป็นแนวปรัชญา จิตนิยมเชิงอัตวิสัย ซึ่งมีในโพธิญาณของพระพุทธเจ้า และลัทธิการดารสูตรไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน

ลัทธิการดารสูตรเป็นดังตัวแทนความคิดในฝ่ายมหายานอินเดียโดยเฉพาะสำนักโยคอาจารย์หรือวิชญาณวาท นิกายนี้เน้นเรื่องจิตอย่างเห็นได้ชัด นิกายมาธยมิกะได้พิจารณาเนื้อหาในส่วนที่ว่า สรรพสิ่งในจักรวาลนี้ที่เราสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัส เป็นสิ่งที่เราไม่สามารถสรุปได้ว่ามีอยู่ หรือไม่มีอยู่ เป็นส่วนที่มาสืบสนับสนุนทัศนะของตน นิกายมาธยมิกะจึงจัดลัทธิการดารสูตรไว้ในนิกายของตน นอกจากนี้ลัทธิการดารสูตรยังมีความสำคัญอย่างมากในทัศนะของนิกายเซนซึ่งถือว่าลัทธิการดารสูตรเป็นสัญลักษณ์แทนพระธรรม พระสังฆปริณายกของนิกายเซนทุกพระองค์จะได้รับมอบต้นฉบับพระสูตรนี้เป็นธรรมเนียมปฏิบัติในการสืบทอดตำแหน่งสังฆปริณายก**

ลัทธิการดารสูตรนั้นมีเนื้อหาหลักอยู่ที่การอธิบายกระบวนการทำงานของวิชญาณทั้ง ๘ จนกระทั่งคัมภีร์นี้เป็นที่รู้จักกันในนามทฤษฎีวิชญาณ ๘ (the theory of the eight vijnana) การอธิบายกระบวนการทำงานของวิชญาณทั้ง ๘ นี้ เพื่อจุด

* นางสาวนงเยาว์ หนูไชยะ ณ ภาพลัทธิ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รุ่นที่ ๑๒ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

** ดูรายละเอียดใน สมภาร พรหมทา, พุทธศาสนานิกายเซน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๒), หน้า ๕-๑๔๕.

ลัทธิการดารสูตร

๑๒๕

บทที่ ๓ ว่าด้วยอนิจจตา หรือสฺนยตา (อนิตยตา ปริวโรโต นาม ตฤตียะ)

บทที่ ๔ ว่าด้วยอัมตัตติกญาณ คือ ปริชาญาณอันได้แก่การตรัสรู้ (อภิสมย ปริวโรโต นาม จตุรุธะ)

บทที่ ๕ ว่าด้วยการอนุमानนिरนัย คือ เรื่องพระตถาคตอยู่เหนือความเที่ยงและความไม่เที่ยง (ตถาคต นิตฺยา- นิตฺย ปรสงฺค ปริวโรโต นาม ปญฺจมะ)

บทที่ ๖ ว่าด้วยขณิกตา คือเรื่องการปรากฏขึ้นชั่วคราวของวิชญาณ (กษณิก ปริวโรโต นาม ษษฐะ)

บทที่ ๗ ว่าด้วยปริณามะ คือ การแปลงร่าง (ไนรมานิกปริวโรโต นาม สप्तมะ)

บทที่ ๘ ว่าด้วยเรื่องการกินเนื้อสัตว์ (มัสสภกษณปริวโรโต นาม นามาสฐมะ)

บทที่ ๙ ว่าด้วยการประมวลคาถามากมาย (ธารณิ ปริวโรโต นาม นวมะ)

บทที่ ๑๐ ว่าด้วยส่วนที่เรียกว่า สคาถกัม ซึ่งเพิ่มขึ้นมาภายหลังมีทั้งหมด ๘๘๔ โสลก เป็นการทบทวนเนื้อหาทั้งหมดของลัทธิการดารสูตร กว่า ๒๐๐ โสลก จะมีเนื้อหาซ้ำกับเนื้อหาของบทก่อน ๆ ส่วนอีกราว ๖๘๐ โสลก ถูกเขียนขึ้นมาใหม่เป็นการเสนอความคิดหลักในการโต้แย้งคำสอนอันหลากหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อโต้แย้งนักคิดในลัทธิอื่น

เนื้อความในแต่ละบทจะเห็นได้ว่าไม่สอดคล้องกัน ไม่มีการดำเนินเรื่องราวของเหตุผลอย่างวรรณกรรมทั่วไป แต่เป็นการเสนอบทสนทนาถึงความคิดที่ลึกซึ้งทางด้านปรัชญาพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน โดยผู้ประพันธ์วางบทบาทของบุคคล (พระพุทธเจ้า ยักษ์-ท้าวราวัน, พระโพธิสัตว์มหาสมมติ) ให้เป็นผู้ถ่ายทอดความคิดแบบมหายานให้ผู้อ่านเข้าใจลัทธิการดารสูตรเกิดขึ้นในยุคที่พระพุทธศาสนาปฏิรูปคำสอนจึงมีการแต่งเรื่องราวสอดแทรกเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ปะปน เรื่องราวอมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น พญานาค (sea-serpents) และยักษ์ (Yakshs) ซึ่งถ้าศึกษาอย่างเทพนิยายจะสร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน แต่เนื้อหาส่วนใหญ่ของลัทธิการดารสูตรจะเป็นการแสดง

พระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าต่อพระโศตัสถ์มหามติในเรื่องจิต อลยวิชญาณ
นิรวาณ ทฤษฎีความรู้ในมหายาน ปัญญาญาณขั้นสูง ศูนยตา ตรีกาย ตถาคตครรค์
เป็นต้น นอกจากนี้ในบทที่ ๘ เท่านั้นที่เนื้อหาเป็นการกล่าวดำหนิการกินเนื้อสัตว์

ลักษณะการประพันธ์ลัทธิกาวดารสูตรมีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง บทที่ ๑-๙ เป็นร้อยแก้ว และผสมร้อยกรองบางตอน เฉพาะบทที่ ๑๐ เป็นบทร้อยกรอง หรือโคลงกลอน ๆ ภาษาในการประพันธ์สละสลวยตามแบบฉบับของวรรณกรรมสันสกฤต อันมีความงดงามอยู่ในตัวของภาษาเอง

หลักคำสอนที่สำคัญในลัทธิเต๋า

ความหมายของ “จิต” ในพุทธศาสนาเถรวาทในลังกาวดารสูตร คำว่า “จิต” มาจาก “จิธาตุ” (ci)^๑ ซึ่งมีอยู่ ๒ ความหมาย คือ

๑. เก็บสะสม, รวบรวม(to gather) กอง, ทัพบก (topie) ยึดครอง(to acquire)
๒. รับรู้(to percere) ค้นหา(to look for)^๒

ดังนั้น คำ “จิต” จึงมีความหมายว่า การเก็บสะสมสิ่งสม ความรู้สึกนึกคิด ประสพการณ์ต่าง ๆ เอาไว้และการรับรู้ นั้น หมายถึง การรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ ที่ผ่าน เข้ามาทางประสาทสัมผัสและความคิดนี้เกิดวิกริตรอง

ในความหมายที่ว่า “เก็บสะสม” หรือ “รวบรวม” นั้น ในลัทธิกาวดารสูตรเน้นเป็นพิเศษคือ การเก็บสะสมของจิต หมายความว่า จิตเก็บสิ่งที่ประสบพบผ่านต่าง ๆ และเก็บกรรมที่ได้กระทำแล้วเอาไว้ได้ ดังนั้น จิตจึงเป็นเสมือนเรือนคลังที่เก็บสะสมพืชแห่งความคิดและการกระทำไว้ในจิตนั้น” เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วลัทธิกาวดารสูตร

⁹ Daiseto Teitaro Suzuki, *Studies in Lankavatar Sutra*, (London : George Routledge and Son, 1972), p. 176.

¹⁰ Sutton, Florin Giripescu, **Existence and Enlightenment in the Lankavatara-Sutra**, (Delhi : Sri Satguru Publications, 1992), p. 174.

⁶⁷ Ibid., p. 174.

ได้อธิบายจิตซึ่งเป็นหลักใหญ่ ๆ ใน ๒ มิติ คือ จิตเดิมแท้ที่เป็นสภาวะดั้งเดิมและจิตที่เป็นตัวอาการคือจิตมนุษย์ปุถุชนทั่วไปนั่นเอง

จิตเดิมแท้มีศัพท์เฉพาะว่า “จิตตมาตระ” (mind-only) แปลว่าจิตเพียงอย่างเดียวเท่านั้นที่เป็นจริง^๔ สิ่งทั้งปวงรวมทั้งจักรวาลล้วนเป็นผลผลิตของจิตทั้งสิ้น จิตเดิมแท้เป็นสิ่งที่มิได้อยู่เดิม ไม่มีผู้ใดสร้างเป็นจิตที่บริสุทธิ์ ส่วนจักรวาลก็คือรูปนั่นเอง ซึ่งการปรากฏของรูปเกิดจากการจินตนาการของจิต “จิตนั่นเอง ย่อมหมุนไปด้วยการเข้าไปในจิตของตัวเอง ภาพที่เห็นภายนอกย่อมไม่มีอยู่เลย เพราะฉะนั้นจิตเพียงอย่างเดียวเท่านั้นย่อมมีอยู่”^๕ จิตเดิมแท้ไม่ได้อยู่ในระบบของวิชญาณที่รับรู้ทางอายตนะทั้งหลาย และไม่ได้อยู่ในโลกของวัตถุภายนอก(วิสัย) (บาลี : วิสัย หมายถึง อารมณ์) จิตเดิมแท้จึงเท่ากับสัจธรรมสูงสุด (ultimate reality) หรือเรียกว่า ปรมาณะ (บาลี : ปรมาตฺถ) อยู่เหนือบัญญัติโลก อยู่เหนือสมมติภาษาและมุ่งสู่ความรู้แจ้งในสัจธรรมสูงสุด^๖ พึงเข้าถึงด้วยปัญญาญาณเท่านั้น **ดร.สุชกิ** ได้ให้ความหมายคำว่า “จิตตมาตระ” ว่าเป็นจิตสากล เป็นธาตุรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ไม่มีใครสร้าง ไม่มีใครดลบันดาล เมื่อมนุษย์รู้เท่าทันความเป็นจริงและหยุดปรุงแต่งจิต จิตก็หยุดการเวียนว่ายในภพและพ้นจากสังสารวัฏ กลับคืนสู่ธรรมชาติเดิม สภาพเดิมนี้คือ จิตสากล”

ส่วนจิตที่เป็นตัวอาการ หรือจิตมนุษย์ปุถุชนทั่วไป มีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ห่างไกลความบริสุทธิ์ ปนเปื้อนด้วยกิเลสอาสวะ ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ ว่ามีตัวตนสาระ จิตเราจินตนาการไปต่าง ๆ นานา ดังข้อความในลัทธิการสารสูตรว่า

^๔ ฮวงโป, คำสอนของฮวงโป, แปลโดย พุทธทาสภิกขุ, (กรุงเทพฯ : ธรรมบุชา, ๒๕๒๐), หน้า ๑.

^๕ ลุงกา ๑๐/๒๗๗/๑๐๑/๑๑๔. อ้างใน จันทวัชรนันท์ สิงห์ทัด, “การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องจิตในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานอินเดีย : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสูตรพระอภิธรรมและลัทธิการสารสูตร”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาศาสนาเปรียบเทียบ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๔), หน้า ๒๕๒.

^๖ Daiseto Teitaro Suzuki, **Studies in the Lankavatara Sutra**, p. 174.

^๗ Ibid., p. 252.

“คนโง่ทั้งหลาย ย่อมถูกทำให้เข้าใจผิดอย่างนี้โดยจิต และเจตสิก(ใจตะ) ที่หาจุดเริ่มต้นไม่ได้ คนโง่ทั้งหลายย่อมยึดจับสิ่งที่มียู่ อันเกิดจากมายาและภาพลวงตาว่าเป็นจริง”^๘

การเปรียบเทียบธรรมชาติของจิตเดิมแท้ กับจิตมนุษย์ปุถุชน^๙

จิตเดิม	จิตปุถุชน
๑. เป็นความจริงแท้ (วิวิคตธรรม) (ลงกา.๔/๒๑๕/๘๗)	๑. เป็นเหตุมูลฐาน (การณะหรือเหตุ) ของโลกและสรรพสิ่ง (ลงกา.๒/๖๐/๒๖)
๒. บริสุทธิ์ปราศจากกิเลส (ลงกา.๖/๒๒๒/๙๐)	๒. ไม่บริสุทธิ์มีกิเลสตัณหา (ลงกา.๑๐/๑๐๔/๔๓)
๓. เป็นสภาวะที่ไม่อยู่ภายใต้กฎของ เหตุปัจจัย (ลงกา.๑๐/๒๗๑/๕๒/๑๑๐)	๓. อยู่ภายใต้ของเหตุปัจจัย (ลงกา.๑๐/๑๐๔/๔๓)
๔. มีพีชะอันเป็นศักยภาพภายในจิต (ลงกา.๑๐/๘๓/๑๑๒)	๔. มีพีชะอันเป็นศักยภาพภายในจิต (ลงกา.๑๐/๘๓/๑๑๒)
๕. หมุนกลับ(ปราวฤตติ) ไปสู่สภาพ บริสุทธิ์ดั้งเดิมพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด (ลงกา.๑๐/๒๖๖/๑๗/๑๐๘)	๕. หมุนกลับ(ปราวฤตติ)ไปเวียนว่ายใน สังสารวัฏ (ลงกา.๑๐/๒๗๑/๑๑๐/๕๐)

^๘ ลงกา. ๑๐/๒๗๕/๘๒/๑๑๒. อังนิน จันทรัชนันท์ สิงห์หัต, การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องจิตในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานอินเดีย : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสูตรพระอภิธรรมและลัทธิการดารสูตร”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๒๕๗.

^๙ จันทรัชนันท์ สิงห์หัต, “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องจิตในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานอินเดีย : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสูตร พระอภิธรรม และลัทธิการดารสูตร” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. (สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙), หน้า ๒๕๙-๒๖๐.

<p>๖. เป็นกระแสของการเกิดดับเป็นขณะ (ลงกา.๑๐/๒๗๓/๖๐/๑๑๒)</p> <p>๗. เป็นนามธรรมไม่อาจเห็นได้อย่าง ประจักษ์ทางประสาทสัมผัส (ลงกา.๒/๑๓๐/๓๓/๘๒)</p> <p>๘. ไม่มีความวิจิตรเห็นธรรมทั้งหมด เป็นหนึ่งเดียว (ลงกา.๑๐/๒๙๖/๔๑/๑๑๐)</p> <p>๙. นิ่ง (อวยากฤต) (ลงกา.๑๐/๔๗๘/๑๐๓/๑๑๔)</p> <p>๑๐. เว้นจากความคิดปรุงแต่ง (ใจตะ- วัวร์ชิตะ) (ลงกา.๑๐/๒๖๘/๓๘/๑๐๙)</p> <p>๑๑. ไม่รับอารมณ์ภายนอกไม่นึกคิด จินตนาการว่าอย่างนั้นอย่างนี้ (ลงกา.๓/๒๐๘/๘๔)</p> <p>๑๒. ไม่ยึดมั่นถือมั่น เป็นอันหนึ่งอัน เดียวกับศูนยดา (ลงกา.๒/๗๔/๓๑)</p> <p>๑๓. ถอนอวิชชาแล้วรู้ถึงธรรมชาติ ความเป็นจริงของสรรพสิ่ง (ลงกา. ๓/๑๗๐/๖๙)</p> <p>๑๔. ไม่เป็นที่สะสมกรรม (ลงกา.๑๐/๒๒๖/๑๕/๑๐๘)</p>	<p>๖. เกิดดับเป็นขณะ (ลงกา.๑๐/๒๗๓/๖๐/๑๑๒)</p> <p>๗. เป็นนามธรรมไม่อาจเห็นประจักษ์ ได้ทางประสาทสัมผัส (ลงกา.๒/๔๕/๒๐)</p> <p>๘. มีความวิจิตร เห็นโลกว่ามีความ หลากหลาย (ลงกา.๑๐/๒๗๑/๔๙/๑๑๐)</p> <p>๙. ท่องเที่ยวไป(สัจ) (ลงกา.๑๐/๒๗๘/ ๑๐๓/๑๑๔) และไปไกล(ทูลุญคม) (ลงกา.๒/๑๒๕/๕๑)</p> <p>๑๐. มีความคิดปรุงแต่ง (ใจตะ) (ลงกา.๑๐/๒๗๕/๘๒/๑๑๒)</p> <p>๑๑. รับอารมณ์ภายนอกโดยจินตนาการ ไปต่าง ๆ นานา (ลงกา.๖/๒๒๑/๙๐)</p> <p>๑๒. ยึดมั่นถือมั่นในตัวตน และผลของ ความคิดปรุงแต่งทั้งหลาย (ลงกา.๑๐/๒๗๒/๕๘/๑๑๑)</p> <p>๑๓. ยังไม่ถอนอวิชชา จึงไม่รู้ธรรมชาติ ความเป็นจริงของสรรพสิ่ง (ลงกา. ๓/๑๖๙/๖๙)</p> <p>๑๔. เป็นที่สะสมกรรม (ลงกา.๒/๓๗/๑๘; ๖/๒๒๕/๙๒)</p>
---	---

ดังนั้น จิตเดิมแท้ จึงหมายถึงสิ่งที่สมบูรณ์สูงสุด (the Absolute) ไม่ใช่ความรู้สึกนึกคิดทั่วไปที่รับรู้ทางประสาทสัมผัสอย่างวิชฌານ (บาลี : วิญญาน) แต่เป็นจิตที่อยู่ในสภาพที่บริสุทธิ์ปราศจากความคิดปรุงแต่ง เป็นธรรมชาติที่สงบจากกมลพิษ (บาลี : กิเลส) เหมือนจิตของพระอรหันต์ในเกราบาท จิตเดิมแท้มีความหมายเท่ากับ สัจธรรมสูงสุด (ultimate reality) ซึ่งมีไวพจน์อยู่หลายคำที่นิกายโยคจารย์ใช้แทน “จิต” ในความหมายนี้ ได้แก่

ตถตา คือ ความเป็นเช่นนั้น (Sussness)

สัตยา คือ ภาวะของความเป็นจริง (the state of being true)

ธรรมธาตุ คือ ดั้งเดิมที่เป็นความจริงแท้ (realm of truth)

นิรวาณ คือ ความดับ (ความคิดนึก ปรุงแต่งต่าง ๆ) หรือความหลุดพ้น (Liberation)

อัทธายะ คือ ความเป็นหนึ่งเดียว (the one)

นิโรธ คือ ความไม่มีที่กักขัง (อยู่ในสังสารวัฏ ความดับการเกิดทั้งความมีอยู่ และความไม่มีอยู่ (cessation)

ศูนยตา คือ ความว่างเปล่าจากความคิดปรุงแต่ง (emptiness)^{๑๐}

จากความหมายของจิตเดิมแท้สามารถมองเห็นได้ในสองสภาพคือ สภาพดั้งเดิมที่เป็นสภาพที่บริสุทธิ์และสภาพที่เป็นอาการเปลี่ยนแปลงไปต่าง ๆ ตามความรู้สึกนึกคิดเมื่อถูกอารมณ์มากระทบจิต ซึ่งก็เป็นเพียงอาการของจิตเท่านั้น ไม่ใช่สภาพดั้งเดิม เหมือนเรากล่าวว่าน้ำนี้สกปรกมีกลิ่นเหม็น ความสกปรกและกลิ่นเหม็น ไม่ใช่ น้ำและความเป็นน้ำก็ไม่ใช่ความสกปรกหรือกลิ่นเหม็น ความสกปรกและกลิ่นเหม็นนั้นเป็นสิ่งที่เจือปนในน้ำซึ่งเข้ามาภายหลัง ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่เดิม เราสามารถขจัดออกไปให้หมดได้ ความเป็นน้ำจริง ๆ นั้น สะอาดบริสุทธิ์ ไร้สี ไร้กลิ่น ฉ้นใดก็ฉ้นนั้น

ไวพจน์ของจิตมีหลายคำที่ปรากฏในลังกาวตารสูตรได้แก่ อาลยวิชฌาน วิชฌาน มนัส มโนวิชฌาน ตถาคตครรรค์และวิญญูปติมาตระ คำเหล่านี้ใช้อธิบายจิตในแง่มุมที่

^{๑๐} Daiseto Teitaro Suzuki. *The Lankavatara Sutra*, (London : Routledge & Kegan paul, 1973), p. 28.

ต่างกันหรืออธิบายลักษณะต่าง ๆ ของจิต ซึ่งจิตประเภทนี้หมายถึงจิตที่ทำหน้าที่รับรู้ อารมณ์ทางประสาทสัมผัสและหมายถึงจิตของปุถุชนทั่วไปที่ยังมีกิเลส (บาป : กิเลส) อยู่ ยังถูกห่อหุ้มด้วยความหลงและความไม่รู้ ยังไม่เห็นแจ้งธรรมชาติที่แท้จริงของตนเอง เป็นจิตที่ยังไม่บริสุทธิ์เหมือนจิตเต็มแท้ (Mind-only) ยังต้องฝึกฝน ฝึกหัดขัดเกลา เพื่อให้บรรลุถึงซึ่งความบริสุทธิ์

อालยวิชญาณ (storage-house consciousness) หมายถึง เรือนคลังที่รวบรวม ความคิด ความรู้สึกและกรรม อาลยวิชญาณถือว่าเป็นจิตที่มีศักยภาพ (potential mind) คือมีแนวโน้มที่จะเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งได้ เมื่อมีเหตุปัจจัยเหมาะสม คือเมื่อ มีพีชะ (คำว่า “พีชะ”^{๑๑} ในเถรวาท มีความหมายดังนี้ ๑. หมายถึงปฏิสนธิ-จิต^{๑๒} ๒. หมายถึงอัตภาพในภพต่าง ๆ เช่น พระโสดาบันผู้เป็นเอกพีชะ^{๑๓} ๓. หมายถึง เชื้อ แห่งภพ : ภวสส พีชะ^{๑๔} อาลยวิชญาณมีศักยภาพในอันที่จะเปลี่ยนแปลงไปทาง ทำให้ตัวเองบริสุทธิ์ก็ได้ หรือทำตัวเองให้มีมลทินด้วยกิเลสก็ได้ อาลยวิชญาณเป็นกระแส เจตสิกที่เกิดขึ้นติดต่อกัน เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยไม่ขาดสาย ซึ่งแตกต่างจากประภคติ ของลัทธิasanghaya ของฮินดู) การสั่งสมของพีชะของวิชญาณ วาสนาที่สั่งสมไว้ในอालยะ เรียกว่าเหตุปริณามะ ผลของการสั่งสมเรียกว่าผลปรณามะเป็นผลที่แสดงออกมา เป็นพฤติกรรม บุคลิกภาพ นิสัย ความคิด ความเชื่อ ทักษะคิดต่าง ๆ โดยวาสนา เป็นแรงผลักดันแห่งการสั่งสมนั้นเปรียบเทียบกับคำว่า ภวังคจิต หรือ ภวังควิชญาณ และอัปยาคฤต ในฝ่ายเถรวาท ในอาลยวิชญาณนั้นได้เก็บพีชะทั้งที่เป็นกุศล อกุศลเอาไว้ ฉะนั้น ภวังคจิตก็เป็นทีเก็บรวบรวม สั่งสมวิบากต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกุศล อกุศลเป็นต้น ไว้ฉะนั้น

^{๑๑} ดูรายละเอียดใน เสถียร โพธิ์นันทะ, **ปรัชญามหายาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖ และพระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา, “พุทธปรัชญา-โยคาวจร : ประวัติ พัฒนาการสารัตถธรรมและอิทธิพล”, **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต รุ่นที่ ๔๔/๒๕๔๐**, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๗๗-๗๘.

^{๑๒} ชุ.ข.อ. (บาลี) ๑๕/๑๗.

^{๑๓} ดูรายละเอียดใน ชุ.อ. (บาลี) ๑๕๑/๗๗, องฺติก. (ไทย) ๒๐/๕๒๘/๓๐๒, องฺ.นวก. (ไทย) ๒๓/๒๑๖/๓๔๔, องฺ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๖๔/๑๒๙, อภิ.ป. (ไทย) ๓๖/๔๗-๔๘/๑๔๗.

^{๑๔} องฺ.อ. (บาลี) ๒/๓๒๐/๒๔๒.

วิชญาณ เป็นการแสดงความหมายของจิตในแง่ความคิด (idea) การรับรู้ (perception) และความรู้สึกต่าง ๆ (mentation) เป็นความรู้ของจิตที่เกิดจากการปรุงแต่ง vijñāna may better be understood in the sense of knowledge dealing with the relative aspect of existence)^{๑๕} เป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการสร้างความ เป็นไป(ของโลก) ต่าง ๆ วิชญาณจึงมีความวิจิตรอันเนื่องมาจากการปรุงแต่ง

วิชญูปติมาตระ หมายถึง ความนึกคิด จินตนาการ หรือการแสดงพฤติกรรม ของจิต ความรู้ทางประสาทสัมผัสที่รับรู้และยึดมั่นโลก^{๑๖}

มนัสและมโนวิชญาณ ทั้งสองคำใช้ในความหมายเดียวกัน คือ เป็นตัวยึด ครองความรู้สึกที่ปรุงแต่งขึ้นมา (อุปาทาน) จนกลายเป็นการให้ความหมายสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นความปรารถนา ความชิงชัง ในลัทธิเต๋าสูตรกล่าวไว้ว่า “กรรม ถูกสั่งสมโดยจิต ถูกยึดถือโดยมนัสถูกรับรู้โดยมโนวิชญาณ”^{๑๗}

ตถาคตครรรค์ หมายถึง ครรรค์ (Womb) ของพระพุทธเจ้า เป็นที่เก็บเมล็ด แห่งความเป็นตถาคต คือความเป็นพุทธะที่มีอยู่ในตัวเราทุกคน^{๑๘} ตามทรรคใน ลัทธิเต๋าสูตร ตถาคตครรรค์ เป็นอาลยะ คือที่เก็บทั้งสิ่งที่บริสุทธิ์และไม่บริสุทธิ์ ทั้งดีและเลวให้อยู่ในภาวะที่สงบ(มหายานโยคอาจารย์ บอกว่า อาลยะมีความบริสุทธิ์ หมดจดไม่เกี่ยวข้องกับกิเลสต่าง ๆ ทำหน้าที่เก็บความคิด กรรมดี-ชั่ว ไว้เท่านั้น

อีกนัยหนึ่ง คำว่า “ตถาคตครรรค์” นั้น ครรรค์ในที่หมายถึงบางสิ่งที่ซ่อนอยู่ ภายใน เป็นพันธแห่งความเป็นตถาคต ซึ่งถูกครอบคลุ้มด้วยมิจาภิภูติและอุปาทาน แต่เนื้อหาเดิมบริสุทธิ์เปรียบเหมือนแก้วมณีล้ำค่าที่ซุกซ่อนอยู่ในเปลือกถมที่ถูกทิ้ง ไว้ไม่มีใครเหลียวดู ตถาคตครรรค์ คือแหล่งที่ตถาคตก่อกำเนิดขึ้นมา ได้รับการ ล่อเลี้ยงและเจริญเติบโตอยู่ในฐานะที่เป็นเหตุแห่งความดีและความชั่ว สร้างวิถีชีวิต

^{๑๕} Daiseto Teitaro Suzuki, *Studies in the Lankavata Sutra*, p. 441.

^{๑๖} Ibid., p. 279.

^{๑๗} ลุงกา. ๒/๔๖/๒๑/๑๐๖ อ้างใน จันทร์ชนันท์ สิงห์ทัด, “การศึกษาเปรียบเทียบ...

ลัทธิเต๋าสูตร,” *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, หน้า ๒๕๓.

^{๑๘} Wader, A.K., *Indian Buddhism*, (Delhi : Motilal Banarsidass, 1970), p. 433.

ลัทธิลัทธิลัทธิ

๑๓๓

หลากหลายเป็นอารมณ์แห่งปัญญาสูงสุด (Supreme Wisdom) ความรู้แจ้งในภายในจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อตถาคตครุปรากฏขึ้นในภายในจิตของสรรพสัตว์ ตถาคตครุปรากฏบางครั้งเรียกว่า อลยวิญาณ คำว่า “อลย” แปลว่า ที่เก็บกักเป็นแหล่งรวมสรรพสิ่งไว้มีความหมายเดียวกับครุปรากฏ^{๑๙}

ประเด็นที่แปลกกันอยู่ตรงที่ ตถาคตครุปรากฏเป็นแหล่งที่ตถาคตทั้งหลายถือกำเนิดและได้รับการหล่อเลี้ยงแต่กระบวนการทำงานยังคงสัมพันธ์กัน อลยวิญาณนอกจากจะมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมของมโนวิญาณทำงานแล้วยังมีบทบาทเชื่อมต่อกับเชื้อ (Idea) ของตถาคตครุปรากฏอีก (อลยซึ่งเป็นแหล่งที่ครุปรากฏดำรงอยู่นั้นอยู่ในฐานะเป็นความคิดรวมอยู่ด้วยกับอัตตา(ego) เมื่อบุคคลบรรลุถึงอลยจะทำให้หลุดพ้นและเห็นแจ้งสัจจะบริสุทธิ์จากกิเลส ปฐมจิตซึ่งบริสุทธิ์มาตั้งแต่ต้นก็คือตถาคตครุปรากฏซึ่งเป็นกุศลอยู่เหนือเขตและเขต อลยจะแนบแน่นเนื่องในชั้น ๕ แต่ก็บริสุทธิ์รุ่งเรือง)

ดังนั้น สถานภาพ และคุณสมบัติของตถาคตครุปรากฏและอลยวิญาณนั้นยิ่งใหญ่เท่ากัน แต่อยู่คนละฝากฝั่งแห่งความคิด ตถาคตครุปรากฏอยู่ในฝั่งอภิปราย เป็นที่รองรับสนับสนุนนิพพาน เป็นมูลฐานแห่งสังสารวัฏในขณะที่อลยวิญาณอยู่ในฝั่งจิตวิทยา เป็นผู้สร้างสรรค์สรรพสิ่งเป็นเมล็ดเชื้อแห่งความเป็นตถาคต^{๒๐}

ธรรม ๕

ในลัทธิลัทธิลัทธิกล่าวถึงหลักคำสอนเรื่องธรรม ๕ (Five Dhammas) เป็นการจำแนกประเภทสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งความคิด ดังนี้^{๒๑}

^{๑๙} พระมหาสมจินต์ สมมาบุญโญ, พระพุทธศาสนาในอินเดีย, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๗๗-๑๗๘.

^{๒๐} Brain Edward Brown, *The Buddha Nature : A Study of the Tathagatagarbha and Alayavijnana*, (Delhi : Motilal Banarsidass, 1991), pp. 179-182.

^{๒๑} Daiseto Teitaro Suzuki, *Lankavatara Sutra : A Mahayana Text*, (London : Routledge & Kegan Paul Ltd., 1966), p. 197.

๑. **นาม** (name) สิ่งต่าง ๆ ที่เราพบเห็นทางประสาทสัมผัสเป็นเพียงสิ่งที่เรานับญาติขึ้นมาเรียกว่าสิ่งนี้ สิ่งนั้นเท่านั้น หาได้มีตัวตนอยู่จริงไม่ ดังข้อความที่ว่า “ความรู้ทางประสาทสัมผัสย่อมไม่มี เป็นเพียงนามเท่านั้น สกนธ์ (บาลี : ชนฺธ)ทั้งหลายย่อมมีลักษณะเหมือนตาข่ายคลุมผมคนพาลทั้งหลายย่อมมีจินตนาการว่าเป็นอย่างนั้น”^{๒๒}

๒. **นิมิต** (appearance) คือ รูปร่างลักษณะอาการของสิ่งที่ปรากฏแก่เราสัมผัสได้ด้วยตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ แล้วหลงยึดถือความเห็นว่าเป็นสิ่งหนึ่งแตกต่างจากสิ่งหนึ่งโดยอุปาทานในลังกาวดารสูตรกล่าวว่า “ดูก่อนมหาหมต นิมิตเป็นสิ่งที่เห็นได้ทางประสาทสัมผัสและถูกรับรู้ว่าเป็นรูปซึ่งปรากฏเป็นโคตรวิชญาณ(โสตรวิชญาณ) ฆราวาสวิชญาณ(ฆานวิชญาณ) ชีหาวิชญาณ(ชีหาวิชญาณ) กายวิชญาณ(กายวิชญาณ)ทั้งหมดนี้ถูกรู้ว่าเป็น เสียง กลิ่น รส สัมผัส และความนึกคิดทั้งหมดฉันเรียกว่าเป็นนิมิต”^{๒๓}

๓. **วิกัลปะ** (vikalpa)(discrimination) คือ การเห็นอย่างแยกแยะ เห็นว่าสิ่งต่าง ๆ มีความวิจิตรโดยยึดถือว่าเป็นตัวเป็นตนเป็นสัตว์ เป็นบุคคล หรือเห็นว่าเป็นสิ่งนั้นจริง ๆ ดังข้อความที่ว่า “ดูก่อนมหาหมต วิกัลปะนั้น คือ การเห็นว่าเป็นสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นนามและนิมิตนั้นปรากฏเป็นหลากหลาย และกล่าวอย่างยึดถือว่า สิ่งนี้เป็นสิ่งนี้เท่านั้น ไม่ใช่สิ่งอื่น เช่น กล่าวว่านี้คือ ช้าง นี่คือน้ำ นี่คือนสตรี นี่คือนบุรุษ เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ ย่อมถูกจินตนาการว่าเป็นสิ่งนั้น”^{๒๔}

๔. **สัมยัคชญาณ** (สัมมาญาณ, ยถาภูตญาณทัสนะ) (right knowledge) คือ ความรู้ชัด ความรู้ที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง เมื่อรู้แล้วก็เลิกยึดถือในตัวตนที่ไม่เป็นจริง เพิกถอนอวิชชาและอุปาทาน ความรู้ที่ถูกต้องก็เกิดประกอบไปด้วยปัญญา

^{๒๒} ลุงกา. ๒/๙๖/๔๐/๑๕๖. อ้างใน จันทรชันทน์ สิงห์หัต, “การศึกษาเปรียบเทียบ...ลังกาวดารสูตร”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๒๘๒.

^{๒๓} ลุงกา. ๖/๒๒๖/๙๒. อ้างใน จันทรชันทน์ สิงห์หัต “การศึกษาเปรียบเทียบ...และลังกาวดารสูตร” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๒๘๓.

^{๒๔} อ้างแล้ว.

สังกาวดารสูตร

๑๓๕

ที่แห่งทะเลสาบธรรมต่าง ๆ เหมือนข้อความที่ว่า “ดูก่อนมหาตม” เมื่อนามและนิมิตเห็นแล้วว่าไม่มีสภาพเป็นของตนเอง การเกิดขึ้นของวิชญาณทั้งหลายย่อมไม่มี เพราะสิ่งทั้งหลายย่อมไม่เกิดขึ้นจากความไม่มีอะไร สิ่งใด ๆ ไม่มีอยู่อย่างเที่ยงแท้ถาวร เมื่อใดที่ไม่มีการแบ่งแยกเป็นนึกคิดทั้งหลาย ทั้งสาวกและพระปัจเจกพุทธะทั้งหลาย เมื่อนั้นย่อมเข้าถึงสัมยัคชญาณด้วยสัมยัคชญาณนั้นแล พระโพธิสัตว์จึงไม่เห็นวามและนิมิตมีอยู่หรือไม่มีอยู่”^{๒๕}

ตถตา (วิปัสสนาญาณ) (suchness) หมายถึง ความเป็นเช่นนั้นเอง ไม่ยึดถือในนามและภาพที่ปรากฏ ใจสงบไม่หวั่นไหวไปกับนามและภาพที่ปรากฏ ดังข้อความที่ว่า “เมื่อใดที่เห็นความผิดของความเห็นแยกแยะเป็น ๒ อย่าง(ทวยะ)ถูกขจัดออกไป เมื่อใดที่วิชญาณหยุดยึดจับรูปทั้งหลายว่าเป็นนามและนิมิต เมื่อนั้น(ตถาคต) เรียกสิ่งนั้นว่า “ตถตา” จะเห็นได้ว่า ธรรม ๕ อย่างนี้แบ่งเป็น ๒ ระดับ คือ ธรรมที่ ๑, ๒, ๓ คือภาวะที่อยู่ในความหลง หรือความไม่รู้ เป็นความเข้าใจไปตามการปรุงแต่งของเหตุปัจจัย ส่วนธรรมที่ ๔, ๕ เป็นการก้าวพ้นจากความหลงผิดเป็นภาวะที่รู้แจ้งในธรรม”^{๒๖}

ลักษณะ ๓ (ไตรสภาวะ)

สังกาวดารสูตรกล่าวถึงความรู้ใน ๓ ลักษณะ (the three forms of knowledge) ซึ่งเรียกว่า สภาวลักษณะตรัย เป็นการนำเอาปัญญาธรรมมาสรุปความให้กระชับเด่นชัด กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นความรู้หรือทัศนะที่จิตมีต่อสิ่งที่ปรากฏอยู่ (ภาวะ) ว่าถูกรู้เห็นด้วยความเข้าใจว่ามี ๓ ลักษณะ ได้แก่

๑. **ปริกัลปิตะ** (บาลี : วิปลาส : ความเห็น ความเข้าใจ ความสำคัญคลาดเคลื่อน ผิดไปจากความเป็นจริง) (Parikalpita) คือสภาวะที่หลงผิด ยึดถือในสิ่งทั้งหลายที่ปราศจากตัวตนว่าเป็นตัวตนที่ไม่เที่ยงแท้ว่าเที่ยงแท้ไม่มีอยู่จริงว่ามีอยู่จริงอุปมาดังบุคคลเดินไปในที่มืดเห็นเชือกสำคัญว่าเป็นงู ลักษณะที่สำคัญผิดไปจากข้อเท็จจริงที่คิดว่า เชือกเป็นงู เรียกว่า ปริกัลปิตลักษณะ ความรู้ผิดในลักษณะนี้

^{๒๕} อ้างแล้ว.^{๒๖} อ้างแล้ว.

เรียกว่าปริกัลปิตญาณ เป็นความรู้ที่ไม่เที่ยงแท้ อันเกิดจากความคิด จินตนาการ เป็นมายา (illusion) ลังกาวตารสูตรกล่าวถึงจินตนาการความเห็นผิดนี้ว่า “วิชญาณที่ขาดความรู้อันแยบคาย(อโยนิโส)ย่อมหมุนเวียนไปโดยจินตนาการ(วิกัลปะ)ความวิจิตร(ของจิต)เป็นเหมือนคลื่นในมหาสมุทร”^{๒๓} การแปลงความรู้สึกอันเนื่องมาจากการรับรู้ที่ผิดจากความเป็นจริง เรียกว่า มายา ความรู้สึกหลง ปุถุชนมีความคิดจำกัด ในการใช้ปัญญาพิจารณาตัดสินสิ่งต่าง ๆ มักใช้ความรู้สึกนึกคิดของตนเองในขณะนั้น พิจารณาตัดสินสิ่งรอบตัว

๒. **ปรตันตระ (Paratantra)** คือความรู้เกี่ยวกับธรรมที่อาศัยเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งเรียกว่า สัมมฤติ (สมมติ) เป็นความรู้สัมพัทธ์ (relative knowledge) เป็นความรู้เกี่ยวกับสิ่งทั้งหลายในโลกไม่มีธรรมชาติที่แท้จริงของตนเอง หรือไม่มีสภาวะ (self nature) เป็นความจริงที่ถูกปรุงแต่งขึ้นด้วยปัจจัยที่เป็นเงื่อนไข เช่น ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด(ที่กำหนดเป็นเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรม ไม่ใช่ดี ชั่ว ถูกผิด อย่างแท้จริงโดยสภาวะธรรม ปรตันตระเป็นความรู้ที่อยู่ในขอบเขตของทวิภาวะ (duality) เหตุปัจจัยปรุงแต่งให้เกิดขึ้น ก็ถูกเหตุปัจจัยปรุงแต่งให้ดับไปเช่นกัน การหมุนเวียนไปมาระหว่างภาวะที่เป็นคู่แย้งเป็นไปเพราะวิชญาณ จินตนาการเห็นเป็นหลากหลายว่าอย่างนั้น อย่างนี้ ในลังกาวตารสูตรกล่าวว่า “อาตมา(ตัวตน) ย่อมไม่มีในชั้นทั้งหลาย ความเป็นไปของสัตว์ย่อมไม่มีในชั้นทั้งหลาย และความเป็นบุคคล ย่อมไม่มีในชั้นทั้งหลายเช่นกัน(การเกิดมีขึ้น)วิชญาณย่อมเกิดและ(ความดับ ย่อมมีขึ้น)เมื่อวิชญาณย่อมดับ”^{๒๔} การรู้ว่าไม่มีตัวตน สัตว์ บุคคล เรา เขาในชั้น ๕ หรือปัญจสกันถ์นั้น เป็นการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ซึ่งมองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงในชั้นสมมติ แต่ก็ยังมีอุปาทานแอบแฝงอยู่ ปล่อยวางไม่ได้

^{๒๓} ลุงกา. ๑๐/๒๖๕/๑๐๗/๑๓. อ้างใน จันทรชนันท์ สิงห์หัต “การศึกษาเปรียบเทียบ...และ ลังกาวตารสูตร” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๒๔๕.

^{๒๔} ลุงกา. ๑๐/๒๓๒/๑๑๑/๖๐. อ้างใน จันทรชนันท์ สิงห์หัต “การศึกษาเปรียบเทียบ...และ ลังกาวตารสูตร” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๒๔๗.

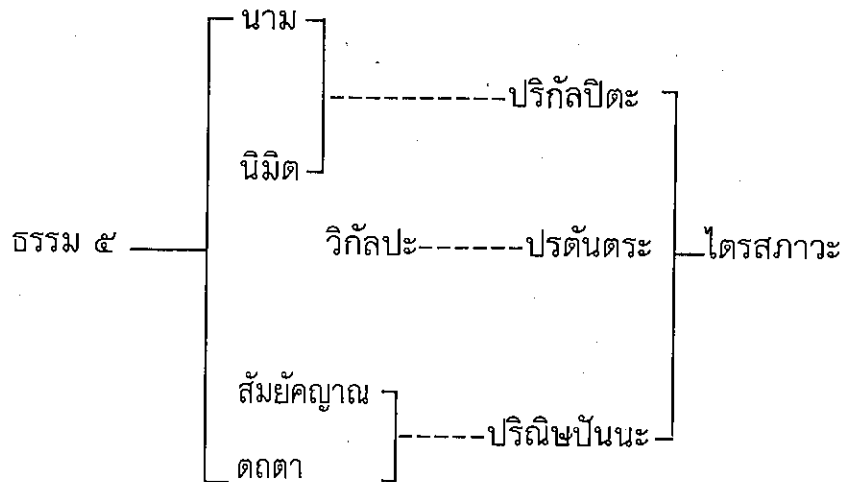
ลัทธิกาวดารสูตร

๑๓๓

๓. **ปรีณิษปันนะ** (parinispanna) คือความรู้ขั้นสมบูรณ์ (Absolute) เป็นความรู้แท้ซึ่งรู้สภาพปรมาัตถ์ของสรรพสิ่ง ไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง เช่น นิรวาณ (นิพพาน) เป็นความรู้ที่ข้ามพ้นนาม นิमित และ วิกัลปะ ดังข้อความที่ว่า “ดูก่อนมหาเถร สัมมชัญญาณและตถตาเป็นของตนเอง(สวภาวะ)ไม่ดับสูญ(อวินาศ) สัมมชัญญาณและตถตานัน้นย่อมถูกรู้ว่าเป็นปรีณิษปันนะ”^{๒๙}

ความสัมพันธ์ระหว่างปัญญาธรรมและไตรสภาวะ^{๓๐}

วิชญาณ ๘ (บาลี : วิญญูญาณ)

ลัทธิกาวดารสูตรมีเนื้อหาหลักอยู่ที่การอธิบายกระบวนการทำงานของวิชญาณ ทั้ง ๘ จนกระทั่งคัมภีร์นี้เป็นที่รู้จักกันในนามทฤษฎีวิญญาณ ๘ การอธิบายกระบวนการทำงานของวิชญาณ ๘ นี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นแนวทางที่จะเข้าถึงสภาวะของการรู้แจ้งตนเอง (self realisation) อันได้แก่การเข้าถึงพุทธภาวะนั้นเอง สำนักโยคอาจารย์หรือวิชญาณวาทได้จำแนกวิชญาณออกเป็น ๘ ประเภท ดังนี้ คือ :-

^{๒๙} ลก. ๖/๒๒๗/๙๒. อ้างใน จันทรชันทน์ สิงห์หัต ... หน้า ๒๘๗.

^{๓๐} จันทรชันทน์ สิงห์หัต ... “การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องจิต ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหานิกายอินเดีย : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสูตร พระอภิธรรม และลัทธิกาวดารสูตร” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. หน้า ๒๘๘.

๑. การรู้อารมณ์ทางตา เรียกว่า **จักขุวิชญาณ** (eye - consciousness) จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัย ๔ อย่าง ได้แก่ ที่ว่าง, แสงสว่าง, อินทรีย์คือจักขุประสาท, รูปวิสัย, มนสิการ, จิต, มโนธาตุ, มโนวิชญาณและพีชะ ส่วนผู้ที่ได้ทิพพจักขุไม่ต้องอาศัยที่ว่างและแสงสว่าง นอกนั้นก็จะต้องอาศัย

๒. การรู้อารมณ์ทางหู เรียกว่า **โสตวิชญาณ** (โสตวิชญาณ) (ear-consciousness) จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัย ๘ อย่างคือ โสตรประสาท(ประสาทรับเสียง), ศัพทวิสัย (เสียง), มนสิการ, จิต, มโนธาตุ, มโนวิชญาณและพีชะและที่ว่าง

๓. การรับรู้ทางจมูก เรียกว่า **ฆรานวิชญาณ** (nose- consciousness) จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัย ๗ อย่าง คือ ฆรานประสาท (ประสาทรับกลิ่น), ฆรานวิสัย (กลิ่น), มนสิการ, จิต, มโนธาตุ, มโนวิชญาณและ พีชะ

๔. การรู้อารมณ์ทางลิ้น เรียกว่า **ชีวหาวิชญาณ** (ชีวหาวิชญาณ) (tongue-consciousness) จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัย คือ ชิวหาประสาท(ประสาทรับรส), ชิวหาวิสัย(รส), มนสิการ, จิต, มโนธาตุ, มโนวิชญาณและพีชะ

๕. การรู้อารมณ์ทางกาย เรียกว่า **กายวิชญาณ** (กายวิชญาณ) (body-consciousness) จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัย คือ กายประสาท, กายวิสัย, มนสิการ, จิต, มโนธาตุ, มโนวิชญาณและพีชะ

๖. การรู้อารมณ์ทางใจ เรียกว่า **มโนวิชญาณ** (มโนวิชญาณ) (mind-consciousness) ความรู้ทางใจมี ๒ ประการ คือ มโนวิชญาณที่เป็นไปในปัญญา- ทวารขณะรับอารมณ์ทั้ง ๕ และมโนวิชญาณที่รับอารมณ์ในขณะที่ปัญญาทวารมิได้รับอารมณ์ มโนวิชญาณนี้พิจารณาอารมณ์ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตซึ่งต่างกับ ปัญจวิชญาณที่เป็นได้แต่ปัจจุบัน มโนวิชญาณจะขาดตอนเมื่อเข้าสู่สัจญ์สมาบัติ, เข้าสัจญ์เวทียดิโรธสมาบัติ, คนสลบ, คนนอนหลับสนิทไม่มีความฝัน

ลัทธิเต๋า

๑๓๕

๗. ความรู้สึกยึดถือว่ามีตัวตน เรียกว่า **กสิณภูมิโนวิชญาณ** หรือ มนัส (บาลี : วิญญาณูปาทาน) (attachment - consciousness) ทำหน้าที่พิจารณา อารยวิชญาณว่าเป็นตัวตนเสมอ สืบสันตติเนื่องกันไปไม่ขาดสาย จนกว่าจะสิ้นภพชาติ พันธ์กิเลส^{๑๑}

๘. จิตที่มีศักยภาพ หรือพืชแฝงอยู่ด้วย เรียกว่า **อารยวิชญาณ** (storage-house consciousness) คือสภาพที่กสิณภูมิโนวิชญาณเข้าไปยึดครองแล้วเกิดอุปาทานว่าเป็นตัวตนของตน จึงมีความอาลัยเพิกถอนไปไต่ยาก ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแต่เป็น อารยวิชญาณและออกจากอารยวิชญาณทั้งสิ้น อารยวิชญาณมีภาวะเป็นอภัยภักดี เกิดดับสืบเนื่องเป็นสันตติมาตั้งแต่กาลอันไม่ปรากฏภายในอารยวิชญาณได้เก็บเอาพืชหรือพืชแห่งรูปธรรมนามธรรม กุศล อกุศล สาสวะและอนาสวะไว้ เมื่อประจวบกับ ปัจจัยอันสมควรให้ผลก็แสดงพฤติกรรมออกมา ลัทธิเต๋าสอนเปรียบมหาสมุทรเหมือนอารยวิชญาณ วิชญาณทั้ง ๗ เปรียบเสมือนคลื่น ส่วนวิสัย(อารมณ์)ภายนอก เปรียบเหมือนกระแสน้ำ “มหาสมุทรคืออารยวิชญาณกระต้นด้วยลม คือวิสัยพร้อมด้วย คลื่นที่เปรียบเสมือนวิชญาณทั้งหลายย่อมเดินร่ำเคลื่อนตัวไปข้างหน้าอยู่ตลอดเวลา”^{๑๒}

ศูนยตา (บาลี : สุญญตา) (Emptiness)

ในลัทธิเต๋าสอนแบ่งศูนยตาออกเป็น ๗ อย่าง (๖ อย่างตรงกับเถรวาท ยกเว้น ความคิดเรื่องปรมาตมญาณมหาศูนยตา)ดังนี้ คือ

ลักษณะศูนยตา หมายถึง ว่างจากเห็นภาพรวมของสิ่งทั้งหลายว่าเป็นจริง สิ่งทั้งหลายเกิดจากการรวมของขันธ์ ๕ และเป็นปัจจัยอาศัยกันและกัน ด้วยอวิชชาว่าเป็นตัวตนรูปจึงเกิด

^{๑๑} ลุงกา. ๒/๑๒๗/๕๒. อ้างใน จันทรชนันท์ สิงห์ทัด..., หน้า ๒๗๓.

^{๑๒} ลุงกา. ๑๐/๒๗๒/๕๓/๑๑๑. อ้างใน จันทรชนันท์ สิงห์ทัด..., หน้า ๒๗๔.

๑๔๐

มหากาพย์นิพนธ์

ภาวสภาวะสุนยตา หมายถึง ว่างจากสภาพแท้จริงของสิ่งที่มีอยู่ กล่าวคือ สิ่งทั้งหลายแท้จริงแล้วไม่ได้เกิดขึ้น เป็นเพียงปรากฏการณ์ของจิต (ความคิดเราเอง เท่านั้น) ในเรื่องความยาวดับความสั้น ปุณฺณชย้อมคิดว่ามีสภาวะความยาว ความสั้น มีอยู่จริง ๆ แต่ที่จริงเรารู้ว่ายาวเพราะว่าสั้นมาเป็นเครื่องเทียบ นั่นคือ สภาพแท้จริง ความยาว- สั้นไม่มี

ประจริตสุนยตา และ อประจริตสุนยตา หมายถึง ว่างจากการกระทำและ ว่างจากการไม่กระทำ ชั้น ๕ ก็ไม่มีอยู่ที่เห็นว่ามีอยู่แล้วมารวมกันเป็นสัตว์บุคคลนั้น เป็นเพียงจิตคิดขึ้นมา เราจึงไม่ควรยึดมั่นในการกระทำ หรือการไม่กระทำต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นการยึดมั่นในการทำ ความดี รวมทั้งยึดมั่นในความไม่ยึดมั่นด้วย สมดังข้อความ ที่ว่า “ตัวตน(อัตตา) ไม่มีในชั้นทั้งหลาย สัตว์และบุคคลก็ไม่มีในชั้นทั้งหลาย”^{๓๓}

นิรภิลาปยสุนยตา หมายถึง ว่างจากนามที่บัญญัติเรียกสิ่งต่าง ๆ ลังการดารสูตร สอนว่าไม่ให้ติดอยู่ในคำที่เรียกสิ่งต่าง ๆ ว่าสิ่งนั้นเป็นจริง

อติเรตรสุนยตา หมายถึง ว่างจากความรู้สึกว่าเป็นเราเป็นเขา ว่างจากความรู้สึกแบ่งแยกเมื่อเราไม่ยึดติดในความสัมพันธ์ระหว่างเรากับสิ่งภายนอกไม่ว่ากับบุคคล สัตว์ หรือสิ่งของ เราก็จะเป็นอิสระจากความครอบงำของความสัมพันธ์เหล่านั้น

ปรมาธรรมาธิษฐานสุนยตา หมายถึง สุนยตาที่เกี่ยวกับสัจธรรมสูงสุด ของสรรพธรรม เกิดจากความรู้ขั้นสูงสุดเป็นการก้าวไปสู่การรู้แจ้งตนเอง^{๓๔} เช่น พระ นิพพาน ความว่างอันไม่มีขอบเขตจำกัด เหมือนอากาศแผ่ซ่านอยู่ทั่วไปเข้าไปอยู่ใน สิ่งต่าง ๆ ฉะนั้น ความว่างแห่งธรรมชาติดังแห่งจิตของเรานั้น ก็เข้าไปอยู่ในสิ่งต่าง ๆ ฉะนั้น จิตเดิมแท้รวมสิ่งต่างเข้าไว้หมดโดยที่ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในธรรมชาติของเรานั้นคือ “ธรรมชาติความเป็นพุทธะ” เมื่อเราพบเห็นสรรพธรรมต่าง ๆ เราไม่ถูกมันดึงดูด

^{๓๓} ลงกา. ๑๐/๒๗๒/๑๑๑/๖๐. อ้างใน จันทรชนันท์ สิงห์ทัด ..., หน้า ๓๑๓.

^{๓๔} ลงกา. ๓/๑๗๑/๑๗๐. อ้างใน จันทรชนันท์ สิงห์ทัด..., หน้า ๓๑๓.

ลัทธิการสวด

๑๔๑

ให้ชอบ ไม่ถูกมันผลักดันให้ซัง เราไม่เกาะเกี่ยวกับมัน เมื่อนั้นจิตของเราจึงเป็นของว่างเท่ากันกับความว่างในอากาศ ดังนั้นจิตที่ว่าง ซึ่งหมุนกลับไปหาธรรมชาติดั้งเดิมที่แท้จริงเป็นจิตบริสุทธิ์เกิดจากความรู้ขั้นสูงสุดนี้เรียกว่า มหาศุนยตา ซึ่งไม่ยึดถือแม้พระนิพพานว่าเป็นภูมิของพระโพธิสัตว์

นิรวาณ (บาลี : นิพพาน) (Nirvana)

นิรวาณ เป็นสภาวะที่จิตเข้าใจแจ่มแจ้งถึงธรรมชาติที่แท้จริงของตนเอง นิรวาณ กับจิตจึงไม่ใช่สิ่งที่แยกต่างหากจากกัน นิรวาณ ก็คือ ความสว่างไสวของจิต คำว่า “จิต” กับ “นิรวาณ” จึงใช้แทนกันได้ในแง่ที่เป็นภาวะที่บริสุทธิ์สูงสุดโดยสมบูรณ์ ซึ่งจิตในที่นี้ คือ จิตเดิมแท้ หรือจิตตมาตระ(บาลี : จิตตมกฺข) การเข้าถึงนิพพาน ต้องมีการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลัน(revulsion)จากส่วนที่เป็นมูลฐานอันอยู่ลึกที่สุดของความรับรู้เรียกว่า อาลัยวิชญาณ นิพพานตามทรรศนะในลัทธิการสวดเป็นสภาวะที่ไม่มีเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด เป็นธรรมที่พ้นจากความมีอยู่ และความไม่มีอยู่ บริสุทธิ์จากการปรุงแต่งไม่มีที่ต้องยึดเกาะ ไม่มีผลของการยึดเกาะ หมายถึงไม่ต้องเกิดชาติ เกิดภพ เกิดสังสารวัฏอีกต่อไป ดังข้อความที่ว่า “จิตที่หลุดพ้นจากปัจจัยทั้งหลาย เว้นจากรูปร่างของตนเอง (ไม่สร้างจินตนาการขึ้นมา)ไม่ดำรงอยู่ในกาย (ไม่ยึดมั่นในตัวตนของกาย)ในกาลใดด้วยเหตุนี้การไม่มีที่โคจรไป(สังสารวัฏ)จึงไม่มีแก่ฉันทถาคค)”^{๓๕}

สรุปว่า นิพพาน ก็คือ จิตเดิมแท้ หรือ จิตเพียงอย่างเดียวเท่านั้น (Mind-only)มีสภาพเดิมบริสุทธิ์เป็นที่เก็บวาสนาซึ่งมีพีชะ(seed)เป็นที่สะสมความคิดทั้งดีและชั่ว ต่อเมื่อคนมีปัญญาญาณเห็นว่าโลกเกิดจากจิต ทำให้รู้ความจริงแท้ภายใน (inner realisation) ก็จะถอนอวิชชาและกิเลสที่สร้างความยึดมั่นที่อยู่นิพพานเสียได้ เมื่อนั้นย่อมพบกับนิพพานในสภาวะเดิมที่บริสุทธิ์ดีงาม

^{๓๕} ลุงกา. ๑๐/๒๗๑/๑๑๐/๕๓. อ้างใน จันทรชนนัท สิงห์ทศ..., หน้า ๓๑๖.

ลัทธิเต๋าสูตรบทที่ ๘ ว่าด้วยเรื่องการกินเนื้อสัตว์เป็นอาหาร

ในบทที่ ๘ นี้ผู้ประพันธ์เขียนเป็นร้อยกรอง กล่าวถึง พระโพธิสัตว์ มหาเมต ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าถึงคุณและโทษในการกินเนื้อสัตว์เป็นอาหารจากหนังสือ Studies in the Lankavatara Sutra โดย D.T.Suzuki ได้รวบรวมเหตุผลของการไม่ควรกินเนื้อสัตว์ (ตามที่พระพุทธเจ้าทรงตอบพระโพธิสัตว์มหาเมต) ไว้ ซึ่งมีเนื้อความดังนี้

(๑) เมื่อมีการหมุนเวียนการเกิดครั้งแล้วครั้งเล่า จึงเป็นไปได้ที่สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เคยเป็นญาติของเราในปัจจุบันเขาเกิดมาเป็นสัตว์ซึ่งต่างจากเราการกินเนื้อพวกเขา เท่ากับเป็นการกินพวกเดียวกันกับเรา นับว่าเป็นผู้มีจิตใจโหดเหี้ยม(quite callous)ไม่ต่างกับพวกยักษ์(Rakshasas) พระโพธิสัตว์ควรสำนึกว่า สิ่งมีชีวิตเป็นเหมือนลูกชายคนเดียวของเรา จึงไม่ควรกินเนื้อสัตว์ตามอำเภอใจ (if they were his only child cannot indulge in flesh - eating)

(๒) พื้นฐานของผู้ที่จะเป็นพระโพธิสัตว์จะต้องเปี่ยมด้วยความสงสารเห็นใจผู้อื่น มุ่งมั่นที่จะสร้างเหตุที่ดีเป็นผู้เสียสละแม้ร่างกายและชีวิต ปราศจากความโลภในทุกสิ่ง มุ่งมั่นที่จะสร้างสมบุญบารมี ความบริสุทธิ์และหลีกเลี่ยงความเห็นผิด จะเป็นผู้ที่หาช่องทางด้วยนิสัยอันชั่วร้าย โดยการกินเนื้อสัตว์อยู่อีกกระนั้นหรือ ?

(๓) นิสัยอันชั่วร้าย (cruel habit) จากการกินเนื้อสัตว์ เป็นเหตุในการเข้าสู่สังสารวัฏของพระโพธิสัตว์ จะเป็นผู้มีกลิ่นน่ารังเกียจเป็นพิษภัยต่อสัตว์ทั้งหลาย เมื่อสัตว์ทั้งหลายเข้าใกล้จะรู้สึกว่าเป็นพวกยักษ์จะเกิดการต่อสู้ หรือไม่ก็วิ่งหนีไปโดยเร็ว (เป็นที่ตื่นกลัวของสัตว์ทั้งหลาย)

(๔) พระโพธิสัตว์ผู้เปี่ยมด้วยเมตตาและเป็นมิตร หากมีผู้พบเห็นว่ากินเนื้อสัตว์เป็นอาหาร ย่อมเป็นเหตุให้เกิดการติเตียนในทางพระศาสนา ผู้พบเห็นอาจจะเปลี่ยนใจ พวกเขาจะหมดความเชื่อถือในพระพุทธศาสนา

(๕) หากพระโพธิสัตว์ยังเป็นผู้ที่กินเนื้อสัตว์อยู่จะไม่อาจเข้าสู่ความสำเร็จสมหวังได้ คนกินเนื้อสัตว์ปากจะมีกลิ่นเหม็น นอนอย่างไม่เป็นสุข ตื่นอย่างไม่สดชื่น ผื่นร้ายน่ากลัว เมื่ออยู่ในที่ใดโดยลำพัง พวกอมมนุษย์ได้ทำลายเรี่ยวแรงของเขา

บางครั้งจะรู้สึกกลัว บางครั้งก็ตกใจสะดุ้งกลัวอย่างไม่มีเหตุผล เจ็บป่วยไม่รู้สึกของอาหาร ดังนั้น เพื่อความก้าวหน้าในด้านจิตใจ จะต้องไม่นึกอยากกินอาหารอันทำจากเนื้อสัตว์

(๖) อาหารประเภทเนื้อสัตว์นับเป็นสิ่งสกปรกไม่เหมาะสมกับพระโพธิสัตว์ ผู้บริสุทธิ์ ซากศพของสิ่งมีชีวิต เมื่อถูกเผาจะมีกลิ่นไม่แตกต่างกัน (พระโพธิสัตว์ ผู้รู้ความสะอาดบริสุทธิ์จึงไม่ควรกินเนื้อสัตว์)

(๗) ในอดีตกาลมีพระราชาทรงพระนามว่า สิงหเสาทาสะ (King Sinkasaudasa) เนื่องจากพระองค์ติดการเสวยเนื้อสัตว์ รวมทั้งเนื้อมนุษย์ด้วยเป็นเหตุให้ญาติมิตรและชาวเมือง ต่างทิ้งพระองค์ไป ประสบความหายนะต้องสละราชสมบัติ ด้วยเหตุเพราะการเสวยเนื้อสัตว์(และเนื้อมนุษย์)

(๘) อาหารที่เหมาะสมกับพระโพธิสัตว์เป็นอาหารอันดีเยี่ยมของฤาษีสมัยก่อนอันได้แก่ ข้าวเจ้า ข้าวบาเลย์ ข้าวสาลี ถั่วต่าง ๆ ที่ปรุงด้วยเนยใน น้ำมันงา น้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำตาลทรายแดงก้อนเล็ก ทำเป็นอาหารที่เหมาะสมไม่มีเนื้อสัตว์ ผู้ทำทุกอย่างเพื่อความอยากในรสชาติไม่กล่าวว่าอาหารนี้เป็นอาหารเยี่ยม^{๓๖}

พระภิกษุจีนชื่อ ฟาเหียน (พ.ศ. ๙๑๙-๙๕๘) ซึ่งเดินทางไปยังอินเดียและอยู่ที่นั่นเป็นเวลา ๖ ปี ได้บันทึกไว้ว่า คนที่นำเคารพนับถือทั้งหมดเป็นผู้ไม่กินเนื้อสัตว์ การกินเนื้อสัตว์จะมีอยู่ที่แต่คนที่มีอยู่ในวาระด่ำ และในหมู่คนที่จะทำให้ผู้เข้าใกล้เกิดความสกปรกในช่วงเวลานี้ ท่านฟาเหียนได้พบว่าศาสนาพุทธยังรุ่งเรืองอยู่ กุลบุตรฝ่ายมหายาน เมื่อรับอุปสัมปทากรรมแล้ว ก็มีการรับศีลโพธิสัตว์ ในศีลโพธิสัตว์นั้นมีห้ามมิให้ฉันเนื้อสัตว์ของสดคาว และห้าวหอม กระเทียมด้วย ถือว่าผู้ใดล่วง

^{๓๖}

Daiseto Teitaro Suzuki, *Studies in the Lankavata Sutra*, pp. 369-370.

และดูรายละเอียดใน Daiseto Teitaro Suzuki, *Lankavatara Sutra: Ar Mahavana Text*, (Delhi, Motilal Banarsidass, 1999), pp. 211-222.

ต้องลหุกาบัติ เพราะของเหล่านี้ ส่งเสริมความกำหนดทำลายสุขภาพกิดกันจิตมิให้
บรรลุสมาธิ ผู้รับศีลจึงต้องกินมังสวิรัต พบว่าสงฆ์มหายานในจีนฉันได้อย่างเคร่งครัด
ส่วนมหายานอื่น ๆ ยังย่อหย่อนอยู่มาก

ในลังกาวดารสูตร เนื้อสัตว์ทุกชนิด (นอกเหนือจาก ๑๐ ชนิดของฝ่ายเถรวาท
ซึ่งมี เนื้อมนุษย์ เนื้อช้าง เนื้อม้า เนื้อวัว เนื้อสิงโต เนื้อเสือโคร่ง เนื้อเสือดาว เนื้อ
สุนัข เนื้อไฮยีนา) ถูกห้ามโดยสิ้นเชิง ไม่มีอุบายเพื่อเลี้ยง (หสติกุณเษย มหาเมธ
นิรวาณางคฺคิมาลิกเก ฉันทห้ามกินเนื้อสัตว์ในหัตถิลลภษยสูตร ในมหาเมธ-สูตร ใน
นิรวาณสูตร ในอังคฺคิมาลิกสูตรและในลังกาวดารสูตร)ในอดีต ฉันทไม่เคยอนุญาตให้
ศรราวองศ์ใดฉันทเนื้อสัตว์เป็นอาหาร มหามติในปัจจุบันฉันทก็ไม่อนุญาต ในอนาคต
ฉันทก็ไม่อนุญาต เนื้อสัตว์เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะไม่ควรสำหรับบรรพชิต มหามติ! ถ้า
พวกเขาจะคิดหาคำอธิบายพิเศษที่จะให้แก่ (คำพูดของ)ฉันทว่า “แม้พระพุทธเจ้าก็ฉันท
เนื้อสัตว์” แล้วการกระทำเช่นนั้นจะทำให้เกิดความหายนะ และความทุกข์เป็นเวลา
อันยาวนาน แก่คนโง่เขลาบางจำพวกที่ถูกห่อหุ้มไว้ด้วยการกระทำชั่วของตน มหามติ
จริง ๆ แล้วศรราวททั้งหลายของฉันทก็ดี พระปรตฺตเยกพุทททั้งหลายก็ดี พระโพธิสัตว์
ทั้งหลายก็ดี ต่างมีธรรมเป็นอาหาร ไม่ได้มีเนื้อสัตว์เป็นอาหาร พระพุทธเจ้าทั้งหลาย
มีธรรมเป็นพระวรกาย ไม่ได้มีพระวรกายเป็นเนื้อ พระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่มีกรรม
เก่าที่เกิดจากสิ่งไม่ดี พระพุทธเจ้าทั้งหลายมีจิตและปัญญาอยู่เหนือโลกธรรมตา
ทรงเห็นทุกอย่าง ทรงเห็นสิ่งมีชีวิตทุกชนิดเหมือนลูกที่มีเพียงคนเดียวของครอบครัว
แล้วฉันทจะอนุญาตให้สาวกของฉันท ฉันทเนื้อลูกของตัวเองได้อย่างไร มหามติ! ไม่มี
ที่ไหนหรอกที่กล่าวว่า “ฉันทอนุญาตสาวกทั้งหลายให้ฉันทเนื้อสัตว์ และฉันทเองก็กิน
เนื้อสัตว์”

ในตอนท้ายของพระสูตรในบทที่ ๘ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ไว้ว่า “อติ
ลังกาวดารตุ สรวพุทฺธปุรวจนหุทยาน มัสสภกษณปริวรรโต ญฺญโม”

จบบทที่ ๘ ว่าด้วยเรื่องการกินเนื้อสัตว์จากลังกาวดารสูตร อันเป็นหัวใจของ
พระพุทธพจน์ทั้งหมด

ลัทธิการตรัสรู้

๑๔๕

บทสรุป

ลัทธิการตรัสรู้เป็นแม่แบบที่สำคัญของนิกายในพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิกายโยคจารซึ่งเป็นจิตนิยม (idealism) ที่เห็นว่า จิตอย่างเดียวเท่านั้นที่เป็นจริง หรือสรรพสิ่งต่าง ๆ ในโลกเป็นเพียงภาพปรากฏของจิต วัตถุภายนอกไม่มีอยู่จริงคืออยู่อย่างแยกต่างหากจากการรับรู้ของจิต แนวความคิดเรื่องอาลัยวิชญาณ เป็นลักษณะพิเศษของมหายานโยคจาร ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกมีมูลกำเนิดมาจากอาลัยวิชญาณทั้งสิ้นตัวอาลัยวิชญาณเองจริง ๆ มีภาวะเป็นอภัยกฤต คือไม่ดีไม่ชั่ว เป็นกลาง ๆ เกิดดับสืบเนื่องเป็นสันตติมาตั้งแต่กาลอันไม่ปรากฏ ภายในอาลัยวิชญาณได้เก็บเอาพีชะแห่งรูปธรรม นามธรรม ที่เป็นกุศล อกุศล สาสวะ และอนาสาวะไว้ เมื่อประจวบกับปัจจัยอันสมควรให้ผลก็สำแดงออกมาหน้าตาของอาลัยวิชญาณคือ “เก็บสะสม” รวบรวมความคิด, กรรมและพีชะเอาไว้ข้างใน (เหมือนภวังค-วิญญานในเถรวาทอันเป็นตัวเก็บรวบรวมทั้งที่เป็นกุศล อกุศล และอภัยกฤตเอาไว้) โดยมีมนัสเป็นตัวอุปาทานยึดมั่นถือมั่นความรู้สึกว่าสิ่งต่าง ๆ นั้นมีตัวตน ทำให้ปุถุชนไม่อาจพ้นไปจากการหมุนเวียนอยู่ในสังสารวัฏ ถ้าเมื่อใดที่จิตหยุดยึดจับสิ่งทั้งหลาย ด้วยความรู้สึกว่ามันมีตัวตน แต่รู้เท่าทันสภาวะว่าสิ่งที่เราพบเห็นทางประสาทสัมผัสเหล่านี้ เป็นเพียงความคิดหรือจินตนาการของจิตเท่านั้น เพิกถอนอวิชชาความเห็นผิด ที่เห็นว่าสิ่งไม่มีอยู่จนกลายเป็นจิตสว่างไสว ตื่นขึ้นสู่ธาตุรู้ในตนเองจิตก็จะหมุนกลับอย่างฉับพลันเข้าสู่สภาวะดั้งเดิมที่มีความบริสุทธิ์ที่ปราศจากมลทินหรือสิ่งปรุงแต่งใดทั้งสิ้น จิตบริสุทธิ์นี้เรียกว่า จิตเดิมแท้ หรือจิตอย่างเดียวเท่านั้น (Mind-only) ทางมหายานใช้ศัพท์เฉพาะเรียกว่า “จิตตมาตระ”

ความสัมพันธ์ระหว่างจิตกับหลักศูนยตามทรรศนะของมหายานโยคจาร ได้รับอิทธิพลจากมหาปรัชญาปารมิตา พระสูตรดั้งเดิมที่เป็นพื้นฐานของทฤษฎีว่าด้วยศูนยตา ที่ว่าด้วยความปล่อยวางจากความเปลี่ยนแปลง การเกิดการดับ การมา การไป สัจจะไม่ใช่ยึดมั่นเพียงสิ่งเดียวหรือหลายสิ่ง มันเป็นอย่างที่มันเป็นเสมอ

ความเกิดเป็นเพียงจินตนาการที่จิตคิดไปด้วยอวิชชา (บาลี : อวิชชา) (ignorance) ประมัตถสัจจะจะเป็นความว่างจากความเปลี่ยนแปลงอยู่เหนือจินตนาการ เข้าถึงได้ด้วยปัญญาญาณ ที่เห็นว่าสภาวะธรรมทั้งหลายไม่แยกแยกเป็นส่วนสุด ส่วนสุด ๒ อย่าง (ทวยธรรม) ธรรมชาติของมหายานโยคอาจารย์ จิตหนึ่งเป็นสิ่งเดียวกับความว่าง เป็นจิตที่เข้าถึงความว่าง ด้วยการมองเห็นสิ่งทั้งปวงชัดเจนตามสภาวะที่เป็นจริงที่ว่าไม่มีส่วนไหนที่มีความหมายของคำว่าตัวตน ของตน นั่นคือจิตเป็นอันเดียวกับความว่าง

ในฝ่ายเถรวาท มีคำอุปมา คำเรียก สุนัขจิ้งจอก ว่า มหาปฐวิหาร แปลว่า ความว่างนั้นเองคือธรรมอันเป็นเครื่องอยู่ของมหาบุรุษ มหาบุรุษอยู่ในธรรมอันเป็นเครื่องอยู่นี้ ได้แก่ความว่าง หมายความว่า มหาบุรุษนั้นไม่มีจิตที่โคจรไป หรือท่องเที่ยวไปอยู่ที่นั่นที่นี้เหมือนปุถุชน แต่ว่ามีจิตอยู่ในความว่าง อยู่ด้วยความว่าง อันเป็นสัจธรรมสมาธิ คือจิตเข้าถึงภาวะที่ปลอดโปร่ง ว่างเปล่า ปราศจากความนึกคิดปรุงแต่ง มีแต่ความเป็นจริงอย่างเดียว สะอาด สงบ บริสุทธิ์ ว่างจากกิเลสทั้งปวง ข้อความในลังกาวดารสูตร ก็ทำนองเดียวกันคือ จิตเป็นเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ไม่มีภาววิหาร และพุทธภูมิ มหายานโยคอาจารย์เรียกรูปหรือวัตถุที่ถูกรับรู้โดยทางประสาทสัมผัสเป็นสภาพศูนย์ โดยทำให้รูปหรือวัตถุรับรู้เป็นอันเดียวกับวิชญาณ (วิชญูปติมาตรดา) ซึ่งเป็นความว่างจากความเห็นเป็นสอง (ทวยศุนยดา) คือเห็นแยกแยะสรรพธรรมต่าง ๆ เป็นส่วนสุดทั้งสองคือ มีอยู่ - ไม่มีอยู่ แดกต่าง - ไม่แตกต่างกัน ดี - ไม่ดี มนัสเป็นตัวยุพาทานที่เข้าไปยึดมั่นถือมั่น เห็นความหลากหลายของสิ่งต่าง ๆ แล้วยึดมั่นว่าเป็นจริง เมื่อไรที่ถอนความเห็นสภาพต้นเดิมแท้ของอาลยวิชญานั่น คือสภาพที่เป็นจริงเพียงอย่างเดียว เรียกว่า วิวิตถธรรม ดังนั้นนิพพานกับสังสาระจึงไม่แตกต่างกัน ไม่ได้เป็นสิ่งที่แยกจากกัน เพราะมองด้วยจิตที่มีความว่าง จึงไม่เห็นอย่างยึดมั่น เป็นสิ่งที่เน้นสิ่งนั้น สรรพธรรมจึงเป็นเนื้อเดียวกันทั้งหมด นั่นคือ จิตเดิมแท้ หรือจิตอย่างเดียวกันเท่านั้น (Mind-only)

ลังการดารสูตร

๑๔๗

ในเกราว่าทไมม่จิดอย่างเดียวกัฒนั(Mind-only) เหมือนมหายานในลักษณะที่ว่าจิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับนิพพาน เพราะจิดนั้นมีการเกิดดับตลอดเวลา ซึ่งต่างจากนิพพานไม่มีการเกิดดับเป็นอมตธรรม แต่ก็อาจจะเปรียบเทียบกับ้างกับคำว่าปัสสจิดซึ่งเป็นจิดที่สงบจากอาคันตุกกิเลส แต่ก็ยังมีอนุสัยกิเลสแฝงอยู่ คำว่าจิดเดิมแท้นั้นมหายานหมายเอาแต่เพียงว่ากิเลสกับจิดเป็นคนละส่วนกัน เฉพาะจิดจริง ๆ นั้น เป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ ไม่มีกิเลสเจือปน แต่ความเศร้าหมองแห่งจิดนั้นเกิดมาจากกิเลสที่จรเข้ามาภายหลังไม่ใช่ของมีอยู่ดั้งเดิม แต่เมื่อขจัดมันออกไปได้แล้ว จิดย่อมสะอาดบริสุทธิ์เหมือนเดิม

เรื่องศูนยตามุงแสดงในความหมายของไตรลักษณ์ และหลักอริยสัจที่ว่ามืทุกข์สาเหตุของทุกข์ มีการดับทุกข์และหนทางสู่การดับทุกข์เน้นเรื่องความหลุดพ้นเป็นอิสระจากความทุกข์ ให้ว่างจากความเป็นตัวตน แต่โยคจารย์เห็นว่า วิชญาณเท่านั้นที่จะต้องทำตัวเองให้บริสุทธิ์ให้ว่างด้วยการขจัดสภาพของธรรมคู่ ในลังการดารสูตรเน้นเรื่องจิดเดิมแท้ เมื่อจิดว่างจากการผลักดันหรือภาวตั้งดูดเกาะเกี่ยวต่อสรรพสิ่งแล้ว จิดจะเข้าถึงความรู้แจ้งธรรมชาติความเป็นพุทธะอันเป็นธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์ทุกคน

บรรณานุกรม

จันทร์ชนันท์ สิงห์ตัด, การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องจิตในพุทธศาสนา
เถรวาทและมหายานอินเดีย : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสูตร พระอภิธรรม
และลัทธิการตรัสรู้. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา
เปรียบเทียบ. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙.

จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา. งานแปล ลัทธิการตรัสรู้ว่าด้วย เรื่องการกินเนื้อสัตว์.

พระมหาสมจินต์ สมุมาปญโญ, พุทธศาสนามหายานในอินเดีย : พัฒนาการจาก
สารัตถะธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สมภาร พรหมทา. พุทธศาสนามหายานนิกายหลัก. กรุงเทพมหานคร : สำนัก
พิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

เสถียร โพธิ์นันทะ. ปรัชญามหายาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณการ,
๒๕๑๒.

อดิศักดิ์ ทองบุญ. ปรัชญาอินเดีย. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๒.

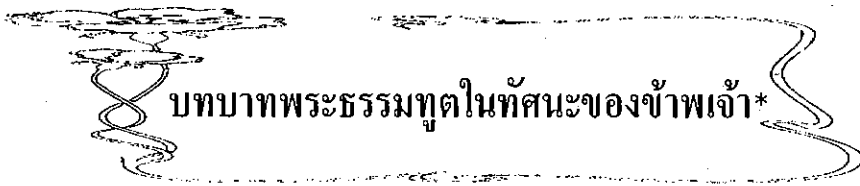
อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, พระพุทธศาสนามหายาน. กรุงเทพมหานคร : สภา
การศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๐.

D.T.Suzuki. **Studies in the Lankavata Sutra.** London : George Routledge
and Son, 1972.

_____, **Lankavatasutra : A Mahayana text.** London : Routledge
& Kegan Paul Ltd., 1966.

Brain Edward Brown. **The Buddha Nature : A Study of the Tathagatagarbha
and Alayavijnana.** Delhi : Motilal Banarsidass, 1991.

Wade, A.K.. **Indian Buddhism.** Delhi : Motilal Banarsidass, 1970.

◆ บทนำ

“พระธรรมทูต” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕^๑ ให้ความหมายไว้ว่า “ผู้เป็นตัวแทนฝ่ายศาสนจักรในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมายความว่า พระภิกษุสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศความดีหลักการ อุดมการณ์ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา”

บทบาทและหน้าที่ของพระธรรมทูต จากครั้งพุทธกาลจวบจนปัจจุบัน ได้ยึดเอาพระพุทธรูปว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ท้าวดาและมนุษย์ทั้งหลาย จงแสดงธรรม ให้งามในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ ฯลฯ”

นอกจากนี้ พระภิกษุสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ยังได้ยึดหลักการและอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ได้ทรงวางไว้อย่างมีระบบ มีระเบียบ และทันสมัยใช้ได้ตลอดทุกกาลสมัยตลอดมา

บทความเรื่อง “บทบาทพระธรรมทูตในทัศนะของข้าพเจ้า” มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลความเป็นมาตลอดจนบทบาทของพระธรรมทูตในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคตตามทัศนะของผู้เขียน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานเผยแผ่

* พระอธิการไพศาล กิตติภทฺโท นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาปรัชญา เจ้าอาวาสวัดแก้วฟ้า ต.บางขุน อ.บางกรวย จ.นนทบุรี และคณะนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาปรัชญา รุ่นที่ ๑๓ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๑ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. (กรุงเทพฯ : บ.อักษรเจริญทัศน์จกท.จำกัด, ๒๕๓๙) หน้า ๔๐๖ และ ๔๒๐.

พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในด้านต่าง ๆ ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงงานพระธรรมทูตให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นสำคัญ ตอนท้ายเป็นบทสรุปเพื่อเป็นข้อคิดในการดำเนินงานพระธรรมทูตต่อไป

◆ ความเป็นมาของพระธรรมทูตโดยย่อ

หลังพุทธปรินิพพาน ประมาณ ๒๓๖ ปี สว่างแล้ว พระเจ้าอโศกมหาราช ได้ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก โปรดให้มีการสังคายนา ครั้งที่ ๓ ประรภคเหตุที่มีเดียรถีย์ปลอมบวชในพุทธศาสนาจำนวนมากโดยมีพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระเป็นประธาน มีพระสังคีติกาจารย์ ร่วมประชุม จำนวน ๑,๐๐๐ รูป ณ โอศุการามเมืองปาฏลีบุตร^๒

ผลสรุปจากการทำสังคายนา ครั้งที่ ๓ ได้พิจารณาเห็นว่า เพื่อการตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้จัดส่ง พระเถระออกไปเผยแผ่ พระพุทธศาสนา จำนวน ๙ สาย ซึ่งคณะพระสงฆ์ชุดนี้เรียกว่า “พระธรรมทูต” เป็นชุดแรกหลังพุทธปรินิพพาน คือ

สายที่ ๑ พระมหินทเถระ พร้อมด้วยพระอภิกุฎฐเถระ อุดฺดียเถระ พระสัมพลเถระ พระภักทสาเลเถระ และสุมนสามเณร ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เกาะลังกา ในรัชสมัยของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ

สายที่ ๒ พระมัลลฉันทิกเถระ ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่แคว้นคันธาระ และภาคมีระทรมานพวกนาคให้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา

^๒ พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตฺตฺวาโร), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๖๑ - ๑๖๓.

บทบาทพระธรรมทูตในทัศนะของข้าพเจ้า

๑๕๑

สายที่ ๓ พระมหาเทวะ ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ แคว้นมหิสสกมณฑล ได้แก่แถบตอนใต้ของลุ่มน้ำโคธาวารี อันเป็นแคว้นไมซอร์ในปัจจุบัน

สายที่ ๔ พระรักชิตเถระไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ วณาสีประเทศ ได้แก่ แคว้นกนราเหนือ ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของอินเดีย มหาวังสะบอกว่า มีวัดเกิดขึ้นถึง ๕๐๐ วัดในดินแดนส่วนนี้

สายที่ ๕ พระโยนกธรรมรักชิต ซึ่งเป็นเถระอรหันต์ของชนชาติกรีก ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ อปรันตกชนบท เชื่อกันว่า ได้แก่ดินแดนชายทะเล อันเป็นเมืองบอมเบย์ในปัจจุบัน

สายที่ ๖ พระมหารักชิตเถระ ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ โยนกประเทศ คือ ดินแดนที่อยู่ในการยึดครองของฝรั่งเศสชาติกรีกในทวีปเอเชียตอนกลางเหนืออิหร่านขึ้นไปจนถึงเดอร์กีสถาน

สายที่ ๗ พระมัชฌิมเถระพร้อมด้วยพระเถระอีก ๔ รูปคือพระกัสสปโคตตะ, พระมูลกเทวะ, พระทุนทกิสสร, พระเทวะ ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ดินแดนแถบภูเขาหิมาลัย

สายที่ ๘ พระโสณเถระ และ พระอุตตรเถระ ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ ดินแดนที่เรียกว่า สุวรรณภูมิ เชื่อกันว่า ได้แก่ดินแดนที่เป็นจังหวัดนครปฐมในปัจจุบัน

สายที่ ๙ พระมหาธรรมรักชิตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่แคว้นมหาราชฏูร์ คือ ดินแดนแถบตะวันออกเฉียงเหนือ ห่างจากเมืองบอมเบย์ในปัจจุบัน^๓

^๓ อ้างแล้ว.

◆ บทบาทพระธรรมทูตในอดีต

บทบาทของพระธรรมทูตในครั้งอดีต หลังพุทธปรินิพพาน เป็นต้นมามีข้อควรพิจารณาดังนี้

๑. ได้ฝึกฝนตนเองทั้งด้านปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ อย่างดียิ่งและมั่นคงในสมณเพศแล้ว จึงได้ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา อุทิศชีวิตให้กับงานพระพุทธศาสนาอย่างเต็มเปี่ยมตราบจนสิ้นอายุขัย

๒. เมื่อไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ ดินแดนแห่งใด ก็ทิ้งร่างวางสังขารไว้ในที่นั้น คือไม่หวนกลับมา หรือกลับก่อนกำหนด หรือไม่ย่อท้อต่อความทุกข์ยากลำบากที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทั้งดินฟ้าอากาศ อาหาร บุคคล โรคภัยไข้เจ็บ ตลอดจนสัตว์ร้ายภูตผีปีศาจที่มารบกวนหรือมาทำอันตราย

๓. สามารถสร้างศรัทธาแก่บุคคลระดับผู้นำประเทศ พระราชามหากษัตริย์ ให้มีความเลื่อมใส จนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้เป็นหลักสำคัญในการบริหารประเทศและปกครองประชาชนในหลาย ๆ ประเทศได้ เช่น ศรีลังกา ไทย จีน ญี่ปุ่น พม่า ฯลฯ^๔

◆ บทบาทพระธรรมทูตในปัจจุบัน

การทำหน้าที่ของพระธรรมทูต ในยุคสมัยปัจจุบัน มีความแตกต่างจากยุคอดีตหลายประการทั้งในแง่ของวิธีการ และการจัดการ อันเนื่องด้วยสังคมของมนุษยชาติ มีความเจริญรุดหน้าและมีความเปลี่ยนแปลงหลายประการ พระธรรมทูตในปัจจุบันจึงต้อง

^๔ พระมหาไชยา อริณฺชโย, เอกสารโรเนียว, การประชุมพระสังฆาธิการและพระธรรมทูตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ณ วัดไทยลอสแอนเจลิส, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๒.

บทบาทพระธรรมทูตในทัศนะของข้าพเจ้า

๑๕๓

๑. ศึกษาเรียนรู้ให้มีความรู้สาขาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นหลักพุทธธรรม สังคม และภาษาศาสตร์ ให้แตกฉาน จนสามารถถ่ายทอด สื่อสาร เผยแผ่ศาสนาธรรมไปสู่ นานาประเทศได้

๒. ต้องประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดถูกต้องเหมาะสมและดีงาม อันนำมาซึ่งความศรัทธาเคารพเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น

๓. ต้องรู้จักปรับปรุงการทำงานการบริหารองค์กรให้ดีขึ้นอยู่เสมอรวมทั้ง การปรับตัวเพื่อให้รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์อันจะหาทางช่วยแก้ปัญหา หรือเป็นหมอรักษาโรคทางใจได้

๔. ต้องบำเพ็ญตนเสียสละช่วยเหลือสังคมมนุษย์ให้เป็นรูปธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสมให้มากยิ่งขึ้น ตามอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนาที่วางรูปแบบที่ดีงามไว้

๕. เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ให้ความรู้แนวทางที่ถูกต้องตามหลักธรรมแก่ สังคมเพื่อรักษาและป้องกันผู้ที่จะมาทำลายพระพุทธศาสนาได้อย่างรอบคอบและรัดกุม

๖. สร้างศาสนทายาทสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไป^๕

◆ บทบาทพระธรรมทูตในอนาคต

จากบทบาทพระธรรมทูตในอดีตและในปัจจุบัน ผู้เขียนมีมุมมองการดำเนินงานของพระธรรมทูตที่น่าสนใจหลายประการ เนื่องจากในภาวะการณ์ปัจจุบันโลก เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมไร้พรมแดนทุกประเทศในโลกสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่าง สะดวกง่ายดายและมีประสิทธิภาพสูงด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นผลให้เกิดการต่อสู้ กันด้วยข้อมูล การประชาสัมพันธ์ชวนเชื่อชนิดใครดีใครอยู่

^๕ อ้างแล้ว.

บทบาทพระธรรมทูตจากเดิมที่มีภาระงาน หน้าที่ที่สำคัญและหนักยิ่งมาโดยตลอดอยู่แล้ว กลับทวีความจำเป็นในการที่จะต้องเรียนรู้และเข้าใจโลกในมุมมองที่กว้างไกลและลึกมากเพิ่มขึ้นไปกว่าเดิม รวมทั้งต้องมีความสามารถพิเศษอื่น ๆ แตกต่างจากเดิมเพื่อขึ้นมาอีกด้วย เช่น ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ ติดต่อสื่อสาร ความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศภาษาที่สองหรือภาษาที่สาม ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร เพื่อทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพให้แก่ท้องถิ่น ชุมชน หรือสังคมที่ตนเองทำหน้าที่พระธรรมทูตอยู่ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยต้องสร้างความรู้สึกรู้สึก ความผูกพันอันดีให้เกิดขึ้นแก่คนในสังคมนั้นให้เห็นความสำคัญ ความจำเป็นและคุณค่าของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมที่ดี และเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนมิใช่คนใดคนหนึ่งหรือพระธรรมทูตเท่านั้น แต่ทุกคนต้องทำหน้าที่ในการพัฒนาตนเองควบคู่ไปกับการทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมทั้งปกป้องพระพุทธศาสนาพร้อม ๆ กันไปด้วย โดยอยู่บนพื้นฐานของการนำหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์มาประยุกต์ใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมกับปัญหาหรือภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ ๆ จนเป็นส่วนสำคัญของชีวิตที่ขาดไม่ได้ สิ่งเหล่านี้ผู้เขียนถือเป็นบทบาทสำคัญที่พระธรรมทูตในอนาคตจะต้องพยายามสร้างสรรค์ และพัฒนาให้เกิดขึ้นต่อไปในอนาคต โดยเริ่มต้นคิดพิจารณา วางแผน และลงมือทำกันในขณะนี้ได้แล้ว เพราะเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็ถือว่าคณะสงฆ์เราเข้าไปหลายก้าวแล้ว และจะยิ่งข้ามมากขึ้นหากเพียงแต่เราได้แต่คิดแล้วเฉยไม่ทำอะไรให้เป็นรูปธรรมเกิดขึ้น ทุกอย่างอาจจะสายเกินแก้ไขไปในที่สุด

บทบาทพระธรรมทูตในทัศนะของข้าพเจ้า

๑๕๕

◆ ปัญหาและอุปสรรคในการทำหน้าที่พระธรรมทูต

ผู้เขียนขอสรุปปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของพระธรรมทูต ตามเหตุปัจจัยอันได้แก่

๑. ปัญหาด้านโครงสร้าง การบริหาร การจัดการ และระบบรวมของคณะสงฆ์ที่ยังขาดความชัดเจน ไม่มีเอกภาพ ขาดความเข้มแข็ง และไม่แข็งแกร่งเท่าที่ควร ทำให้การดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีความต่อเนื่อง สม่่าเสมอ และขาดประสิทธิภาพ

๒. ปัญหาด้านการทำหน้าที่งานพระธรรมทูตเป็นลักษณะงานอาสาสมัคร ต้องพึ่งพาตนเองโดยอาศัยความเสียสละและมีน้ำใจของพระที่ทำหน้าที่นี้เป็นหลัก งานพระธรรมทูตยังขาดการดูแลเอาใจใส่ และการให้การสนับสนุนที่ดียิ่งอย่างต่อเนื่องจากระดับสูง

๓. ปัญหาด้านบุคลากรงานพระธรรมทูตที่ผ่านมาพบว่ามีปัญหาด้านบุคลากรขาดคุณภาพไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่สำคัญนี้ และไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ของพระธรรมทูตให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในระดับที่น่าพึงพอใจเท่าไรนักไม่ว่าจะเป็นงานเผยแผ่ งานพิธีกรรม งานปฏิบัติ

◆ ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงงานพระธรรมทูต

จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวข้างต้นผู้เขียนขอเสนอข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงงานพระธรรมทูตดังนี้

๑. คณะสงฆ์จะต้องมีการปรับกระบวนการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพที่ดี หาทางแก้ไขปรับปรุงส่วนที่บกพร่องเสริมระบบที่ดี ๆ เข้ามา เช่น การจัดการฝึกอบรมพระธรรมทูตรุ่นใหม่ การจัดฝึกอบรมความรู้เสริมแก่พระธรรมทูตรวมทั้งการพัฒนาการฝึกการมองการณ์ไกล เปิดใจกว้าง เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็วทุกขณะ

๒. ปัจจุบันพระสงฆ์ มีบทบาท มีความสำคัญเพียงเป็นผู้นำด้านพิธีกรรม เป็นส่วนใหญ่ยังขาดแคลนพระที่จะเข้าไปทำหน้าที่ชี้แนะความถูกต้องตามหลักพุทธธรรม เป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณ การสอนการเผยแผ่ธรรมะแก่สังคม การพัฒนางานด้านนี้ จึงต้องอาศัยทั้งสองทางคือ ความสามารถของพระธรรมทูตเองและ ความร่วมมือของคนในสังคมที่จะช่วยกันทำให้เกิดขึ้นและรักษาไว้

๓. สถานบันสงฆ์มองดูภายนอกงดงาม แต่ภายในกลวง ต่างคนต่างอยู่ ต่างวัดต่างปฏิบัติ การสร้างพระแต่ละวัดมีวิธีแตกต่างกัน ระบบการศึกษาสายปริยัติธรรม ยังคงรูปแบบเดิม บาลี นักธรรมยิ่งเรียนยิ่งนักเรียนหาย มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง ยังไม่มีผลงานด้านวิจัย เพื่อช่วยเหลือสังคมหรือแก้ปัญหาทุกข์ทางใจของชาวบ้าน ในฐานะมหาวิทยาลัยพุทธศาสนาของประเทศไทยฉะนั้นจึงต้องมีการประชุมทางวิชาการเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สถาบันดังกล่าวสามารถเข้ามามีส่วนในการชี้นำสังคม ให้เป็นสุขด้วยหลักการของพระพุทธศาสนาให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

๔. พระพุทธศาสนา และสถาบันสงฆ์ในประเทศไทย เป็นระบบเมตตาธรรม ที่รองรับบุคคลทุกระดับเข้ามาสู่ร่มเงาพระศาสนา บรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ สามเณรอยู่วิธีวิธีการ การจัดการของผู้บริหารระดับสูง และเจ้าอาวาสจะดำเนินการ ตามกฎหมายปกครองสงฆ์ ซึ่งประกอบด้วย การปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสงเคราะห์

ผู้นำทางศาสนา หรือผู้มาบวชในระบบคณะสงฆ์ไทย จึงเป็นผู้แสวงหา ความพร้อม แสวงหาโอกาสให้กับตนเอง เช่น การศึกษา หรือบวชตามประเพณีซึ่ง ต่างจากศาสนาอื่น ที่มีการเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลที่จะไปบวช หรือเป็น ดัวแทนศาสนาในการไปทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาและมีทุนสนับสนุนอย่างมหาศาล ซึ่งสำหรับการทำงานพระธรรมทูตนั้น ควรเป็นการเลือกเฟ้นหาบุคคลที่มีความพร้อม ที่จะอุทิศตนเพื่องานพระศาสนาในหน้าที่พระธรรมทูตโดยเฉพาะ และมีเวลาฝึกฝน อบรมตนเองอย่างเพียงพอเพื่อการพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์พร้อมในอันที่จะรองรับงาน

บทบาทพระธรรมทูตในทัศนะของข้าพเจ้า

๑๕๗

เผยแผ่ต่อไป ทั้งนี้ต้องมิงงบประมาณหรือทุนในการสนับสนุนงานนี้อย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานการวางแผนงานและระบบงานที่ดีด้วยในขณะเดียวกัน

๕. วัดบางวัด สร้างวัดแต่ไม่สร้างคน วัดใหญ่โต มีสิ่งก่อสร้างหรูหราสวยงาม ตระการตาแต่ภารกิจด้านการสร้างคน การนำคนเข้าวัดมีน้อยและไม่ค่อยสนับสนุนส่งเสริมด้านการศึกษา การเผยแผ่แก่พระภิกษุสามเณร และประชาชนเท่าที่ควร เป็นผลให้ผู้คน ประชาชนในชุมชนในสังคม ขาดความคุ้นเคยกับวัดและถูกครรลองทางสังคมที่ไม่ดีโน้มนำจิตใจลงสู่ความต่ำทรามได้ง่าย ฉะนั้นจึงควรพัฒนาคุณภาพ วิธีการทำงานของเจ้าอาวาสวัดแต่ละวัด รวมทั้งพระในวัดให้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการประชาสัมพันธ์ การฝึกอบรม ฯลฯ อย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม

๖. คณะสงฆ์ควรมีการเตรียมการรองรับปัญหาการขาดแคลนพระธรรมทูตที่มีคุณภาพทดแทนพระธรรมทูตที่มรณภาพหรือลาสิกขาไปโดยเฉพาะวัดในเขตชนบทที่ร้างเจ้าอาวาสและเจ้าอาวาสก็เป็นพระบวชใหม่ยังทำหน้าที่ได้ไม่ดีเท่าที่ควร อีกทั้งระบบการศึกษาตาม พ.ร.บ.ฉบับใหม่ ทำให้เด็ก ๆ ที่จะมาบรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุยังน้อย ก็มีน้อยลง จะมีผลกระทบต่อการสืบต่อพุทธศาสนาทายาทในอนาคต

๗. พระธรรมทูตปัจจุบันควรปรับวิธีการทำงาน โดยคำนึงถึง

๗.๑ ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่พระศาสนา พุทธศาสนิกชนเป็นเป้าหมายหลัก

๗.๒ ประยุต์หลักพุทธธรรมเพื่อเป็นธรรมโอสธ ให้ยาตรงกับ โรคของคนไข้แต่ละรายแต่ละคน

๗.๓ การทำงานยึดถือรูปแบบประเพณีที่ดิงาม คือ มีแบบแผน แบบอย่างแบบฉบับ และมีแผนแม่บทที่ชัดเจน

๗.๔ คำนึงถึงประสิทธิภาพ คือ ความสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

บทสรุป

การทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหน้าที่พระธรรมทูต เป็นหน้าที่และภาระงานอันทรงคุณค่าในฐานะพุทธศาสนทายาทที่ดี ที่ผู้ทำหน้าที่นี้ควรตระหนักรู้ และซึมซับความภาคภูมิใจที่ดีนี้ เพื่อก่อให้เกิดกำลังใจและแรงบันดาลใจ ตลอดจนแนวคิดวิธีการที่จะปรับปรุงการทำงานเผยแผ่ให้เกิดทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล บนพื้นฐานของการมีศีลสมาธิและปัญญา สัมกับที่ได้เกิดมาทำหน้าที่ให้พระพุทธศาสนาได้อาศัยในฐานะ “ทหารกล้า ชั้นแนวหน้าแห่งกองทัพธรรม” มิใช่ทหารเลว หรือทหารเกณฑ์ที่อยู่อาศัยเกาะกินพระพุทธศาสนาไปวันหนึ่ง ๆ เพื่อรอวันตายหรือวันมรณะภาพเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม การที่พระธรรมทูตจะทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ ด้วยจิตสำนึก ภูมิปัญญา และจิตวิญญาณที่เป็นสาธารณะข้างต้นได้ จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากองค์กรสงฆ์ทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง มิเช่นนั้นนโยบายรายวันที่เกิดขึ้นเสมือนไฟไหม้ฟางอย่างปัจจุบัน มิเช่นนั้น ปัญหาต่าง ๆ จะไม่ได้รับการแก้ไข เสมือนให้ยาไม่ถูกกับโรค หรือเกาไม่ถูกที่คันนั่นเอง

บรรณานุกรม

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตฺตาโณ). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์พิมพ์มกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖. หน้า ๑๖๑-๑๖๓.

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์.
กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๗.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. กรุงเทพฯ : บริษัท อักษร
เจริญทัศน์ อจท. จำกัด, ๒๕๓๙.

พระมหาไชยา อริญฺชโย. เอกสารโรเนียว. การประชุมพระสังฆาธิการและพระธรรมทูต
ภาคตะวันตก สหรัฐอเมริกา. ณ วัดไทยลอสแอนเจลิส. ๒ พฤศจิกายน
๒๕๔๒.

ดรรชนี

A

Ancient 55

C

Contemporary 63

Contribution 23

Curiosity 11, 49, 53

E

Encyclopedia 17

Ethics 21

Excerpt 22

I

Internalization 15

L

Logocentrism 65

M

Metaphysics 21

Methodology 26

N

Nothingness 104, 106, 107

P

Pali text society	10
Paradigm	53, 54, 55
Philosophy	53
Post Modernism	49, 50, 51, 52, 54, 59, 61, 66, 71
Post Modernist	68, 69
Primary Sources	7, 8
Primitive	55, 56
Puralism	66

R

Realism	107
---------	-----

S

Secondary Sources	7, 8
-------------------	------

W

Wonder	11
--------	----

ก

กฎเกณฑ์	55, 56, 57
กฎเกณฑ์ของโลก	57
กลียภุมโนวิชญาณ	139
กายวิชญาณ	138
การกินเนื้อสัตว์	142, 143, 144

การทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา	158
การพยากรณ์	29
การพรรณนาเชิงปรากฏการณ์	93
การไม่ยึดมั่นถือมั่น	62, 63
การยึดมั่นถือมั่น	62, 63, 64, 65
การสอนของพระพุทธเจ้า	16
การดำเนินรู้	98, 99, 103, 105

ข

ขอบฟ้าแห่งความรู้	20
ข้อมูลทุกขภูมิ	7
ข้อมูลปฐมภูมิ	7, 8
ขันติ	87

ค

ความคิด	36
ความจริงของชีวิต	91, 92, 93, 103
ความจริงปรมาตม	82
ความจริงสมมติ	82
ความเชื่อ	31
ความทุกข์ทรมานใจ	102
ความแท้จริง	86
ความว่าง	146
ความว่างเปล่า	105, 106, 109, 113
ความอยากรู้ อยากเรียน อยากฉลาด	53, 54

คอมพิวเตอร์	4, 17, 33, 45, 46, 58
ภาคกระเน	36
กาล มากซ์	57
ฅ	
ฅรานวิษญาณ	138
จ	
จตุกโกฏี	117
จตุกโกณะ	81
จตุกโกติ	81
จักขุวิษญาณ	138
จํานงค์ ทองประเสริฐ	51
จิต	97, 103, 105, 107, 109, 111, 126, 127, 130, 141, 145, 146, 147
จิตตมาตระ	127, 145
จิตนิยม	145
จิตวิทยาเชิงพรรณนา	93
ช	
ชีวหาวิษญาณ	138
ชีวก	24
ซ	
โซฟิสต์	92

ฅ	
ฅอง-ปอล ชาติร์	89, 104, 108, 111, 113
ด	
ดาราศาสตร์	29, 30, 37
ด	
ดอตา	130, 135
ดอตกครรภ	132, 133
ดำนนำแห่งความรู้	20
ท	
ทวาทสนิกายศาสตร์	75
ทาน	87
ทิมิกาย	9
ธ	
ธยาน	88
ธรรม 5	133
ธรรมนันทะ	11
ธรรมนันทะ	14
ธรรมธาตุ	130
ธรรมาธิษฐาน	74
ธานยกฤกะ	77

น	
น อุตตมนา	11, 12
นนทุก	56
นักพยากรณ์	29
นาคพิภพ	77
นาคราช	76, 78, 79, 85, 86, 108, 110, 113, 117
นาม	134
นิกาย	73
นิกายตรีศาสตร์	75
นิกายเถรวาท	73
นิกายมหายาน	75, 79
นิกายโศกาสะ	145
นิกายสุนยตา	79
นิกายสุนยวาท	83, 84
นิพพาน	85, 118, 119, 141
นิมิต	134
นิรฺวณฺณ สานต์	75
นิริกลาปสุนยตา	140
นิรวาณ	130, 141
นิโรธ	130
นิโรธวาร	21
บ	
บทบาทพระธรรมทูต	149, 152, 153, 154

บัณฑิตวิทยาลัย	1, 5, 6, 13
บารมี 6 ของพระโพธิสัตว์	87
บุคลาธิษฐาน	74
ป	
ปัจจุสมุปบาท	21, , 79, 85, 110
ปฏิฐานนิยม	57
ปฏิเสธสภาวะ	109
ปรตัมตระ	136
ปรมัตตสังข์	82
ปรมัตตสังข์จะ	82
ปรมารละ	127
ปรมารการยชญาณมหาศูนยดา	140
ประจริตศูนยดา	140
ประวัติศาสตรข์ของมนุษยข์	61
ปรัชญา	49, 50, 52
ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร	116
ปรัชญามารยมิกะ	75, 110, 115
ปรัชญามารข์ชิส-เอกชิสเตนเชยลลิสม์	113
ปรัชญาเอกชิสเตนเชยลลิสม์	90, 113, 115
ปรากฏการณ์วิทยา	93
ปริกัลปิตะ	135
ปริญญาโท	2, 3
ปริณิษป็นนะ	137
ปัญญา	20, 88

ปัญหาธรรมชาติ	33
ผ	
ผกฏตะ	88
ผ	
ผ่ายมหาสังฆิกะ	73
พ	
พยากรณ์	32, 34
พระคริสต์	58
พระเจ้าศาตวาทนะ	77
พระไตรปิฎก	8, 10
พระธรรม	48
พระธรรมทูต	149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158
พระนาคารชุน	75
พระนารายณ์	56
พระพุทธ	48
พระพุทธเจ้า	15
พระโพธิสัตว์	142, 143
พระศรีอารีย	58
พระสงฆ์	48
พระสูตร	10
พระอัสวโมย	75
พระอิศวร	56

พลังในการปฏิเสธ	100
พหุนิยม	66
พีชะ	131, 141
พุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องวันโลกาวินาศ	27

ฟ

ฟาเหียน	143
---------	-----

ภ

ภวันต์	104
ภาวสวภาศุนยตา	140
ภาวะ	96, 97, 106, 117
ภาวะของความเป็นมนุษย์	95
ภาวะในตัวเอง	96, 97, 99, 111
ภาวะสำหรับตัวเอง	97, 99, 11
ภาษาอังกฤษ	3, 4, 5

ม

มนัส	132
มนุษย์	98, 99, 100, 102, 105
มโนวิชญาณ	132, 138
มหาบัณฑิต	26
มหาปุริสวิหาร	146
มหายาน	73
มหายานศรัทธาปาทศาสตร์	75
มหาวิทยาลัยนาลันทา	78

มหาวิทยาลัยสงฆ์	2
มหาสติปัญญาสูตร	9
มัชฌิมนิกาย	9
มัชฌิมาปฎิปปทา	13, 25, 76
มารชมิกการริกา	76
มารชมิกศาสตร์	75, 83
มารชมิกะ	76, 77, 79, 80, 83, 87, 108, 116
มูลปริยายสูตร	10
แม่ชี	52
ร	
รามเกียรติ์	56
ล	
ลักษณะ 3	135
ลังกาवตารสูตร	123, 124, 126, 142, 144, 145
ลัทธิมหายาน	75
โลกทรรศน์	114
โลกสมมติบัญญัติ	44
ว	
วัตถุวิสัย	67, 68, 69
วันโลกาวินาศ	28
วิกฤตการณ์	32

วิกฤตของโลก	47
วิกัลปะ	134
วิชญูปติมาตระ	132
วิชญาณ	132
วิชญาณ 8	123, 137
วิญญาน	111
วิทยานิพนธ์	5, 23
วิทยาศาสตร์	58, 59
วิทยา	81
วิทยาวิธี	112, 113, 114
วิธียะ	87
วิวิตกธรรม	146
ศ	
ศตศาสตร์	75
ศรีปราวตะ	77
ศาสตราจารย์กิริติ บุญเจือ	51
ศาสตราจารย์พิเศษ เสฐียรพงษ์ วรรณปก	51
ศาสนาพราหมณ์	74
ศาสนาสากถ	70
ศีล	87
ศุณยตา	83, 84, 86, 87, 104, 106, 107, 108, 109, 112, 113, 115, 116, 120, 130, 139, 145, 147

ศูนย์นิยม	66
โศรตวิชญาณ	138
ส	
สคาถกัม	125
สงคราม	60, 62
สมมติบัญญัติ	34, 47
สมมติสัจ	82
สมมติสัจจะ	82
สมักร นุราวาส	51
สมาธิ	88
สมุทัยวาร	21
สวภาวลักษณะตรัย	135
สวภาวศูนยตา	86
สวภาวะ	114
สวลักษณะ	86, 109, 110
สังขตธรรม	113
สัจนิยม	107
สัต	84, 90, 94, 96, 97
สัตยา	130
สัมพัทธนิยม	66
สัมยัคชญาณ	134
สัมมฤติ	136
สารัตถะ	94, 95
สีลปาวนสูตร	15

สุหฤตะ	77
สุภณดา	146
เสวนา	71
โสกราตีส	22

ห	
หมอชีวกโกมารภัจจ์	24
หลวงพ่ocha	25
หลวงพ่พุทธทาส	25
หลักสูตรปริญาโท	4
เหตุผล	61
เหตุภูตะ	88

อ	
อนัตตา	79, 106, 110
อนาคมะ	83
อนานารณะ	83
อนิรคมะ	83
อนิโรธะ	83
อนุเจตะ	83
อนุตปาทะ	83
อเนการกะ	83
อประจริตสุนขตา	140
อภาวะ	106, 107, 117
อภิปรัชญา	92

อรรถกถา	9, 11
อริยสัจ 4	21
อริยสัจ 4	79
อศาสวตะ	83
อสังขตธรรม	113
อัสติ	84
อติถิกาวนิยม	93, 94, 96, 102, 103, 104
อติถิกาวะ	94, 95, 96, 97
อติวิสัย	68
อัทวะ	130
อาจารย์ระวี ภาวิไล	27, 28
อายตนะ	19
อารย-สัทธรรมสังคาวตาริณามมหายานสูตร	123
อาลยวิชญาณ	131, 133, 139, 141, 145, 146
อาลย	133
อิทเมว สจฺจํ โมกขมณฺณํ	63, 65
อิทเมวณิยม	65, 67
เอกชีสเคนเชยลลิสัม	89, 113